

MAŁOPOLSKIE OBSERWATORIUM POLITYKI SPOŁECZNEJ

**Beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2
Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
w Małopolsce - realizacja projektów
systemowych oraz innych zadań pomocy
społecznej. Bilans potrzeb w zakresie
pomocy społecznej 2011**

Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej
w Krakowie

BENEFICJENCI PODDZIAŁANIA 7.1.1 I 7.1.2
PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI
W MAŁOPOLSCE

– realizacja projektów systemowych
oraz innych zadań pomocy społecznej.
Bilans potrzeb w zakresie pomocy społecznej 2011

RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH

KRAKÓW 2011

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Publikacja powstała na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie w ramach projektu „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I”.

Wydawca:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
ul. Piastowska 32
30-070 Kraków
www.rops.krakow.pl

Realizacja badania:

Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej

Layout okładki:

Robert Krzeszowiak

Opracowanie graficzne okładki:

Mateusz Cygan Agencja reklamowa Port Ligat
ul. Balicka 8
30-199 Rząska

Druk oraz skład publikacji:

Expol P. Rybiński, J. Dąbek Spółka Jawna
ul. Brzeska 4
87-800 Włocławek

ISBN 978-83-60242-52-0

Nakład: 300 egz.

Publikacja dostępna jest także w wersji elektronicznej pod adresem:

www.politykaspoleczna.obserwatoria.malopolska.pl

Kopiowanie i rozpowszechnianie może być dokonane z podaniem źródła.

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie.

Szanowni Państwo,

Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej oddaje w Państwa ręce raport, który jest podsumowaniem informacji zebranych wśród ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich województwa małopolskiego.

Badanie, na podstawie którego powstał niniejszy raport, jest cyklicznym przedsięwzięciem Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej, w związku z obowiązkiem sporządzania bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej, nałożonym na Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie zapisami „Zasad przygotowywania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013” (wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego) oraz artykułu 21 pkt. 8 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej

SPIS TREŚCI

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW	5
WPROWADZENIE	7
WNIOSKI	10
POZYTYWNE TENDENCJE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PO KL – WYBRANE OBSZARY	24
REKOMENDACJE	29
SZCZEGÓŁOWA ANALIZA BADAŃ	37

CZĘŚĆ I

I. Wymogi merytoryczne i organizacyjne warunkujące uczestnictwo w projekcie systemowym w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL	37
II. Zakres realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL	50
Narzędzia realizacji projektu	50
Programy aktywności lokalnej	50
Programy integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych	53
Instrumenty aktywnej integracji	55
Partnerstwa	67
III. Doświadczenia realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL	69
IV. Ocena i rekomendacje dla projektu szkoleniowego ROPS: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”	93

CZĘŚĆ II

I. Programy celowe	115
II. Gminny system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną	126
III. Specjalistyczne poradnictwo	131
IV. Działania na rzecz osób mających trudności z integracją ze środowiskiem	135
V. Współpraca z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań pomocy społecznej	137
VI. Kadra pomocy społecznej	146
VII. Środki finansowe na realizację zadań pomocy społecznej	152
SPIS WYKRESÓW	160
SPIS MAP	163

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW

BO	beneficjent ostateczny
CIS	centrum integracji społecznej
DPS	dom pomocy społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
IP	Instytucja Pośrednicząca Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 - 2013 w Województwie Małopolskim (Departament Polityki Regionalnej Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego)
IP2	Instytucja Pośrednicząca II stopnia Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 - 2013 w Województwie Małopolskim (Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie)
KIS	klub integracji społecznej
KPA	Kodeks Postępowania Administracyjnego
MOPS	miejski ośrodek pomocy społecznej powiatu grodzkiego
MPIPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
ON	osoby niepełnosprawne
OAD	ośrodek adopcyjno - opiekuńczy
OPS	ośrodek pomocy społecznej
PAL	program aktywności lokalnej
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PEAD	Europejski Program Pomocy Żywnościowej (Programme Europeen d'Aide aux Demunis – franc.)
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PO KL (Program)	Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007 - 2013
POW	placówka opiekuńczo - wychowawcza
PUP	powiatowy urząd pracy
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
„Zasady ...”	„Zasady przygotowywania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013”

WPROWADZENIE

Założenia:

Badanie zostało przeprowadzone przez Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, projekt systemowy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Poddziałanie 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”. Przedsięwzięcie jest badaniem cyklicznym, które skupia się wokół dwóch podstawowych celów:

I. Dostarczanie informacji dla:

- Instytucji Pośredniczącej w celu przygotowania dokumentu regulującego zasady efektywnego wydatkowania środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 - 2013 (PO KL), a w nim regionalnego Priorytetu VII: Promocja Integracji Społecznej, Poddziałania 7.1.1. „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej” oraz 7.1.2 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie”;
- Instytucji Pośredniczącej II stopnia wspierającej efektywne wykorzystanie środków unijnych w projektach systemowych pomocy społecznej z obszaru aktywnej integracji;
- projektu systemowego Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” (Priorytet VII, Poddziałanie 7.1.3 PO KL – „Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej”) służącego szkoleniu pracowników jednostek pomocy i integracji społecznej województwa małopolskiego w zakresie rozwoju form aktywnej integracji i rozwoju pracy socjalnej oraz poprawy systemów zarządzania tymi jednostkami w celu dostosowania go do potrzeb beneficjentów.

II. Bilansowanie potrzeb pomocy społecznej – w celu określenia występujących barier oraz identyfikacji kierunków zmian w kontekście realizacji ustawowych zadań pomocy społecznej przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej w regionie.

Opracowanie podzielono na dwie części, zgodnie z celami określonymi w badaniu. Pierwsza część dotyczy zagadnień istotnych przede wszystkim dla wdrażania Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Małopolsce. Natomiast druga część opracowania zawiera analizę efektywności pomocy społecznej w regionie. Należy jednak podkreślić, iż obie części raportu identyfikują zaplecze niezbędne do realizacji zadań, których dotyczą, sposób ich prowadzenia oraz określają przeszkody utrudniające ich prawidłowe wypełnianie, czy wręcz podejmowanie w ogóle.

Uwagi metodologiczne:

- Projekt badawczy został zrealizowany za pomocą kwestionariusza ankiety. W styczniu 2011 roku rozesłano drogą pocztową oraz mailową ankietę do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w Województwie.
- W badaniu wzięły udział wszystkie podstawowe gminne i powiatowe jednostki pomocy społecznej w Małopolsce – 179 ośrodków pomocy społecznej, 19 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz 3 miejskie ośrodki pomocy społecznej miast na prawach powiatów. Łącznie badaniem objęto 201 jednostek pomocy społecznej w regionie.

- Ze względu na cykliczny charakter badania narzędzie badawcze zostało przygotowane w oparciu o ubiegłoroczny kwestionariusz. W ankiecie są jednak poruszane i nowe kwestie. Wynikają one z dostosowania pytań do bieżącej sytuacji. Mimo, iż kwestionariusz ankiety zawierał w większości pytania zamknięte, przy wielu zagadnieniach pozostawiano możliwość poszerzenia kafeterii poprzez wpisywanie własnych opinii w kategorii „inne”, by uwzględnić wszystkie możliwe odpowiedzi.
- Cykliczny charakter badania oraz powtarzalność pytań ankiety umożliwiły także dokonanie porównań pomiędzy latami w poszczególnych obszarach tematycznych.
- Projekt narzędzia badawczego został skonsultowany z zespołem projektu systemowego Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”, dla którego badanie stanowić ma podstawę dalszej realizacji.
- Dla osiągnięcia założonych celów badawczych kwestionariusz ankiety zawierał następującą problematykę:
 - I. „Strategie rozwiązywania problemów społecznych” – posiadanie lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, końcowy rok obowiązywania tych dokumentów oraz działania jakie są podejmowane w przypadku zakończenia okresu obowiązywania strategii rozwiązywania problemów społecznych lub braku tego dokumentu;
 - II. „Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL) – realizacja” – sposób organizacji projektów systemowych w ramach aktywnej integracji, a także podstawowe trudności oraz doświadczenia w tym obszarze oraz preferowane narzędzia aktywnej integracji (programy aktywności lokalnej oraz programy integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych - w przypadku powiatów) i stosowane w nich instrumenty;
 - III. „System profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną” – wdrażanie systemów profilaktycznych w jednostkach samorządowych województwa;
 - IV. „Programy celowe” – wdrażanie programów rządowych i innych programów wynikających z rozeznanych potrzeb gmin i powiatów regionu;
 - V. „Współpraca z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań pomocy społecznej” – zasięg i jakość współdziałania z trzecim sektorem przy realizacji ustawowych zadań;
 - VI. „Środki finansowe na realizację zadań pomocy społecznej” – poziom zabezpieczenia środków finansowych na realizację świadczeń;
 - VII. „Kadra pomocy społecznej” – liczebność kadry obsługującej realizowane zadania i potrzeby w zakresie zatrudnienia dodatkowych pracowników;
 - VIII. „Potrzeby szkoleniowe” – potrzeby edukacyjne pracowników;

Narzędzie badawcze zastosowane w badaniu to trzy wersje kwestionariusza, dostosowane do specyfiki zadań realizowanych przez jednostki objęte badaniem. Szczegółowe kwestie zawarte w pytaniach były zróżnicowane w zależności od specyfiki zadań realizowanych przez dany typ jednostki. Ankietę dla gmin i powiatów różni głównie Dział III, który w kwestionariuszu adresowanym do jednostek gminnych dotyczy „Systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną”, a w ankietach powiatowych „Specjalistyczne poradnictwo”. Z kolei ankietę skierowaną do powiatów grodzkich (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów) uwzględnia fakt realizacji przez nie zarówno zadań gminnych, jak i powiatowych.

-
- W opracowaniu specyficznie będą traktowane miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, gdyż mają one znaczny wpływ na całościowy obraz sytuacji i wartości średnie. Należy także dodać, iż w zestawieniach opisujących zadania gminne figurują one w grupie gmin, w zestawieniach traktujących o zadaniach powiatowych zestawiane są z powiatami. Ponadto wszędzie tam, gdzie to było możliwe, dane dotyczące tych jednostek prezentowane były odrębnie.
 - Pytania ankiety dotyczyły zarówno roku zamkniętego tj. 2010, jak i roku bieżącego tj. 2011 oraz planów na dalsze lata realizacji projektów systemowych gminnych i powiatowych jednostek pomocy społecznej w Małopolsce (do 2012 r.).
 - W związku ze 100% zwrotem ankiet analizę wyników przeprowadzono w oparciu o dane ze wszystkich małopolskich ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie i miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich.
 - Nie wszystkie dane nadesłane przez ankietowane jednostki miały tę samą jakość, gdyż nie zawsze jednostki odpowiedziały na każde pytanie ankiety. Szczegółowe dane dotyczące ilości jednostek, które odpowiadały na poszczególne pytania ankiety zawarte są w dalszej części opracowania, w kolejno analizowanych kwestiach.

WNIOSKI

Kolejne cykliczne badanie Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej „Beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Małopolsce – realizacja projektów systemowych oraz innych zadań pomocy społecznej. Bilans potrzeb w zakresie pomocy społecznej 2011” zostało przeprowadzone na przełomie stycznia i lutego 2011 r. wśród wszystkich ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w regionie (łącznie 201 jednostek). Podsumowanie zebranego w jego trakcie bogatego materiału badawczego zostanie przedstawione w podziale na dwie części, analogicznie do przedstawionych we wprowadzeniu dwóch głównych celów badania.

CZĘŚĆ I

Pierwsza część podsumowania zawiera informacje związane z realizacją Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki przez ośrodki pomocy społecznej (Poddziałanie 7.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki), powiatowe centra pomocy rodzinie (Poddziałanie 7.1.2) i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich (Poddziałanie 7.1.1 i 7.1.2), a także projekt systemowy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” (Poddziałanie 7.1.3). Wyływające z tej części badania wnioski – istotne dla wsparcia realizacji PO KL w regionie w obszarze Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej” – są następujące:

- I. Obecnie (w 2011 r.) nie ma trudności ze spełnieniem wymogu merytorycznego uczestnictwa w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki w jednostkach realizujących projekty systemowe w Poddziałaniach 7.1.1 i 7.1.2 Priorytetu VII. Obowiązujące strategie rozwiązywania problemów społecznych funkcjonują w zdecydowanej większości jednostek samorządowych (w 187 z 201 jednostek). W kilkunastu jednostkach (12 gminach, 1 powiecie ziemskim i 1 powiecie grodzkim), w których obecnie takie dokumenty nie obowiązują, gdyż zakończył się okres ich programowania, prowadzone są prace zmierzające do przyjęcia stosownego dokumentu i będą zakończone do końca bieżącego roku. Ważną informacją – z punktu widzenia monitorowania realizacji Programu – jest fakt, iż w większości jednostek gminnych i powiatowych (168, tj. 89,8%), które posiadają aktualną strategię rozwiązywania problemów społecznych, nie będzie potrzeby przyjmowania kolejnego dokumentu strategicznego w trakcie realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres ich obowiązywania obejmuje bowiem rok 2013 lub nawet lata późniejsze. Wydaje się jednak, iż w jednostkach, w których dokumenty strategiczne przestaną obowiązywać w latach 2011 - 2012 (19 gmin) oraz w 2013 roku (92 jednostki, w tym 83 gminy, 8 w powiatów ziemskich i 1 powiat grodzki) wskazany jest monitoring działań podejmowanych w celu opracowania kolejnego dokumentu strategicznego tak, aby brak aktualnej strategii rozwiązywania problemów społecznych nie stał się barierą w realizacji projektów systemowych w kolejnych latach.
- II. Wymóg organizacyjny stawiany beneficjentom Poddziałania 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, czyli jednostkom realizującym zadania powiatowe (powiatowym centrach pomocy rodzinie i miejskim ośrodkom pomocy społecznej powiatów grodzkich) dotyczący zatrudniania co najmniej jednego pracownika pełniącego funkcję doradcy do spraw osób niepełnosprawnych w jednostce, jest obecnie spełniany przez wszystkie jednostki powiatowe, zarówno ziemskie jak i grodzkie. Tym samym beneficjenci Poddziałania 7.1.2 wywiązali się ze wskazanego w „Zasadach ...” terminu wypełnienia wymogu organizacyjnego. Porównując obecnie zdiagnozowaną sytuację w tym zakresie z poprzednimi latami należy zauważyć, iż dopiero po trzech latach uczestnictwa w Programie wszystkie powiatowe jednostki pomocy

społecznej spełniły wymóg organizacyjny uczestnictwa w nim (w roku 2008 w żadnej jednostce powiatowej w regionie nie zatrudniano takich specjalistów, a w latach 2009 i 2010 – w 6 jednostkach powiatowych).

- III. Bardziej skomplikowana sytuacja ma miejsce w zakresie spełniania wymogu organizacyjnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (a jednocześnie ustawy o pomocy społecznej) przez beneficjentów Poddziałania 7.1.1 (jednostki realizujące zadania gminne, tj. ośrodki pomocy społecznej i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich), który dotyczy zatrudniania pracowników socjalnych w proporcji: 1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, nie mniej niż 3 takich pracowników w jednostce. W 2011 r. spełnia go 127 gminnych ośrodków pomocy społecznej (70,9%) oraz wszystkie trzy ośrodki miast na prawach powiatów. Analizując sytuację w poszczególnych powiatach Małopolski można wyróżnić takie, w których każdy ośrodek pomocy społecznej spełnia wymóg organizacyjny Programu (powiaty: olkuski, chrzanowski i gorlicki). Na pozostałych obszarach sytuacja w tym zakresie jest zróżnicowana. Najmniej korzystną sytuację w zakresie zatrudniania pracowników socjalnych można zaobserwować w powiatach: tatrzańskim, nowotarskim i tarnowskim.

Dodatkowo w badaniu 11 OPS deklaruje, iż do końca 2011 osiągnie wymagane w Programie wskaźniki dotyczące zatrudnienia pracowników socjalnych. Tym samym problem z dalszą realizacją PO KL może wystąpić w 34 jednostkach gminnych, które nie spełniają i nie deklarują spełnienia w tym roku omawianych wymogów. Należy dodać, iż problem ze spełnianiem ustawowego wymogu dotyczącego zatrudniania pracowników socjalnych obecnie występuje dodatkowo jeszcze w siedmiu ośrodkach pomocy społecznej (z dziewięciu) nierealizujących Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Porównując wyniki obecnie analizowanego badania (2011 r.) z wynikami badań z poprzednich lat zwraca uwagę ciągła poprawa sytuacji w zakresie zatrudniania pracowników socjalnych. Dotyczy to zarówno stałego wzrostu odsetka jednostek gminnych zatrudniających nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej, jak i sytuacji w zakresie zatrudniania pracowników socjalnych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. O ile na koniec 2008 r. 65 jednostek gminnych spełniało dwa elementy wymogu organizacyjnego, a w 2009 r. 72 jednostki, o tyle na koniec 2010 r. 127 ośrodków pomocy społecznej sprostało wymogom PO KL, a kolejnych 11 jednostek deklaruje ich wypełnienie do końca 2011 r.

Mimo widocznej (zwłaszcza w 2010 r.) poprawy sytuacji w zakresie spełniania wymogu organizacyjnego realizacji projektów systemowych z obszaru aktywnej integracji w małopolskich gminach, istnieje konieczność dalszych działań zmierzających do spełnienia owych wymogów przez wszystkich uczestników Poddziałania 7.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz gminne jednostki, które nie realizują POKL.

- IV. Realizatorom projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oprócz stawianych wymogów: merytorycznego, organizacyjnego i finansowego wymogu zalecana jest zapisami „Zasad przygotowywania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013” formalna współpraca z właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy. W trakcie realizacji badania (2011 r.) zalecenie to spełniały 94 ośrodki pomocy społecznej (52,5%) oraz wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej miast na prawach powiatów (podczas gdy w 2010 r. – 67 gmin i 3 miasta na prawach powiatu). Dodatkowo deklarację podpisania tego rodzaju umowy złożyły w badaniu 34 jednostki gminne (tj. 19,0%). Okres obowiązywania umów o współpracę pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej i powiatowymi urzędami pracy jest jednak dość różny. Największa część OPS z grupy posiadających porozumienia (29 jednostek, tj. 30,0%) i dwa z trzech MOPS powiatów grodzkich posiadają umo-

wy z powiatowym urzędem pracy nieokreślające ram czasowych ich obowiązywania. 10 jednostek gminnych (10,6%) zawarło stosowne porozumienia do 2012 r., tj. na czas realizacji aktualnego projektu systemowego, a 6 OPS (tj. 6,4%) i 1 MOPS powiatu grodzkiego podpisały umowę z PUP do 2013 r. W 3 ośrodkach pomocy społecznej (3,2%) stosowne dokumenty będą obowiązywać tylko do końca tego roku (2011). Natomiast 46 OPS (48,9%) nie podało w ankiecie czasu obowiązywania formalnych porozumień pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej a właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy.

Mimo iż wiele ośrodków pomocy społecznej nie wypowiedziało się na temat czasu obowiązywania formalnych porozumień z właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy można wnioskować, iż sytuacja w tym zakresie uległa zmianie w porównaniu z 2010 r., kiedy większość ośrodków pomocy społecznej podpisywała z właściwym terytorialnie powiatowym urzędem pracy jednoroczne umowy. Warto wspomnieć, że we wnioskach z badania w 2010 r. postulowano zawiązywanie współpracy na dłuższy okres, a projekt Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” promował takie rozwiązania w 2010 r.

Należy dodać, iż wśród 85 jednostek gminnych (47,5%), które do tej pory nie podpisały porozumień z właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy, 34 planują podpisać stosowny dokument. Większość z nich (28 ośrodków pomocy społecznej) zaplanowała to przedsięwzięcie na początek tego roku.

W porównaniu z rokiem ubiegłym zwiększa się liczba funkcjonujących porozumień pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej i właściwymi powiatowymi urzędami pracy (z 67 do 97) oraz zmniejszyła się liczba powiatów, na terenie których nie ma zawartego żadnego porozumienia (z sześciu do dwóch). Wydaje się, iż spory wpływ na poprawę sytuacji w tym zakresie miały usługi szkoleniowe i doradcze oferowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.

Mimo znacznej poprawy sytuacji ciągle wydaje się, iż postulat podnoszony w poprzednich badaniach (w 2009 r. i 2010 r.) jest nadal aktualny. Aby zachęcać jednostki gminne do współpracy z właściwymi terytorialnie urzędami pracy zasadnym jest szerokie promowanie płynących z niej korzyści (np. poprzez organizowanie wspólnych spotkań obu typów jednostek, promocję dobrych praktyk).

V. Narzędzia rozwoju aktywnej integracji możliwe do wykorzystania w ramach realizacji Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki są stosowane przez beneficjentów projektów systemowych z różnym natężeniem. Powszechnie stosowanym narzędziem jest kontrakt socjalny. Pozostałe dwa nie są już tak szeroko stosowane przez jednostki pomocy społecznej w ramach realizacji projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:

- program aktywności lokalnej (PAL) w 2010 r. był realizowany w 29 jednostkach realizujących projekty systemowe w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (tj. 15,1%, w tym 21 OPS, 6 PCPR i 2 MOPS powiatów grodzkich), czyli w 10 jednostkach więcej niż przed rokiem. Omawiane programy były najczęściej kierowane do całej społeczności lokalnej, ale były i inne, adresowane do węższej grupy odbiorców: do dzieci i młodzieży, wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz rodzin zastępczych, osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, czy osób bezradnych w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. Działania podejmowane w ramach PAL miały na celu zwiększenie aktywności lokalnej, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego, czy przeciwdziałanie przemocy i alkoholizmowi. Realizowane przedsięwzięcia to najczęściej imprezy integracyjne i debaty społeczne. Organizowano także bezpłatne wsparcie doradcy zawodowego, psychologa, czy prawnika;
- program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych realizowany był w 2010 r. przez 6 jednostek powiatowych (tj. 27,3%, w tym przez 5 powiatowych centrów pomocy rodzinie

i 1 miejski ośrodek pomocy społecznej powiatu grodzkiego) z 22 mogących go stosować w ramach Poddziałania 7.1.2 (w dwóch powiatach mniej niż przed rokiem). W ramach wdrażania tych programów prowadzono poradnictwo prawne i psychologiczne oraz specjalistyczne doradztwo zawodowe. Oferowano także treningi kompetencji i umiejętności społecznych, edukację zdrowotną i aktywizację edukacyjną, a także zajęcia w warsztatach terapii zajęciowej, zatrudniono asystenta osoby niepełnosprawnej, wspierającego w załatwianiu spraw urzędowych i motywującego do aktywności zawodowej i społecznej.

W dalszym ciągu postulat wskazywany w raportach z poprzednich lat jest aktualny. Należy zachęcić przedstawicieli jednostek gminnych i powiatowych do pogłębiania wiedzy o niewykorzystywanych narzędziach realizacji projektu dostępnych w ramach rozwoju form aktywnej integracji, a jednocześnie poszerzyć i wzmocnić działania promujące i pokazujące korzyści, jakie mogą być efektem ich stosowania.

VI. Beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, stosują i finansują różne instrumenty o charakterze aktywizującym w ramach realizacji kontraktów socjalnych, programów aktywności lokalnej oraz programów integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Najczęściej wdrażali oni w 2010 r. instrumenty aktywnej integracji z grupy aktywizacji społecznej (podobnie jak przed rokiem). Nieco mniej realizatorów projektów systemowych w Poddziałaniu 7.1.1 i 7.1.2 wdrażało instrumenty aktywizacji edukacyjnej i zawodowej, a stosunkowo najrzadziej zaś – instrumenty aktywizacji zdrowotnej. Należy zauważyć, iż prawie wszystkie jednostki wdrażające w 2010 r. projekty systemowe z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 stosowały wytyczne zawarte w „Zasadach ...” realizując przynajmniej trzy instrumenty aktywnej integracji. Najszerzy wachlarz instrumentów wykorzystywały w 2010 r. miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich. Natomiast wszyscy realizatorzy projektów systemowych najczęściej sięgali po:

- instrument aktywizacji społecznej – „organizację i finansowanie treningów kompetencji i umiejętności społecznych” (151 jednostek, w tym 134 OPS, 15 PCPR i 2 MOPS);
 - instrument aktywizacji zawodowej – „zatrudnianie doradcy zawodowego” (132 jednostki, w tym 115 OPS, 14 PCPR i 3 MOPS);
 - instrument aktywizacji edukacyjnej – „skierowanie i sfinansowanie zajęć mających na celu zdobycie nowych kompetencji i umiejętności zawodowych” (130 jednostek, w tym 115 OPS, 13 PCPR i 2 MOPS).
- Jednostki realizujące projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL nie korzystały natomiast w ogóle z instrumentu aktywizacji zawodowej – „kierowania do uczestnictwa w zajęciach Centrum Integracji Społecznej”, a tylko pojedyncze jednostki wykorzystywały następujące instrumenty aktywnej integracji:
- „dofinansowanie usamodzielnienia ekonomicznego” (instrument aktywizacji zawodowej);
 - „skierowanie do pracy w spółdzielni socjalnej” (instrument aktywizacji zawodowej);
 - „skierowanie i sfinansowanie programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających” (instrument aktywizacji zdrowotnej).

W ramach czterech grup instrumentów o charakterze aktywizacyjnym badane jednostki wykorzystywały z różnym natężeniem poszczególne instrumenty aktywnej integracji:

- instrumenty aktywizacji społecznej były realizowane w 2010 r. przez wszystkie powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich oraz 167 ze 170 ośrodków pomocy społecznej uczestniczących w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki (98,2%), Poddziałaniu 7.1.1 (łącznie 189 jednostek, tj. 98,4%). Każda jednostka realizująca projekt systemowy stosowała średnio w 2010 r. cztery instrumenty z tej grupy, a najczęściej organizowano i finansowano treningi kompetencji i umiejętności społecznych;

- instrumenty aktywizacji zawodowej w 2010 r. stosowało 165 jednostek pomocy społecznej (tj. 85,9%, w tym: 145 OPS, 17 PCPR i 3 MOPS). Przeciętnie jednostki pomocy społecznej realizujące PO KL korzystały z jednego instrumentu aktywnej integracji w tej grupie. Podobnie jak przed rokiem najczęściej wykorzystywanym przez wszystkie trzy typy jednostek pomocy społecznej działaniem w ramach instrumentów aktywizacji zawodowej było umożliwienie korzystania z usług doradcy zawodowego. Pozostałe rodzaje przedsięwzięć należących do grupy instrumentów aktywizacji zawodowej stosowane były dość rzadko;
- instrumenty aktywizacji edukacyjnej prowadziło w 2010 r. 161 realizatorów projektów systemowych Poddziałania 7.1. i 7.1.2 PO KL (tj. 83,9%, w tym: 141 OPS, 17 PCPR i 3 MOPS). Średnio każda jednostka zastosowała około dwóch instrumentów aktywizacji edukacyjnej, najczęściej 2 lub 3. Wszystkie trzy rodzaje jednostek pomocy społecznej najczęściej oferowały możliwość uczestnictwa w zajęciach mających na celu zdobycie nowych kompetencji i umiejętności zawodowych przez uczestników projektów;
- instrumenty aktywizacji zdrowotnej były w 2010 r. (podobnie jak przed rokiem) najrzadziej wykorzystywaną grupą instrumentów aktywizacyjnych w jednostkach pomocy społecznej realizujących projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2. Po ten instrument sięgnięto w 2010 r. 129 jednostek (67,2%, w tym: 108 OPS, 19 PCPR i 2 z 3 MOPS). Wybór instrumentów z grupy aktywizacji zdrowotnej był uwarunkowany rodzajem zadań, jakie realizują jednostki pomocy społecznej. W ośrodkach pomocy społecznej najbardziej powszechnym działaniem było kierowanie i finansowanie badań profilaktycznych w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia, a powiatowe centra pomocy rodzinie najczęściej finansowały część kosztów turnusów rehabilitacyjnych, kosztów zespołów ćwiczeń fizycznych usprawniających psychoruchowo lub zajęć rehabilitacyjnych, zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych.

VII. Realizacja projektów partnerskich w dalszym ciągu nie jest powszechna w Działaniu 7.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Małopolsce. W ramach realizowanych projektów istnieje 9 partnerstw (o jedno więcej niż przed rokiem), w których łącznie uczestniczą 23 jednostki pomocy społecznej (tj. 12,0% w tym: 20 OPS, 1 PCPR, 2 MOPS). Niektóre jednostki realizujące projekty w partnerstwie pozytywnie je oceniając argumentują, że pozwala to na współpracę między partnerami. Inne wskazują, iż taki sposób realizacji projektu daje możliwość wymiany doświadczeń, wspierania się w działaniu i wspólnego rozwiązywania problemów, czy też ogólnie lepszej współpracy między partnerami. Ponadto pojawiły się głosy, iż wspólna realizacja projektów zmniejsza koszty, odciąża uczestników partnerstwa z niektórych obowiązków poprzez np. wspólne rozliczanie projektu. Wskazywano także na korzyści dla uczestników projektów uzyskane dzięki współpracy partnerskiej w ramach projektów poprzez rozszerzoną ofertą pomocową. Wydaje się, iż przekazywanie takich rekomendacji beneficjentom Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 oraz przybliżanie metod pracy w partnerstwie powinny być prowadzone, mimo iż na obecnym etapie wdrażania projektów (drugi z trzech lat realizacji) jest prawdopodobnym, iż jednostki nie będą zainteresowane zmianą sposobu realizacji rozpoczętych projektów. Jednak znajomość zasad prowadzenia partnerstw i korzyści z takiego sposobu wdrażania projektu może zaprocentować zawiązywaniem partnerstw w następnym okresie, wykorzystaniem zasad partnerskiego współdziałania w realizacji programu aktywnej integracji, czy też poza projektami współfinansowanymi z Europejskiego Funduszu Społecznego.

VIII. Jednostki pomocy społecznej w ciągu ostatnich kilku lat nabyły sporo doświadczeń w zakresie realizacji projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego. Beneficjenci Programu

Operacyjnego Kapitał Ludzki Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 dostrzegają pozytywne aspekty rozwoju form aktywnej integracji. Za największą wartość, jaką osiągnięto poprzez realizację projektów systemowych, zarówno gminne, jak i powiatowe jednostki pomocy społecznej uznają pozytywne zmiany, które można zauważyć u uczestników projektów, polegające głównie na poszerzeniu kompetencji społecznych i podniesieniu ich samooceny. Wśród pozytywów wdrażania PO KL jednostki pomocy społecznej wymieniają w większości także poszerzenie kwalifikacji zawodowych oraz integrację społeczną beneficjentów ostatecznych. Wskazują także na korzyści wdrażania PO KL dla jednostek pomocy społecznej, m.in. na: zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych, pozyskanie przez nich nowych umiejętności i wiedzy oraz dofinansowanie jednostki.

- IX. Realizatorzy projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki ciągle jeszcze napotykały przeszkody. Wśród najbardziej utrudniających prowadzenie projektów w 2010 r. wszystkie typy jednostek pomocy społecznej wymieniają nadmiernie rozbudowaną dokumentację związaną z realizacją projektu oraz zmiany zasad i procedur w trakcie realizacji projektu systemowego.

Jak wynika z porównania obecnego badania i badań przeprowadzonych we wcześniejszych latach ciągle nie tracą na znaczeniu problemy, jakie pojawiły się na początku wdrażania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Wydaje się, iż rekomendacja z poprzednich lat jest ciągle aktualna – należy próbować minimalizować powtarzające się i niesłabnące trudności, jakie towarzyszą realizacji projektów systemowych.

Warto odnotować także, iż z roku na rok przybierają na znaczeniu problemy związane z rekrutacją beneficjentów ostatecznych, czy ich rezygnacją w trakcie realizacji projektu – ponad połowa jednostek pomocy społecznej realizujących projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 boryka się w swoich projektach z problemem rezygnacji klientów w trakcie trwania projektu.

Wśród barier utrudniających osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym uczestnictwo w projektach systemowych realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie lub miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, większość respondentów wskazywała (podobnie jak w poprzednich latach) na brak motywacji do zmian potencjalnych uczestników projektów. Inne wskazywane najczęściej przeszkody mają związek z charakterystyką zadań jednostki organizującej wsparcie. Większość ośrodków pomocy społecznej wymieniała brak wiary w możliwość zatrudnienia po zakończeniu uczestnictwa w projekcie oraz uzależnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym od systemu pomocy społecznej. Natomiast jednostki powiatowe wskazywały, iż poważnym utrudnieniem jest stan zdrowia i trudności z dojazdem potencjalnych uczestników projektów. Jeżeli chodzi o najczęstsze przyczyny rezygnacji uczestników w trakcie realizacji projektu, to obserwacje zależały także od typu jednostki. Ośrodki pomocy społecznej najczęściej wyjaśniały, że uczestnicy rezygnują z udziału w projektach, gdyż podjęli pracę. Dość często wskazywano, iż przyczyną przerwania udziału w projekcie było pogorszenie się stanu zdrowia uczestnika projektu. Tę przyczynę najczęściej wymieniały także powiatowe centra pomocy rodzinie.

Z badania wynika, iż wszyscy realizatorzy projektów systemowych znają także losy klientów, którzy uczestniczyli w zakończonych projektach. Czterech na dziesięciu realizatorów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zna losy wszystkich uczestników takich projektów, a prawie połowie są znane losy większości osób biorących udział w ich projektach.

Opisując losy klientów, którzy zakończyli udział w projekcie, większość jednostek pomocy społecznej realizujących Program Operacyjny Kapitał Ludzki wskazywała, iż wśród scenariuszy tych pojawiało się podejmowanie pracy, ale tylko przez część z nich. Jeżeli chodzi o inne wymieniane przez respondentów losy beneficjentów ostatecznych, to można je generalnie podzielić na dwie grupy. Pierwszy typ sytuacji w jakiej się oni znajdują obecnie – wymieniany częściej – wiąże się z poprawą ich położenia

(np. aktywne poszukiwanie pracy, kontynuacja edukacji, duża motywacja do zmian, wzrost samooceny i kompetencji społecznych), druga zaś – z brakiem poprawy, stagnacją sytuacji (w tym najczęściej pozostawanie bez zatrudnienia, czy korzystanie z systemu pomocy społecznej).

Projekty systemowe realizowane w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 są kierowane do dość trudnej grupy beneficjentów ostatecznych. Mając na celu wzmocnienie pozycji realizatorów projektów w pokonywaniu problemów, które mogą być zagrożeniem dla przebiegu i finalnego efektu Programu, należałoby zachęcać pracowników jednostek pomocy społecznej do pogłębiania wiedzy i wyposażania się w techniki pracy w zakresie pozyskiwania i utrzymywania w projekcie uczestników oraz promować stosowanie szerszej gamy instrumentów aktywnej integracji, zwłaszcza z grupy instrumentów aktywizacji zawodowej. Aby wsparcie oferowane w ramach projektu było efektywne, oprócz dostosowywania metod pracy do potrzeb uczestników oraz monitorowania losów klientów po zakończeniu udziału w projekcie, należy także ewaluować działania projektu, tak aby minimalizować działania mniej skuteczne, a wdrażać rozwiązania, które przyczyniają się do osiągnięcia celów projektu.

- X. Jednostki pomocy społecznej w czwartym roku realizacji projektów systemowych z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki wysoko oceniają własną wiedzę na temat obowiązujących w Programie dokumentów (4,6 – średnia z trzech typów badanych jednostek pomocy społecznej) oraz przepływ informacji na temat Programu przekazywanych przez Instytucję Pośredniczącą I i II stopnia (średnia – 4,1). Na tym samym dość wysokim poziomie pozostaje także wiedza jednostek pomocy społecznej (w ich własnej ocenie) w zakresie procedur stosowanych w Programie (średnia – 4,4). Jednocześnie, mimo ogólnie wciąż wysokiego poziomu, nieco obniżyła się ocena znajomości jego założeń (średnia – 4,5, w 2010 r. – 4,6) oraz umiejętności zarządzania projektami (średnia – 4,3, w 2010 r. – 4,5) i wiedzy o instytucjach koordynujących Program (średnia – 4,2, w 2010 r. – 4,5).

Wydaje się więc, iż trzyletnia realizacja projektów systemowych, wsparcie szkoleniowe i doradcze projektu ROPS „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” oraz opiekunów projektów z Instytucji Pośredniczącej II stopnia pozwoliło pracownikom zdobyć umiejętności i doświadczenie w tym zakresie.

- XI. Wszystkie powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej z miast na prawach powiatów oraz większość gminnych ośrodków pomocy społecznej uznała w badaniu w 2011 r., iż wysokość środków, jakie mają do dyspozycji w ramach realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1, czy 7.1.2 jest adekwatna do ich potrzeb. Jedynie 22 ośrodki pomocy społecznej nie są zadowolone z wysokości środków alokowanych na ich jednostkę. Siedem z nich uważa je za zbyt duże (gdyż występują problemy z pozyskaniem tylu beneficjentów ostatecznych, aby wydatkować przyznaną kwotę lub działania zostały zrealizowane mniejszym nakładem kosztów), a 15 jednostek za niewystarczające (przez co nie będzie możliwości zrealizowania wszystkich potrzebnych działań lub zatrudnienia odpowiedniej ilości pracowników do realizacji projektu, czy też ograniczy się ilość osób, które można objąć wsparciem projektowym).

Porównując ocenę środków przyznanych na realizację projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2, jakiej dokonali respondenci na początku wdrażania trzyletniego projektu (w 2010 r.) i po roku jego realizacji należy zauważyć, iż pięć powiatowych centrów pomocy rodzinie zweryfikowało swoje zdanie i wysokość alokowanych środków jest obecnie oceniana przez nich jako wystarczająca (podobnie jak przez pozostałe PCPR i MOPS).

Jeżeli chodzi o ośrodki pomocy społecznej, które w obecnym badaniu wskazały, iż środki alokowane na ich gminę są zbyt małe na realizację potrzebnych działań (15 OPS), to pięć z nich już w 2010 r. były o tym przekonanych, dla czterech jednostek gminnych przyznane środki wydawały się przed rokiem wystarczające, pięć nie potrafiło ocenić trafności alokacji w stosunku do potrzeb projektu, a jeden

nie udzielił odpowiedzi. Z kolei wśród ośrodków pomocy społecznej, które w 2011 r. stwierdziły, iż kwota alokacji jest zbyt wysoka (7 OPS), jeden sądził już tak przed rokiem, pięć jednostek uznało je wtedy za wystarczające, a jeden nie potrafił w 2010 r. ocenić adekwatności przyznanego wsparcia finansowego.

XII. Najczęściej wskazywanym źródłem wsparcia informacyjnego dla jednostek pomocy społecznej realizujących projekty systemowe Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 są doradztwo i szkolenia organizowane przez projekt szkoleniowy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”. Nieco rzadziej realizatorzy Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki wskazują, iż korzystają z doświadczeń pracowników innych jednostek pomocy społecznej. Podobne znaczenie mają dla beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 porady i konsultacje opiekuna projektu (z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie). Trochę mniejsze znaczenie jednostki pomocy społecznej przypisywały poradom i konsultacjom innych przedstawicieli Instytucji Pośredniczącej II stopnia, Internetowemu Forum Pomocy Społecznej oraz doradztwu i szkoleniom Regionalnych Ośrodków Europejskiego Funduszu Społecznego.

XIII. Jednostki pomocy społecznej najczęściej (od lat) korzystają z usług Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie. Większość jednostek pomocy społecznej korzysta także ze szkoleń Małopolskiego Instytutu Samorządu Terytorialnego i Administracji, a prawie połowa z doradztwa prowadzonego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Jeżeli chodzi o preferowane formy szkoleniowe, to w dalszym ciągu największym powodzeniem, wśród wszystkich trzech typów realizatorów projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 cieszą się szkolenia. Z pozostałych form doskonalenia zawodowego ośrodki pomocy społecznej doceniają bardziej doradztwo, natomiast warsztaty cenią bardziej powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich. Stosunkowo najmniej cenione przez jednostki pomocy społeczne (zwłaszcza ośrodki pomocy społecznej) są konferencje i seminaria.

Aby wyjść naprzeciw oczekiwaniom jednostek pomocy społecznej należy prowadzić doskonalenie zawodowe ich pracowników poprzez preferowane formy szkoleń, a także ciągle wzmacniać funkcję doradcą projektu szkoleniowego Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

XIV. Konstruując rekomendacje dla projektu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” należy stwierdzić, iż zainteresowanie respondentów poszczególnymi grupami tematycznymi szkoleń jest dość podobne, poza tematyką partnerstw, którą interesuje się stosunkowo najmniejsza grupa jednostek pomocy społecznej. Największe zainteresowanie związane jest z pracą socjalną, przepisami prawa oraz aktywną integracją. Nieco mniej jednostek pomocy społecznej deklaruje potrzebę podnoszenia kwalifikacji z zakresu zarządzania projektem i jednostką.

Ogólnie wśród 27 tematów szkoleń, zestawionych w sześciu grupach tematycznych można zauważyć następujące preferencje jednostek pomocy społecznej:

- Pogłębianiem wiedzy o narzędziach pracy socjalnej zainteresowanych jest zdecydowana większość ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie i wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich. 3/4 jednostek pomocy społecznej wskazała na potrzebę doskonalenia pracy z trudnym klientem i rodziną wieloproblemową. Większość jednostek gminnych i powiatowych jest zainteresowana także szkoleniami dotyczącymi problematyki przemocy. Dodatkowo większość pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie deklaruje chęć poszerzania swojej wiedzy w zakresie rodzicielstwa zastępczego.
- Podobnie wysoki poziom zainteresowania związany jest ze szkoleniami z zakresu aktywnej integracji. Wszystkie typy jednostek deklarują chęć szkolenia pracowników głównie w zakresie instru-

mentów aktywnej integracji. Połowa przedstawicieli badanych jednostek deklaruje chęć pogłębiania wiedzy na temat kontraktu socjalnego i programów indywidualnych (usamodzielniania, czy integracji) oraz programu aktywności lokalnej. Dodatkowo połowa powiatowych centrów pomocy rodzinie i dwa miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich odczuwają potrzebę szkoleń swoich pracowników w zakresie programu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

- Niezmienne od lat duże zainteresowanie jednostek pomocy społecznej związane jest z tematyką zmian w przepisach prawa. Większość jednostek zgłasza potrzebę szkoleń dotyczących zmian w Kodeksie Postępowania Administracyjnego (głównie OPS) oraz ustawie o pomocy społecznej i Prawie zamówień Publicznych (głównie PCPR). Dodatkowo połowa jednostek gminnych i powiatowych zainteresowana jest szkoleniami wyjaśniającymi zmiany w ustawie o finansach publicznych.
- Wśród szkoleń związanych z zarządzaniem w projekcie, przedstawiciele jednostek pomocy społecznej zgłaszają największe zapotrzebowanie – podobnie jak w poprzednich latach – na szkolenia dotyczące rozliczania projektu. Połowa jednostek gminnych i powiatowych byłaby zainteresowana szkoleniami z metod zarządzania w projekcie. W szkoleniach z zakresu rekrutacji klientów chcą uczestniczyć wszystkie miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich oraz co czwarty ośrodek pomocy społecznej i powiatowe centrum pomocy rodzinie. Natomiast szkolenia poszerzające wiedzę związaną z planowaniem w projekcie zainteresowały ponad 1/3 jednostek pomocy społecznej, a jego promocją – ponad 1/4.
- W zakresie zarządzania jednostką 3/4 jednostek pomocy społecznej deklaruje chęć uczestnictwa w szkoleniach związanych z finansami i księgowością, a większość – metodami zarządzania. Natomiast w ponad co trzeciej jednostce pomocy społecznej potrzebne są szkolenia związane z planowaniem w jednostce.
- Szkoleniami przybliżającymi tematykę realizacji działań partnerskich zainteresowana jest ponad połowa uczestników badań. Największym zainteresowaniem wśród jednostek pomocy społecznej (większość ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich) cieszą się szkolenia doskonalące pracę w zespołach interdyscyplinarnych. Natomiast pogłębianiem wiedzy na temat realizacji projektów partnerskich oraz budowania partnerstw lokalnych jest zainteresowanych znacznie mniej jednostek.
- Jednostki pomocy społecznej wykazując duże zainteresowanie szkoleniami z zakresu metodologii pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym wymieniały różne grupy. Ośrodki pomocy społecznej wskazywały najczęściej potrzebę doskonalenia pracy z osobami będącymi ofiarami przemocy w rodzinie. Większość z nich jest zainteresowana także szkoleniami z metod pracy z osobami uzależnionymi od alkoholu, bezradnymi w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz będącymi w sytuacji kryzysowej. Natomiast powiatowe centra pomocy rodzinie kładą nacisk na doskonalenie pracy z nieco innymi grupami społecznymi. Wskazywały głównie na potrzebę szkoleń z metod pracy z osobami: bezradnymi w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, niepełnosprawnymi, będącymi ofiarami przemocy w rodzinie, młodzieżą opuszczającą całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze oraz będącymi w sytuacji kryzysowej.
- Porównanie wyników badania z 2011 r. z pochodzącymi z lat poprzednich pokazuje, iż zapotrzebowanie jednostek pomocy społecznej na szkolenia doskonalące pracę z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym generalnie dotyczy ciągle tych samych grup.

CZĘŚĆ II

II część podsumowania dotyczy realizacji dotychczasowych, ustawowych zadań pomocy społecznej wypełnianych przez gminy i powiaty województwa małopolskiego. Wnioski dotyczące tych zagadnień kształtują się następująco:

- I. Uczestnictwo jednostek pomocy społecznej w 2010 r. w programach rządowych było na podobnym poziomie jak przed rokiem (158 jednostek, tj. 78,6%). Brały w nich udział wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, większość gminnych ośrodków pomocy społecznej (149 jednostek) oraz 6 z 19 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Najpowszechniej realizowany program rządowy to wieloletni program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

Inne programy celowe są realizowane przez znacznie mniej jednostek niż programy rządowe. Takie programy realizowały w 2010 r. 44 jednostki (21,9%), w tym 34 ośrodki pomocy społecznej, 8 powiatowych centrów pomocy rodzinie i 2 miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich. W 2010 r. w gminach i powiatach Małopolski funkcjonowało 58 takich programów. W ośrodkach pomocy społecznej realizowano łącznie 41 programów, w miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich – 7 (w tym 5 programów pomocy dziecku i rodzinie i 2 inne programy), natomiast w powiatowych centrach pomocy rodzinie 10 programów (w tym 6 programów pomocy dziecku i rodzinie oraz 4 inne projekty).

Pozytywnym jest wzrost liczby programów celowych w 2010 r., w stosunku do roku poprzedniego (a nawet do 2008 r.). Taka sytuacja dotyczy głównie ośrodków pomocy społecznej i miejskich ośrodków pomocy społecznej miast na prawach powiatów (taka sama liczba PCPR co rok wcześniej realizuje omawiane programy). W 2010 r. przybyło 20 jednostek gminnych realizujących programy celowe, w tym jedna jednostka miasta na prawach powiatu.

Największe przeszkody we wdrażaniu programów celowych jednostki pomocy społecznej wiążą z ograniczonymi środkami finansowymi i brakami lokalowymi. Dość powszechnie wymieniano także brak zainteresowania klientów udziałem w programie oraz braki kadrowe. Dużo mniejszą przeszkodą był brak doświadczenia w tym zakresie, czy też trudności we współpracy międzyinstytucjonalnej. Niepokojące jest, iż 13 OPS nie widziało w 2010 r. potrzeby wdrażania programów wynikających z potrzeb gminy.

W celu upowszechniania realizacji programów celowych odpowiadających na lokalne potrzeby wydaje się być koniecznym propagowanie nieodzowności realizowania takich inicjatyw jako działań istotnych dla realizacji zadań pomocy społecznej w regionie wśród zarządzających jednostkami. Należy także wskazywać możliwości wykorzystania środków unijnych w tym celu. Jednocześnie wydaje się celowym wyposażanie pracowników jednostek pomocy społecznej w metody rekrutacji uczestników do takich programów.

- II. Gminny system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. funkcjonował w prawie 84% gmin (150 OPS, w 17 jednostkach więcej niż rok temu) i wszystkich trzech małopolskich miastach na prawach powiatu. Liczba gmin, w których funkcjonuje system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w latach 2007 - 2010 stale wzrastała.

W 2010 r. w ramach budowy systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną jednostki gminne podejmowały najczęściej interdyscyplinarną współpracę z różnymi instytucjami spoza systemu pomocy społecznej, np. z kuratorami sądowymi, policją, szkołą. Także większość OPS współpracowała w tym zakresie z innymi instytucjami pomocy społecznej. Blisko połowa OPS organizowała zajęcia sportowe i rekreacyjne. Częstym typem działań w ramach systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną było w 2010 r. prowadzenie różnorodnych programów: profilaktycznych, edukacyjnych, nieco rzadziej terapeutycznych. Co piąty ośrodek pomocy społecznej wskazywał na koordynowanie dzia-

łań instytucji pomocowych w zakresie systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, a co szósty – na prowadzenie różnego rodzaju placówek.

Największym problemem dla ośrodków pomocy społecznej jest brak środków na realizację zadań związanych z tworzeniem i funkcjonowaniem systemu. Dużą przeszkodą jest także brak infrastruktury socjalnej w gminie: ośrodków wsparcia, placówek opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego o różnym charakterze oraz mieszkań socjalnych, środowiskowych domów samopomocy, klubów i centrów integracji społecznej, poradni psychologicznych i pedagogicznych, a także żłobków i przedszkoli. Inną grupą problemów związanych z wdrażaniem systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną jest współpraca międzyinstytucjonalna. Część badanych OPS wskazuje, iż działania instytucji na terenie gminy są rozproszone, istnieje problem w koordynowaniu działań tych podmiotów oraz słaby przepływ informacji i nienajlepsza współpraca m.in. ze służbą zdrowia, szkołą, policją i kuratorami sądowymi.

Aby wspierać jednostki gminne we wdrażaniu systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną na swoim terenie wydaje się koniecznym zachęcanie do pogłębiania wiedzy pracowników instytucji mogących współtworzyć system na temat zasad jego tworzenia i funkcjonowania, jako działań istotnych dla realizacji zadań pomocy społecznej w województwie małopolskim. Takie działania są istotne także dlatego, iż obecnie istnieje małe zainteresowanie szkoleniami związanymi z budowaniem partnerstw lokalnych. Jednocześnie wydaje się celowym promowanie wykorzystywania środków Europejskiego Funduszu Społecznego w celu tworzenia takiego systemu.

- III. Prawie wszystkie małopolskie powiaty ziemskie (18 z 19 jednostek, o jeden mniej niż w 2010 r.) oraz wszystkie trzy miasta na prawach powiatów wypełniają obowiązek realizacji ustawowego zadania własnego polegającego na świadczeniu dla mieszkańców specjalistycznego poradnictwa. 16 powiatów ziemskich i wszystkie trzy grodzkie prowadzą wymagane trzy rodzaje specjalistycznego poradnictwa (prawne, psychologiczne i rodzinne), a dwa powiaty ziemskie nie świadczą jednego jego rodzaju (w jednym brakuje wsparcia dla mieszkańców w postaci poradnictwa prawnego, a w drugim – nie oferuje się poradnictwa rodzinnego). Niepokojącym jest, iż jeden powiat nie świadczy żadnego rodzaju poradnictwa wskazanego w ustawie.

Aby wszystkie jednostki powiatowe realizowały nałożone ustawą o pomocy społecznej zadanie polegające na oferowaniu mieszkańcom specjalistycznego poradnictwa należy propagować potrzebę świadczenia takiej formy pomocy dla klientów. Jednocześnie warto wskazywać na możliwość wykorzystania środków unijnych do organizowania brakujących form wsparcia dla mieszkańców.

- IV. Większość powiatowych centrów pomocy rodzinie (15 z 19 PCPR) świadczyło w 2010 r. pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem (w myśl ustawy o pomocy społecznej, art. 19, ust. 7 i 8). Analizując dane za 2010 r. i za poprzednie lata można zauważyć pozytywną tendencję w tym zakresie. W latach 2007 - 2008 omawiane zadanie własne powiatu realizowało 12 PCPR, a w 2009 r. o trzy jednostki powiatowe więcej. Jednak w ciągu kolejnego roku nie przybyło jednostek powiatowych realizujących to zadanie. Należy zauważyć także, iż nie te same PCPR pomagają osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem. W tym roku co prawda trzy kolejne powiaty świadczą tego rodzaju pomoc, jednak trzy inne przestały oferować takie wsparcie.

W ramach realizacji tego zadania jednostki powiatowe przede wszystkim wspierają wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych, jeden z powiatowych centrów pomocy rodzinie kieruje pomoc do kobiet będących ofiarami przemocy. Jedynie niektóre powiatowe centra pomocy rodzinie opisały rodzaj pomocy świadczonej takim osobom. Polegała ona na pomocy w poszukiwaniu pracy, czy „codziennych sprawach”, a także na udzielaniu pomocy materialnej i rzeczowej, czy też psychologicznej i prawnej.

Wydaje się, iż w dalszym ciągu należy promować konieczność tworzenia systemowych rozwiązań w zakresie pomocy wszystkim wskazanym w ustawie o pomocy społecznej osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem, gdyż – jak wynika z badania – działania jednostek w tym zakresie są skierowane właściwie do jednego rodzaju osób potrzebujących wsparcia. Jednocześnie celowym jest promowanie wśród jednostek pomocy społecznej konieczności pogłębiania wiedzy w zakresie tworzenia kompleksowych programów pomocy klientom, jako działań istotnych dla realizacji zadań pomocy społecznej w regionie.

- V. Większość małopolskich jednostek pomocy społecznej (128 jednostek, tj. 63,7%, w tym 107 OPS, 18 PCPR i 3 MOPS) współpracowało w 2010 r. z organizacjami pozarządowymi. Niestety ciągle prawie cztery na dziesięć ośrodków pomocy społecznej nie prowadziło takiej współpracy. Jeszcze mniej korzystnie wypada porównanie stanu współpracy jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi w 2010 r. i w latach poprzednich. Dotyczy to także jednostek gminnych. O ile w 2009 r. (w porównaniu z 2008 r.) przybyło jednostek pomocy społecznej prowadzących współpracę z trzecim sektorem (wzrost o 14 OPS), o tyle w 2010 r. nie współpracowało z takimi podmiotami 15 jednostek gminnych więcej niż przed rokiem, a nawet o jedną więcej niż przed dwoma laty. Jeszcze mniej ośrodków pomocy społecznej zleca podmiotom trzeciego sektora zadania z zakresu pomocy społecznej (mimo zwiększenia się ilości jednostek prowadzących taką współpracę w porównaniu z 2009 r.) – jedynie 50 jednostek gminnych (27,9%) podejmuje takie działania. Natomiast, podobnie jak w przypadku ogólnej współpracy, wszystkie trzy MOPS powiatów grodzkich i 17 z 19 PCPR zlecają zadania takim podmiotom. Jak wykazało porównanie z poprzednimi badaniami, stałą formą zlecenia organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej jest prowadzenie różnego rodzaju placówek, świadczenie usług opiekuńczych oraz wydawanie posiłków osobom potrzebującym. Współpracę z organizacjami pozarządowymi w innej formie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r. (podobnie jak w 2009 r.) podjęła nieco ponad połowa badanych jednostek pomocy społecznej (112 jednostek, tj. 55,7%, w tym: 93 OPS, 16 PCPR i 3 MOPS powiatów grodzkich). Analiza współdziałania jednostek pomocy społecznej z podmiotami trzeciego sektora pokazuje, że administracja publiczna prowadząca działalność w sferze pomocy społecznej nie wykorzystuje w pełni możliwych form współpracy z organizacjami pozarządowymi. Przyczyn takiej sytuacji jest wiele. Każda z trzech typów badanych jednostek widzi je trochę inaczej. Jednak generalnie najczęściej wskazywanymi barierami są: mała ilość takich organizacji działających na terenie gminy lub ich brak, a także ograniczenia finansowe jednostki i brak zainteresowania współpracą ze strony organizacji. Brak powszechności współdziałania jednostek pomocy społecznej przy realizacji zadań ustawowych z organizacjami pozarządowymi wskazuje na potrzebę ciągłego wzmacniania współpracy między tymi podmiotami m.in. poprzez organizowanie szkoleń, zarówno dla jednostek pomocy społecznej, przybliżających tematykę współpracy z podmiotami trzeciego sektora, jak i dla istniejących organizacji pozarządowych, umożliwiając im profesjonalizację. Należy jednocześnie promować wśród jednostek pomocy społecznej działania ukierunkowane na: zawieranie partnerstw lokalnych z udziałem organizacji pozarządowych, współpracy z trzecim sektorem w celu tworzenia, czy prowadzenia klubów i centrów integracji społecznej oraz spółdzielni socjalnych. Jednocześnie wydaje się celowym kreowanie wśród jednostek pomocy społecznej popytu na produkty i usługi podmiotów ekonomii społecznej (m.in. poprzez wykorzystanie przez jednostki pomocy społecznej klauzul społecznych w ramach zamówień publicznych).
- VI. Struktura zatrudnienia w poszczególnych typach jednostek pomocy społecznej jest stała. Największe zasoby kadrowe pozostają w dyspozycji trzech miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich (na koniec 2010 r.: 98, 110 i 643 pracowników). Jednostki powiatów ziemskich dysponują znacznie mniejszą ilością pracowników – średnio 14 osób (od 5 do 31 pracowników). Podobna średnia liczba za-

trudnionych była na koniec 2010 r. w gminnych ośrodkach pomocy społecznej (średnio 15 pracowników). Jednak w przypadku tych jednostek można obserwować największe zróżnicowanie wielkości zespołów. Są ośrodki, gdzie zatrudnia się trzech (jedna jednostka), czterech (6 jednostek) lub pięciu pracowników (15 jednostek), ale funkcjonuje jednocześnie 13 dużych jednostek, zatrudniających powyżej 40 pracowników (od 40 do 66 osób). Należy jednak dodać, iż w szczególności w przypadku ośrodków pomocy społecznej porównując stan zatrudnienia z 2010 r. i lat poprzednich można zauważyć (zwłaszcza w 2010 r.) tendencję wzrostową – zwiększyło się średnie zatrudnienie w jednostce (o jednego pracownika), a także zmalała liczba jednostek zatrudniających najmniejszą liczbę pracowników (trzech pracowników zatrudnionych było w 2008 r. – w 5 jednostkach, w 2009 - w 2 OPS, a w 2010 r. – w 1 jednostce). Jednocześnie w prawie połowie OPS na koniec 2010 r. zatrudniano powyżej 10 pracowników.

Należy dodać, iż w jednostkach pomocy społecznej zatrudnione są w większości kobiety. W ośrodkach pomocy społecznej stanowią one ponad 89% kadry, w powiatowych centrach pomocy rodzinie – blisko 81%, a w miejskich ośrodkach powiatów grodzkich – 84%.

Jeżeli chodzi o potrzeby kadrowe, to porównując zadeklarowane w tegorocznym badaniu zapotrzebowanie na dodatkowych pracowników (w 2011 r.) i w roku poprzednim zwraca uwagę zmniejszanie zapotrzebowania na dodatkowe etaty. Mimo to ciągle jeszcze występują niedobory kadrowe. Do realizacji bieżących zadań w ośrodkach pomocy społecznej ciągle jeszcze brakuje pracowników socjalnych (podobnie jak w poprzednich latach).

VII. Bilans realizacji ustawowych świadczeń przez jednostki pomocy społecznej w 2010 r. wskazuje, że:

➤ *W zakresie zadań realizowanych przez gminy:*

- prawie wszystkie jednostki gminne i wszystkie trzy MOPS powiatów grodzkich realizowały w 2010 r. następujące zadania własne o charakterze obowiązkowym: zapewnianie posiłku (w tym dożywianie dzieci), wypłacanie zasiłków okresowych, wypłacanie zasiłków celowych, wypłacanie zasiłków stałych, ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w domu pomocy społecznej oraz wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- większość ośrodków pomocy społecznej oraz dwa z trzech funkcjonujących w Małopolsce miejskich ośrodków pomocy społecznej miast na prawach powiatów wypłacało w 2010 r. zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną – zadanie zlecone gminom przez administrację rządową;
- połowa gminnych ośrodków pomocy społecznej i wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich realizowały świadczenia polegające na udzielaniu schronienia (zadanie własne o charakterze obowiązkowym)
- 1/4 na gminnych ośrodków pomocy społecznej i wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich organizowały i świadczyły specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (zadanie zlecone gminom przez administrację rządową).
- niektóre ustawowe świadczenia nie były realizowane w 2010 r.:
 - większość gmin oraz dwa z trzech miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich nie realizowała następujących świadczeń: przyznawania zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego oraz opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem; (własne zadania obowiązkowe), a także nie wypłacało wynagrodzenia za sprawowanie opieki (zadanie zlecone gminom przez administrację rządową);
 - większość gmin oraz wszystkie trzy miasta powiatów grodzkich nie udzielały pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze (zadanie własne)

gmin o charakterze fakultatywnym), a także świadczeń w formie zasiłków celowych, udzielania schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom (zadanie zlecone gminom przez administrację rządową);

- połowa ośrodków pomocy społecznej nie realizowała świadczenia polegającego na udzielaniu schronienia oraz na organizowaniu i świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi (zadanie zlecone gminom przez administrację rządową);
- ponad 1/3 gmin i wszystkie miasta na prawach powiatów nie wypłacały zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ (zadanie własne o charakterze obowiązkowym),

➤ *W zakresie zadań realizowanych przez powiaty:*

- wszystkie jednostki powiatów ziemskich i grodzkich realizują świadczenia będące zadaniami własnymi powiatu;
- większość powiatowych centrów pomocy rodzinie i dwa miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich nie zrealizowały w 2010 r. zadania o charakterze zleconego jednostkom powiatowym przez administrację rządową, jakim jest opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za uchodźców.

IX. Poziom zaspokojenia potrzeb finansowych na realizację ustawowych świadczeń był następujący w 2010 r.:

➤ *W budżetach gmin:*

- zdecydowana większość ośrodków pomocy społecznej oraz wszystkie trzy MOPS powiatów grodzkich posiadały w budżecie w 2010 r. w pełni zagwarantowane środki na realizowanie następujących zadań: zapewnianie posiłku, w tym także dożywianie dzieci; wypłacanie zasiłków stałych oraz na opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne, wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego (zadań własnych o charakterze obowiązkowym); a także na wypłacanie zasiłków specjalnych celowych (zadania własne gmin o charakterze fakultatywnym);
- ponad połowa gmin i wszystkie trzy miasta na prawach powiatów zabezpieczyły w pełni środki w budżetach ośrodków na następujące świadczenia: zapewnianie niezbędnego ubrania, organizowanie usług opiekuńczych oraz sprawianie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym (zadania własne o charakterze obowiązkowym);
- większość ośrodków pomocy społecznej i dwa MOPS powiatów grodzkich posiadało zagwarantowane środki na zadanie zlecone przez administrację rządową – wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną;
- w budżetach części ośrodków pomocy społecznej (prawie 1/4) i wszystkich trzech MOPS powiatów grodzkich zabrakło środków na następujące zadania: wypłacanie zasiłków okresowych i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w domu pomocy społecznej (zadania własne będące obowiązkiem gmin);
- w budżetach także części ośrodków pomocy społecznej (prawie 1/4) i jednego MOPS powiatu grodzkiego zabrakło środków na wypłatę zasiłków celowych (39 jednostek, tj. 21,8%) (zadania własne obowiązkowe).

➤ *W budżetach powiatów:*

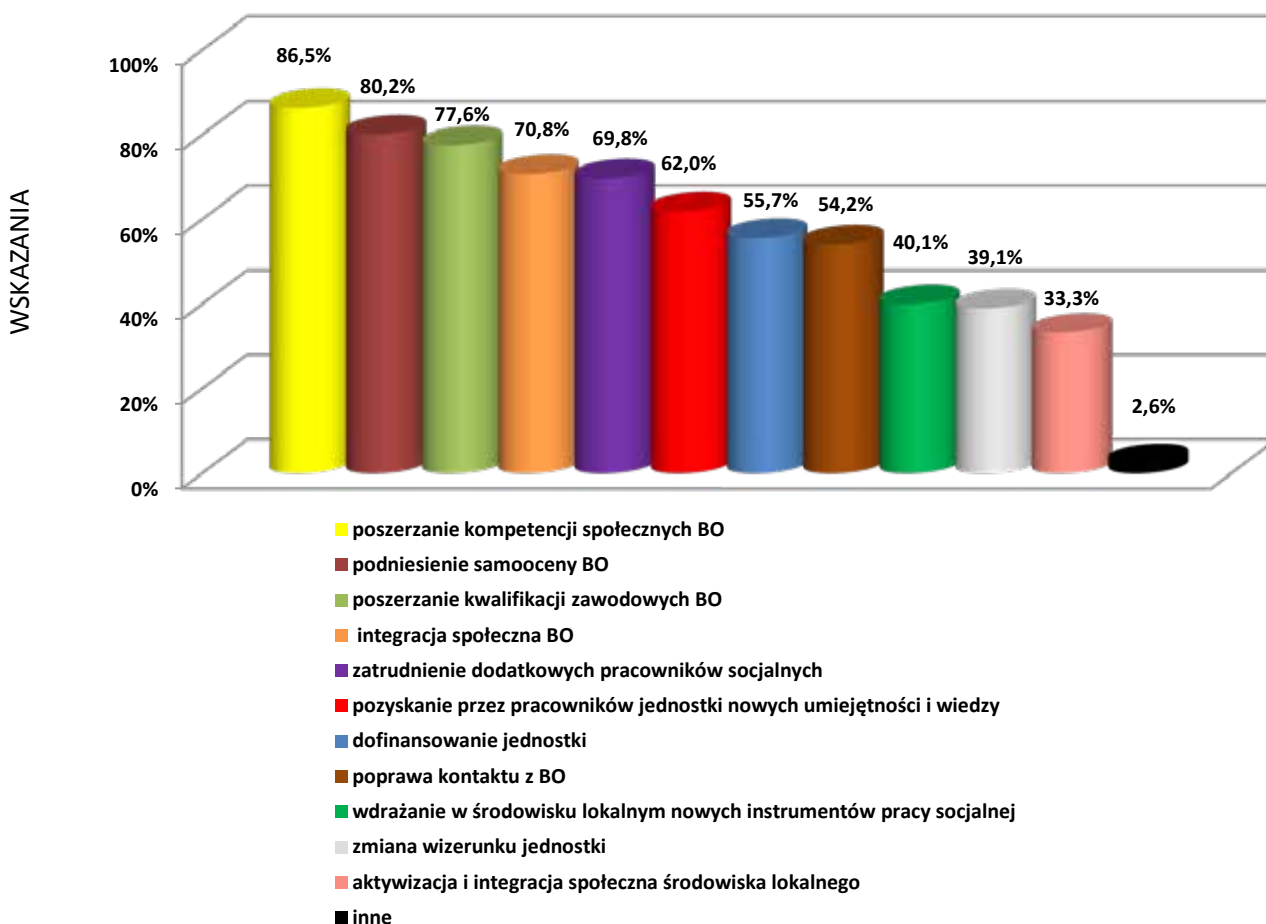
- w budżetach wszystkich miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich oraz prawie wszystkich powiatowych centrów pomocy rodzinie powiatów ziemskich były w pełni zabezpieczone środki w 2010 r. na wypłacanie realizowanych świadczeń będących zadaniami własnymi powiatu o charakterze zarówno obowiązkowym, jak i fakultatywnym.

POZYTYWNE TENDENCJE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PO KL – WYBRANE OBSZARY

I. Pozytywne doświadczenia realizacji PO KL

Jednostki pomocy społecznej realizując projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki dostrzegają pozytywne aspekty rozwoju form aktywnej integracji. Za największą wartość, jaką osiągnięto poprzez realizację projektów systemowych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, zarówno gminne, jak i powiatowe jednostki pomocy społecznej uznają korzystne zmiany postaw uczestników projektów polegające na poszerzaniu kompetencji społecznych i podnoszeniu samooceny. Wśród pozytywów wdrażania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jednostki pomocy społecznej wymieniają w większości także poszerzenie kwalifikacji zawodowych oraz integrację społeczną uczestników projektów. Przedstawiciele beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 wskazują także (obok korzyści dla uczestników projektu) na korzyści dla jednostek pomocy społecznej, m.in. na zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych i pozyskanie przez pracowników jednostki nowych umiejętności i wiedzy.

WYKRES 1: Pozytywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)

* wskaźniki nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

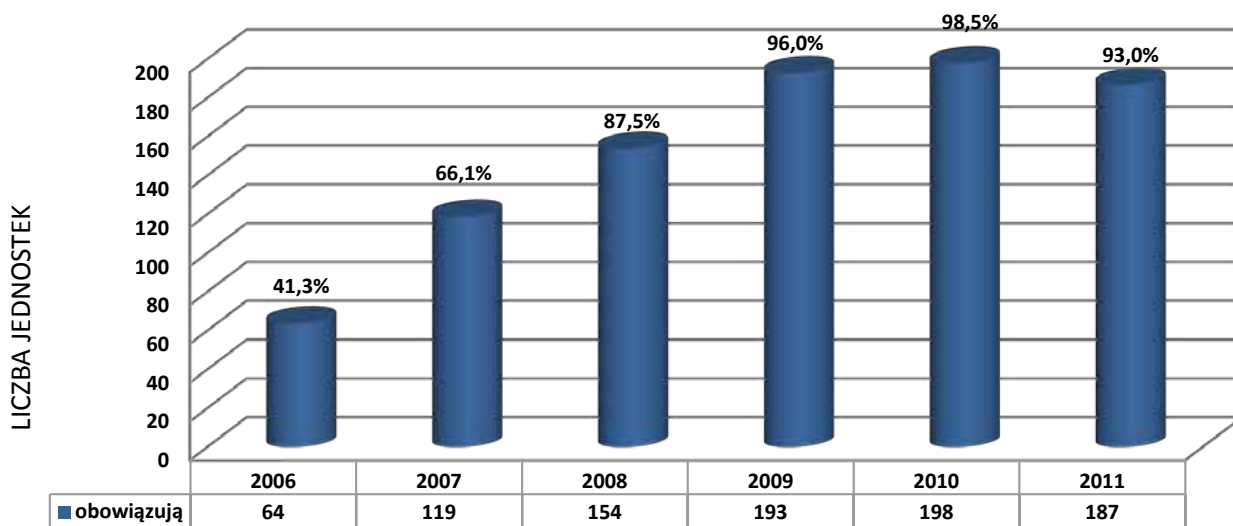
Porównując pozytywne doświadczenia z realizacji projektu systemowego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w 2009 r. i w 2010 r. powiatowych centrów pomocy rodzinie i miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich można zauważyć, iż cenne są dla nich niezmiennie te same doświadczenia (podniesienie kompetencji społecznych, podnoszenie samooceny oraz integracja społeczna uczestników projektów). Natomiast wśród gminnych ośrodków pomocy społecznej zwraca uwagę zmiana znaczenia, jaką przypisują poszczególnym doświadczeniom. Straciło nieco na znaczeniu poszerzanie kwalifikacji zawodowych uczestników projektów, natomiast doceniono nieco bardziej możliwość zatrudniania dodatkowych pracowników socjalnych, jaką daje uczestnictwo w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki w ramach upowszechniania aktywnej integracji i pracy socjalnej w regionie.

II. Strategie rozwiązywania problemów społecznych

Małopolskie jednostki pomocy społecznej nie mają trudności spełnieniem merytorycznego wymogu uczestnictwa w Programie jakim jest posiadanie przez gminę lub powiat aktualnej lokalnej strategii społecznej.

W ciągu ostatnich lat stale przybywało w regionie gmin i powiatów posiadających lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych. Największy postęp w tym zakresie odnotowano w latach 2007 - 2009, a więc w początkowych latach realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki województwie małopolskim. Obecnie - po raz pierwszy - wszystkie gminy i powiaty regionu wypracowały już lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych. Brak takich dokumentów w kilkunastu jednostkach w 2011 r. jest jedynie wynikiem aktualizacji istniejących dokumentów związanej z zakończeniem się okresu programowania poprzednich strategii rozwiązywania problemów społecznych. We wszystkich tych jednostkach prowadzone są prace zmierzające do przyjęcia zaktualizowanego dokumentu i będą one zakończone do końca bieżącego roku (2011).

WYKRES 2: Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2006 – 2011¹

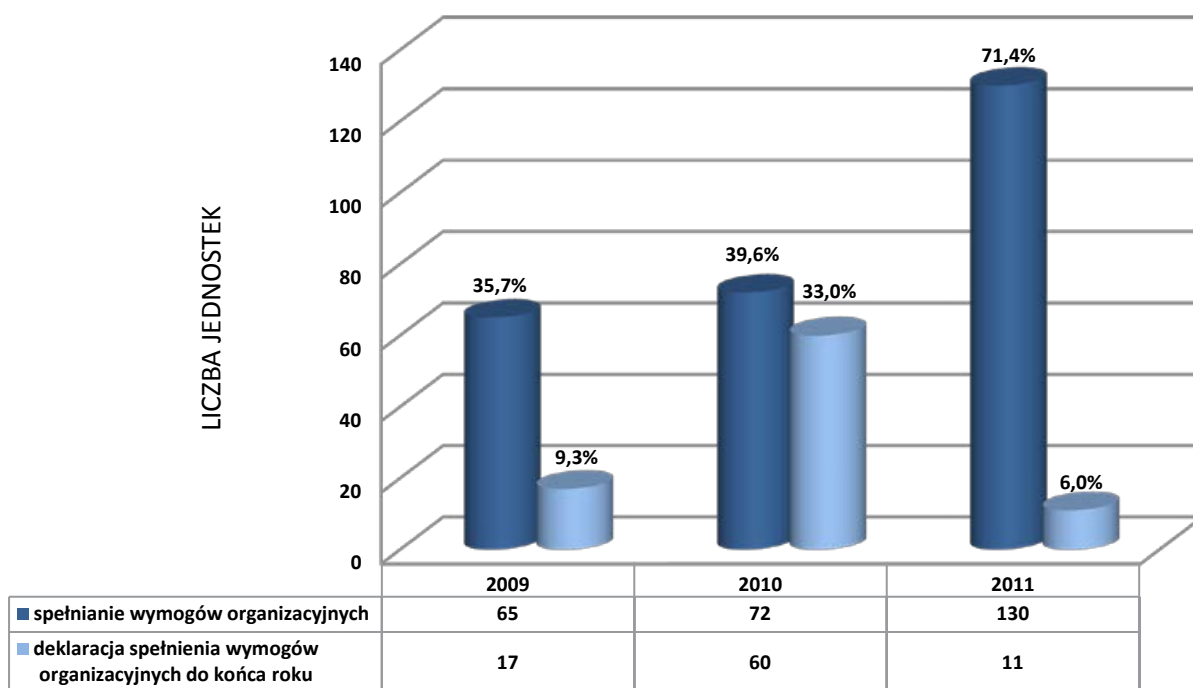

¹ W 2006 r. w badaniu wzięło udział 155 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w 2007 r. w badaniu wzięło udział 180 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w 2008 r. w badaniu wzięło udział 176 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. W latach 2009 – 2011 w badaniu uczestniczyły wszystkie jednostki (201) funkcjonujące w Małopolsce (w tym 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

III. Poziom zatrudnienia pracowników socjalnych – gminy

Od rozpoczęcia wdrażania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki stale poprawia się sytuacja w zakresie zatrudniania pracowników socjalnych w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej. Szczególnie widoczna poprawa w tym zakresie nastąpiła w ciągu ostatniego roku (2010), kiedy przybyło 58 jednostek gminnych spełniających warunek organizacyjny Programu (będący jednocześnie realizacją istniejącego od dawna obowiązku ustawowego w tym zakresie), czyli zatrudniających jednego pracownika socjalnego na 2 000 mieszkańców gminy, nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku.

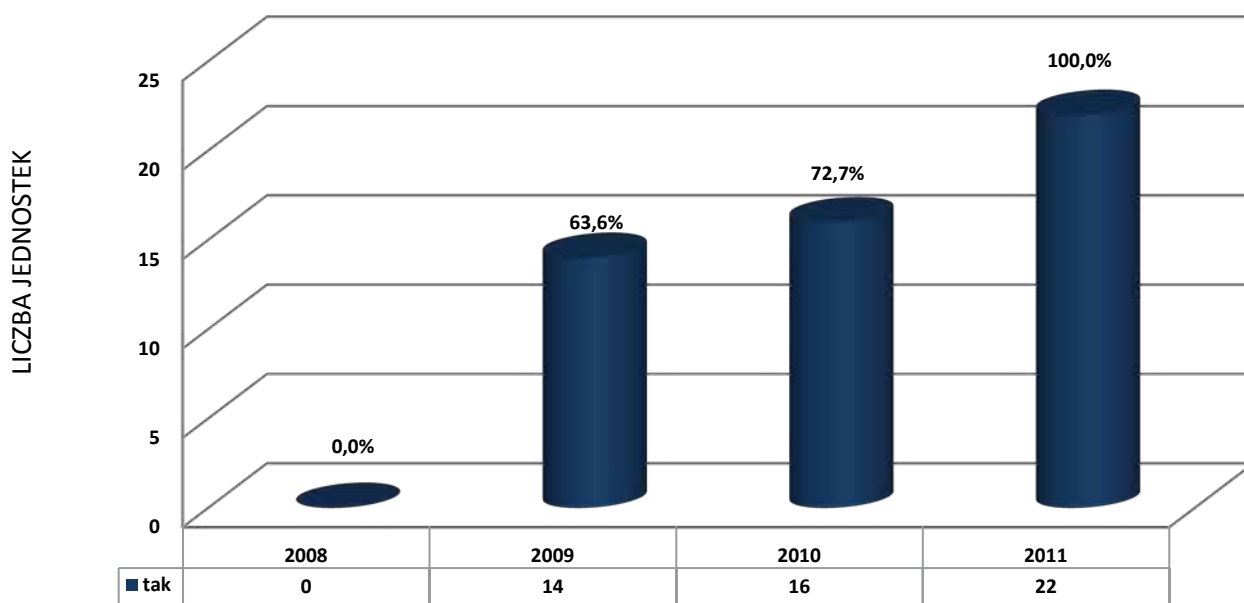
WYKRES 3: Jeden pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku – ogółem (OPS, MOPS) w latach 2009 – 2011

IV. Zatrudnianie doradców ds. osób niepełnosprawnych – powiaty

W 2011 r. wszystkie powiatowe jednostki pomocy społecznej spełniają stawiany im w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki wymóg organizacyjny związany z zatrudnianiem specjalistów pełniących funkcje doradców do spraw osób niepełnosprawnych. Należy zaznaczyć, iż na początku realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Małopolsce powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich w ogóle nie zatrudniały specjalistów sprawujących takie obowiązki.

WYKRES 4: Doradca ds. osób niepełnosprawnych – ogółem (PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2011

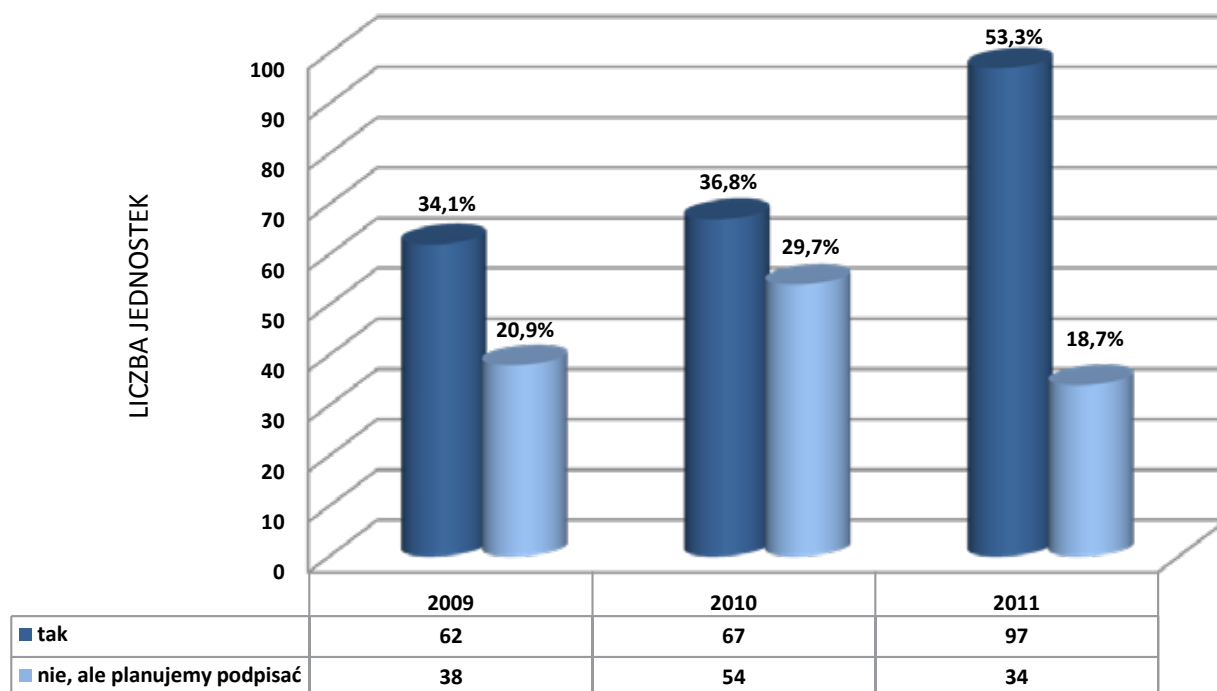

V. Porozumienia ośrodków pomocy społecznej z powiatowymi urzędami pracy

Od poprzedniego roku zwiększyła się liczba funkcjonujących porozumień pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej i służbami zatrudnienia, tj. właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy. Jednocześnie zmniejszyła się liczba powiatów, na terenie których w żadnej gminie nie zawarto stosownego porozumienia (z co najmniej sześciu do dwóch).

Na początku 2011 roku zalecenie zapisane w „Zasadach przygotowywania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013” dotyczące zawierania formalnych porozumień pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej i właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy spełniała ponad połowa gminnych ośrodków pomocy społecznej oraz wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej miast na prawach powiatów. Należy dodać, iż wszystkie ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatów: chrzanowskiego, oświęcimskiego i brzeskiego sformalizowały współpracę z właściwymi sobie służbami zatrudnienia. Dodatkowo deklarację podpisania tego rodzaju umowy składa co piąta jednostka gminna. Wydaje się, iż spory wpływ na poprawę sytuacji w tym zakresie mogły mieć usługi szkoleniowe i doradcze oferowane przez projekt Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”.

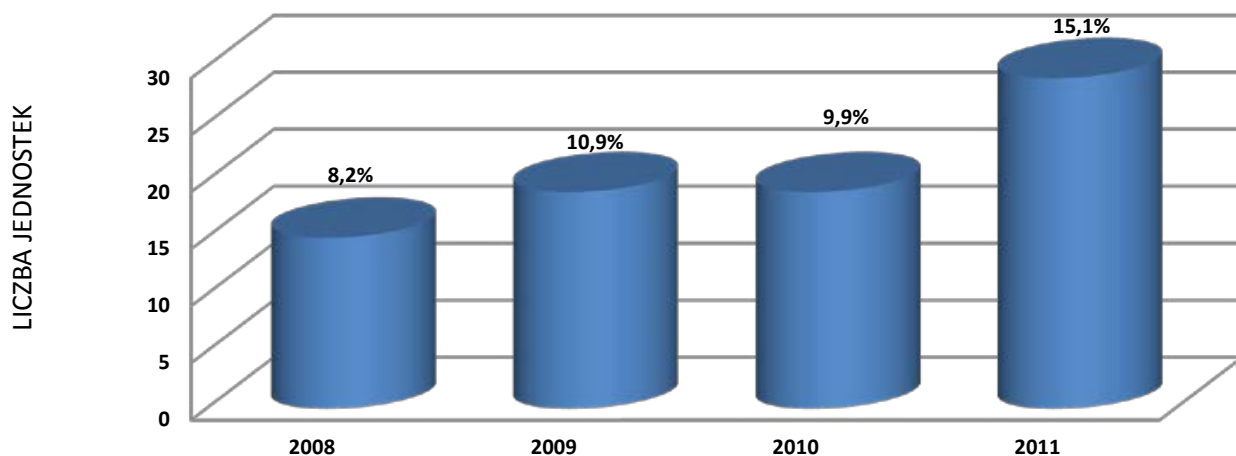
WYKRES 5: Porozumienia o współpracy z powiatowymi urzędami pracy – ogółem (OPS, MOPS) w latach 2009 – 2011

VI. Programy aktywności lokalnej

Można zauważyć pozytywną tendencję w zakresie stosowania ważnego narzędzia realizacji projektu w obszarze aktywnej integracji, jakim jest program aktywności lokalnej. Wydaje się, iż „dobre praktyki” realizacji programów aktywności lokalnej oraz szkolenia projektu Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” poprzez pokazywanie korzyści płynących ze stosowania tego narzędzia zachęciły realizatorów projektów systemowych pomocy społecznej po częstsze sięganie po nie.

WYKRES 6: Programy aktywności lokalnej – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2011

REKOMENDACJE

WYKAZ ADRESATÓW REKOMENDACJI:

Instytucja Pośrednicząca	– Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej
Instytucja Pośrednicząca II stopnia	– Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
Instytucja Zarządzająca	– Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MUW w Krakowie	– Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie
Obserwatorium PS	– Projekt systemowy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie: „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” realizowany w ramach Poddziałania 7.2.1: Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
Projekt szkoleniowy ROPS	– Projekt systemowy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” realizowany w ramach Poddziałania 7.1.3: Podnoszenie Kwalifikacji Kadr Pomocy i Integracji Społecznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
Projekt ARES	– Projekt systemowy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie: „Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej - Etap I” realizowany w ramach Poddziałania 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
Regionalne Ośrodki EFS	– Sieć placówek powstałych, aby rozwijać kompetencje potencjalnych projektodawców związane z wykorzystaniem szansy, jaką oferuje Europejski Fundusz Społeczny. Ułatwiają zainteresowanym osobom i instytucjom dostęp do informacji o możliwościach wykorzystania środków z EFS i fachowo wspierają potencjalnych projektodawców w trakcie przygotowywania projektów
ROPS	– Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

LP	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
CZĘŚĆ I			
1	<p>Wymóg merytoryczny dla beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – posiadanie aktualnej strategii rozwiązywania problemów społecznych:</p> <p>W 12 gminach, 1 powiecie ziemskim i 1 powiecie grodzkim przestały obowiązywać dokumenty strategiczne, ale prowadzone są w nich prace (mające się zakończyć do końca bieżącego roku) zmierzające do przyjęcia kolejnego dokumentu.</p> <p>W latach 2011 - 2012 19 gmin będzie zmuszona przyjąć kolejną strategię rozwiązywania problemów społecznych. W 2011 r. zakończy się obowiązywanie 5 gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, a w 2012 r. – 14.</p>	<p>Wskazany jest dalszy monitoring działań jednostek po to, aby brak aktualnej strategii rozwiązywania problemów społecznych nie stał się barierą w realizacji projektów systemowych w kolejnych latach. Powinno to dotyczyć w szczególności jednostek, które w 2011 r. będą zmuszone zatwierdzić kolejny dokument strategiczny oraz tych, w których strategii rozwiązywania problemów społecznych zakończą się przed końcem realizacji Programu.</p>	<p>Obserwatorium PS</p>
2	<p>Wymóg organizacyjny dla beneficjentów Poddziałania 7.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – zatrudnianie pracowników socjalnych w proporcji: 1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, nie mniej niż 3 pracowników socjalnych w jednostce:</p> <p>W 2011 roku ciągle jeszcze co najmniej 34 ze 170 ośrodków pomocy społecznej realizujących projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 nie spełnia wymogu organizacyjnego Programu. Dodatkowo 7 z 9 ośrodków, które w 2011 r. nie uczestniczą w Programie nie spełnia omawianego kryterium.</p>	<p>Niezbędne jest ciągłe monitorowanie zatrudniania pracowników socjalnych w gminnych jednostkach pomocy społecznej zgodnie z wymogami ustawowymi i wytycznymi Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz doskonalenie rozwiązań prowadzących do zmiany niekorzystnej sytuacji w tym zakresie.</p> <p>W dalszym ciągu konieczne jest propagowanie potrzeby zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej dodatkowych pracowników socjalnych wśród wójtów, burmistrzów i prezydentów.</p>	<p>Obserwatorium PS MUW w Krakowie Instytucja Pośrednicząca II stopnia</p>
3	<p>Porozumienia pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej a właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy w ramach realizacji projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:</p> <p>Porozumienia funkcjonują w 94 gminach (tj. 52,5%) oraz wszystkich trzech miejskich ośrodkach pomocy społecznej miast na prawach powiatów, a deklarację podpisania tego rodzaju umowy złożyły w ankiecie 34 jednostki (tj. 19,0%).</p> <p>Niepokojącym jest, iż 51 OPS (28,5%) nie planuje uregulować w sposób formalny (przynajmniej w 2011 r.) współpracy z powiatowymi urzędami pracy.</p>	<p>Zasadne jest dalsze promowanie korzyści płynących z formalnych porozumień pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej a właściwymi terytorialnie urzędami pracy poprzez organizowanie wspólnych spotkań i warsztatów z udziałem potencjalnych partnerów, których celem będzie wypracowanie skutecznych mechanizmów współpracy oraz promocja dobrych praktyk w tym zakresie.</p> <p>Niezbędnym jest monitorowanie spełniania zaleceń formalnej współpracy pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej a właściwymi terytorialnie urzędami pracy.</p>	<p>Projekt szkoleniowy ROPS przy współpracy z Regionalnymi Ośrodkami EFS oraz WUP Obserwatorium PS</p>

4	<p>Narzędzia aktywnej integracji w ramach realizacji projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:</p> <p>Większość jednostek pomocy społecznej ciągle nie wykorzystuje w pełni narzędzi aktywnej integracji (oprócz podstawowego - kontraktu socjalnego):</p> <ul style="list-style-type: none"> – program aktywności lokalnej realizowany był w 2010 r. jedynie przez 29 realizatorów projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (15,1%); – program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych był wdrażany w 2010 r. w 6 jednostkach powiatowych, które mogą go zastosować w ramach Poddziałania 7.1.2 (27,3%). 	<p>Aby rozpowszechnić stosowanie narzędzi aktywnej integracji należy nadal:</p> <ul style="list-style-type: none"> – promować narzędzia aktywnej integracji poprzez pokazywanie realnych korzyści wynikających z ich wdrażania, przede wszystkim przez prezentację dobrych praktyk; – rozwijać szkolenia i prowadzić usługi doradcze w tym zakresie dla beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. 	<p>Instytucja Pośrednicząca II stopnia</p> <p>Projekt szkoleniowy ROPS</p>
5	<p>Instrumenty aktywnej integracji w ramach realizacji projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prawie wszystkie jednostki wdrażające w 2010 r. projekty systemowe z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki stosowały wytyczne zawarte w „Zasadach ...” realizując przy najmniej trzy instrumenty aktywnej integracji. Najwięcej instrumentów stosowały w 2010 r. miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich. – Najczęściej wykorzystywanym działaniem aktywnej integracji były instrumenty aktywizacji społecznej. Nieco rzadziej instrumenty aktywizacji zawodowej i edukacyjnej, najrzadziej zaś – instrumenty aktywizacji zdrowotnej. – Beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 nie korzystali w ogóle z instrumentu aktywizacji zawodowej jakim jest kierowanie do uczestnictwa w zajęciach Centrum Integracji Społecznej. A tylko pojedyncze jednostki wykorzystywały: <ul style="list-style-type: none"> • „dofinansowanie usamodzielnienia ekonomicznego” (instrument aktywizacji zawodowej); • „skierowanie do pracy w spółdzielni socjalnej” (instrument aktywizacji zawodowej); • „skierowanie i sfinansowanie programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających” (instrument aktywizacji zdrowotnej). 	<p>Dla prawidłowej realizacji projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL w dalszym ciągu zasadne wydaje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> – monitorowanie wykorzystywania instrumentów aktywnej integracji; – promowanie korzyści ze stosowania rzadziej wykorzystywanych instrumentów, zwłaszcza z grupy instrumentów aktywizacji zawodowej (w tym kierowanie do uczestnictwa w zajęciach centrów i klubów integracji społecznej oraz do pracy w spółdzielni socjalnej); – prowadzenie dalszego rozwoju edukacji i doradztwa w zakresie instrumentów aktywnej integracji. <p>Wydaje się jednocześnie, iż dla uzyskania najbardziej efektywnego wsparcia dla uczestników projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2, ważnym jest wykorzystywanie przy planowaniu instrumentów aktywizacji edukacyjnej informacji zawartych w „Barometrze zawodów” przygotowywanym corocznie przez projekt systemowy „Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji”.</p>	<p>Obserwatorium PS</p> <p>Projekt szkoleniowy ROPS</p> <p>Instytucja Pośrednicząca II stopnia</p> <p>Projekt ARES</p>

6	<p>Prowadzenie projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w partnerstwie:</p> <p>Realizacja projektów systemowych w partnerstwie ciągle nie jest rozpozszechniona w województwie małopolskim. W okresie realizacji kolejnej edycji projektów systemowych PO KL (2010 – 2012) prowadzonych jest jedynie 9 partnerstw, w których łącznie uczestniczy 23 jednostki pomocy społecznej (tj. 12,0%, w tym: 20 OPS, 1 PCPR, 2 MOPS).</p>	<p>Mimo sporego prawdopodobieństwa, iż na obecnym etapie wdrażania projektów (drugi z trzech lat realizacji) jednostki nie będą zainteresowane zmianą sposobu realizacji rozpoczętych projektów, znajomość metod pracy w partnerstwie może zapocentrować zawiązywaniem partnerstw w następnym okresie, wykrzystaniem zasad partnerskiego współdziałania w realizacji programu aktywności lokalnej, czy też poza projektami współfinansowanymi z Europejskiego Funduszu Społecznego. Dlatego wydaje się celowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ciągłe promowanie projektów partnerskich, np. poprzez prezentowanie dobrych praktyk, które pojawiły się w trakcie dotychczasowej realizacji projektów systemowych w PO KL; – kontynuacja szkoleń przybliżających metody pracy w partnerstwie – jako istotnego działania z punktu widzenia osiągnięcia celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. 	<p>Instytucja Pośrednicząca Instytucja Pośrednicząca II stopnia Projekt szkoleniowy ROPS</p>
7	<p>Negatywne doświadczenia beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:</p> <p>Realizatorzy projektów systemowych ciągle jeszcze napotykają przeszkody związane uczestnictwem w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki. Co więcej nie tracą na znaczeniu problemy, jakie pojawiły się na początku wdrażania PO KL:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozbudowana dokumentacja związana z realizacją projektu, – zmiany zasad i procedur w trakcie realizacji projektu systemowego. <p>Z roku na rok przybierają też na znaczeniu problemy związane z rekrutacją uczestników, czy ich rezygnacją w trakcie realizacji projektu.</p>	<p>Aby usprawnić pracę beneficjentom Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, a jednocześnie zapobiegać rezygnacji jednostek z uczestnictwa w Programie należy nieustannie ograniczać powtarzające się i niesłabnące trudności, jakie towarzyszą realizacji projektu poprzez organizowanie skutecznego i szybkiego przekazu bieżących informacji od instytucji koordynujących Program do beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (np. e-mailing) dotyczącego zmian w zasadach realizacji projektu wraz z informacją o zakresie konieczności stosowania ich przez jednostki;</p> <p>Mając na celu wyposażenie realizatorów projektów systemowych w wiedzę ważną dla przebiegu i finalnego efektu Programu należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zachęcać do pogłębiania wiedzy i wyposażania się w techniki pracy w zakresie pozyskiwania i utrzymywania w projekcie uczestników; – wzmacniać funkcje doradcze, odpowiadające na indywidualne potrzeby realizatorów projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2. 	<p>Instytucja Pośrednicząca Instytucja Pośrednicząca II stopnia Projekt szkoleniowy ROPS</p>

8	<p>Uczestnicy projektów systemowych w Poddziałaniu 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:</p> <p>Główną przyczyną nieprzystępowania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do projektów systemowych jest brak motywacji do zmian potencjalnych ich uczestników, a także:</p> <ul style="list-style-type: none"> – brak wiary w możliwość zatrudnienia po zakończeniu uczestnictwa w projekcie oraz uzależnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym od systemu pomocy społecznej (według ośrodków pomocy społecznej); – stan zdrowia i trudności z dojazdem potencjalnych uczestników (według powiatowych centrów pomocy rodzinie). <p>Najczęściej wskazywanymi przyczynami rezygnacji uczestników w trakcie realizacji projektu, było podjęcie pracy (wskazania głównie ośrodków pomocy społecznej) oraz pogorszenie się stanu zdrowia (wskazania ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie), czy problemy osobiste (wskazywane głównie przez powiatowe centra pomocy rodzinie).</p>	<p>Aby wspomóc realizatorów projektów systemowych z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prowadzić szkolenia w zakresie pozyskiwania i utrzymywania w projekcie uczestników; – zachęcać realizatorów projektów systemowych do stosowania szerszego wachlarza instrumentów aktywizacji zawodowej przewidzianych w „Zasadach przygotowywania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013” (np. poprzez skierowanie do uczestnictwa w zajęciach klubu, czy centrum integracji społecznej lub do pracy w spółdzielniach socjalnych), tak aby najskuteczniej wyposażyć ich umiejętności przydatne w aktywnym wejściu na rynek pracy; – kontynuować rozpowszechnianie ewaluacji działań podejmowanych w projekcie, w celu najlepszego ich dostosowania do potrzeb uczestników. 	<p>Obserwatorium PS Projekt szkoleniowy ROPS Instytucja Pośrednicząca II stopnia</p>
9	<p>Środki alokowane dla beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na okres 2010 - 2012:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 7 ośrodków pomocy społecznej uważa wysokość alokacji za zbyt dużą (gdyż są problemy z pozyskaniem tylu beneficjentów ostatecznych, aby wydatkować przyznaną kwotę lub działania zostały zrealizowane mniejszym nakładem kosztów), – 15 jednostek gminnych uznaje wysokość alokacji za niewystarczającą (przez co nie będzie możliwości zrealizowania wszystkich potrzebnych działań lub ograniczy się ilość osób, które można objąć wsparciem, a także zatrudnienie odpowiedniej ilości pracowników do realizacji projektu). 	<p>Nadal należy monitorować wydatkowanie środków w trakcie realizacji projektów w latach 2010 – 2012, aby przy projektowaniu alokacji na następny okres mieć możliwość zdecydowania, czy warto brać pod uwagę indywidualne rozpatrywanie przypadków, w których beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zgłaszają potrzeby podwyższenia lub zmniejszenia alokacji, aby jak najlepiej zagospodarować środki Europejskiego Funduszu Społecznego.</p>	<p>Instytucja Pośrednicząca</p>

10	<p>Formy szkoleniowe preferowane przez beneficjentów projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w dalszym ciągu największym powodzeniem, wśród wszystkich trzech typów realizatorów projektów systemowych Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 cieszą się szkolenia. – OPS doceniają bardziej doradztwo, natomiast warsztaty cenią bardziej PCPR i MOPS powiatów grodzkich. – zdecydowanie najmniej cenione przez jednostki pomocy społeczne (zwłaszcza ośrodki pomocy społecznej) są konferencje i seminaria jako przydatne formy doształcania. 	<p>Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki należy w dalszym ciągu prowadzić szkolenie i doskonalenie zawodowe pracowników jednostek pomocy społecznej poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> – organizowanie szkoleń w preferowanych przez jednostki pomocy społecznej formach; – wzmacnianie funkcji doradczej projektu szkoleniowego ROPS zwłaszcza dla OPS. 	Projekt szkoleniowy ROPS
11	<p>Potrzeby szkoleniowe beneficjentów projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:</p> <p>Porównywalnie wysokim zainteresowaniem respondentów cieszy się tematyka związana z pracą socjalną, zagadnieniami aktywnej integracji oraz przepisami prawa. Natomiast najmniejsze zainteresowanie szkoleniami związane jest z tematyką partnerstw.</p>	<p>Dla wspierania beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w rozwoju form aktywnej integracji i doskonaleniu pracy socjalnej zleca się ciągle:</p> <ul style="list-style-type: none"> – reagowanie na potrzeby szkoleniowe; – podejmowanie działań promocyjnych dotyczących szkoleń, które są istotne dla wdrażania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, mimo iż zapotrzebowania na te szkolenia nie jest zbyt wysokie (np. partnerstwa, czy rekrutacja beneficjentów ostatecznych). 	Projekt szkoleniowy ROPS
CZĘŚĆ II			
12	<p>Realizacja programów celowych:</p> <p>Większość jednostek pomocy społecznej (158 jednostek, tj. 78,5%) uczestniczyło w 2010 r. w programach rządowych na swoim terenie. Pozostałe programy celowe, nie są tak samo powszechne jak programy rządowe. Takie programy realizowały w 2010 r. jedynie 44 jednostki (21,9%), w tym 34 OPS, 8 PCPR i 2 MOPS powiatów grodzkich. Łącznie realizowano 58 programów. W tym w ośrodkach pomocy społecznej realizowano 41 programów, w miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich – 7 (w tym 5 programów pomocy dziecku i rodzinie i 2 inne programy), natomiast w powiatowych centrach pomocy rodzinie 10 programów celowych (w tym 6 programów pomocy dziecku i rodzinie oraz 4 inne projekty).</p>	<p>W celu upowszechniania potrzeby realizacji programów wynikających z rozcznanych potrzeb należy ciągle:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazywać nieodzowność realizowania takich programów, jako działań istotnych dla realizacji zadań pomocy społecznej w regionie; – promować możliwość wykorzystania środków unijnych w celu zaspokajania potrzeb lokalnych np. w ramach projektów systemowych z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki; – umożliwiać doskonalenie potencjalnym realizatorom w zakresie zasad planowania i wdrażania projektów, jako działań istotnych dla realizacji zadań pomocy społecznej w województwie małopolskim. 	MUW w Krakowie Projekt szkoleniowy ROPS

13	<p>Realizacja gminnych systemów profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną:</p> <p>Większość gmin (150 OPS, tj. 84%) i wszystkie trzy małopolskie miasta na prawach powiatu, w 2010 r. organizowały system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną na swoim terenie.</p> <p>W latach 2007 – 2010 można zaobserwować stały wzrost liczby gmin, w których budowany jest taki system.</p> <p>Największym problemem dla ośrodków pomocy społecznej jest brak środków na realizację zadań związanych z tworzeniem i funkcjonowaniem systemu. Dużą przeszkodą jest także brak infrastruktury socjalnej w gminie: ośrodków wsparcia, placówek opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego o różnym charakterze oraz mieszkań socjalnych, środowiskowych domów samopomocy, klubów i centrów integracji społecznej, poradni psychologicznych i pedagogicznych, a także żłobków i przedszkoli. Inną grupą problemów związanych z wdrażaniem systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną jest współpraca międzyinstytucjonalna – rozproszenie i problem w koordynowaniu działań oraz słaby przepływ informacji i nienajlepsza współpraca (m.in. służbą zdrowia, szkołą, Policją i kuratorami sądowymi).</p>	<p>Aby wesprzeć tworzenie gminnych systemów profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną należy kontynuować:</p> <ul style="list-style-type: none"> – promowanie konieczności budowy gminnych systemów profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną; – umożliwianie doskonalenia zawodowego pracownikom instytucji mogących współtworzyć system (w obszarze wzajemnej współpracy) w celu bardziej efektywnej i kompleksowej pomocy osobom potrzebującym, jako działań istotnych dla realizacji zadań pomocy społecznej w województwie małopolskim; – wspieranie szkoleniowe jednostek pomocy społecznej w zakresie budowania lokalnych partnerstw mających tworzyć gminne systemy profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, tym bardziej że obecnie istnieje małe zainteresowanie szkoleniami związanymi z budowaniem partnerstw lokalnych. 	<p>MUW w Krakowie Projekt szkoleniowy ROPS</p>
14	<p>Pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem (określonym w ustawie o pomocy społecznej):</p> <p>Większość powiatowych centrów pomocy rodzinie (15 z 19 PCPR) realizuje zadanie ustawowe polegające na pomocy osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem.</p> <p>Pomoc świadczona przez jednostki powiatowe jest ciągle kierowana właściwie do jednej grupy osób mającym trudności integracyjne – wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych.</p>	<p>Aby upowszechnić oferowanie kompleksowego wsparcia osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem należy ciągle:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazywać potrzebę tworzenia systemowych rozwiązań w zakresie pomocy wszystkim grupom mającym takie problemy wskazane w ustawie; – wspierać szkoleniowo jednostki pomocy społecznej w zakresie tworzenia kompleksowych programów pomocy osobom mającym trudności w integracji (w tym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki), jako działań istotnych dla realizacji zadań pomocy społecznej w regionie. 	<p>MUW w Krakowie Projekt szkoleniowy ROPS</p>

<p>15</p>	<p>Współpraca jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi:</p> <p>O ile współpracę z organizacjami pozarządowymi podejmowała w 2010 r. ponad połowa jednostek pomocy społecznej (128, tj. 63,7%), o tyle zlecenie im realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej ma węższy zasięg – jedynie 70 jednostek pomocy społecznej (tj. 34,8%, w tym: 50 ośrodków pomocy społecznej, 17 powiatowych centrów pomocy rodzinie i 3 miejskie ośrodki pomocy społecznej).</p> <p>Stopień współdziałania z trzecim sektorem dowodzi, że administracja publiczna prowadząca działalność w sferze pomocy społecznej nie wykorzystuje w pełni możliwych form współpracy z organizacjami pozarządowymi.</p>	<p>Wydaje się, że w celu wzmocnienia współpracy jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań ustawowych ciągle konieczne jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazywanie potrzeby prowadzenia współpracy sektora pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi (zwłaszcza przez prezentowanie dobrych praktyk) nie tylko pracownikom jednostek pomocy społecznej, ale przede wszystkim zarządzającym jednostkami samorządowymi; – szkolenie jednostek pomocy społecznej w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi; – wspieranie szkoleniowe istniejących organizacji pozarządowych umożliwiając im profesjonalizację. 	<p>MUW w Krakowie Projekt szkoleniowy ROPS</p>
-----------	---	--	--

SZCZEGÓŁOWA ANALIZA BADAŃ

CZĘŚĆ I

I. Wymogi merytoryczne i organizacyjne warunkujące uczestnictwo w projekcie systemowym w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL

Ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie realizują projekty systemowe Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013 w ramach Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej”, Poddziałania 7.1.1. („Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej”) oraz 7.1.2 („Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie”). Aby móc realizować te projekty jednostki organizacyjne pomocy społecznej zobowiązane są spełniać warunki uczestnictwa w Programie: merytoryczny, organizacyjny oraz finansowy. Wymogi finansowe obejmują konieczność zapewnienia wkładu własnego przez jednostkę w wymaganej wysokości. Środki te mogą pochodzić budżetu jednostek samorządu terytorialnego z części przeznaczanej na zadanie własne, w ramach którego finansowane jest wsparcie adresowane do uczestników projektu. W niniejszym raporcie wymóg ten nie będzie omówiony. Analiza skupi się wokół dwóch pozostałych warunków uczestnictwa w Programie.

Wymóg merytoryczny

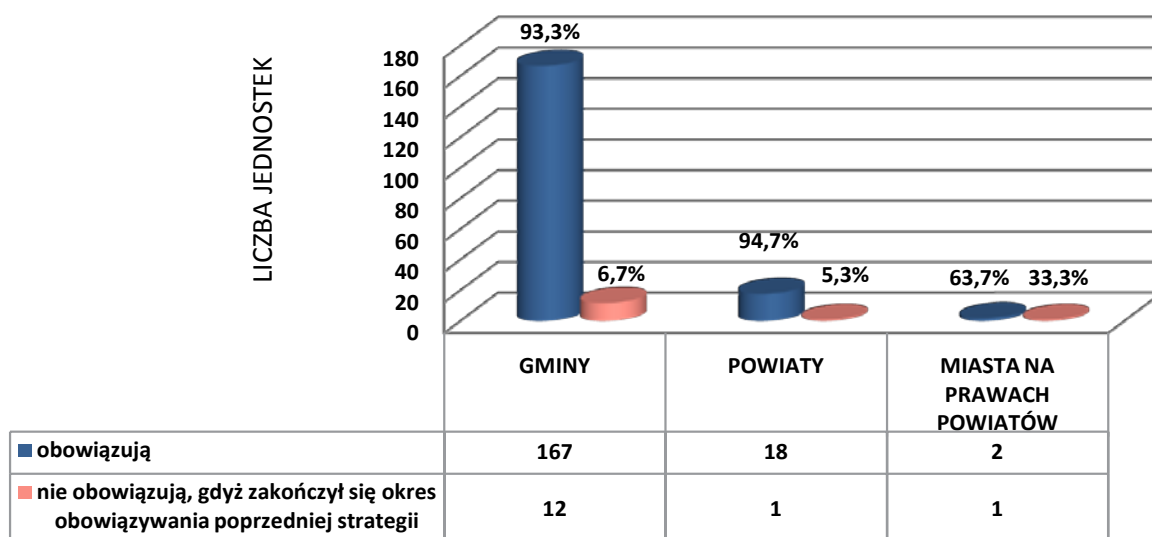
Jednym z podstawowych wymogów warunkujących uczestnictwo w PO KL w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 jest posiadanie przez gminę, czy powiat dokumentu programowego – lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Małopolskie jednostki uczestniczące w Programie w zasadzie warunek ten spełniają od początku jego wdrażania.

W trakcie realizacji badania (2011 r.) w zdecydowanej większości jednostek pomocy społecznej (beneficjentów projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 w Priorytecie VII PO KL) funkcjonowała gminna, bądź powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych (w 187 jednostkach, tj. 93,0% w tym w: 167 OPS, 18 PCPR i 2 MOPS). Jedynie 14 jednostek, tj. 7,0% (12 gmin, 1 powiat ziemski i 1 powiat grodzki) nie posiada obecnie strategii rozwiązywania problemów społecznych, gdyż zakończył się okres obowiązywania poprzedniej. Należy dodać, iż zarówno wymienionych 12 gmin, jak i dwa powiaty deklarowały w ankiecie przyjęcie stosownego dokumentu do końca 2011 r. Jednak nie wszystkie jednostki posiadają już dokument strategiczny w formie przygotowanej do przyjęcia go uchwałą rady gminy, czy powiatu. Taka sytuacja jest jedynie w dwóch gminach i jednym powiecie ziemskim. Natomiast pozostałe podmioty nie przygotowały jeszcze omawianego dokumentu. W 5 gminach trwają już prace nad ostatecznym tekstem dokumentu. W kolejnych dwóch gminach przeprowadzona została diagnoza sytuacji społecznej, a w dwóch kolejnych powołany został zespół roboczy do pracy na dokumentem strategicznym. Natomiast w jednej gminie i jednym powiecie grodzkim prowadzone są dopiero działania przygotowawcze poprzedzające budowanie strategii.

WYKRES 7: Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych – ogółem (gminy, powiaty, miasta na prawach powiatów)

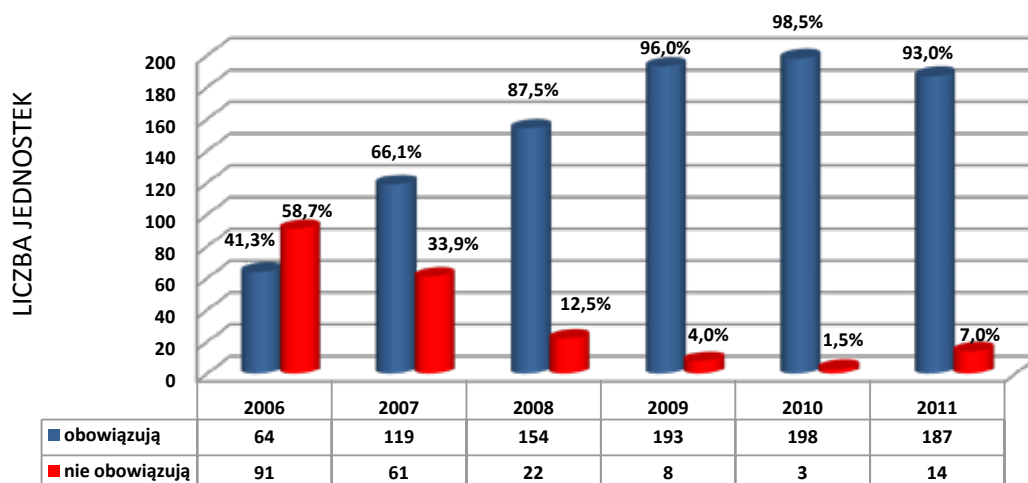
WYKRES 8: Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych – w podziale na gminy, powiaty, miasta na prawach powiatów

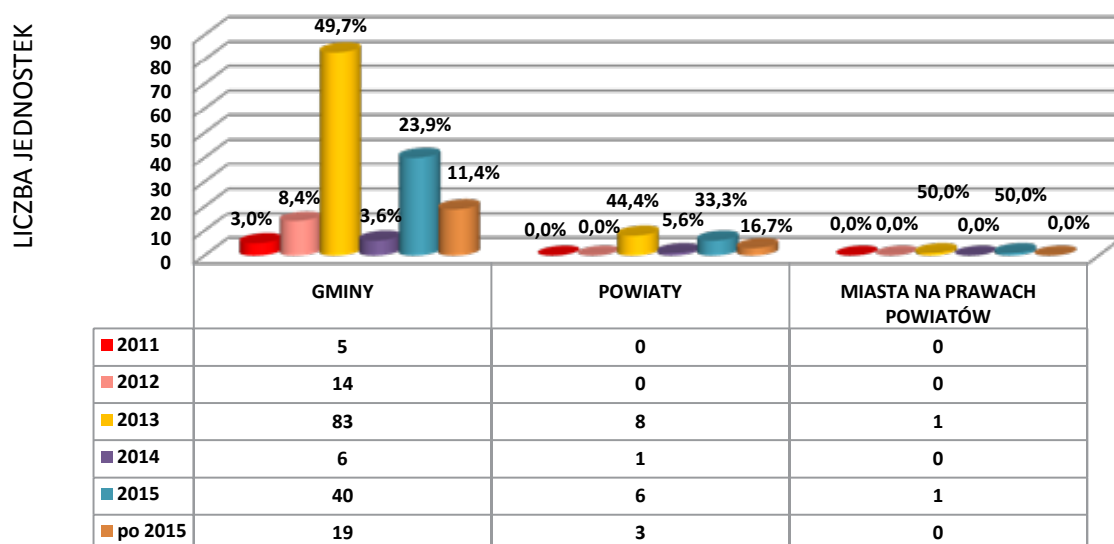
Dla prawidłowej realizacji Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w regionie ważne jest monitorowanie spełniania wymogów Programu w trakcie jego realizacji i diagnozowanie ewentualnych problemów w tym zakresie. Dlatego też w badaniu zapytano przedstawicieli jednostek lokalnych, w których obowiązywanie strategii rozwiązywania problemów społecznych kończy się w bieżącym, tj. 2011 roku, czy przystąpiły już do działań zmierzających do opracowania dokumentu na kolejny okres. Z pięciu gmin, w których okres obowiązywania strategii zakończy się w tym roku, trzy wypowiedziały się na ten temat. W dwóch z nich zamierza się przyjąć dokument w roku bieżącym (przy czym w jednej gminie przeprowadzona została już diagnoza sytuacji społecznej, w drugiej – prowadzone są dopiero działania przygotowawcze). Natomiast w kolejnej gminie przyjęcie dokumentu strategicznego planowane jest na 2012 r., ale już obecnie prowadzone są działania przygotowawcze poprzedzające prace nad strategią.

Z porównania badania przeprowadzonego w 2011 r. i badań realizowanych w latach poprzednich wynika, że do roku 2010 r. przybywało lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych w regionie. W roku 2010 aktualne strategie posiadały wszystkie powiaty ziemskie i grodzkie oraz znaczna większość gmin Małopolski. Jednak w bieżącym roku (2011) sytuacja się nieco zmieniła, gdyż okres obowiązywania niektórych strategii zakończył się z końcem 2010 roku, co wiąże się z koniecznością przygotowania i zatwierdzenia nowego dokumentu strategicznego.

WYKRES 9: Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych – ogółem (gminy, powiaty, miasta na prawach powiatów) w latach 2006 - 2011²

WYKRES 10: Końcowy rok obowiązywania strategii rozwiązywania problemów społecznych – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

² W 2006 r. w badaniu wzięto udział 155 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w 2007 r. w badaniu wzięto udział 180 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w 2008 r. w badaniu wzięto udział 176 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (w tym 154 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS). W latach 2009 – 2011 w badaniu uczestniczyły wszystkie jednostki (201) funkcjonujące w Małopolsce (w tym 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

Jak wynika z badania w większości jednostek gminnych i powiatowych (168, tj. 89,8%)³, które obecnie posiadają aktualną strategię rozwiązywania problemów społecznych, nie będzie potrzeby przyjmowania kolejnej strategii w trakcie realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres ich obowiązywania obejmuje bowiem rok 2013 lub nawet lata późniejsze. W latach 2010 - 2012 przestaną obowiązywać dokumenty strategiczne w 19 gminach i będą one zmuszone opracować i przyjąć Uchwałą Rady Gminy kolejną strategię rozwiązywania problemów społecznych w trakcie realizacji Programu. Szczególnie należy więc monitorować tą grupę gmin, by brak dokumentu strategicznego nie stał się przeszkodą w ciągłości realizacji projektu systemowego w ramach Poddziałania 7.1.1 PO KL.

W 2013 roku zakończy się, według deklaracji ankietowanych, okres obowiązywania 92 strategicznych dokumentów, w tym w 83 gminach, 8 w powiatach ziemskich i 1 w powiecie grodzkim. W 2014 r. przestanie obowiązywać kolejnych 7 lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych (w 6 gminach i w 1 powiecie ziemskim), a w 2015 r. – 47 dokumentów strategicznych, w tym 40 gminnych, 6 powiatów ziemskich i 1 powiatu grodzkiego.

Wymogi organizacyjne

Oprócz wymogu merytorycznego jednostki realizujące projekty systemowe w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki powinny także spełnić wymogi organizacyjne:

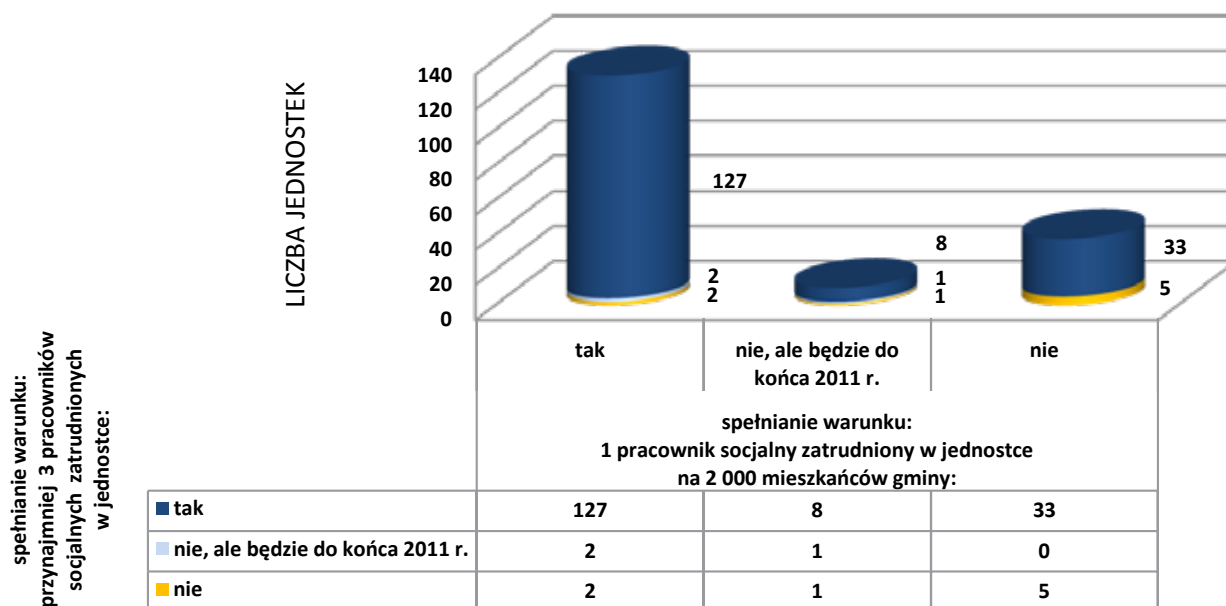
- I. w ramach w Poddziałania 7.1.1 powinny zatrudniać pracowników socjalnych w proporcji: co najmniej 1 na 2 000 mieszkańców gminy i nie mniej niż trzech takich specjalistów w jednostce (jednostki realizujące zadania gminne: ośrodki pomocy społecznej i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich);
- II. w ramach w Poddziałania 7.1.2 są zobowiązane zatrudniać co najmniej jednego pracownika na stanowisku: doradca ds. osób niepełnosprawnych w jednostce (jednostki realizujące zadania powiatowe: powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich).

Ad I.

Jednostki gminne realizujące projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 PO KL zobowiązane są zatrudniać przynajmniej trzech pracowników socjalnych w jednostce, przy jednoczesnym zachowaniu proporcji: jeden taki specjalista na 2 000 mieszkańców gminy. Jak wynika z badania 127 ośrodków pomocy społecznej (70,9%) oraz wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej miast na prawach powiatów spełniają obecnie (w 2011 r.) wymóg organizacyjny stawiany im w Programie.

³ Analizę przeprowadzono wśród 187 jednostek posiadających strategię rozwiązywania problemów społecznych.

WYKRES 11: Spełnianie wymogów organizacyjnych (1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, ale nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku) w 2011 r. – OPS

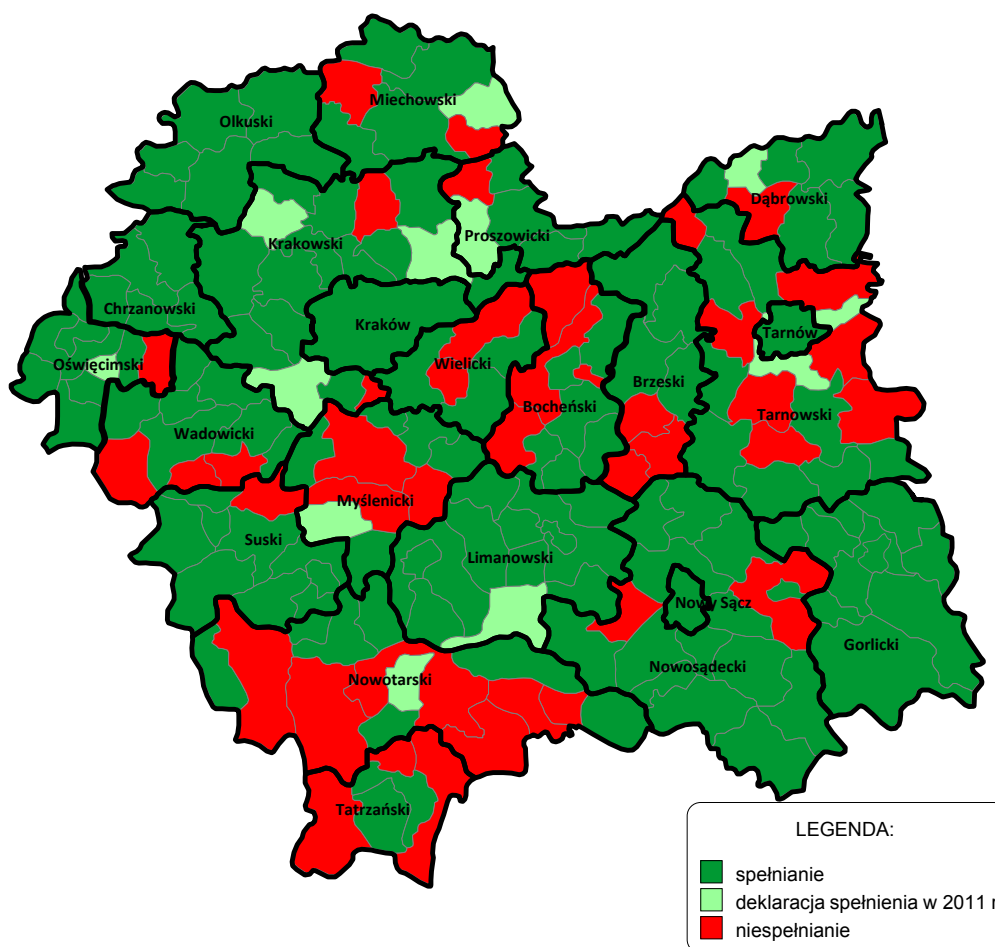

Natomiast 52 jednostki gminne (29,1%) w trakcie realizacji badania nie spełniały tego kryterium. Jednak w grupie tej 11 OPS deklaruje, iż do końca 2011 r. osiągnie wymagane wskaźniki. Tym samym problem z dalszą realizacją projektów PO KL może wystąpić w 41 OPS, które nie spełniają i nie deklarują spełnienia w tym roku omawianych wymogów. Należy dodać, iż wśród ośrodków pomocy społecznej realizujących projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1. (170 OPS) problem ten dotyczy nieco mniejszej liczby jednostek (34 OPS), gdyż 9 ośrodków pomocy społecznej w 2011 r. nie realizuje projektu systemowego w ramach Poddziałania 7.1.1. PO KL. Wśród tych jednostek 7 ośrodków nie spełnia omawianego kryterium.

Porównując sytuację dotyczącą spełniania wymogów organizacyjnych realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 PO KL zapisanych w „Zasadach ...”, a wcześniej nałożonych Ustawą o pomocy społecznej⁴, w poszczególnych powiatach Małopolski można wyróżnić powiaty, w których w każdym ośrodku pomocy społecznej zatrudnionych jest przynajmniej trzech pracowników socjalnych i zachowana jest proporcja: jeden taki specjalista przypadający na nie więcej niż 2 000 mieszkańców gminy. Są to powiaty: olkuski, chrzanowski i gorlicki oraz trzy miasta na prawach powiatów: Kraków, Nowy Sącz i Tarnów). Na pozostałych obszarach sytuacja w tym zakresie jest dość różnorodna. Są powiaty, na obszarze których nie spełnia wymogów organizacyjnych Programu tylko jedna gmina (powiaty: limanowski i suski) lub dwie gminy (powiaty: oświęcimski, dąbrowski, proszowicki i wielicki). Najmniej korzystną sytuację w zakresie zatrudniania odpowiedniej liczby pracowników socjalnych można zaobserwować w powiatach: tatrzańskim, nowotarskim i tarnowskim ziemskim.

⁴ artykuł 110 ust. 11 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

MAPA 1: Spełnianie wymogów organizacyjnych (1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, ale nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku) w 2011 r. – OPS, MOPS

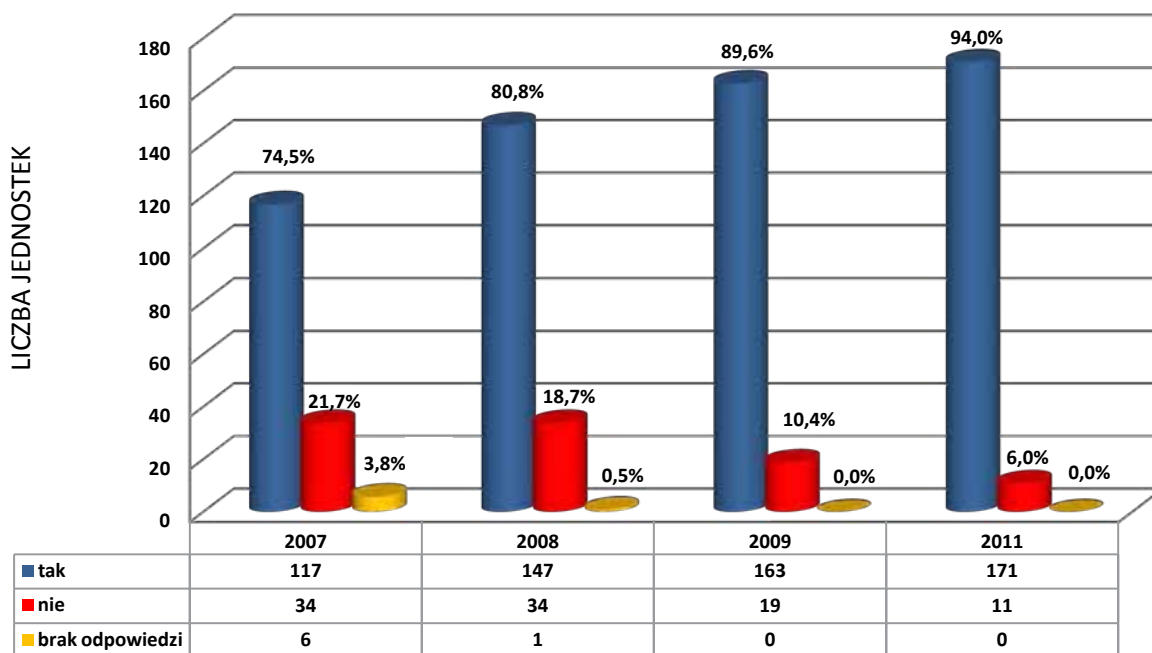

Jak wiadomo wymóg organizacyjny stawiany beneficjentom Poddziałania 7.1.1 PO KL składa się z dwóch elementów. Jeżeli chodzi o spełnianie wymogu dotyczącego zatrudniania przynajmniej 3 pracowników socjalnych w jednostce, to w trakcie trwania badania spełniało takie kryterium 168 ośrodków pomocy społecznej (93,9%) oraz wszystkie trzy istniejące miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich (co zrozumiałe ze względu na wielkość tych jednostek). Natomiast 11 OPS (6,0%) wciąż jeszcze nie spełnia tego warunku, przy czym 3 z nich deklarują, iż do końca 2011 r. zostaną zatrudnieni dodatkowi pracownicy socjalni w ich jednostkach tak, by wymóg ten mógł być wypełniony.

Porównując wyniki niniejszego badania (2011 r.) z wynikami badań z poprzednich lat obserwowany jest stały wzrost odsetka jednostek gminnych zatrudniających nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej⁵.

⁵ W 2008 r. w badaniu wzięło udział 176 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (w tym 154 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS). W latach 2009 – 2011 w badaniu uczestniczyły wszystkie jednostki (201) funkcjonujące w Małopolsce (w tym 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

WYKRES 12: Wymóg organizacyjny - przynajmniej 3 pracowników socjalnych zatrudnionych w jednostce – ogółem (OPS, MOPS) w latach 2007 - 2011⁶

W grupie ośrodków, w których w trakcie przeprowadzania badania nie był spełniony wymóg zatrudniania przynajmniej trzech pracowników socjalnych (11 ze 179, tj. 6,1%), 8 jednostek zatrudniło już takich pracowników w ramach projektu systemowego, a mimo to nie spełniają warunku organizacyjnego uczestnictwa w Programie.

Nieco gorzej przedstawia się sytuacja ze spełnianiem wymogu zatrudniania co najmniej jednego pracownika socjalnego na 2 000 mieszkańców gminy – taki warunek uczestnictwa w PO KL wypełniło już 134 ze 182 jednostek funkcjonujących w Małopolsce (tj. 73,1%), w tym 131 gmin i wszystkie trzy miasta na prawach powiatów. Jednak w 48 OPS (26,9%) wymóg zatrudniania pracowników socjalnych w takiej proporcji nie był spełniony, przy czym 10 jednostek gminnych deklaruje, iż do końca 2011 r. spełni go.

Wśród ośrodków pomocy społecznej, które nie spełniają wymogu organizacyjnego PO KL dotyczącego zatrudniania przynajmniej jednego pracownika socjalnego na 2 000 mieszkańców gminy (48 OPS) dwa OPS planują zatrudnić w ramach swojego projektu systemowego pracownika socjalnego, a pozostałych 7 jednostek nie ma takich planów w 2011 r.⁷ Natomiast 32 jednostki zatrudniły już w ramach realizacji projektu systemowego PO KL takich specjalistów, a mimo to nie spełniają omawianych warunków.

Analizując wyniki badań z 2011 r. i lat poprzednich zwraca uwagę ciągła poprawa sytuacji w zakresie zatrudniania pracowników socjalnych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców⁸. Pozytywna tendencja widoczna jest zwłaszcza w stosunku do 2010 r., kiedy jedynie 42,9% jednostek gminnych zatrudniało przynajmniej

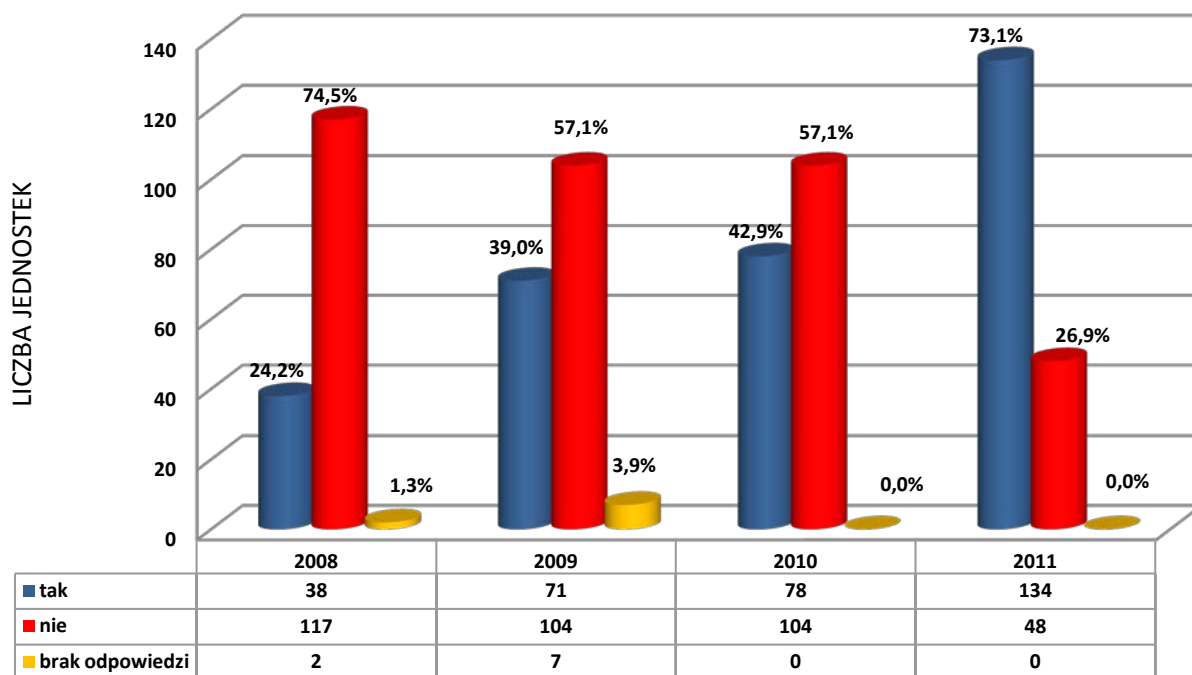
⁶ W badaniach z lat 2008 – 2010 jednostki pomocy społecznej podawały stan zatrudnienia na dzień 31 grudnia zamkniętego roku poprzedzającego badanie, natomiast w 2011 r. podawana była aktualna sytuacja.

⁷ 9 OPS nie realizuje projektu systemowego w ramach PO KL, z tego 7 nie ma spełnionego wymogu dotyczącego zatrudniania jednego pracownika socjalnego na 2 000 mieszkańców gminy.

⁸ W 2008 r. w badaniu wzięło udział 176 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (w tym 154 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS). W latach 2009 - 2011 uczestniczyły w badaniu wszystkie jednostki (201) funkcjonujące w Małopolsce (w tym 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

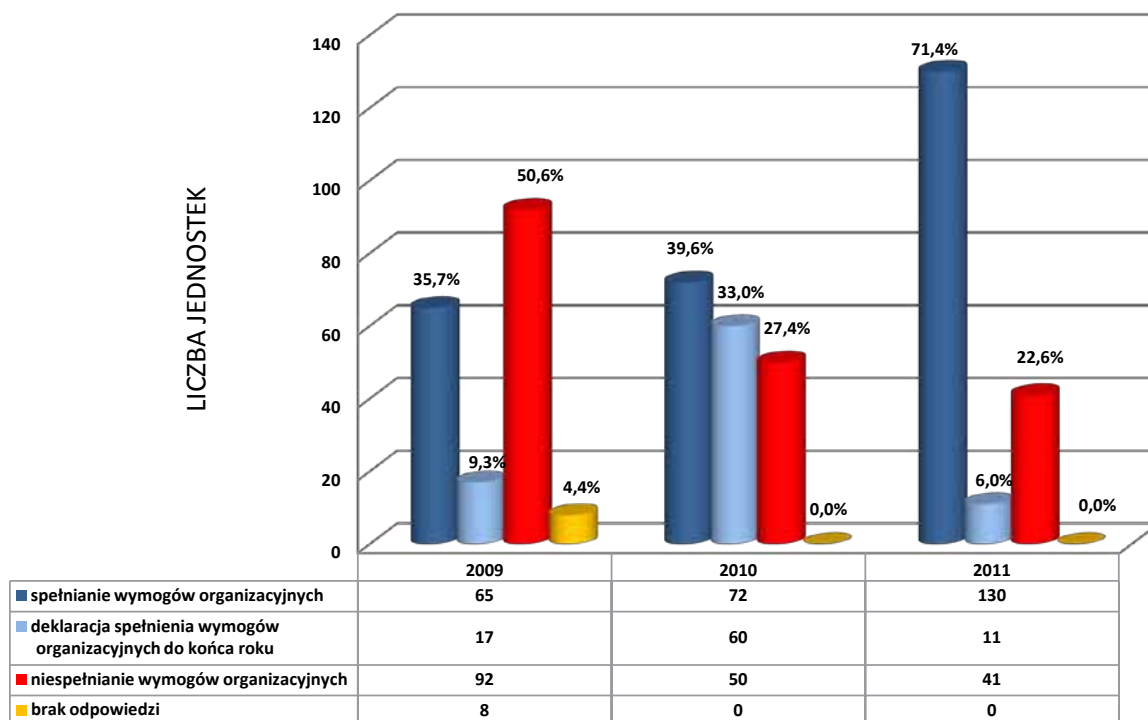
jednego pracownika socjalnego na 2 000 mieszkańców. W 2011 r. liczba tych jednostek zwiększyła się aż o 56. Wpływ na poprawę sytuacji w tym zakresie miał z pewnością fakt, iż jednostki realizujące projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 do końca 2010 r. były zobowiązane do wypełnienia tego warunku.

WYKRES 13: Wymóg organizacyjny - 1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców - ogółem (OPS, MOPS) w latach 2008 – 2011

Podsumowując dotychczasową analizę w zakresie spełniania wymogów organizacyjnych przez jednostki gminne (OPS i MOPS powiatów grodzkich) należy dodać, iż porównanie sytuacji w 2011 r. i latach wcześniejszych pozwala zauważyć pozytywną tendencję w tym zakresie. W 2009 r. 65 gmin (w tym 63 OPS i 2 MOPS miast na prawach powiatów) spełniało dwa elementy wymogu organizacyjnego (1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, ale nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku), w 2010 r. już 72 jednostki (w tym 71 OPS i 1 MOPS) sprostało wymogom PO KL. Natomiast w bieżącym roku (2011) wymogi organizacyjne Programu spełnia o 56 OPS i dwa MOPS powiatów grodzkich więcej niż przed rokiem. Na poprawę sytuacji miał wpływ zapewne graniczny termin, zapisany w „Zasadach ...” dopełnienia przez ośrodki pomocy społecznej i miejskie ośrodki pomocy społecznej miast na prawach powiatów wymogów organizacyjnych Programu, który upłynął 31.12.2010 r.

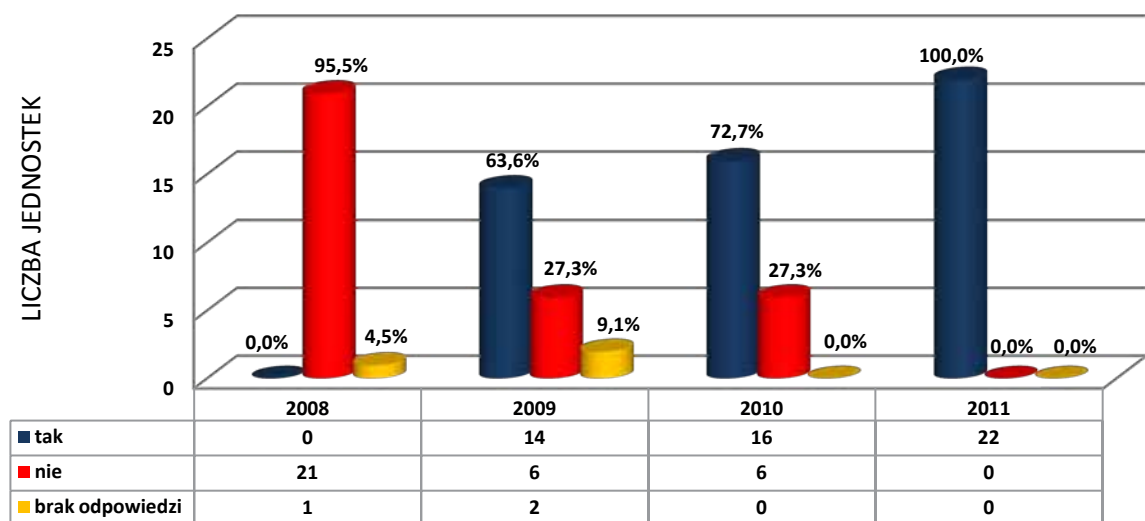
WYKRES 14: Spełnianie wymogów organizacyjnych (1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, ale nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku) – ogółem (OPS, MOPS) w latach 2009 – 2011

Ad II.

Jednostki realizujące powiatowe zadania pomocy społecznej (czyli powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich) uczestniczące w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki w ramach Poddziałania 7.1.2 muszą spełniać wymóg organizacyjny dotyczący zatrudniania przynajmniej jednego pracownika na stanowisku doradcy ds. osób niepełnosprawnych. W 2011 r. wszystkie jednostki powiatów zarówno ziemskich jak i grodzkich, spełniają ten warunek realizacji Programu.

WYKRES 15: Wymóg organizacyjny - 1 doradca ds. osób niepełnosprawnych – ogółem (PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2011.

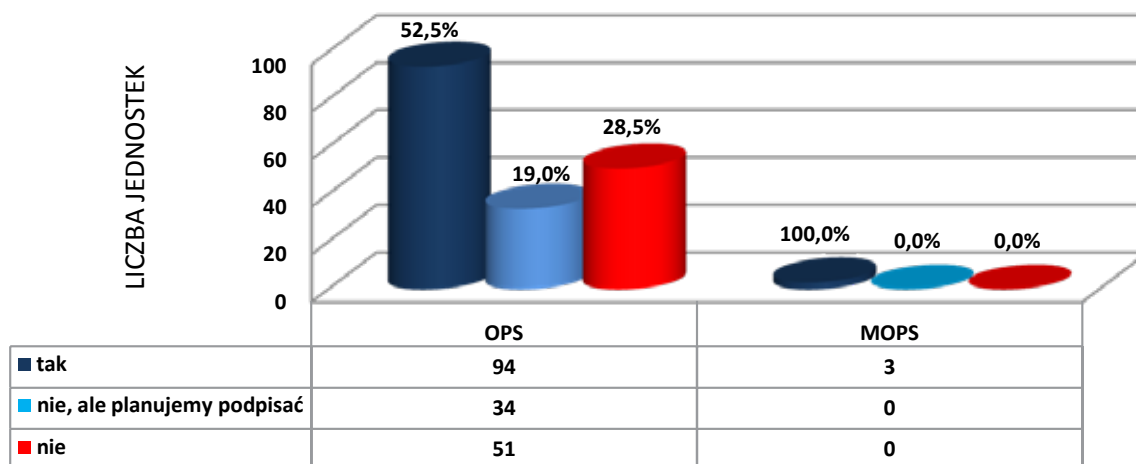
Porównując aktualne dane z wynikami poprzednich badań można zaobserwować pozytywną tendencję. W 2008 roku żadna jednostka powiatowa nie zatrudniała doradcy ds. osób niepełnosprawnych, w 2009 r. już w 14 PCPR byli zatrudnieni pracownicy pełniący takie obowiązki, w 2010 r. – w 16 jednostkach⁹. Natomiast w 2011 r. wszystkie jednostki powiatowe zatrudniają specjalistów na takich stanowiskach. Tym samym jednostki, które w ubiegłorocznym badaniu deklarowały zatrudnienie pracowników na takim stanowisku do końca roku 2010 dopełniły stawianego im w Programie wymogu.

Porozumienia ośrodków pomocy społecznej z powiatowymi urzędami pracy

Oprócz opisanych wyżej dwóch wymogów merytorycznego i organizacyjnego warunkujących realizację projektów systemowych PO KL beneficjenci Poddziałania 7.1.1 powinni, zgodnie z zapisami „Zasad ...”¹⁰, zawierać pisemne porozumienia z właściwymi powiatowymi urzędami pracy obejmujące zasady współpracy w zakresie realizacji zadań na rzecz aktywnej integracji.

Umowy pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej a właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy obowiązywały w trakcie trwania badania (styczeń – luty 2011 r.) w 94 gminach (52,5%) oraz we wszystkich trzech miastach na prawach powiatów. Dodatkowo deklarację podpisania stosownego porozumienia w badaniu złożyły 34 (19,0%) ośrodki pomocy społecznej. Współpracy z powiatowymi urzędami pracy nie planuje uregulować w sposób formalny (przynajmniej w 2011 r.) 51 OPS (28,5%).

WYKRES 16: Porozumienia o współpracy z powiatowymi urzędami pracy w 2011 r. – w podziale na OPS i MOPS

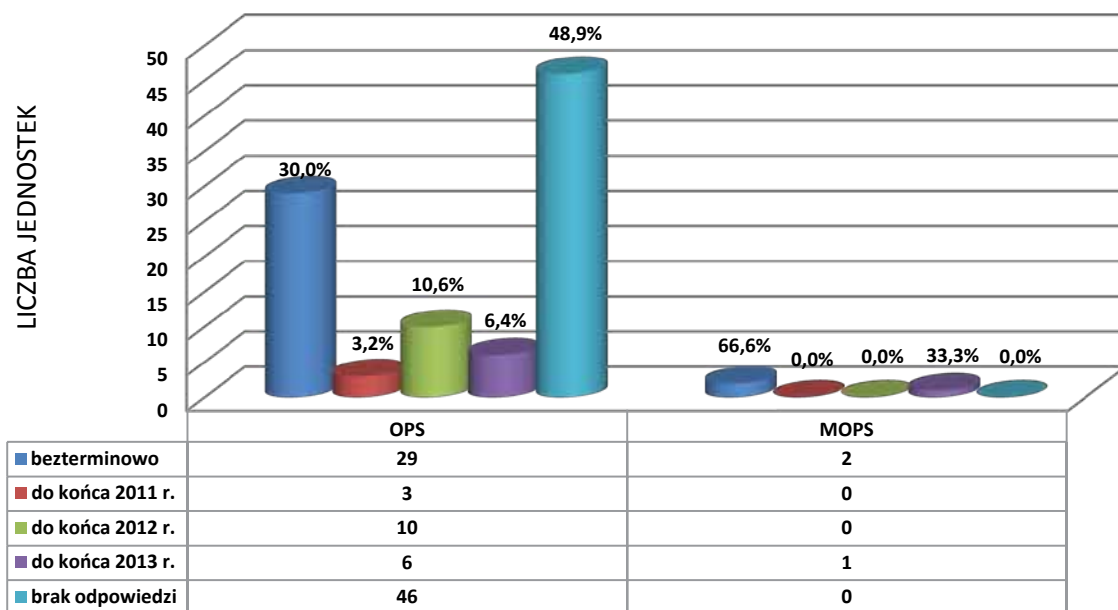
Jednostki gminne, które posiadają porozumienia z właściwymi terytorialnie urzędami pracy zawarły je na dość różne okresy. Największa grupa OPS (29 jednostek, tj. 30,0%) i dwa z trzech MOPS powiatów grodzkich posiadają umowy z pup nie określające ram czasowych ich obowiązywania. 10 jednostek gminnych (10,6%) zawarło stosowne porozumienia do 2012 r., tj. na czas obecnie realizowanego projektu systemowego. Nato-

⁹ W latach 2008 – 2011 w badaniu wzięły udział wszystkie 22 funkcjonujące w Małopolsce jednostki powiatowe (w tym 19 PCPR i 3 MOPS powiatów grodzkich).

¹⁰ „Zasady przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013”, str. 11 – 12.

miast 6 OPS (tj. 6,4%) i 1 MOPS powiatu grodzkiego podpisało umowę z pup do 2013 r. W 3 OPS (3,2%) stosowne dokumenty będą obowiązywać tylko do końca tego roku (2011). Należy dodać, iż prawie połowa jednostek gminnych posiadających umowy z właściwym terytorialnie powiatowym urzędem pracy (46, tj. 48,9%) nie podała w ankiecie czasu ich obowiązywania. Wśród tych jednostek 27 miało podpisane porozumienie już w 2010 r. (a 21 z nich także w 2009 r.), można więc przypuszczać, iż jest odnawiane corocznie.

WYKRES 17: Czas trwania porozumień o współpracy z powiatowymi urzędami pracy w 2011 r. – w podziale na OPS i MOPS

Wśród 85 ze 179 jednostek gminnych (47,5%), które w 2011 r. nie miały podpisanych porozumień z właściwymi terytorialnie powiatowymi urzędami pracy, 34 ośrodki planują podpisać stosowny dokument. Większość z nich (28 OPS) zaplanowała to przedsięwzięcie na początek tego roku. Pozostałe 6 jednostek nie wypowiedziało się co do konkretnego terminu zawarcia porozumienia z pup. Jest to o tyle niepokojące, iż w poprzednich latach także nie miały one stosownego porozumienia.

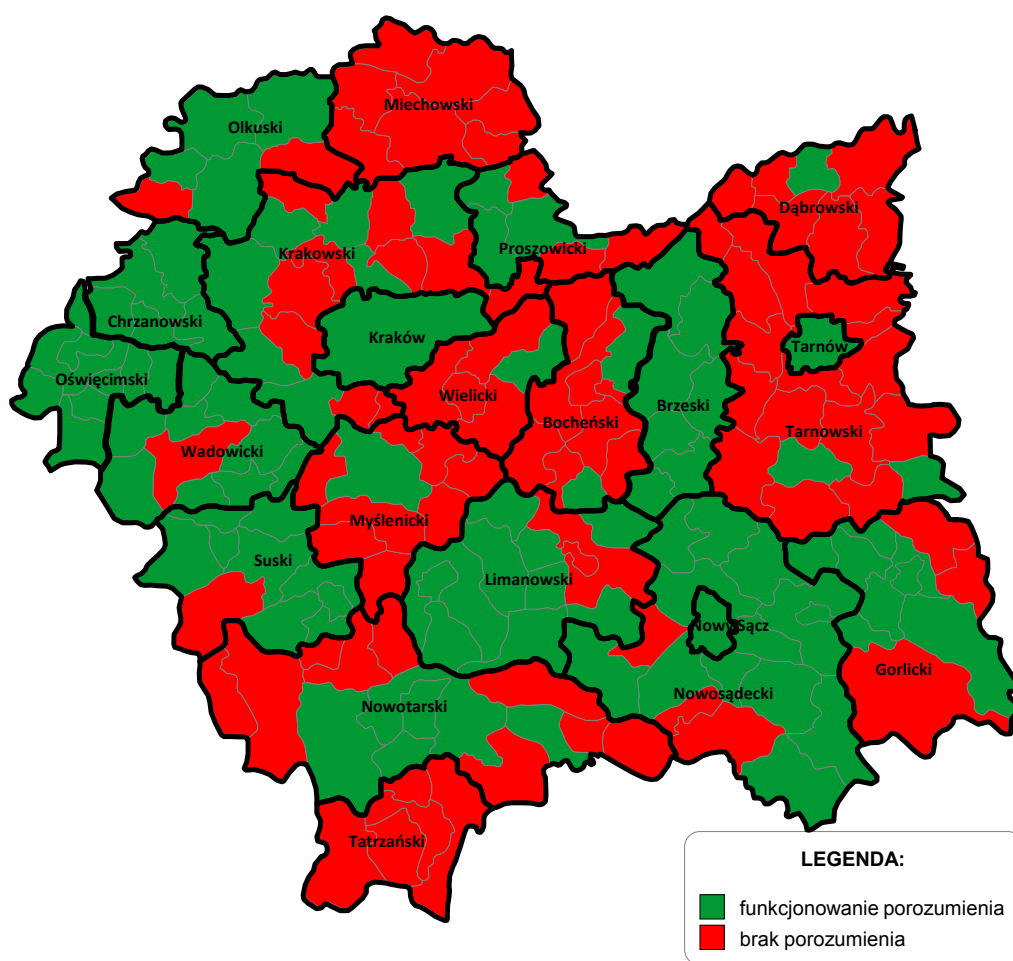
Dotychczasowy brak porozumienia wynika (jak argumentowały OPS, które deklarują podpisanie stosownego dokumentu w 2011 r.) najczęściej z faktu, iż poprzednia umowa o współpracy wygasła lub też do tej pory nie było potrzeby, w ich opinii, formalizowania współpracy z powiatowymi służbami zatrudnienia.

Jeżeli chodzi o ośrodki pomocy społecznej, które nie planują w tym roku popisać umowy o współpracy z właściwym terytorialnie powiatowym urzędem pracy (51 OPS) należy zaznaczyć, iż w 4 z nich w poprzednich latach funkcjonowały porozumienia z pup, w 12 OPS planowano w roku ubiegłym (2010) je podpisać. Natomiast kolejne 35 OPS w 2010 r. nie miały stosownych porozumień (a 32 z nich także w 2009 r.).

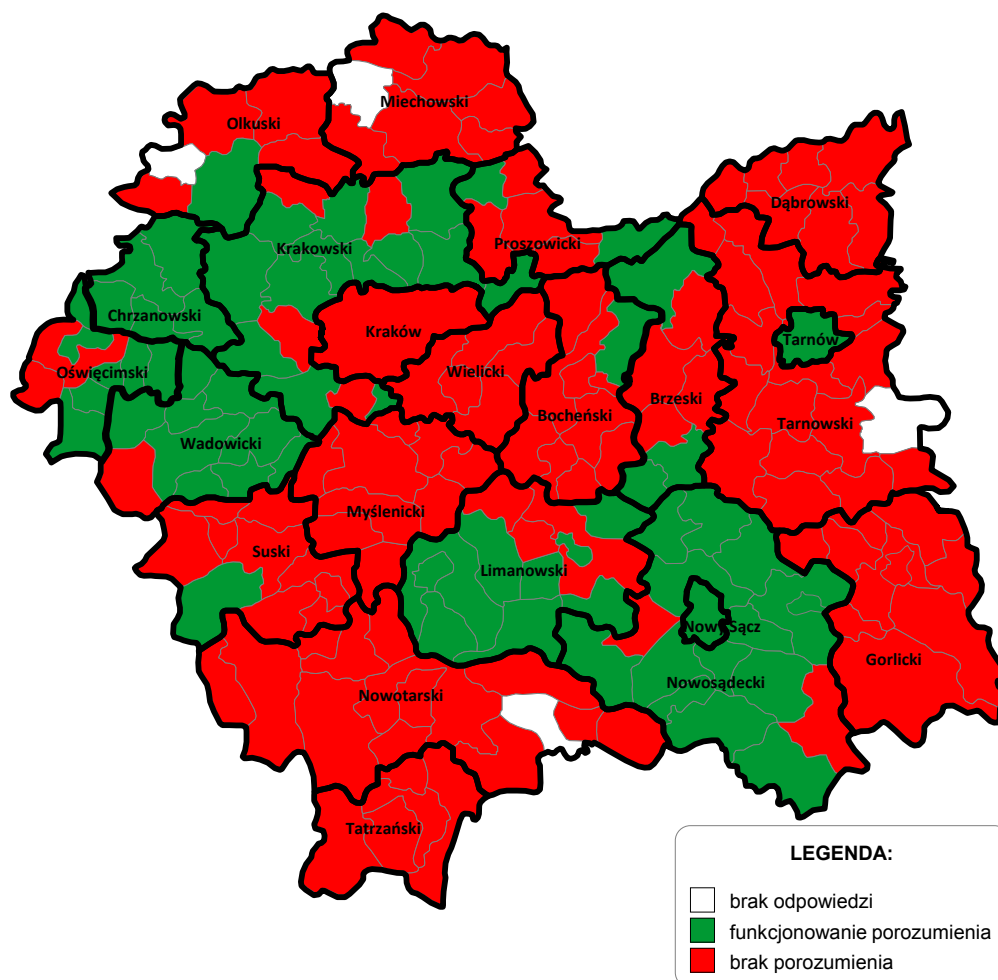
Ośrodki pomocy społecznej zapytane dlaczego nie planują zawierać pisemnego porozumienia z właściwym terytorialnie powiatowym urzędem pracy argumentowały najczęściej, iż współpraca odbywa się nieformalnie lub w ogóle nie ma potrzeby zawierania porozumienia, gdyż np. w projekcie nie są realizowane zadania z zakresu aktywizacji zawodowej. Cztery OPS brak formalnej współpracy z pup uzasadniają tym, iż obecnie nie realizują projektu systemowego.

Porównując sytuację w zakresie współpracy (poprzez formalne porozumienia) pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej i właściwymi terytorialnie urzędami pracy w poszczególnych powiatach Małopolski można zauważyć, iż sytuacja jest dość zróżnicowana. W roku 2011 powiatowe urzędy pracy z Chrzanowa, Oświęcimia i Brzeska współpracują w już na formalnych zasadach z ośrodkami pomocy społecznej z terenu całego powiatu. Są też takie obszary, w których prawie wszystkie ośrodki pomocy społecznej podpisały porozumienia z powiatowym urzędem pracy (powiaty: olkuski, wadowicki, suski, limanowski, nowosądecki, gorlicki i proszowicki). Niestety na mapie Małopolski są również dwa powiaty, w których ani jeden ośrodek nie ma podpisanego jeszcze stosownego porozumienia (powiaty: miechowski i tatrzański).

MAPA 2: Porozumienia o współpracy z powiatowymi urzędami pracy w 2011 r. – OPS, MOPS

MAPA 3: Porozumienia o współpracy z powiatowymi urzędami pracy w 2010 r. – OPS, MOPS

Porównując wyniki niniejszego badania z przeprowadzonym w 2010 r. zauważalna jest pozytywna tendencja w omawianym zakresie – w porównaniu z rokiem ubiegłym zwiększyła się liczba funkcjonujących porozumień pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej i właściwymi urzędami pracy oraz zmniejszyła się liczba powiatów, na terenie których żaden OPS nie ma zawartego stosownego porozumienia (z sześciu do dwóch).

Należy jednak zwrócić uwagę, iż okres obowiązywania zawieranych porozumień jest różny. Niektóre umowy o współpracy zawierane są na rok i odnawiane rokrocznie, inne obowiązują kilka lat (np. na czas realizacji projektu), a jeszcze inne nie mają wyznaczonych ram czasowych – są zawarte bezterminowo. Dodatkowo badanie zostało przeprowadzone na przełomie stycznia i lutego i część gmin mogła nie zdążyć podpisać stosownych dokumentów.

II. Zakres realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL¹¹

W ramach realizacji Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej”, Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki beneficjenci mają do dyspozycji różne narzędzia realizacji projektu systemowego. W badaniu zapytano ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich o sposób realizacji projektów systemowych w tym zakresie.

Narzędzia realizacji projektu

Narzędzia realizacji projektu, jakie zostały zaprojektowane i zapisane w „Zasadach ...” w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki to:

- kontrakt socjalny,
- program aktywności lokalnej,
- program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

W celu zdiagnozowania postępów realizacji projektów systemowych w ramach aktywnej integracji zapytano beneficjentów (ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich) o stosowane w 2010 r. w/w narzędzia realizacji projektów systemowych.

Podstawowym narzędziem realizacji projektu jest kontrakt socjalny, czyli pisemna umowa pomiędzy osobą korzystającą ze świadczeń pomocy społecznej a pracownikiem socjalnym, mająca na celu określenie sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej, umożliwienie aktywizacji społeczno – zawodowej oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Nie jest to jednak nowatorskie rozwiązanie wprowadzone w PO KL. Jednostki pomocy społecznej stosowały kontrakt socjalny już przed nowym okresem programowania EFS. Poza tym wyniki poprzedniego badania (z 2010 r.) oraz wskaźniki monitorowania Działania 7.1 dowodzą, iż realizatorzy projektów systemowych dość powszechnie stosują to narzędzie aktywnej integracji. Dlatego w niniejszej analizie skupiono się na analizie wdrażania pozostałych narzędzi realizacji projektu.

Programy aktywności lokalnej

Program aktywności lokalnej (PAL) skierowany jest do osób z konkretnego środowiska lub członków danej społeczności. Ma on na celu aktywizację społeczną i rozwiązywanie problemów społeczności lokalnych oraz zapewnienie współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków tej społeczności.

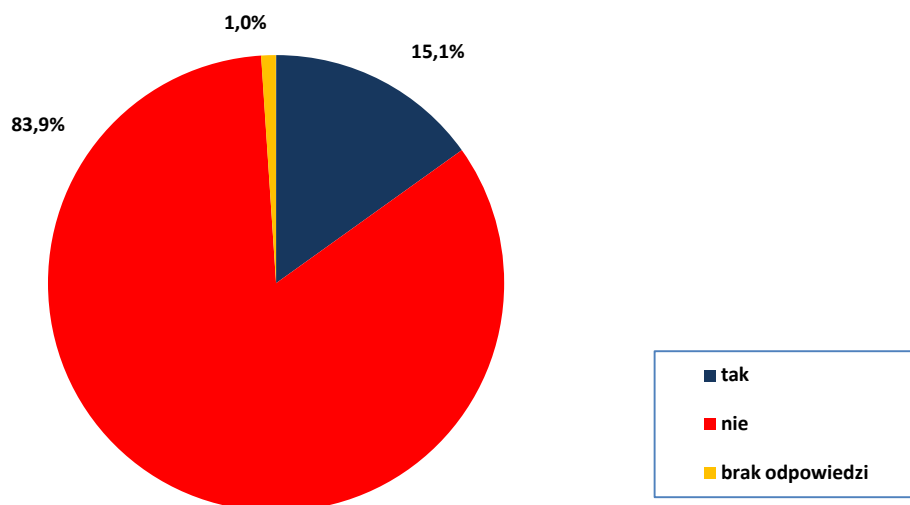
Jak wynika z badania¹² program aktywności lokalnej w 2010 r. wdrażało jedynie 29 jednostek (tj. 15,1%), w tym 21 OPS, 6 PCPR i 2 MOPS powiatów grodzkich¹³. Niestety większość beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 (161, 83,9%, w tym: 147 OPS, 13 PCPR i 1 MOPS) ciągle jeszcze nie stosuje takiego narzędzia realizacji projektu.

¹¹ Pytania dotyczyły jednostek realizujących projekty systemowe w 2011 r. – 192 jednostek (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

¹² Badane jednostki zostały poproszone w ankiecie o wskazanie, czy stosowały program aktywności lokalnej w ramach projektu systemowego realizowanego w 2010 r.

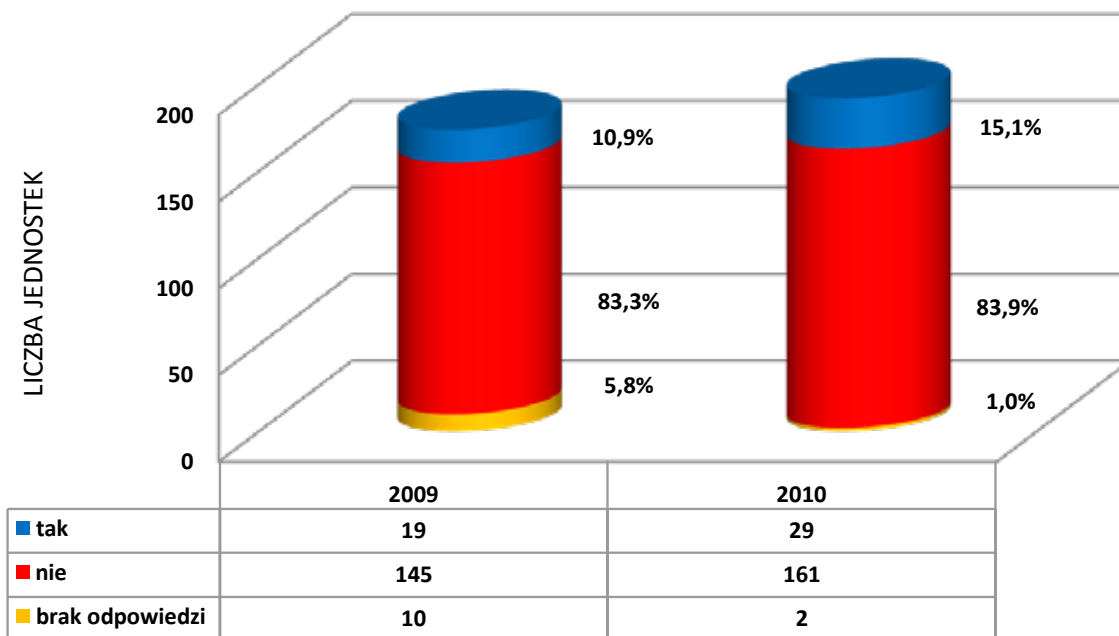
¹³ Pytanie dotyczyło łącznie 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r., w tym: 170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

WYKRES 18: Realizacja programu aktywności lokalnej w ramach projektu systemowego PO KL w 2010 r. – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)

Porównując wyniki badania z 2011 r. z przeprowadzonymi w poprzednim roku można zauważyć jednak pozytywną tendencję. Przybyło jednostek realizujących programy aktywności lokalnej (wzrost o 10 jednostek).

WYKRES 19: Realizacja programu aktywności lokalnej w ramach projektu systemowego PO KL – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2010¹⁴

¹⁴ Pytania dotyczyły jednostek realizujących projekty systemowe: w 2009 r. – 174 jednostek (152 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS), w 2010 r. – 192 jednostek (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

W 2010 r. 29 jednostek wdrażało program aktywności lokalnej na swoim terenie w ramach realizacji projektów systemowych. W ramach omawianych programów jednostki podejmowały wiele różnorodnych inicjatyw.

21 ośrodków pomocy społecznej realizujących program aktywności lokalnej kierowało swe działania najczęściej do całej społeczności gminy. Niektóre programy były jednak skierowane do węższej grupy odbiorców: do dzieci i młodzieży, do osób niepełnosprawnych, czy do bezradnych w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Działania podejmowane w ramach PAL miały na celu zwiększenie aktywności lokalnej, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego, czy przeciwdziałanie przemocy lub alkoholizmowi. Realizowane przedsięwzięcia to najczęściej imprezy integracyjne i debaty społeczne. W ramach PAL organizowano także bezpłatne wsparcie doradcy zawodowego, psychologa, czy prawnika.

W 6 powiatowych centrach pomocy rodzinie realizowało PAL w ramach projektów systemowych. Były one skierowane do następujących beneficjentów:

- osób niepełnosprawnych i ich opiekunów;
- wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz rodzin zastępczych;
- rodziców doświadczających trudności opiekuńczo – wychowawczych.

Osobnego omówienia wymaga realizacja programów aktywności lokalnej w miastach na prawach powiatu. W Nowym Sączu był realizowany jeden program aktywności lokalnej i dotyczył on wolontariatu. PAL realizowany w ramach projektu systemowego zakładał z jednej strony utworzenie, przeszkolenie i zaangażowanie do pomocy wolontarystycznej dwóch grup wolontariuszy (łącznie 20 osób), a z drugiej strony utworzenie grupy wsparcia dla osób z rodzin wieloproblemowych – pomoc edukacyjna dla dzieci ze strony wolontariuszy przygotowanych do pracy w ramach projektu. Dodatkowo prowadzone były inne działania, jak budowa partnerstwa lokalnego poprzez: przeprowadzenie badań ankietowych wśród mieszkańców, zorganizowanie imprezy integracyjnej przy zaangażowaniu lokalnych partnerów, opracowanie i przekazanie partnerom „Mapy Zasobów i Potrzeb Środowiska Lokalnego”.

W Krakowie zaś w 2010 r. realizowanych było aż 5 programów aktywności lokalnej, które zostały szeroko opisane w ankiecie. Cztery z nich miały na celu pobudzenie aktywności społeczności oraz instytucji lokalnych na rzecz samodzielnego rozwiązywania ważnych problemów społecznych, w szczególności problemów dotyczących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym:

- ✓ **„Aktywni razem”** – przy planowaniu działań uwzględniono główne problemy zdiagnozowane w dzielnicy Grzegórzki oraz uruchomiono Punkt Aktywności Lokalnej. W 2010 r. działaniami PAL objętych zostało 72 beneficjentów i 52 osoby z ich najbliższego otoczenia.
- ✓ **„Prądnik Czerwony”** – w ramach programu powstało partnerstwo lokalne, wolontariat młodzieżowy oraz Punkt Informacji Obywatelskiej. Odbывały się też zajęcia: grupy edukacyjno – wspierającej dla rodziców dzieci z trudnościami edukacyjno – emocjonalnymi i logopedycznymi; grupy wsparcia dla osób chorujących psychicznie – z pomocą psychologiczną; dla kobiet samotnie wychowujących dzieci; rucho-we z elementami koszykówki dla dzieci i młodzieży oraz spotkania grupy wsparcia dla osób niskorosłych i rodziców dzieci z niskorosłością. W 2010 r. działaniami PAL objętych zostało 64 beneficjentów oraz 60 osób z ich najbliższego otoczenia.
- ✓ **„Stworzyć miejsce do życia”** – w ramach PAL organizowany był wolontariat w celu udostępnienia bezpłatnej pomocy dla dzieci, jak i pomocy dla osób niepełnosprawnych. Organizowane były spotkania z mieszkańcami i przedstawicielami Zarządu Budynków Komunalnych w Krakowie i Urzędu Miasta Kra-

kowa, a także szkolenie wyjazdowe, zajęcia dla dzieci i młodzieży, trening umiejętności społecznych, poradnictwo prawne, psychologiczne, doradztwo zawodowe. W projekcie zostało rekrutowanych 32 beneficjentów oraz 30 osób z otoczenia.

- ✓ „Sikorki” – działania organizowane w ramach PAL to:
- szkolenie wyjazdowe (wizyta studyjna w gminie Wieprz);
 - zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży;
 - warsztaty edukacyjno – rozwijające dla rodziców;
 - warsztaty twórczości;
 - trening kompetencji społecznych dla osób w wieku 15-24 lata;
 - treningi umiejętności społecznych (wyjście do kina i muzeum);
 - kursy zawodowe;
 - pogotowie lekcyjne dla dzieci i młodzieży;
 - poradnictwo: psychologiczne, prawne, pedagogiczne, doradcy zawodowego.

Z działań o charakterze środowiskowym wymienić można także przedsięwzięcia o charakterze integracyjno – promocyjnym, jak debaty społeczne, w trakcie których poruszano bieżące problemy mieszkańców. Działaniami PAL objętych zostało 42 beneficjentów oraz 20 osób z ich najbliższego otoczenia.

Omówione powyżej programy aktywności lokalnej przyczyniły się, według miejskiego ośrodka pomocy społecznej w Krakowie, do poprawy relacji między mieszkańcami. Mieszkańcy częściej spotykają się we własnym gronie i wspólnie próbują rozwiązywać swoje problemy mieszkaniowe.

„Siła rodziny” to kolejny program aktywności lokalnej realizowany w 2010 r. przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. Był to program skierowany do rodzin wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym, wychowujących dzieci w wieku 15 – 25 lat. Celem głównym programu było działania mające na celu przełamanie u młodzieży dziedziczenia marginalizacji, braku aktywności społecznej i zawodowej poprzez ich osobiste wsparcie oraz wsparcie ich rodzin, a także aktywizację podmiotów lokalnych działających na rzecz rodzin i młodzieży.

Działania w programie były poprzedzone badaniami społecznymi wśród potencjalnych beneficjentów ostatecznych oraz przedstawiceli 6 podmiotów działających na rzecz młodzieży i rodzin. W ramach PAL działał animator lokalny oraz organizowano wolontariat. Zorganizowano także trening kompetencji społecznych oraz prawidłowego żywienia. Uruchomiono także poradnictwo specjalistyczne. W 2010 r. z proponowanych w ramach PAL form wsparcia skorzystały 73 osoby: 42 beneficjentów ostatecznych oraz 31 osób z ich otoczenia.

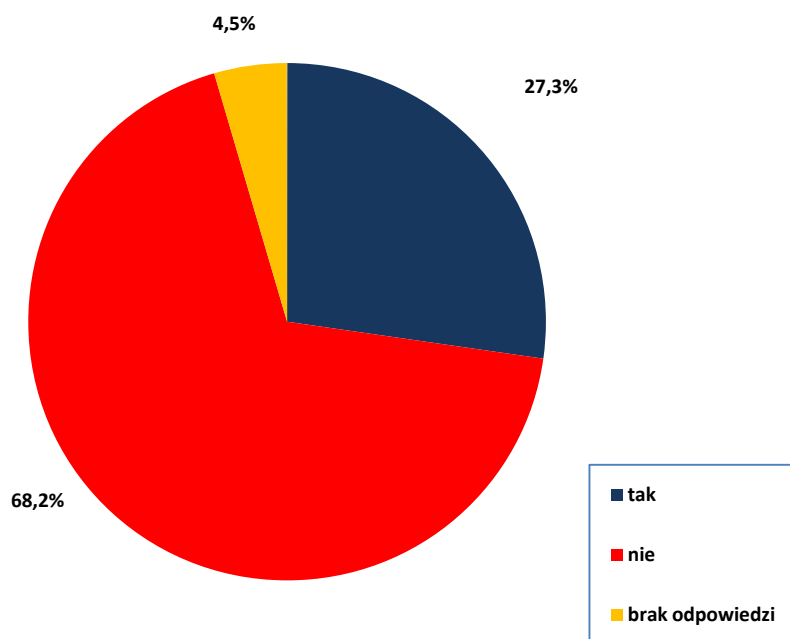
Programy integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych

Program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych skierowany jest do osób niepełnosprawnych i ma na celu wsparcie aktywizacji zawodowej tej grupy społecznej i jej integrację ze środowiskiem. Program mogą stosować beneficjenci Poddziałania 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, a więc powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, czyli jednostki realizujące zadania powiatu z obszaru pomocy społecznej.

W 2010 roku¹⁵ program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych realizowało jedynie 6 jednostek powiatowych (27,3%), w tym 5 PCPR i 1 MOPS powiatu grodzkiego.

¹⁵ Badane jednostki powiatowe zostały poproszone w ankiecie o wskazanie czy prowadziły program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych w ramach projektu systemowego realizowanego w 2010 r.

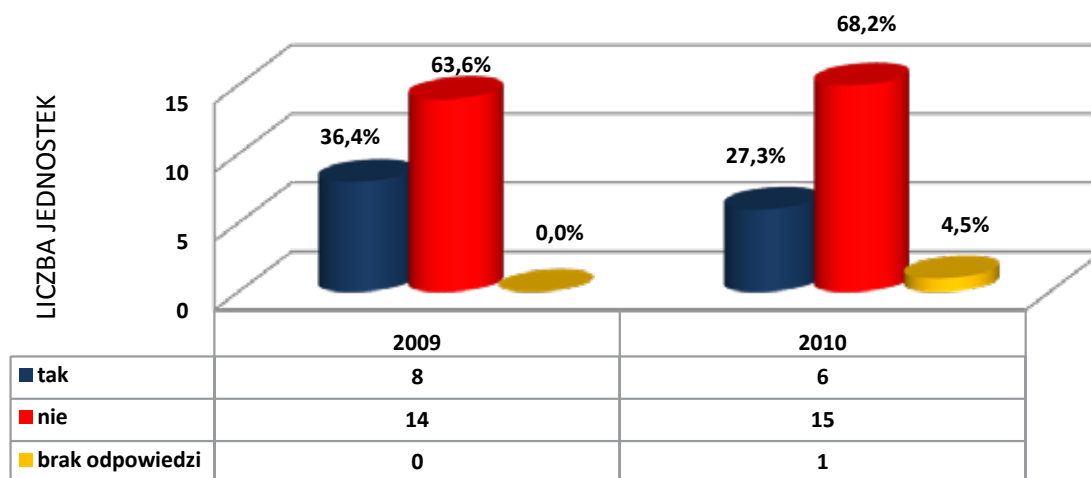
WYKRES 20: Realizacja programu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych w ramach projektu systemowego PO KL w 2010 r. – ogółem (PCPR, MOPS)

W ramach wdrażania programów integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych w powiatach ziemskich prowadzono poradnictwo prawne i psychologiczne oraz specjalistyczne doradztwo zawodowe. Oferowano także treningi kompetencji i umiejętności społecznych oraz edukację zdrowotną i aktywizację edukacyjną, a także udział w zajęciach warsztatów terapii zajęciowej.

Realizowany w mieście na prawach powiatu program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych to inicjatywa Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie. Aktywność społeczna i samodzielność osób niepełnosprawnych oraz motywacja do zmiany swojej sytuacji zawodowej była rozwijana przy pomocy instytucji asystenta osoby niepełnosprawnej, wspierającego w załatwianiu spraw urzędowych i motywującego do aktywności zawodowej i społecznej. Beneficjenci korzystali też ze specjalistycznego poradnictwa prawnego i psychologicznego zarówno w formie indywidualnej, jak i grupowej. Przeprowadzono kursy zawodowe dla beneficjentów ostatecznych, w tym: prawa jazdy, obsługi komputera, sekretarsko – asystencki, przewodnika miejskiego, a także treningi kompetencji społecznych dla osób niepełnosprawnych – uczestników warsztatów terapii zajęciowej. 11 partnerów w projekcie prowadziło zajęcia doskonalące podstawowe umiejętności zawodowe w pracowniach: rękodzieła artystycznego, stolarskiej, prac biurowych i tłumaczeń, krawiectwa i prac ręcznych, introligatorskiej, komputerowej, gospodarczo – ogrodniczej, technicznej, fryzjerskiej, rewalidacji i socjoterapii w 13 warsztatach terapii zajęciowej. Na koniec 2010 roku 6 osób spośród 592 uczestniczących w programie podjęło pracę.

WYKRES 21: Realizacja programu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych w ramach projektu systemowego PO KL – ogółem (PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2010

W porównaniu z rokiem 2009 w roku 2010 r. było realizowanych w regionie o dwa programy integracji społecznej i zawodowej mniej. Ciągłe ponad połowa jednostek powiatowych nie wykorzystuje tego narzędzia aktywnej integracji, mimo zatrudnienia w nich pracowników na stanowiskach doradców ds. osób niepełnosprawnych (w 2009 r. w 14 z 19 PCPR, a w 2010 r. we wszystkich jednostkach realizujących zadania powiatowe – PCPR i MOPS powiatów grodzkich).

Instrumenty aktywnej integracji

Beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w ramach realizacji narzędzi aktywnej integracji (kontraktów socjalnych, programów aktywności lokalnych oraz programów integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych) w celu przywrócenia osób wykluczonych na rynek pracy oraz ich integracji ze społeczeństwem mają do dyspozycji w ramach Programu instrumenty o charakterze aktywizującym¹⁶. Zestaw instrumentów aktywnej integracji dzieli się na:

- instrumenty aktywizacji społecznej, a wśród nich:
 - organizowanie i finansowanie uczestnictwa w ośrodkach dziennego wsparcia, świetlicach, klubach
 - finansowanie kosztów vouchera – talonu na samodzielny zakup usług społecznych dokonywanych przez osobę będącą stroną kontraktu socjalnego lub innej formy działań
 - organizowanie i finansowanie usług wspierających osoby niepełnosprawne (np. zatrudnienie tłumacza osoby głuchoniemej, przewodnika osoby niewidomej, asystenta osoby niepełnosprawnej)
 - zatrudnienie animatora lokalnego/ lidera klubu integracji społecznej/ streetworkera
 - zatrudnienie asystenta rodzinnego
 - pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dla osób usamodzielnianych
 - pomoc w uzyskaniu zatrudnienia dla osób usamodzielnianych
 - pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych
 - organizacja i finansowanie kosztów wolontariatu

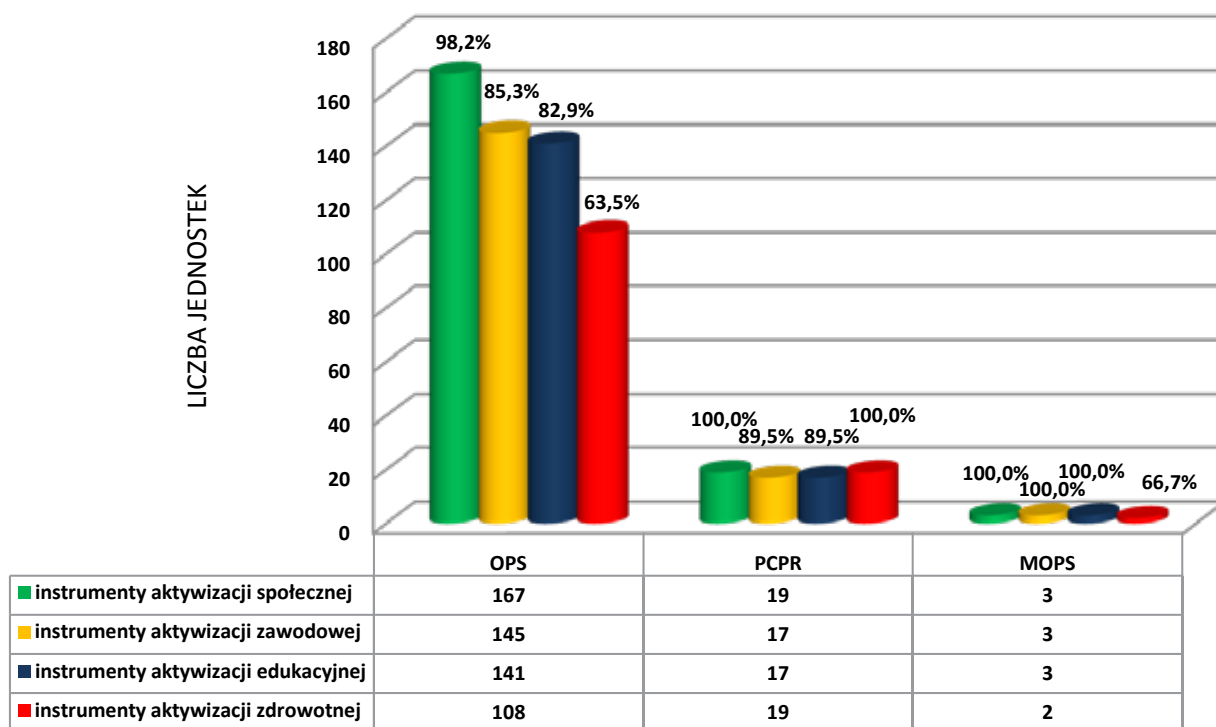
¹⁶ Instrumenty aktywnej integracji opisane w „Zasadach przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013”, str. 20 – 24

-
- organizacja i finansowanie KGR (Konferencji Grupy Rodzinnej)
 - organizacja i finansowanie uczestnictwa w grupach i klubach samopomocowych
 - organizacja i finansowanie treningów kompetencji i umiejętności społecznych
 - organizacja i finansowanie poradnictwa specjalistycznego
 - organizacja i finansowanie interwencji kryzysowej
 - organizacja i finansowanie mediacji rodzinnej
 - organizacja i finansowanie wsparcia indywidualnego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych
 - organizacja i finansowanie wsparcia grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych;
- instrumenty aktywizacji zawodowej, czyli:
 - skierowanie do uczestnictwa w zajęciach w Centrum Integracji Społecznej
 - skierowanie do uczestnictwa w zajęciach w Klubie Integracji Społecznej
 - dofinansowanie usamodzielnienia ekonomicznego
 - skierowanie do pracy w spółdzielni socjalnej
 - finansowanie zajęć związanych z uczestnictwem w warsztatach terapii zajęciowej
 - zatrudnianie trenera pracy
 - zatrudnianie doradcy zawodowego;
 - instrumenty aktywizacji edukacyjnej z możliwością:
 - skierowania i sfinansowania zajęć szkolnych, związanych z uzupełnieniem wykształcenia na poziomie podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym lub policealnym
 - skierowania i sfinansowania zajęć w ramach kształcenia ustawicznego, mającego na celu uzyskanie zawodu lub przygotowania zawodowego
 - skierowania i sfinansowania zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym
 - skierowania i sfinansowania zajęć mających na celu zdobycie nowych kompetencji i umiejętności zawodowych
 - organizacji i sfinansowania usług wspierających aktywizację edukacyjną (np. brokera edukacyjnego);
 - sfinansowania części kosztów nauki na poziomie wyższym dla osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze lub inne formy opieki zastępczej;
 - instrumenty aktywizacji zdrowotnej, w ramach której możliwe jest:
 - skierowanie i sfinansowanie badań profilaktycznych w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia
 - skierowanie i sfinansowanie badań specjalistycznych w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia
 - skierowanie i sfinansowanie terapii psychologicznej
 - skierowanie i sfinansowanie terapii rodzinnej
 - skierowanie i sfinansowanie terapii psychospołecznej
 - skierowanie i sfinansowanie programu korekcyjno - edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie
 - skierowanie i sfinansowanie programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego dla osób uzależnionych od alkoholu
 - skierowanie i sfinansowanie programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających

- sfinansowanie części kosztów turnusów rehabilitacyjnych, kosztów zespołów ćwiczeń fizycznych usprawniających psychoruchowo lub zajęć rehabilitacyjnych, zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych.

W ankiecie zapytano ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich o to, jakie instrumenty aktywnej integracji stosowali w 2010 r. w ramach realizacji projektów systemowych. Analiza zebranego materiału badawczego dowodzi¹⁷, iż beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL najczęściej wdrażali w 2010 r. instrumenty aktywizacji społecznej (podobnie jak przed rokiem). Nieco mniej realizatorów projektów systemowych w Poddziałaniu 7.1.1 i 7.1.2 wdrażało instrumenty aktywizacji edukacyjnej i zawodowej, najrzadziej zaś stosowano instrumenty aktywizacji zdrowotnej.

WYKRES 22: Stosowanie instrumentów aktywnej integracji w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR i MOPS

Jeżeli chodzi o poszczególne instrumenty aktywnej integracji to należy zauważyć, iż prawie wszystkie jednostki wdrażające w 2010 r. projekty systemowe z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL¹⁸ stosowały wytyczne zawarte w „Zasadach ...” realizując przynajmniej trzy instrumenty aktywnej integracji. Najwięcej instrumentów stosowały w 2010 r. miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich. Natomiast wszyscy realizatorzy projektów systemowych najczęściej sięgali po:

- instrument aktywizacji społecznej – „organizacja i finansowanie treningów kompetencji i umiejętności społecznych” (164 jednostek, w tym 147 OPS, 15 PCPR i 2 MOPS);

¹⁷ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

¹⁸ Jedynie 3 OPS zadeklarowały w ankiecie, iż stosują dwa instrumenty aktywnej integracji.

- instrument aktywizacji zawodowej – „zatrudnianie doradcy zawodowego” (137 jednostki, w tym 120 OPS, 14 PCPR i 3 MOPS);
- instrument aktywizacji edukacyjnej – „skierowanie i sfinansowanie zajęć mających na celu zdobycie nowych kompetencji i umiejętności zawodowych” (130 jednostek, w tym 115 OPS, 13 PCPR i 2 MOPS).

Jednostki realizujące projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL nie korzystały natomiast z instrumentu aktywizacji zawodowej, jakim jest kierowanie do uczestnictwa w zajęciach Centrum Integracji Społecznej, a tylko pojedyncze jednostki wykorzystywały następujące instrumenty aktywnej integracji:

- „dofinansowanie usamodzielnienia ekonomicznego” (instrument aktywizacji zawodowej – 1 MOPS);
- „skierowanie do pracy w spółdzielni socjalnej” (instrument aktywizacji zawodowej – 1 OPS);
- „skierowanie i sfinansowanie programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających” (instrument aktywizacji zdrowotnej – 1 OPS).

Dla pełnego obrazu realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 w dalszej części opracowania omówiono wszystkie zestawy instrumentów aktywnej integracji w podziale na jednostki je wdrażające.

Instrumenty aktywizacji społecznej¹⁹

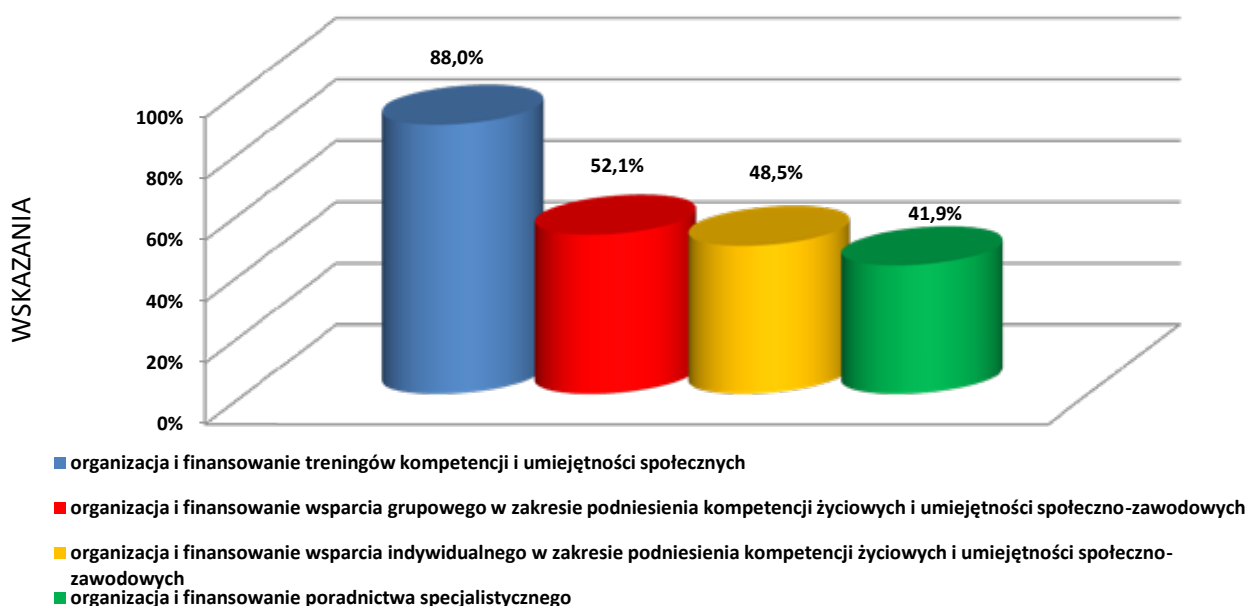
Instrumenty skategoryzowane przez Instytucję Zarządzającą Programem Operacyjnych Kapitał Ludzki w grupie instrumentów aktywizacji społecznej pozwalają na zastosowanie szerokiego spektrum działań. Były też, jak wynika z badania, jedną z najczęściej wykorzystywanych w 2010 r. grup instrumentów o charakterze aktywizacyjnym przez realizatorów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL. Stosowało je 189 jednostek pomocy społecznej (98,4%, w tym 167 OPS, 19 pcrp i 3 MOPS). Średnio każda jednostka realizująca projekt systemowy stosowała w 2010 r. cztery instrumenty z tej grupy²⁰.

Stosowanie poszczególnych instrumentów aktywizacji społecznej zależy od zadań jednostki oraz celów projektu i specyfiki beneficjentów ostatecznych, do których projekt jest kierowany. Jeżeli chodzi o ośrodki pomocy społecznej, to w 2010 r. najczęściej organizowały i finansowały one treningi kompetencji i umiejętności społecznych (147 wskazań ze 167 OPS, które wypowiedziały się na temat stosowania instrumentów aktywizacji społecznej, tj. 88,0%). Jednostki gminne wykorzystywały także, choć w mniejszym stopniu, inne działania mieszczące się w grupie instrumentów aktywizacji społecznej. Organizowały i finansowały m.in. wsparcie w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno – zawodowych: grupowe (87 wskazań, tj. 52,1%) lub indywidualne (81 wskazań, tj. 48,5%). Często także organizowały dla beneficjentów ostatecznych poradnictwo specjalistyczne (70 wskazań, tj. 41,9%).

¹⁹ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

²⁰ Na pytanie o wskazanie stosowanych instrumentów aktywizacji społecznej nie odpowiedziały 3 OPS.

WYKRES 23: Stosowanie instrumentów aktywizacji społecznej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS (wskazania najczęstsze)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

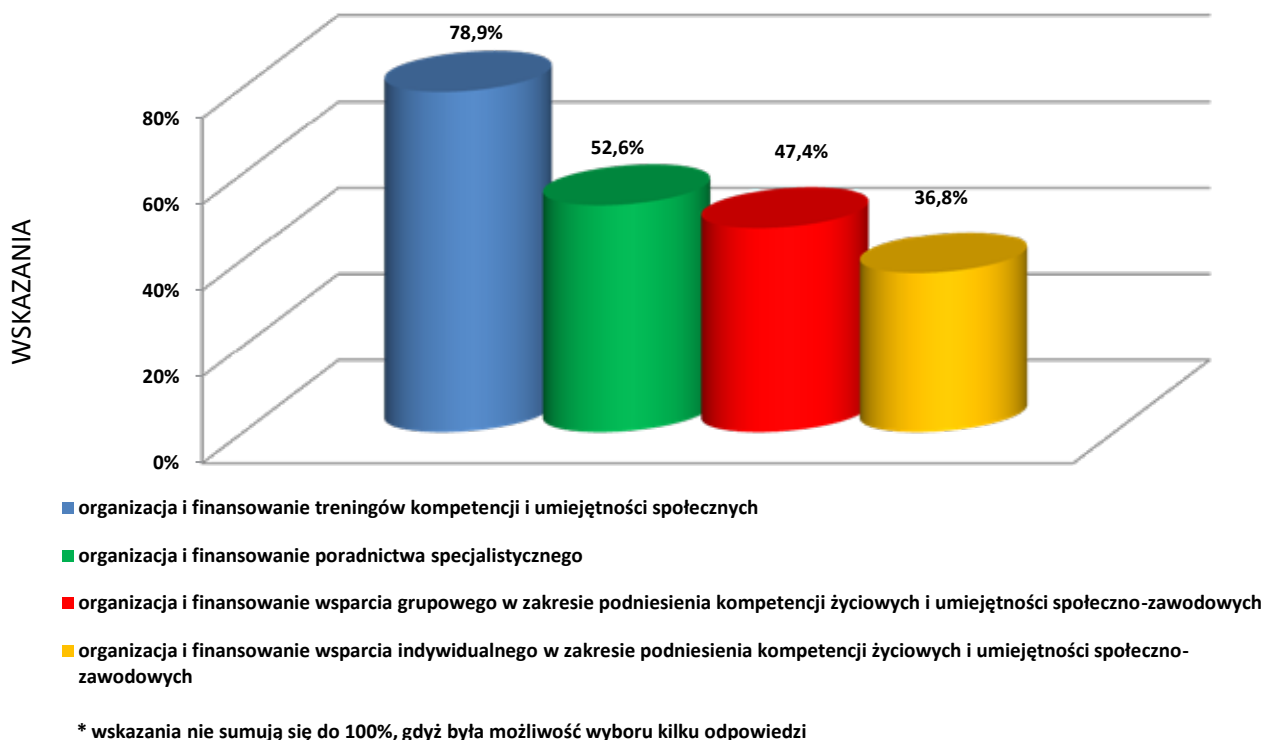
Część ośrodków w ramach projektów systemowych zatrudniło asystenta rodzinnego (23 jednostki, tj. 13,8%) lub też animatora lokalnego, czy lidera klubu integracji społecznej (7 jednostek, tj. 4,2%). Kilka jednostek gminnych w ramach instrumentów aktywizacji społecznej organizowało i finansowało:

- grupy i kluby samopomocowe (10 jednostek, tj. 6,0%);
- wolontariat (5 wskazań, tj. 3,0%);
- mediacje rodzinne (5 wskazań, tj. 3,0%).

Powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach aktywizacji społecznej, podobnie jak ośrodki pomocy społecznej, najczęściej organizowały i finansowały treningi kompetencji i umiejętności społecznych (15 wskazań z 19 PCPR, tj. 78,9%). W ramach projektów systemowych PCPR oferowały Beneficjentom Ostatecznym także:

- poradnictwo specjalistyczne (10 wskazań, tj. 52,6%);
- wsparcie w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno – zawodowych: grupowe (9 wskazań, tj. 47,4% PCPR) lub indywidualne (7 wskazań, tj. 36,8%);
- pomoc asystenta rodzinnego (6 wskazań, tj. 31,6%);
- usługi wspierające osoby niepełnosprawne (5 wskazań, tj. 26,3%);
- grupy lub kluby samopomocowe (4 wskazania, tj. 21,1%);
- pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych (4 wskazania, tj. 21,1%);
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dla osób usamodzielnianych (3 wskazania, tj. 15,8%);
- mediacje rodzinne (3 wskazania, tj. 15,8%);
- pomoc animatora lokalnego, czy lidera klubu integracji społecznej (2 wskazania, tj. 10,5%).

WYKRES 24: Stosowanie instrumentów aktywizacji społecznej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR (wskazania najczęstsze)

W jednym PCPR sfinansowano koszty wouchera (talonu na samodzielny zakup usług społecznych dokonywanych przez osobę będącą stroną kontraktu socjalnego lub innej formy działań). W innym udzielono pomocy w uzyskaniu zatrudnienia dla osób usamodzielnianych, w jeszcze innym pokryto koszty wolontariatu.

Jeżeli chodzi o miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, to dwie jednostki umożliwiły beneficjentom ostatecznym uczestnictwo w treningach kompetencji i umiejętności społecznych oraz w grupach lub klubach samopomocowych. Także dwa MOPS zorganizowały i sfinansowały dla uczestników projektu: poradnictwo specjalistyczne oraz wsparcie indywidualne lub grupowe w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno – zawodowych. Dodatkowo jeden MOPS zatrudnił asystenta rodzinnego oraz animatora lokalnego. Zorganizował i finansował też wolontariat i usługi wspierające osoby niepełnosprawne. Udzielił także pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych.

Instrumenty aktywizacji zawodowej²¹

Instrumenty aktywizacji zawodowej w 2010 r. stosowało 165 ze 192 jednostek pomocy społecznej (tj. 85,9%, w tym: 145 OPS, 17 PCPR i 3 MOPS). Natomiast 22 beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 (tj. 11,5%, w tym 21 OPS i 1 PCPR) nie sięgnęło po instrumenty aktywnej integracji z tej grupy²². Przeciętnie jednostki pomocy społecznej realizujące PO KL korzystały z jednego instrumentu aktywnej integracji w tej grupie.

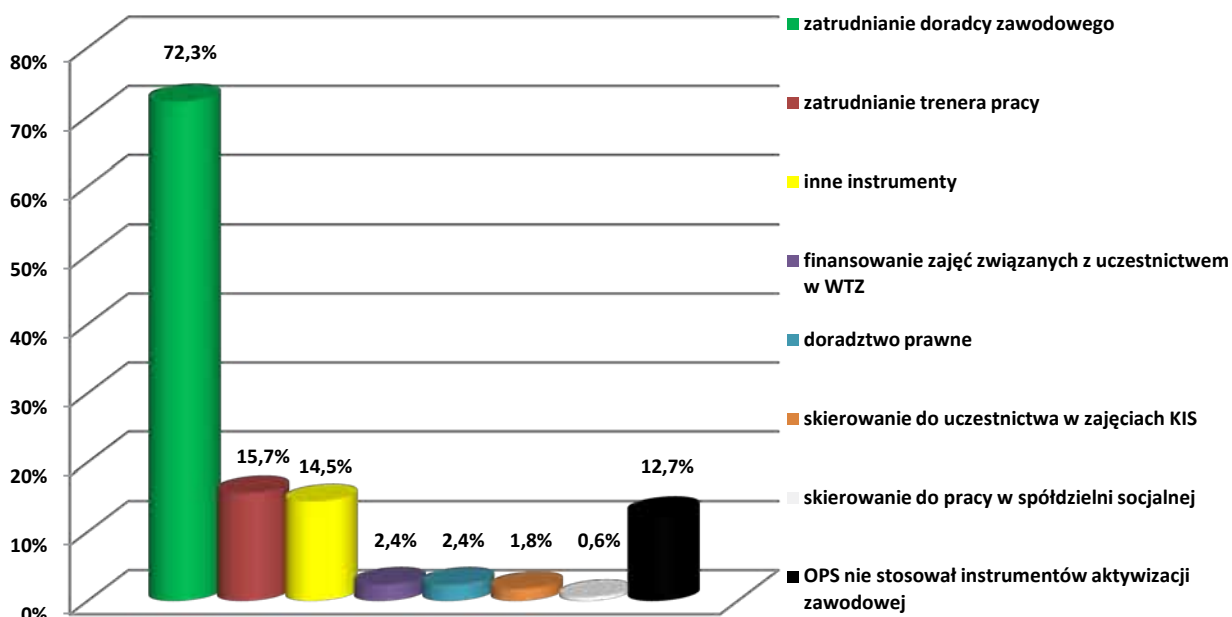
²¹ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

²² Na pytanie o wskazanie stosowanych instrumentów aktywizacji zawodowej nie odpowiedziało 5 jednostek, w tym 4 OPS i 1 PCPR.

Zdecydowanie najczęściej stosowanym działaniem w 2010 r. skierowanym do beneficjentów ostatecznych w ramach instrumentów aktywizacji zawodowej było (podobnie jak przed rokiem) umożliwienie korzystania z usług doradcy zawodowego (OPS – 120 wskazań, tj. 72,3%; PCPR – 16 wskazań, tj. 88,9%; MOPS – 3 wskazania, tj. 100%). Pozostałe rodzaje przedsięwzięć należących do grupy instrumentów aktywizacji zawodowej stosowane były dużo rzadziej, a rodzaj stosowanych instrumentów był zależny od rodzaju jednostki.

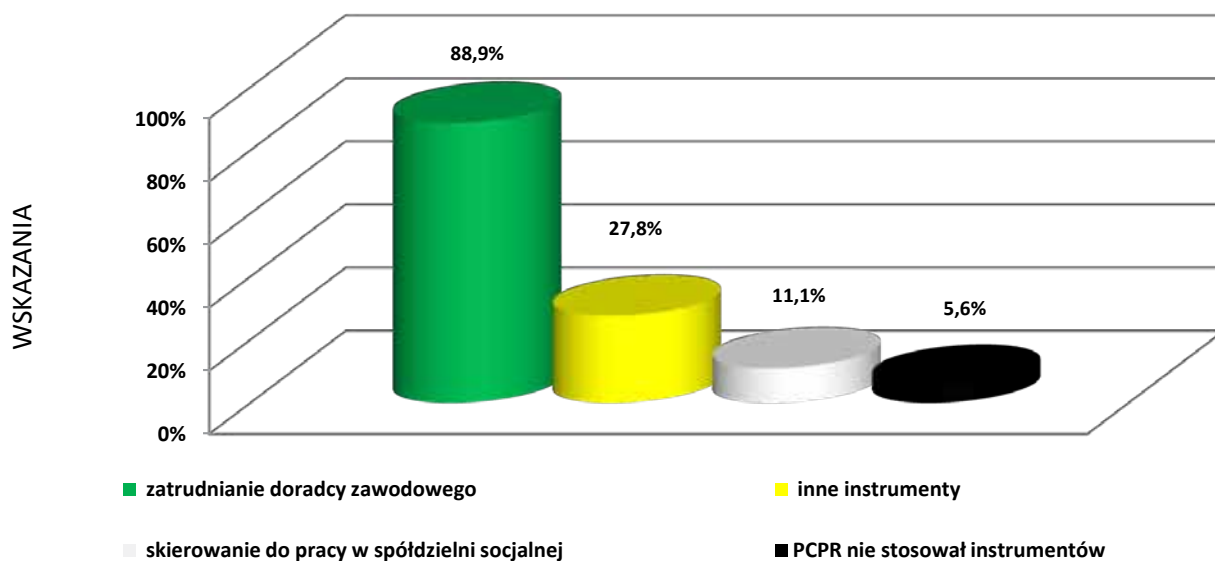
Ośrodki pomocy społecznej (oprócz wymienionego wyżej najczęściej stosowanego instrumentu) w 2010 r. umożliwiały beneficjentom ostatecznym korzystanie ze wsparcia trenera pracy (26 wskazań, tj. 15,7% ze 166 OPS, które wypowiedziały się na temat stosowania instrumentów aktywizacji zawodowej). Inne działania dostępne w Programie w ramach instrumentów aktywizacji zawodowej były stosowane przez pojedyncze jednostki. Natomiast należy dodać, iż spora grupa przedstawicieli OPS (24 jednostki, tj. 14,5%) wpisała w kategorii „inne instrumenty” szkolenia zawodowe (13 wskazań) i warsztaty z psychologiem (8 wskazań). Wydaje się jednak, iż działania te – zgodnie z zapisami „Zasad ...” powinny zostać zaliczone do innych grup instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnej i zdrowotnej).

WYKRES 25: Stosowanie instrumentów aktywizacji zawodowej w ramach realizacji projekt systemowego PO KL w 2010 r. – OPS

W dwóch powiatowych centrach pomocy rodzinie oprócz zatrudniania doradcy zawodowego, skierowano beneficjentów ostatecznych do pracy w spółdzielni socjalnej. Podobnie jak niektóre OPS pięć PCPR wpisało, iż zastosowali w projekcie w ramach instrumentów aktywności zawodowej szkolenia zawodowe, które sklasyfikowane są w grupie instrumentów aktywizacji edukacyjnej.

WYKRES 26: Stosowanie instrumentów aktywizacji zawodowej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Jeżeli chodzi o instrumenty aktywności zawodowej stosowane w miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich, to oprócz zatrudniania doradcy zawodowego (wszystkie MOPS) jeden z nich wskazał, iż skierowano beneficjentów ostatecznych do uczestnictwa w zajęciach Klubu Integracji Społecznej oraz dofinansowano usamodzielnienie ekonomiczne, a drugi, iż sfinansowano zajęcia związane z uczestnictwem w warsztatach terapii zajęciowej.

Instrumenty aktywizacji edukacyjnej²³

Instrumenty aktywizacji edukacyjnej prowadziło w 2010 r. 161 ze 192 realizatorów projektów systemowych Poddziałania 7.1. i 7.1.2 PO KL (tj. 83,9%, w tym: 141 OPS, 17 PCPR i 3 MOPS). Jednocześnie 23 OPS i 2 PCPR nie stosowało w projektach instrumentów aktywizacji edukacyjnej²⁴. Średnio każda jednostka zastosowała około dwóch instrumentów aktywizacji edukacyjnej, najczęściej 2 lub 3.

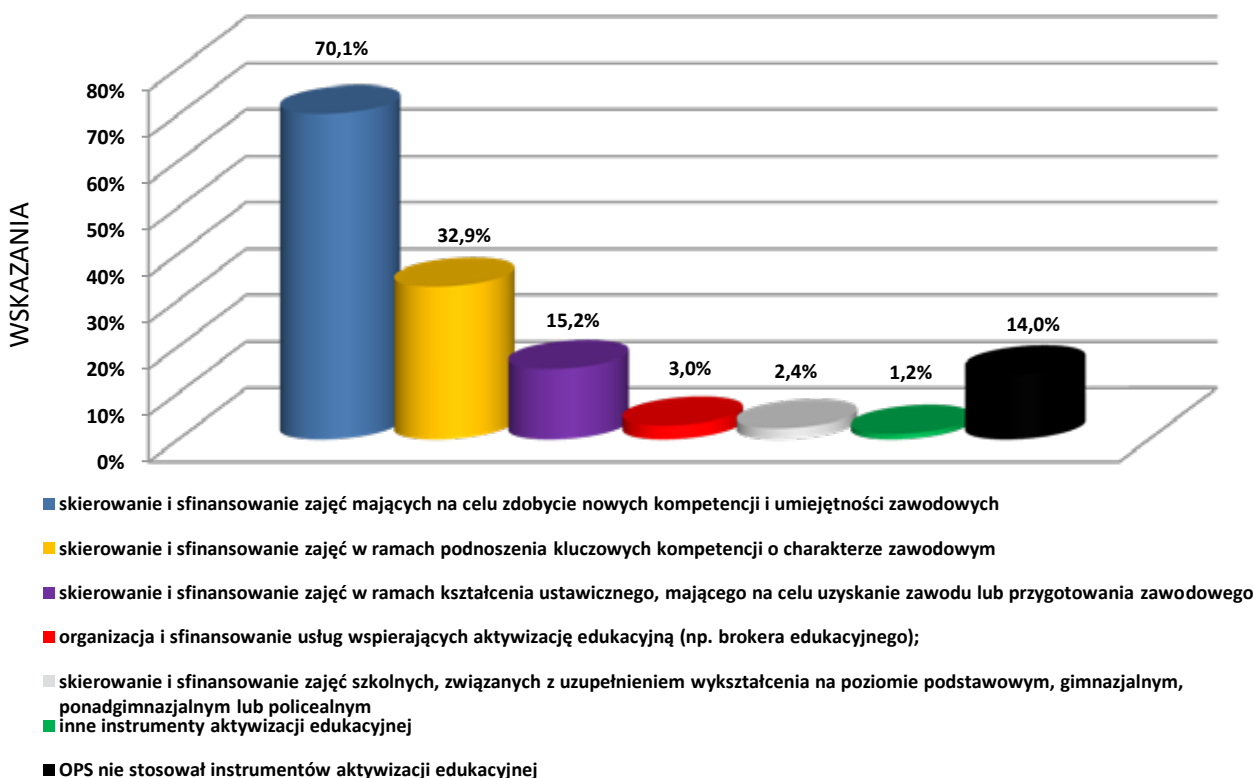
Wśród omawianej grupy instrumentów aktywnej integracji wszystkie trzy typy jednostek w 2010 r. najczęściej finansowały (podobnie jak w 2009 r.) zajęcia mające na celu: zdobycie nowych lub podnoszenia kluczowych kompetencji i umiejętności zawodowych.

Wśród ośrodków pomocy społecznej 115 jednostek (ze 164 OPS, które wypowiedziały się na temat stosowania instrumentów aktywizacji edukacyjnej) umożliwiło beneficjentom ostatecznym uczestnictwo w zajęciach mających na celu zdobycie nowych kompetencji i umiejętności zawodowych (70,1%), natomiast 54 jednostki (32,9%) zorganizowały udział uczestników swych projektów w zajęciach podnoszących kluczowe kompetencje o charakterze zawodowym. Kolejnych 25 OPS (tj. 15,2%) zaoferowało uczestnikom projektu zajęcia w ramach kształcenia ustawicznego, mającego na celu uzyskanie zawodu lub przygotowania zawodowego. Pozostałe instrumenty aktywności edukacyjnej były stosowane przez pojedyncze ośrodki pomocy społecznej.

²³ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

²⁴ Na pytanie o wskazanie stosowanych instrumentów aktywizacji edukacyjnej nie odpowiedziało 6 OPS.

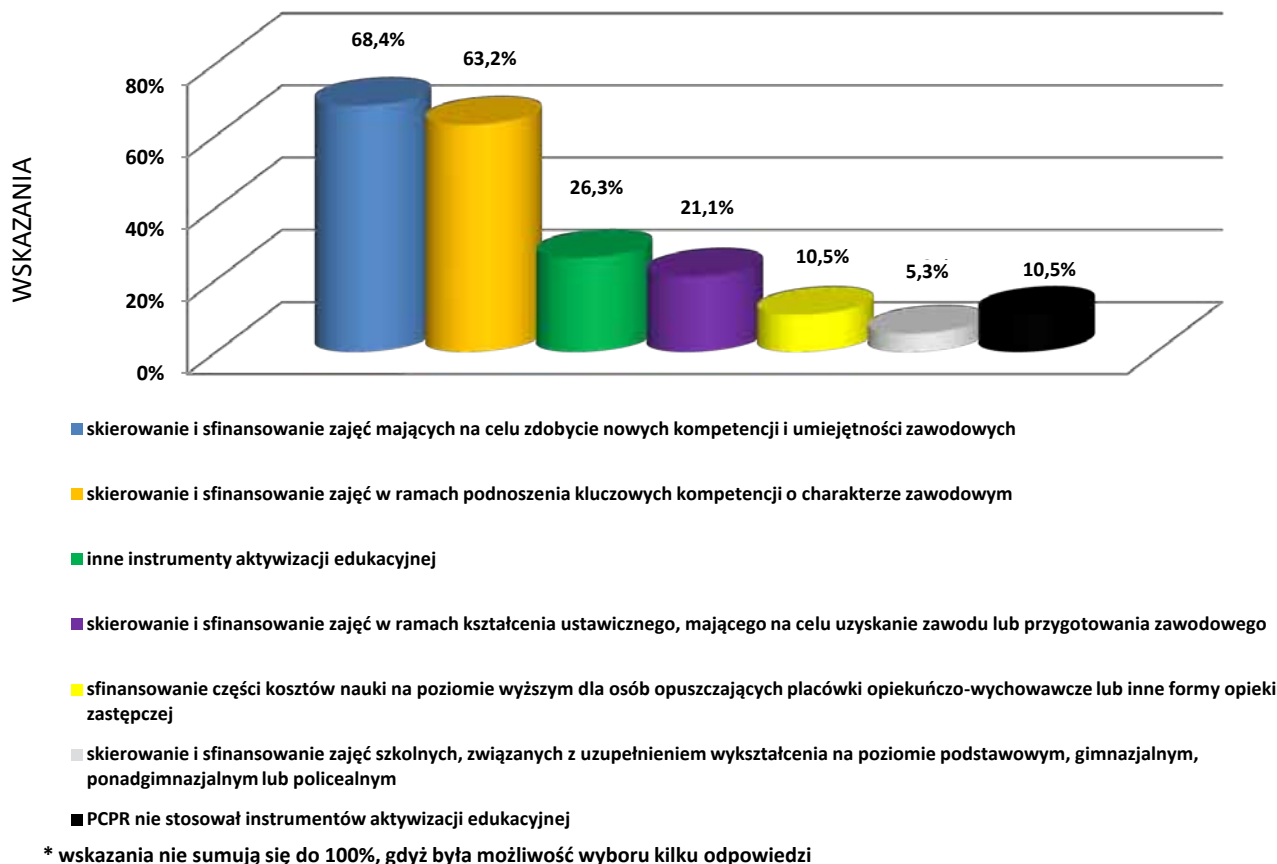
WYKRES 27: Stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Powiatowe centra pomocy rodzinie, podobnie jak OPS, najczęściej oferowały uczestnikom projektu zdobycie nowych kompetencji i umiejętności zawodowych (13 wskazań z 19 PCPR, tj. 68,4%) oraz podnoszenie kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym (12 wskazań, tj. 63,2%). Cztery jednostki powiatowe umożliwiły beneficjentom ostatecznym uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, mającym na celu uzyskanie zawodu lub przygotowania zawodowego, dwie jednostki sfinansowały część kosztów nauki na poziomie studiów wyższych osobom opuszczającym placówki opiekuńczo – wychowawcze lub inne formy opieki zastępczej, a jedna - sfinansowała zajęcia szkolne, związane z uzupełnieniem wykształcenia. Wśród innych instrumentów wymienianych przez realizatorów projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.2 znalazły się warsztaty, czy zajęcia rozwijające zainteresowania beneficjentów ostatecznych. Jedno powiatowe centrum pomocy rodzinie w ramach instrumentów aktywizacji edukacyjnej wskazało edukację społeczno – obywatelską, inne – organizację kursu języka angielskiego.

WYKRES 28: Stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR

Miejskie ośrodki pomocy społecznej w miastach na prawach powiatów w ramach instrumentów aktywizacji edukacyjnej umożliwiły beneficjentom ostatecznym projektu uczestniczenie w zajęciach:

- podnoszących kluczowe kompetencje o charakterze zawodowym (dwa MOPS);
- mających na celu zdobycie nowych kompetencji i umiejętności zawodowych (dwie jednostki);
- w ramach kształcenia ustawicznego, mającego na celu uzyskanie zawodu lub przygotowania zawodowego (jeden MOPS).

Jeden MOPS wskazał, iż w ramach tej grypy instrumentów aktywnej integracji zorganizował zajęcia z trenem pracy, co w „Zasadach ... „ sklasyfikowano jako instrument aktywizacji zawodowej.

Instrumenty aktywizacji zdrowotnej²⁵

Instrumenty aktywizacji zdrowotnej były w 2010 r. (podobnie jak przed rokiem) najrzadziej wykorzystywaną grupą instrumentów aktywizacyjnych w jednostkach pomocy społecznej realizujących projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2. Po ten instrument sięgnięto w 2010 r. 129 ze 192 jednostek (67,2%, w tym: 108 OPS, 19 PCPR i 2 z 3 MOPS). Natomiast 52 OPS i 1 MOPS nie wykorzystywały w projekcie instrumentów aktywizacji zdrowotnej w 2010 r.²⁶

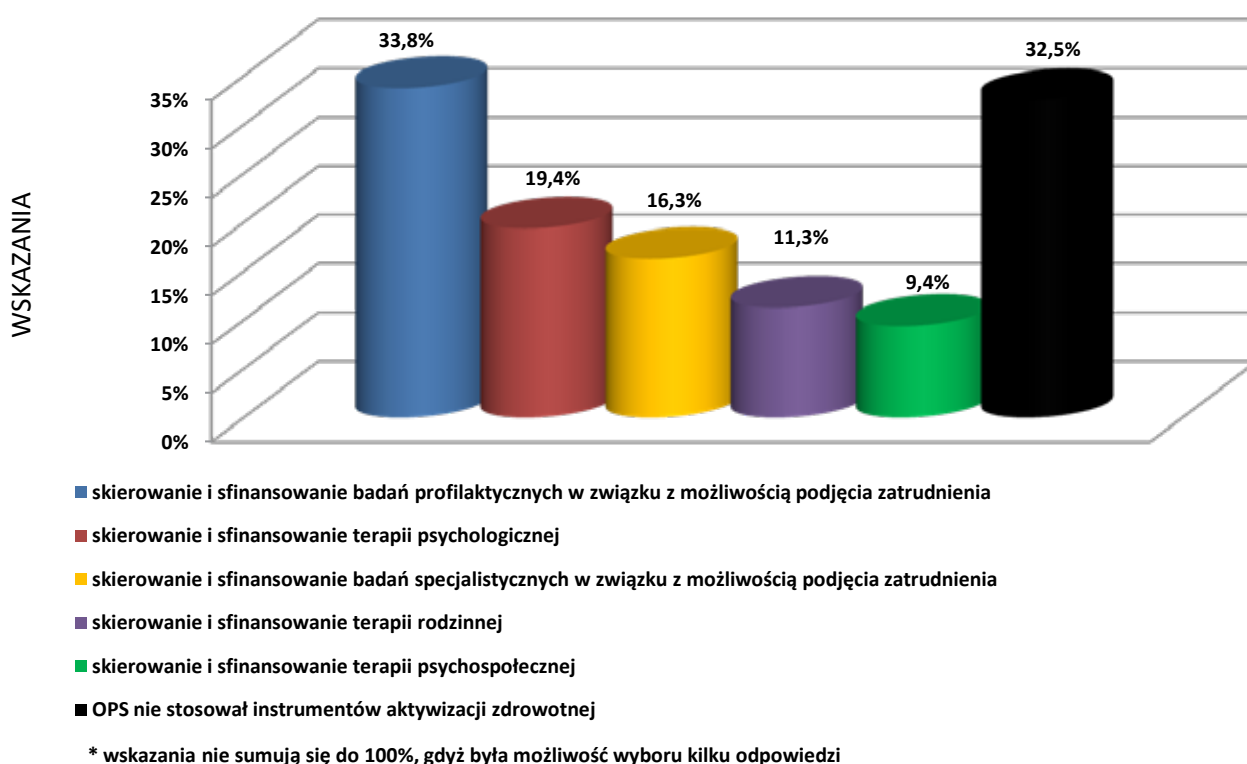
²⁵ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

²⁶ Na pytanie o wskazanie stosowanych instrumentów zdrowotnej nie odpowiedziało 10 OPS.

Ośrodki pomocy społecznej w ramach aktywizacji zdrowotnej najczęściej w 2010 r. umożliwiały beneficjentom ostatecznym wykonanie badań profilaktycznych w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia (54 wskazania, tj. 33,8% ze 160 OPS, które wypowiedziały się na temat stosowania instrumentów aktywizacji zdrowotnej). Pozostałe instrumenty aktywizacji zdrowotnej były wykorzystywane przez jednostki gminne znacznie rzadziej. Ponad 1/6 OPS organizowała i finansowała badania specjalistyczne w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia (26 wskazań, tj. 16,3%). Część OPS umożliwiała uczestnikom własnych projektów systemowych skorzystanie z terapii:

- psychologicznej (31 wskazań, tj. 19,4%);
- rodzinnej (18 wskazań, tj. 11,3%);
- psychospołecznej (15 wskazań, tj. 9,4%).

WYKRES 29: Stosowanie instrumentów aktywizacji zdrowotnej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS (wskazania najczęstsze)

Pojedyncze ośrodki oferowały w ramach instrumentów aktywizacji zdrowotnej dodatkowo:

- program korekcyjno - edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie (3 wskazania, tj. 1,9%);
- program psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego dla osób uzależnionych od alkoholu (3 wskazania, tj. 1,9%);
- program terapeutyczny w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających (1 wskazanie);
- uczestnictwo w turnusie rehabilitacyjnym, pokrycie kosztów zespołów ćwiczeń fizycznych usprawniających psychoruchowo lub zajęć rehabilitacyjnych, zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych (1 wskazanie).

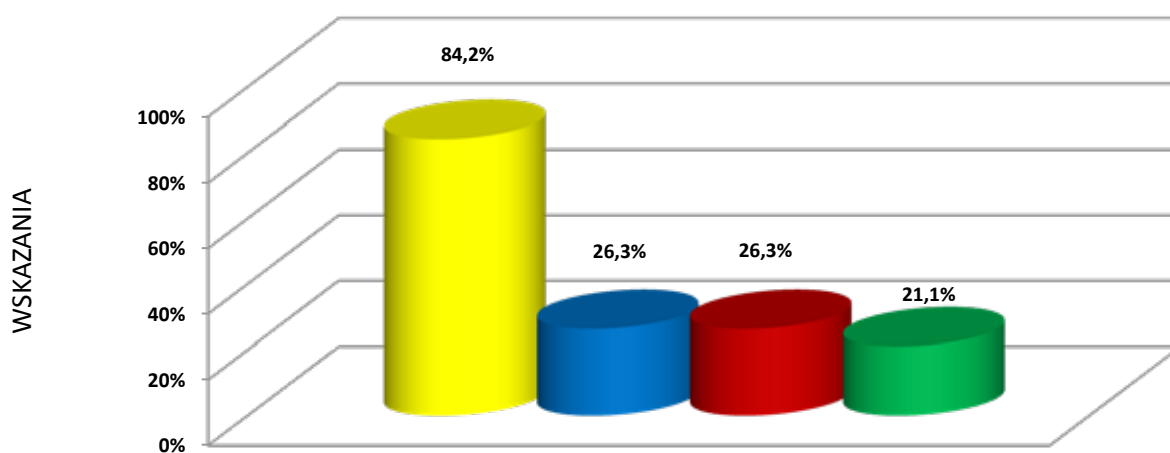
Powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach aktywizacji zdrowotnej w ramach projektów systemowych z Poddziałania 7.1.2 najczęściej finansowały część kosztów turnusów rehabilitacyjnych, kosztów cwi-

czeń fizycznych usprawniających psychoruchowo lub zajęć rehabilitacyjnych, zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych (16 wskazań z 19 PCPR, tj. 84,2%). Pozostałe (z możliwych do wykorzystania) instrumenty aktywizacji zdrowotnej były dużo rzadziej wykorzystywane przez PCPR. Część z nich oferowało beneficjentom ostatecznym:

- badanie profilaktyczne w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia (5 wskazań, tj. 26,3%),
- skierowanie i sfinansowanie terapii psychologicznej (5 wskazań, tj. 26,3%),
- skierowanie i sfinansowanie terapii psychospołecznej (4 wskazania, tj. 21,1%),
- skierowanie i sfinansowanie terapii rodzinnej (3 wskazania, tj. 15,8%),

Dodatkowo jedna jednostka kierowała i finansowała badania specjalistyczne w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia, a inna program korekcyjno - edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

WYKRES 30: Stosowanie instrumentów aktywizacji zdrowotnej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR (wskazania najczęstsze)

■ sfinansowanie części kosztów turnusów rehabilitacyjnych, kosztów zespołów ćwiczeń fizycznych usprawniających psychoruchowo lub zajęć rehabilitacyjnych, zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych

■ skierowanie i sfinansowanie badań profilaktycznych w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia

■ skierowanie i sfinansowanie terapii psychologicznej

■ skierowanie i sfinansowanie terapii psychospołecznej

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

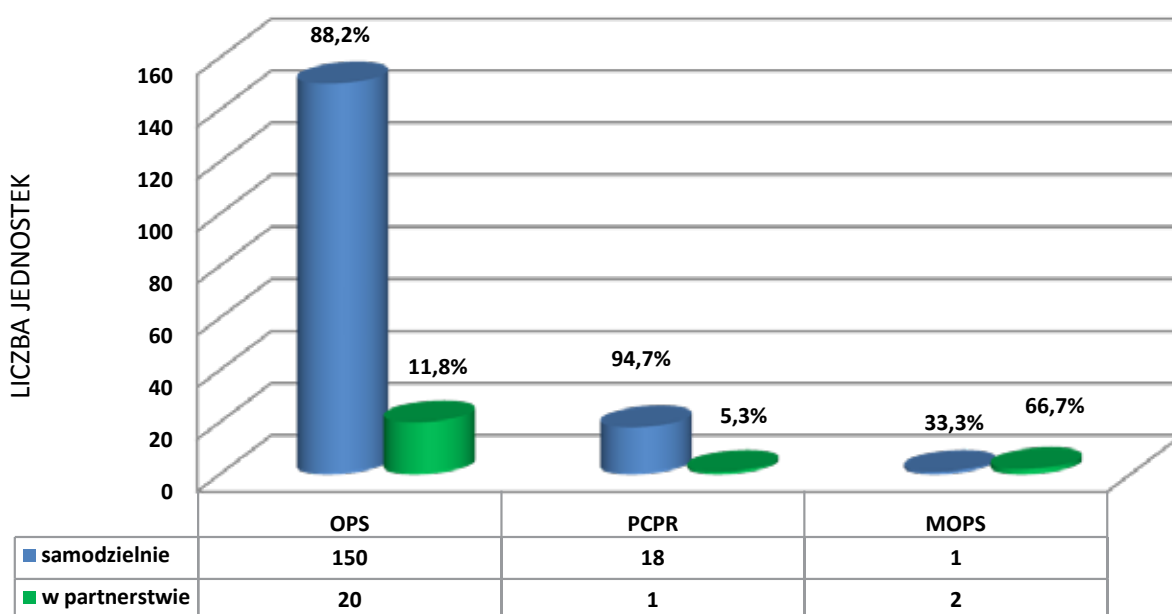
Dwa z trzech funkcjonujących w Małopolsce miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich korzystały z instrumentów aktywizacji zdrowotnej w ramach projektu systemowego w 2010 r. Oba zagwarantowały beneficjentom ostatecznym badania profilaktyczne w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia. Dodatkowo jeden z nich oferował uczestnikom projektu systemowego skierowanie i sfinansowanie:

- badań specjalistycznych w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia,
- terapii psychologicznej,
- terapii rodzinnej,
- terapii psychospołecznej.

Partnerstwa²⁷

Beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki mogą realizować projekty systemowe samodzielnie, bądź w partnerstwie. Znaczna większość gminnych i powiatowych jednostek (169, tj. 88,0%; w tym: 150 OPS, 18 PCPR i 1 MOPS) projekty wdrażane w latach 2010 – 2012 zdecydowała się realizować samodzielnie. Jest jednak grupa 23 jednostek realizujących projektu systemowe (12,0%), które podjęły się partnerskiej współpracy w ramach PO KL. Taki sposób realizacji projektów wybrało 20 ośrodków pomocy społecznej, 1 powiatowe centrum pomocy rodzinie oraz 2 miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich.

WYKRES 31: Sposób realizacji projektów systemowych na lata 2010 – 2012 – w podziale na OPS, PCPR i MOPS

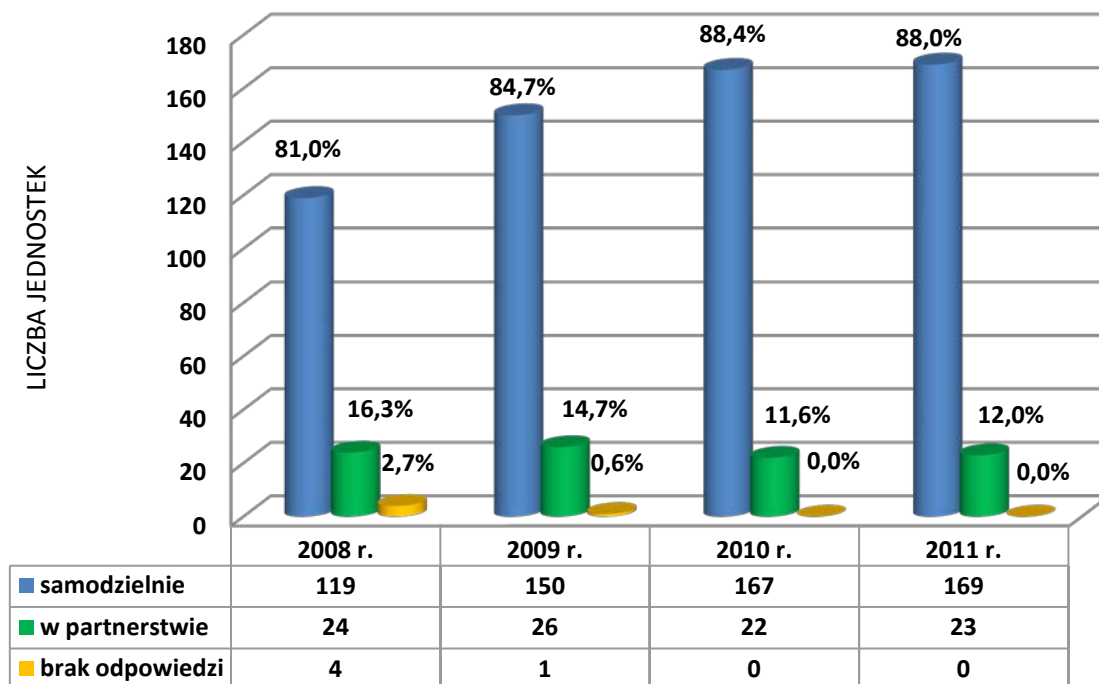

W/w 23 jednostki pomocy społecznej tworzą w Małopolsce łącznie 9 partnerstw realizowanych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL. Sześć z nich dotyczy współpracy pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej, jedno to partnerstwo PCPR i OPS. Z kolei partnerstwa MOPS powiatów grodzkich są prowadzone z innymi podmiotami. MOPS w Nowym Sączu tworzy partnerstwo w ramach projektu systemowego PO KL z Ośrodkiem Adopcyjno – Opiekuńczym i Zespołem Świetlic Środowiskowych. Natomiast MOPS w Krakowie realizuje projekt partnerski z Wydziałem Świadczeń Socjalnych Urzędu Miasta Krakowa.

W porównaniu z rokiem ubiegłym zaszła tylko jedna niewielka zmiana w omawianym zakresie. W trakcie badania w 2010 r. deklarację o przystąpieniu do projektu partnerskiego w ankiecie złożyły 22 jednostki pomocy społecznej. Natomiast po kolejnym roku realizacji projektów systemowych dodatkowo jedna jednostka z miasta na prawach powiatu zawiązała współpracę partnerską w ramach realizacji projektu systemowego. Pozostałe partnerstwa są kontynuowane w takiej samej konfiguracji jak w 2010 r.

²⁷ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które przystąpiły do projektu systemowego na lata 2010 – 2012 (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

WYKRES 32: Sposób realizacji projektów systemowych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2011²⁸

Beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 realizujący projekty partnerskie zostali poproszeni w ankiecie o podzielenie się najważniejszymi doświadczeniami związanymi z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. w partnerstwie. Należy zauważyć, iż wszystkie przekazywane przez respondentów informacje na temat partnerstw mają pozytywny charakter. Niektóre jednostki realizujące projekty w partnerstwie argumentują, że pozwala ono na współpracę między partnerami (5 wskazań). Inne wskazują, iż taki sposób realizacji projektu daje możliwość wymiany doświadczeń (6 wskazań), wspierania się w działaniu (4 wskazania) i wspólnego rozwiązywania problemów (2 wskazania). Ponadto pojawiły się opinie, iż wspólna realizacja projektów zmniejsza koszty prowadzonych działań, odciąża uczestników partnerstwa z niektórych obowiązków poprzez np. wspólne rozliczanie projektu. Wskazywano także na korzyści dla beneficjentów ostatecznych poprzez możliwość rozszerzenia oferty pomocowej (3 wskazania).

²⁸ Pytanie dotyczyło jednostek realizujących projekty systemowe: w 2008 r. – 147 jednostek (129 OPS, 15 PCPR i 3 MOPS), w 2009 r. – 177 jednostek (155 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS), w 2010 r. – 189 jednostek (167 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS) i w 2011 r. – 192 jednostek (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

III. Doświadczenia realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL²⁹

Projekty systemowe Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie są wdrażane już od kilku lat. Jednostki pomocy społecznej w ciągu tego czasu nabyły sporo doświadczeń zakresie realizacji projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego. Jak co roku w ankiecie zapytano respondentów o takie doświadczenia – zarówno pozytywne, jak i lokowane w grupie negatywów.

Pozytywne doświadczenia

Analiza zebranego materiału wskazuje, iż wszystkie rodzaje jednostek pomocy społecznej realizujące projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL dostrzegają pozytywne aspekty wdrażania Programu. Za największą wartość, jaką osiągnięto poprzez realizację projektów systemowych, zarówno gminne, jak i powiatowe jednostki pomocy społecznej, uznają poszerzenie kompetencji społecznych (166 wskazań ze 192 jednostek, tj. 86,5%, w tym: 146 OPS, 17 PCPR i 3 MOPS) i podniesienie samooceny beneficjentów ostatecznych (154 wskazania, tj. 80,2%, w tym: 134 OPS, 17 PCPR i 3 MOPS). Jednak generalne pozytywy wdrażania PO KL, jakie dostrzegają pracownicy jednostek pomocy społecznej, zależą od specyfiki ich projektów.

Ośrodki pomocy społecznej, oprócz wymienionych wyżej dwóch najistotniejszych pozytywnych efektów realizacji PO KL w ramach Poddziałania 7.1.1 (poszerzenie kompetencji społecznych i podniesienie samooceny beneficjentów ostatecznych), wskazują dodatkowo na inne korzyści uczestników projektów³⁰:

- poszerzanie kwalifikacji zawodowych beneficjentów ostatecznych (133 wskazania ze 170 OPS, tj. 78,2%);
- integracja społeczna beneficjentów ostatecznych (117 wskazań, tj. 68,8%);
- wdrażanie w środowisku lokalnym nowych instrumentów pracy socjalnej (68 wskazań, tj. 40,0%);
- aktywizacja i integracja społeczna środowiska lokalnego (54 wskazania, tj. 31,8%).

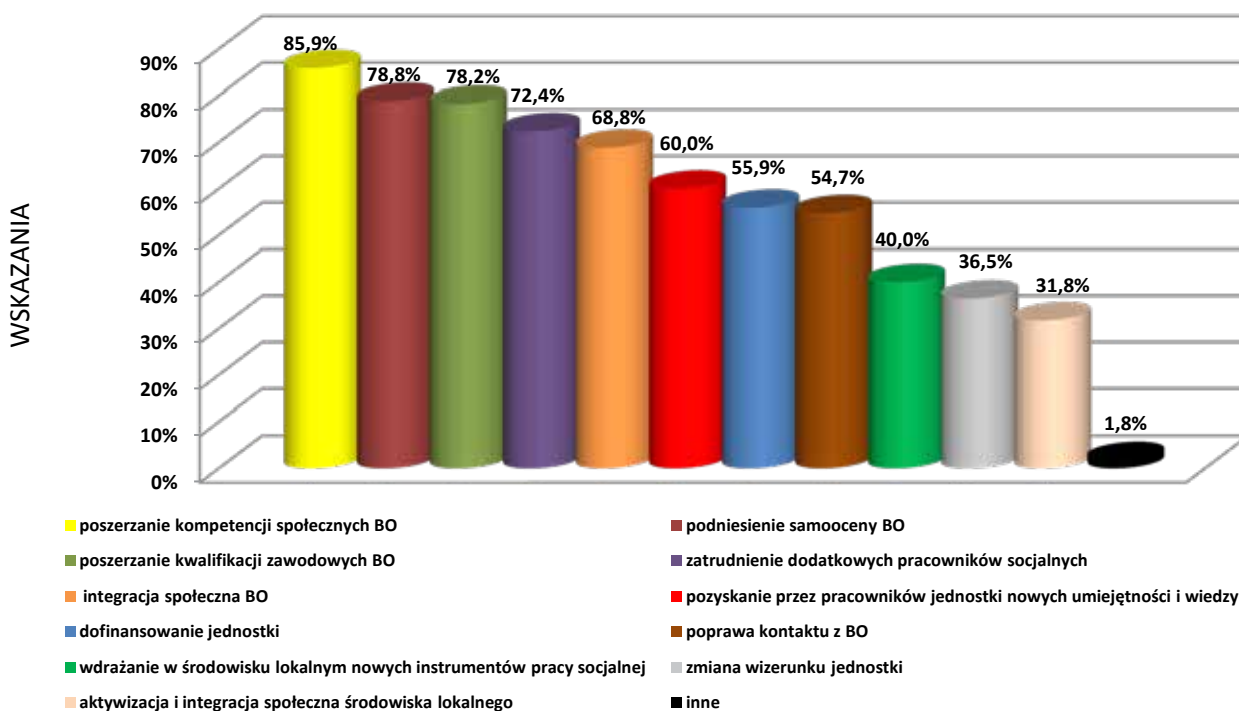
Przedstawiciele beneficjentów Poddziałania 7.1.1 wskazują także (obok korzyści dla uczestników projektu) na korzyści dla jednostek pomocy społecznej, m.in. na:

- zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych (123 wskazania, tj. 72,4%);
- pozyskanie przez pracowników jednostki nowych umiejętności i wiedzy (102 wskazania, tj. 60,0%);
- dofinansowanie jednostki (95 wskazań, tj. 55,9%);
- poprawa kontaktu OPS z beneficjentami ostatecznymi (93 wskazania, tj. 54,7%);
- zmiana wizerunku jednostki (62 wskazania, tj. 36,5%).

²⁹ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

³⁰ Na pytanie o pozytywne doświadczenia realizacji projektów systemowych odpowiedziały wszystkie jednostki (170 OPS) realizujących projekty systemowe w 2010 r.

WYKRES 33: Pozytywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS

* wskaźniki nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

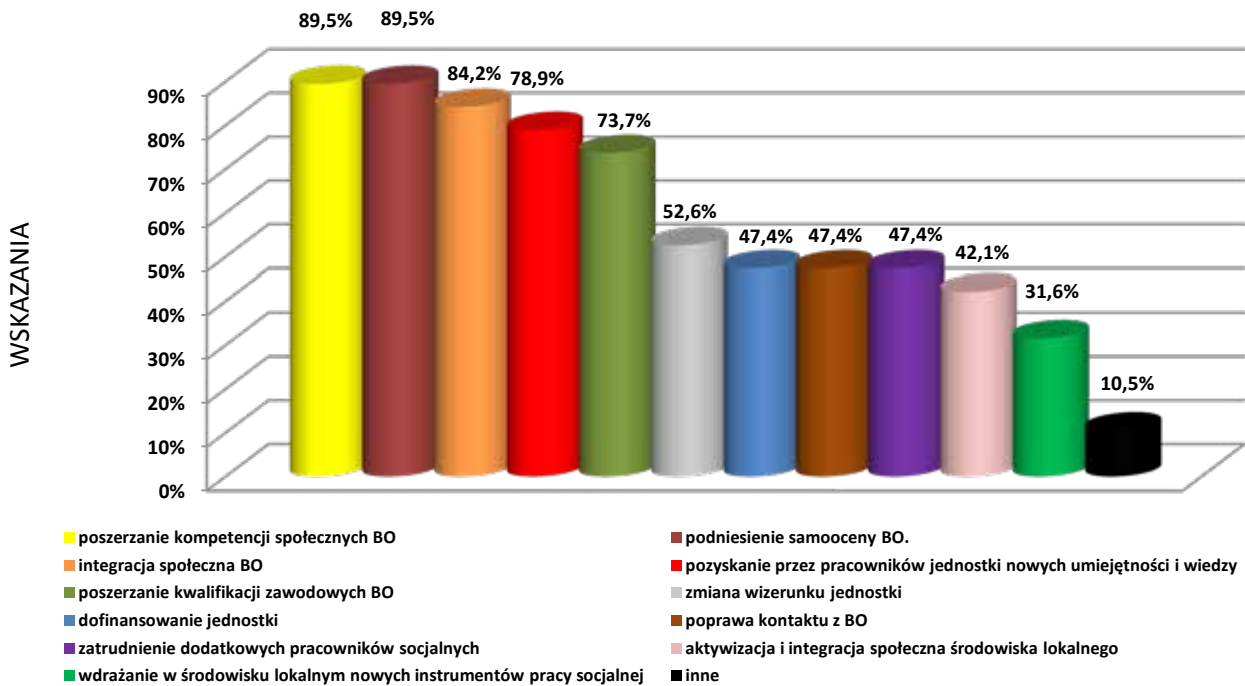
Porównując pozytywy płynące z realizacji projektów systemowych w 2010 i 2009 r. zwraca uwagę zmianę znaczenia, jakie przypisują przedstawiciele OPS poszczególnym doświadczeniom. Straciło nieco na znaczeniu poszerzenie kwalifikacji zawodowych beneficjentów ostatecznych (z pierwszej pozycji w ubiegłorocznym badaniu na trzecią lokatę w obecnym). Natomiast doceniono nieco bardziej możliwość zatrudniania dodatkowych pracowników społecznych do projektu (w ubiegłym roku korzyść ta uplasowała się na siódmym miejscu, obecnie – na czwartym).

Powiatowe centra pomocy rodzinie, podobnie jak ośrodki pomocy społecznej, najczęściej wskazywały na poszerzenie kompetencji społecznych i podniesienie samooceny beneficjentów ostatecznych (po 17 wskazań z 19 PCPR, tj. 89,5%), jako pozytywne doświadczenia realizacji projektów. Na trzecim miejscu przedstawiciele PCPR wskazali integrację społeczną uczestników projektu (16 wskazań, tj. 84,2%). Część przedstawicieli PCPR wskazywała także na poszerzenie kwalifikacji zawodowych beneficjentów ostatecznych (14 wskazań, tj. 73,7%) oraz na aktywizację i integrację społeczną środowiska lokalnego (8 wskazań, tj. 42,1%) i możliwość wdrażania w środowisku lokalnym nowych instrumentów pracy socjalnej (6 wskazań, tj. 31,6%).

Wśród innych pozytywnych doświadczeń wynikających z realizacji projektów z Poddziałania 7.1.2 realizatorzy wymieniali korzyści płynące dla jednostki, a mianowicie:

- pozyskanie przez pracowników jednostki nowych umiejętności i wiedzy (15 wskazań, tj. 78,9%);
- zmiana wizerunku jednostki (10 wskazań, tj. 52,6%);
- zatrudnienie dodatkowych pracowników społecznych w jednostce (9 wskazań, tj. 47,4%);
- dofinansowanie jednostki (9 wskazań, tj. 47,4%);
- poprawa kontaktu PCPR z beneficjentami ostatecznymi (9 wskazań, tj. 47,4%).

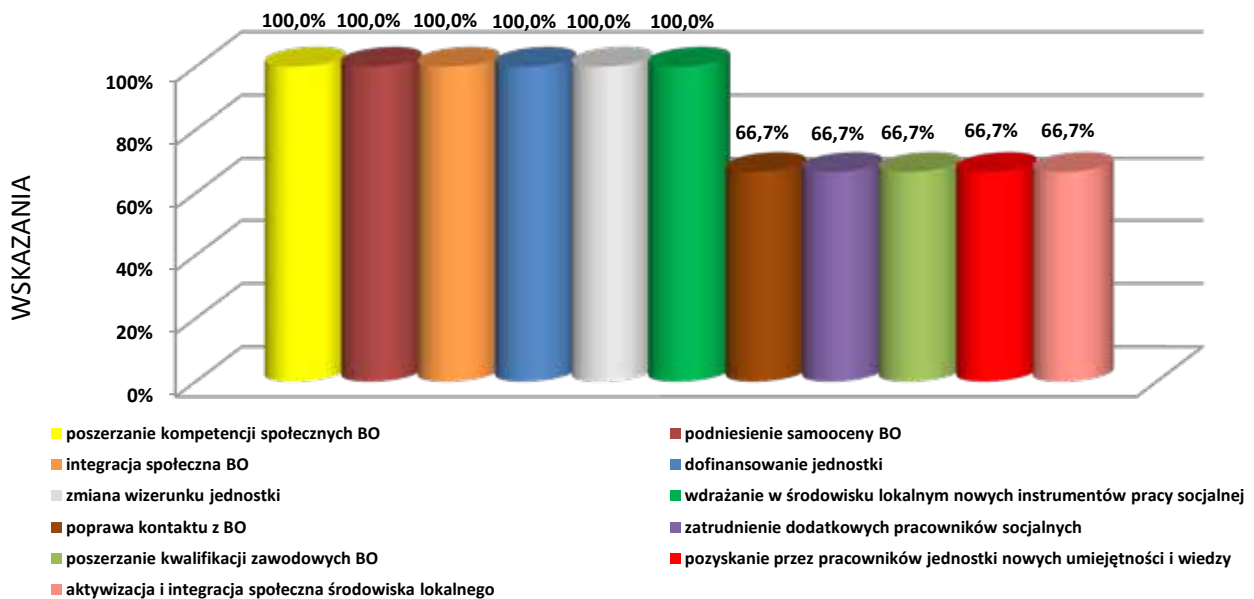
WYKRES 34: Pozytywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Porównując wskazania dotyczące pozytywnych doświadczeń z realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.2 w 2009 r. i w 2010 r. zwraca uwagę fakt, iż przedstawiciele PCPR przywiązują wagę do tych samych korzyści płynących z projektów co rok wcześniej.

WYKRES 35: Pozytywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – MOPS

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Przedstawiciele wszystkich miejskich ośrodków pomocy społecznej w miastach na prawach powiatów sądzą – podobnie jak większość OPS i PCPR – iż realizacja projektu systemowego w 2010 r. przyczyniła się do poszerzenia kompetencji społecznych i podniesienia samooceny beneficjentów ostatecznych, a dodatkowo stworzyła możliwość wdrażania w środowisku lokalnym nowych instrumentów pracy socjalnej. Wszystkie trzy MOPS wskazują także na integrację społeczną uczestników projektów oraz na korzyści dla jednostki: dofinansowanie i zmiana jej wizerunku. Dwa MOPS powiatów grodzkich podnoszą, jako pozytyw realizacji projektu systemowego, poprawę kontaktu z beneficjentami ostatecznymi, poszerzenie ich kwalifikacji zawodowych oraz zwiększenie aktywizacji i integracji społecznej środowiska lokalnego, a także zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych i pozyskanie przez pracowników jednostki nowych umiejętności i wiedzy.

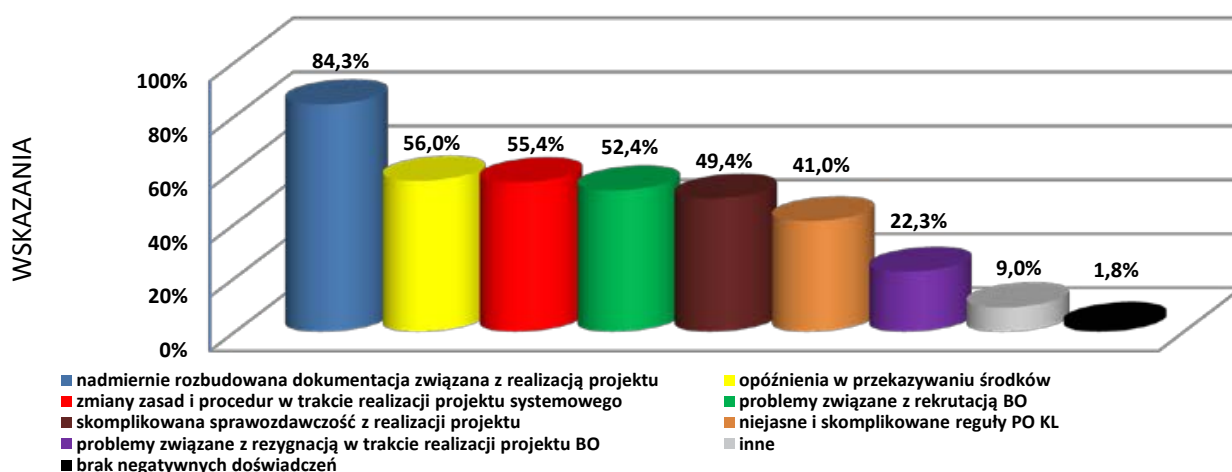
Porównując pozytywne doświadczenia MOPS z realizacji projektu w 2009 i 2010 r. można zauważyć, iż cenne są dla nich niezmiennie te same doświadczenia.

Negatywne doświadczenia³¹

Prowadzenie projektów systemowych niesie ze sobą wiele pozytywów, które zauważają – jak dowodzi badanie – wszystkie badane jednostki wdrażające projekty systemowe Priorytetu VII PO KL. Jednak oprócz korzyści płynących z realizacji projektów beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 zwracają uwagę na przeszkody, które utrudniały im prowadzenie projektów w 2010 r.

Analiza zebranego materiału pokazuje, iż OPS i PCPR najczęściej wymieniają, jako negatywne doświadczenia związane z realizacją projektów systemowych PO KL w 2010 r. nadmiernie rozbudowaną dokumentację związaną z realizacją projektu (155 wskazań ze 188 jednostek, tj. 82,4 %; w tym: 140 OPS, 13 PCPR, 2 MOPS)³². Pozostałe negatywne aspekty realizacji projektów systemowych wskazywane były z różnym natężeniem przez jednostki pomocy społecznej (OPS, PCPR i MOPS).

WYKRES 36: Negatywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

³¹ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

³² Na pytanie o negatywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL wypowiedziało się 188 jednostek (166 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

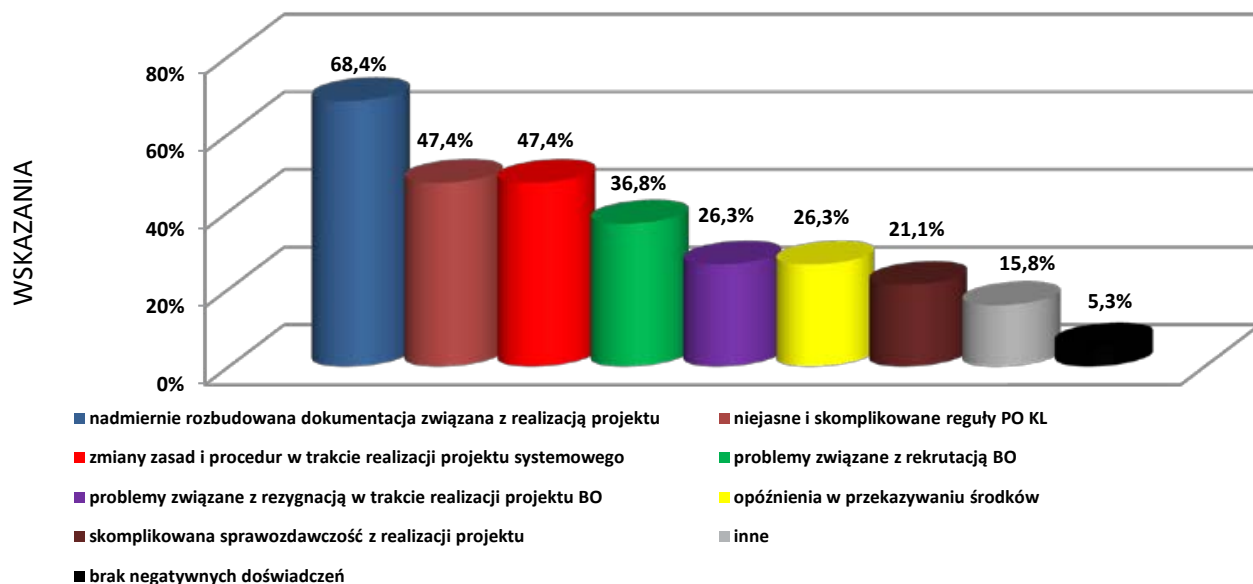
Dla większości ośrodków pomocy społecznej negatywnymi aspektami wdrażania PO KL, poza wymienionym wyżej, były także opóźnienia w przekazywaniu środków (93 wskazania ze 166 OPS, tj. 56,0%), zmiany zasad i procedur w trakcie realizacji projektu systemowego (92 wskazania, tj. 55,4%), problemy z rekrutacją beneficjentów ostatecznych (87 wskazań, tj. 52,4%) oraz (nieco rzadziej) ich rezygnacją w trakcie realizacji projektu (37 wskazań, tj. 22,3%). Część OPS zwracała uwagę na skomplikowaną sprawozdawczość z realizacji projektu (82 wskazania, tj. 49,4%) oraz niejasne i skomplikowane reguły PO KL (68 wskazań, tj. 41,0%). Wśród innych negatywnych czynników wrażeń projektów systemowych (15 wskazań, tj. 9,0%) OPS wymieniły problemy związane ze współpracą z Instytucją Pośredniczącą II stopnia (Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie), zwłaszcza z opiekunem projektu (10 wskazań, tj. 6,6%).

Należy zauważyć, iż 3 OPS wskazały na brak negatywnych doświadczeń związanych z realizacją projektów systemowych.

Porównując bariery zgłaszane przez przedstawicieli OPS przy realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 PO KL w 2009 i w 2010 r. należy zauważyć, iż ciągle najbardziej dotkliwymi przeszkodami są te, związane z formalną stroną realizacji projektu. Jednocześnie zyskał nieco na znaczeniu problem związany z rekrutacją beneficjentów ostatecznych do projektu (z piątej pozycji na czwartą).

PCPR najczęściej podając negatywne doświadczenia związane z realizacją projektu, wskazywały – oprócz omówionej na wstępie (nadmiernie rozbudowanej dokumentacji związanej z realizacją projektu – 13 wskazań z 19 PCPR, tj. 68,4%) – na zmiany zasad i procedur w trakcie realizacji projektu systemowego (9 wskazań, tj. 47,4%), niejasne i skomplikowane reguły PO KL (9 wskazań, tj. 47,4%), czy opóźnienia w przekazywaniu środków (5 wskazań, tj. 26,3%) i skomplikowaną sprawozdawczość z realizacji projektu (4 wskazania, tj. 21,1%), a także na problemy związane z beneficjentami ostatecznymi – ich rekrutacją (7 wskazań, tj. 36,8%), czy też rezygnacją w trakcie realizacji projektu (5 wskazań, tj. 26,3%). Należy dodać, iż 1 PCPR nie dostrzegł w 2010 r. negatywnych aspektów w związku z realizacją projektu.

WYKRES 37: Negatywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR

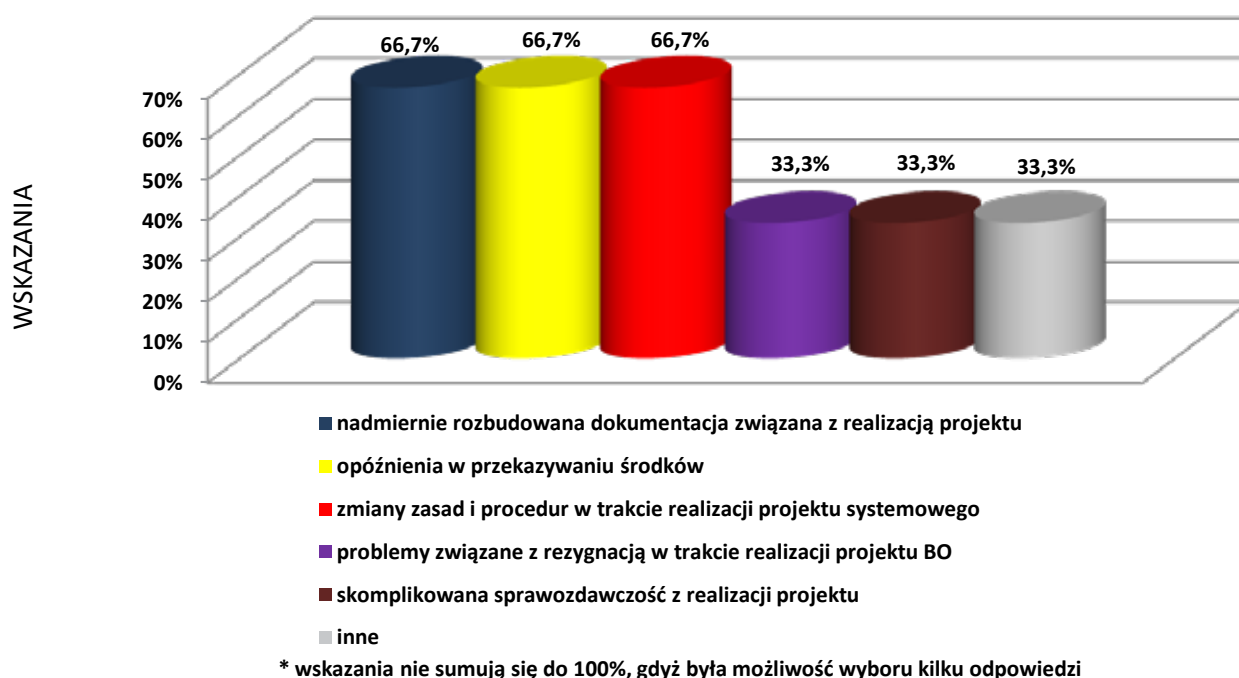

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Porównując problemy wskazywane przez PCPR związane z realizacją projektu systemowego w 2009 r. i 2010 r. należy zauważyć, iż waga negatywnych doświadczeń nie uległa zmianie.

Dwa miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich w grupie negatywnych doświadczeń odnotowały (oprócz nadmiernie rozbudowanej dokumentacji związanej z realizacją projektu) opóźnienia w przekazywaniu środków oraz zmiany zasad i procedur w trakcie realizacji projektu systemowego. Jeden miejski ośrodek pomocy społecznej z miasta na prawach powiatu wymienił dodatkowo skomplikowaną sprawozdawczość z realizacji projektu oraz problemy związane z rezygnacją w trakcie realizacji projektu beneficjentów ostatecznych. Inny zaś napisał o przeszkodach, jakie wynikają z konieczności stosowania ustawy Prawo zamówień publicznych (brak przygotowania oferentów oraz skomplikowane procedury skutkowałe obniżeniem dostępności dla beneficjentów ostatecznych planowanych instrumentów aktywnej integracji).

WYKRES 38: Negatywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – MOPS

„Dobre praktyki”³³

Realizacja projektu systemowego w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 nie jest prostym zadaniem. Jednostki wdrażają Program Operacyjny Kapitał Ludzki z bardziej, bądź mniej pozytywnym skutkiem. Wydaje się więc, iż warto podzielić się pozytywnymi doświadczeniami, by inni realizatorzy projektów mogli wdrażać sprawdzone rozwiązania we własnych projektach. Chcąc poznać takie doświadczenia w ankiecie poproszono realizatorów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL o opisanie tych działań, które uważają za trafne. Dodatkowo zapytano jednostki pomocy społecznej o to, czy korzystają z pomysłów innych realizatorów projektów systemowych, z tzw. „dobrych praktyk” i na czym te dobre rozwiązania polegają w ich opinii.

³³ Pytania dotyczyły 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

Wśród jednostek pomocy społecznej realizujących projekty systemowe PO KL 118 ze 192 (tj. 61,5%, w tym: 104 OPS, 11 PCPR i 3 MOPS) przedstawiło doświadczenia, które uważają za warte naśladowania. Przeważająca większość jednostek opisując warte polecenia działania podejmowane w ramach Poddziałania 7.1.1 lub 7.1.2 PO KL zaprezentowała jednak inicjatywy wskazane w Programie do wykorzystywania przez jednostki pomocy społecznej. Wśród nich wymieniano zastosowanie kompleksowego wsparcia dla beneficjentów, poprzez umożliwienie im korzystania z pomocy asystenta rodziny, doradcy zawodowego, trenera pracy, czy indywidualnych lub grupowych konsultacji specjalistycznych (psycholog, pedagog, prawnik) oraz możliwość indywidualnego podejścia do problemów beneficjenta ostatecznego w Programie.

Wśród wymienianych przez ankietowanych przedsięwzięć można wyróżnić także kilka działań innowacyjnych, takich jak wsparcie dla rodziców dzieci niepełnosprawnych (PCPR), czy utworzenie:

- „szkoły dla rodziców”, kształtującej prawidłowe wzorce relacji rodzinnych, umożliwiającej wypracowanie podziału obowiązków pomiędzy członkami rodziny i wspieranie prawidłowego pełnienia ról poprzez pracę asystenta rodziny w środowisku zamieszkania uczestnika projektu (OPS);
- „Międzypokoleniowego Klubu Wolontariusza”, którego celem jest integracja międzypokoleniowa mieszkańców gminy (OPS);
- Klubu Integracji Społecznej (OPS);
- „Pracowni Twórczej Edukacji” – obejmującej zajęcia świetlicowe dla dzieci i młodzieży prowadzone przez wychowawcę ze wsparciem socjoterapeuty (OPS);
- „Punktu Aktywności Obywatelskiej”, w którym odbywały się m.in. spotkania o charakterze społecznym, edukacyjnym, prozdrowotnym (z lekarzem, dietetykiem, prawnikiem, pedagogiem, psychologiem) oraz z ciekawymi ludźmi działającymi na rzecz społeczności lokalnej (OPS);
- „Klubu Samopomocy dla Osób Niepełnosprawnych” (PCPR).

Realizatorzy projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 przedstawiali także sprawdzone rozwiązania związane z realizacją projektu:

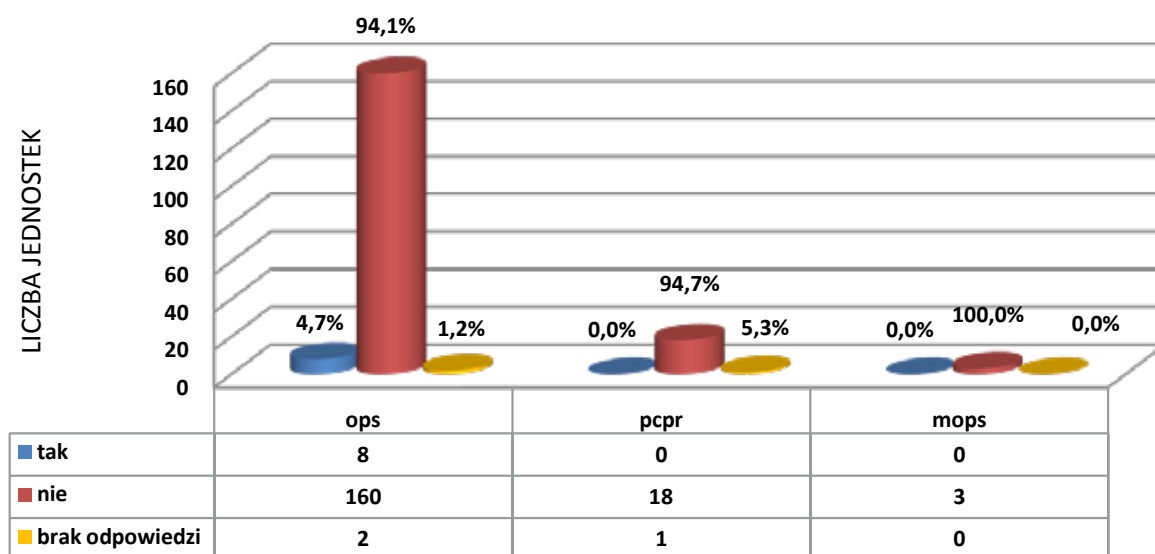
- wyjazd integracyjny, który pozwala skonsolidować relacje wewnątrz grupy, jak również z realizatorami projektu, przez co beneficjenci ostateczni chętniej podejmowali trud związany z uczestnictwem w kolejnych etapach projektu (OPS);
- wizyta studyjna w prężnie działającej spółdzielni socjalnej, pokazująca możliwości takiego działania (OPS);
- zawarcie w kontrakcie socjalnym pomocy w złożeniu kilku podań w zakładach pracy w celu podjęcia zatrudnienia przez beneficjenta ostatecznego (OPS).

Warto dodać, iż miejskie ośrodki pomocy społecznej z miast na prawach powiatu, podobnie jak większość OPS i PCPR, poproszone o przedstawienie pozytywnych doświadczeń, którymi warto podzielić się z innymi, bardzo ogólnie opisały swoje działania. Wydaje się jednak, że na szczególną uwagę, jako „dobre praktyki”, zasługują – opisaną we wcześniejszym rozdziale³⁴ – programy aktywności lokalnej realizowane przez MOPS w Krakowie.

Na pytanie czy ankietowani korzystają z pomysłów innych realizatorów projektów systemowych z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL, z tzw. „dobrych praktyk”, twierdząco odpowiedziało jedynie 8 ośrodków pomocy społecznej. Pozostałe jednostki pomocy społecznej, które realizują Program Operacyjny Kapitał Ludzki nie korzystają z rozwiązań zaczerpniętych od innych jednostek pomocy społecznej. Dodatkowo OPS, które zadeklarowały, że skorzystały z doświadczeń innych realizatorów projektów systemowych opisały owe „dobre praktyki” bardzo ogólnie. Najczęściej ośrodki, które nie realizowały wcześniej projektu konsultowały się w trakcie pisania wniosku z tymi, które już wdrażały Program. Jednak żaden z OPS nie opisał konkretnych doświadczeń i nie wskazał kto był ich autorem, czy inicjatorem.

³⁴ Rozdział: Program Aktywności lokalnej str. 52 – 53

WYKRES 39: Korzystanie z tzw. „dobrych praktyk” – w podziale na OPS, PCPR i MOPS

Beneficjenci projektów systemowych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2³⁵

Wśród barier związanych z realizacją projektów systemowych z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki często pojawiają się przeszkody, związane z zaangażowaniem i utrzymaniem w projekcie beneficjentów ostatecznych. Dlatego w ankiecie zapytano realizatorów projektów PO KL o to, co utrudnia osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym udział w projekcie systemowym realizowanym przez OPS, PCPR lub MOPS powiatów grodzkich oraz czy zdarzyły się przypadki rezygnacji beneficjentów ostatecznych z uczestnictwa w projekcie i jakie są tego przyczyny. Jednocześnie zapytano jednostki pomocy społecznej, czy znane są im losy beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli uczestnictwo w projekcie. W ankiecie zapytano także o to, w jaki sposób jednostki planują śledzenie losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończą uczestnictwo w projekcie systemowym PO KL realizowanym przez w latach 2010 – 2012.

Jak wynika z badania największą przeszkodą utrudniającą udział klientów pomocy społecznej w projekcie, według wszystkich typów jednostek realizujących projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2, jest brak motywacji do zmian potencjalnych beneficjentów ostatecznych (141 wskazań ze 192 jednostek, tj. 73,4%, w tym: 127 OPS, 11 PCPR, 3 MOPS). Ta bariera jest corocznie najczęściej wymieniana przez respondentów kolejnych badań. Pozostałe bariery utrudniające „wejście” do projektu systemowego jednostek pomocy społecznej były wymieniane nieco rzadziej, i mają one związek z rodzajem świadczonej pomocy przez poszczególne typy jednostek.

Ośrodki pomocy społecznej³⁶ wymieniały także wśród powodów nieprzystępowania klientów pomocy społecznej do projektu:

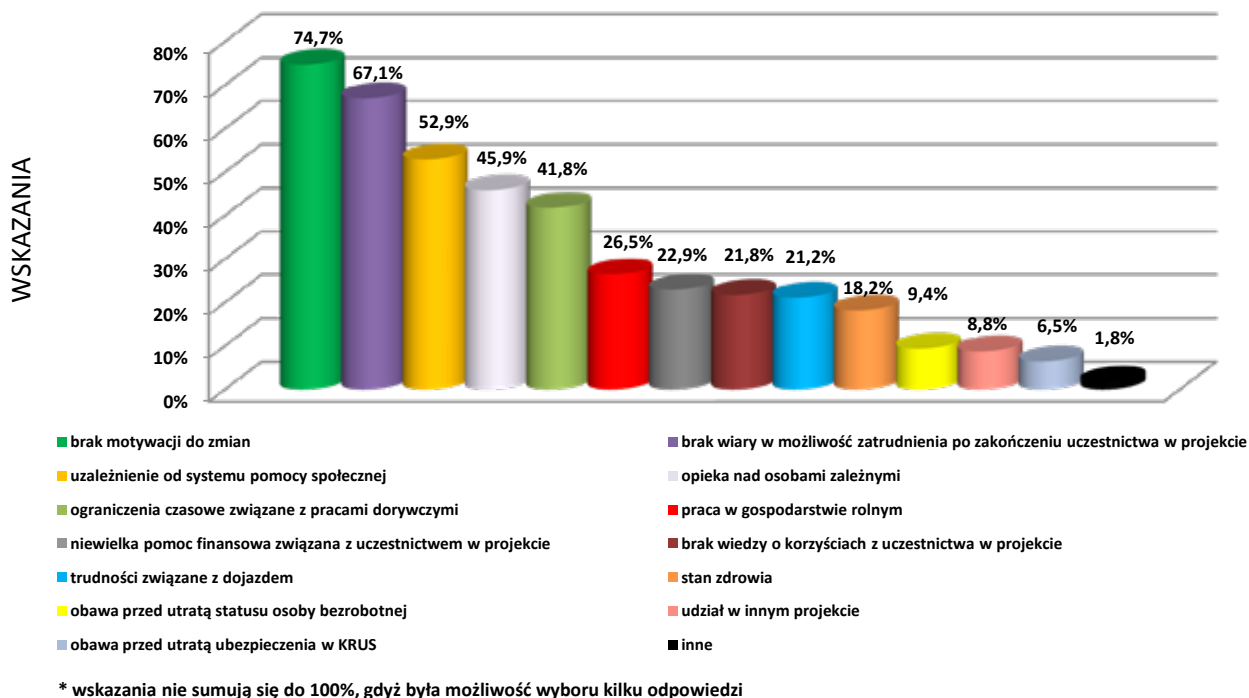
- brak wiary w możliwość zatrudnienia po zakończeniu uczestnictwa w projekcie (114 wskazań, ze 170 OPS tj. 67,1%);
- uzależnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym od systemu pomocy społecznej (90 wskazań, tj. 52,9%);

³⁵ Pytania dotyczyły 192 jednostek, które realizują projekt systemowy PO KL (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

³⁶ Na to pytanie odpowiedziały wszystkie OPS realizujące projekt systemowy PO KL (170 OPS).

- opieka nad osobami zależnymi (78 wskazań, tj. 45,9%);
- ograniczenia czasowe związane z pracami dorywczymi (71 wskazań, tj. 41,8%).

WYKRES 40: Problemy klientów pomocy społecznej utrudniające udział w projekcie systemowym – OPS

Część OPS wskazywało, iż barierę w omawianym aspekcie stanowi również:

- praca w gospodarstwie rolnym (45 wskazań, tj. 26,5%);
- niewielka pomoc finansowa związana z uczestnictwem w projekcie (39 wskazań, tj. 22,9%);
- brak wiedzy o korzyściach z uczestnictwa w projekcie (37 wskazań, tj. 21,8%);
- trudności związane z dojazdem (36 wskazań, tj. 21,2%);
- stan zdrowia (31 wskazań, tj. 18,2%);
- obawa przed utratą statusu osoby bezrobotnej (16 wskazań, tj. 9,4%);
- udział w innym projekcie (15 wskazań, tj. 8,8%);
- obawa przed utratą ubezpieczenia w KRUS (11 wskazań, tj. 6,5%).

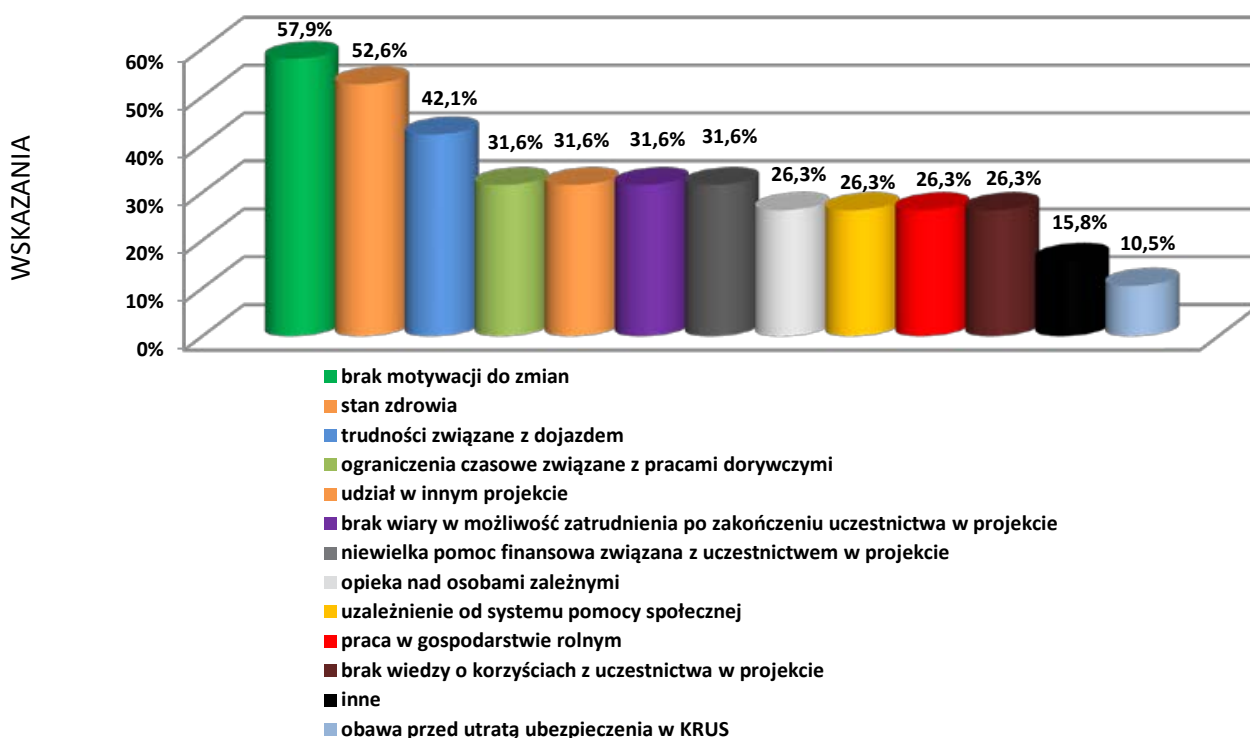
Wśród innych, nie wymienionych w ankiecie, czynników utrudniających udział w projekcie jedna jednostka gminna wymieniła uzależnienia beneficjentów ostatecznych, inna nieufność do tego rodzaju projektów, a jeszcze inna „lenistwo” klientów pomocy społecznej.

Powiatowe centra pomocy rodzinie – oprócz najczęściej wymienionego „braku motywacji do zmian” – wśród przeszkód utrudniających osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym udział w projekcie systemowym wymieniały również często stan zdrowia (10 z 19 PCPR, tj. 52,6%) i trudności z dojazdem (8 wskazań, tj. 42,1%). Dodatkowo część PCPR wskazywała na:

- ograniczenia czasowe związane z pracami dorywczymi (6 wskazań, tj. 31,6%);
- udział w innym projekcie (6 wskazań, tj. 31,6%);
- brak wiary w możliwość zatrudnienia po zakończeniu uczestnictwa w projekcie (6 wskazań, tj. 31,6%);
- niewielką pomoc finansową związaną z uczestnictwem w projekcie (6 wskazań, tj. 31,6%);

- opiekę nad osobami zależnymi (5 wskazań, tj. 26,3%);
- uzależnienie od systemu pomocy społecznej (5 wskazań, tj. 26,3%);
- pracę w gospodarstwie rolnym (5 wskazań, tj. 26,3%);
- brak wiedzy o korzyściach z uczestnictwa w projekcie (5 wskazań, tj. 26,3%);
- obawę przed utratą ubezpieczenia w KRUS (2 wskazania, tj. 10,5%).

WYKRES 41: Problemy klientów pomocy społecznej utrudniające udział w projekcie systemowym – PCPR

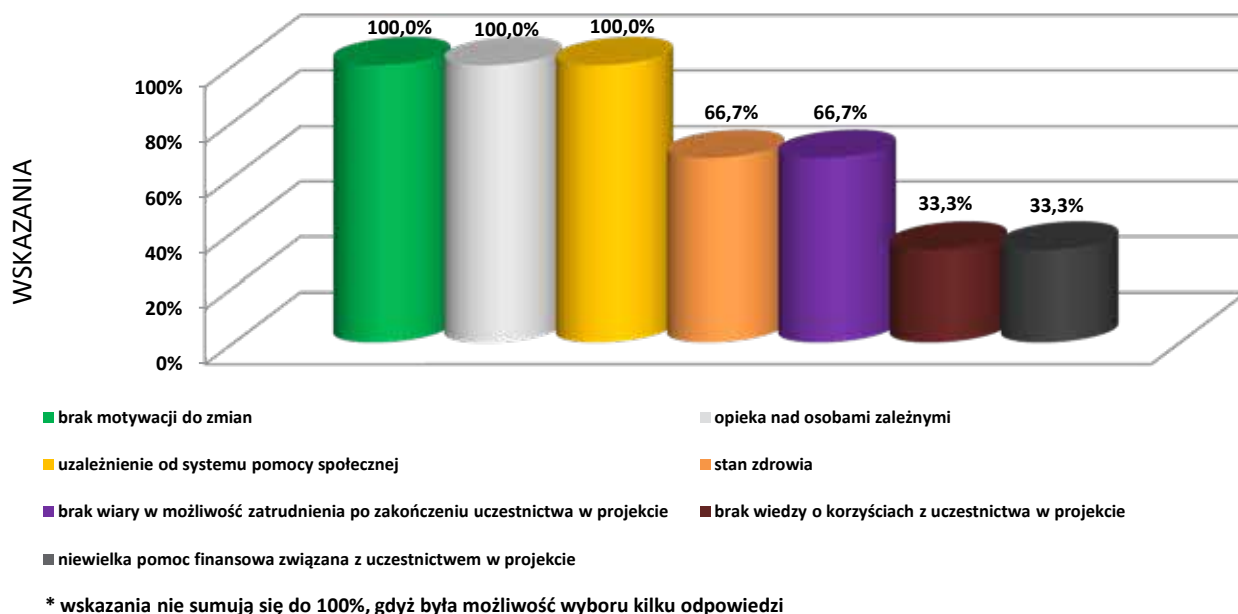

* wskaźania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Dodatkowo dwa centra wskazywały, iż ich potencjalni beneficjenci ostateczni nie przystępują do projektu, ze względu na uzależnienie od alkoholu, a inne PCPR uzasadniało taki stan rzeczy postawą roszczeniową klientów pomocy społecznej.

Wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, podobnie jak większość OPS i PCPR, jako barierę uczestnictwa w projekcie systemowym wymieniały brak motywacji klientów pomocy społecznej do zmian. Także wszystkie MOPS wskazały, iż barierą jest konieczność opieki nad osobami zależnymi, a także uzależnienie klientów od pomocy społecznej. Dodatkowo dwa ośrodki z miast na prawach powiatów podnosiły, iż utrudnieniem dla potencjalnych beneficjentów jest ich stan zdrowia oraz brak wiary w możliwość zatrudnienia po zakończeniu uczestnictwa w projekcie. Natomiast jeden MOPS wskazał dodatkowo na brak wiedzy o korzyściach z uczestnictwa w projekcie oraz niewielką pomoc finansową związaną z uczestnictwem w projekcie.

WYKRES 42: Problemy klientów pomocy społecznej utrudniające udział w projekcie systemowym – MOPS

Porównując bariery utrudniające udział potencjalnych beneficjentów w projektach systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 wskazywane przez przedstawicieli jednostek pomocy społecznej w niniejszym badaniu oraz rok wcześniej należy zauważyć, iż problemy wymieniane w 2010 r. pozostają wciąż aktualne.

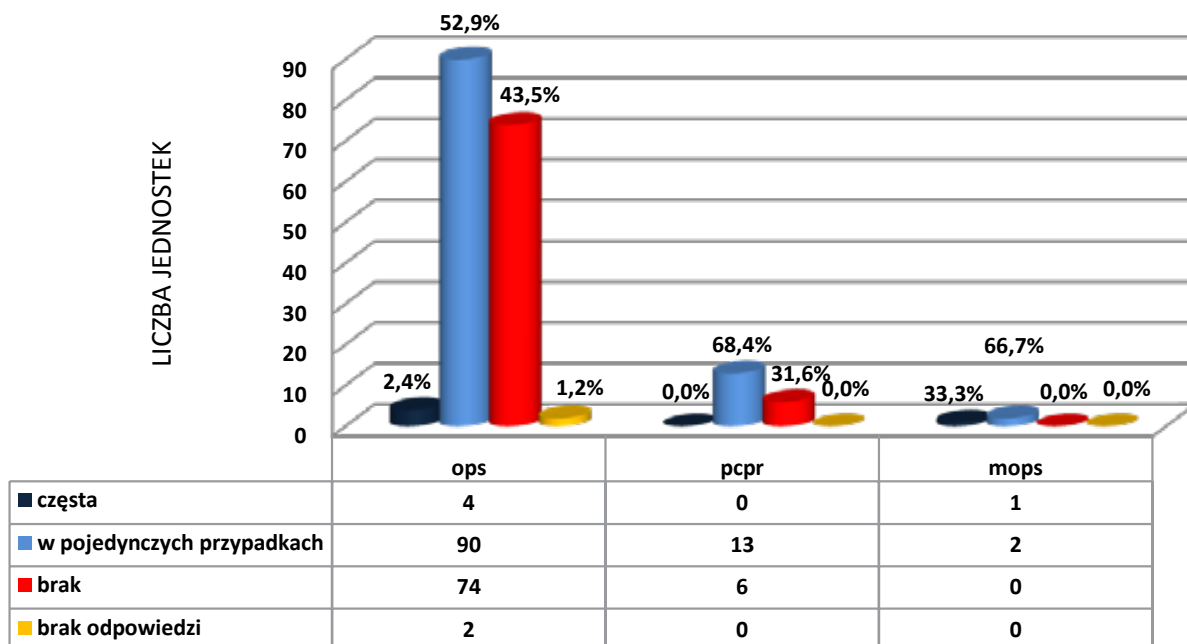
Występowanie tak wielu barier utrudniających uczestnictwo osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w projektach systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 przekłada się także na problemy z udziałem beneficjentów ostatecznych w całym okresie trwania projektu. Dlatego zapytano w ankiecie o to, czy zdarzyły się przypadki rezygnacji beneficjentów ostatecznych z uczestnictwa w projekcie i jakie były tego powody.

Jak wynika z badania ponad połowa jednostek pomocy społecznej realizujących projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 (110 ze 192 jednostek, tj. 57,3%, w tym: 94 OPS, 13 PCPR i 3 MOPS) boryka się w swoich projektach z problemem rezygnacji beneficjentów ostatecznych z udziału w projektach³⁷. Na ogół jednak są to pojedyncze przypadki. Jedynie 4 ośrodki pomocy społecznej i jeden MOPS powiatu grodzkiego przyznał, iż taka sytuacja zdarzała się często. Natomiast 80 realizatorów projektów systemowych (41,7%, w tym: 74 OPS i 6 PCPR) nie miało takich problemów³⁸.

³⁷ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

³⁸ Dwa OPS nie wypowiedziały się czy zdarzały się w ich projektach przypadki rezygnacji beneficjentów ostatecznych w trakcie ich trwania.

WYKRES 43: Rezygnacja beneficjentów ostatecznych z udziału w projekcie w trakcie jego trwania – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

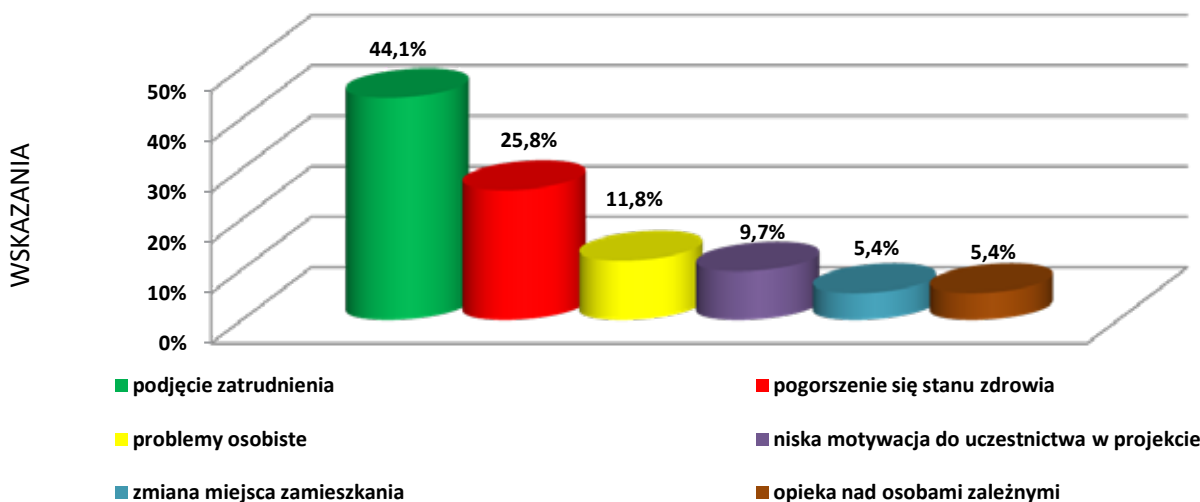
Beneficjenci Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL, którzy doświadczyli przypadków rezygnacji beneficjentów ostatecznych w trakcie realizacji projektu wskazali w ankiecie najczęstsze tego przyczyny³⁹. Jak wynika z analizy przyczyny przerywania uczestnictwa w projektach systemowych są bardzo różne.

Ośrodki pomocy społecznej najczęściej wyjaśniały, iż przyczyną rezygnacji klientów z dalszego udziału w projektach było podjęcie pracy (41 wskazań z 93 OPS, tj. 44,1%). Dość często wskazywano także, iż przyczyną przerwania udziału w projekcie było pogorszenie się stanu zdrowia beneficjenta ostatecznego (24 wskazania, tj. 25,8%). Z kolei 11 ośrodków pomocy społecznej (tj. 11,8%) tłumaczyło, iż przyczyną rezygnacji z dalszego udziału w projekcie były problemy osobiste uczestników. Natomiast 9 jednostek gminnych (tj. 9,7%) podkreśla, iż przyczyną rezygnacji z udziału w projekcie była niska motywacja beneficjentów ostatecznych do uczestnictwa w nim. Inne OPS opisując przyczyny rezygnacji beneficjentów ostatecznych z udziału w projekcie wymieniały m. in.:

- zmianę miejsca zamieszkania (5 wskazań, tj. 5,4%);
- opiekę nad osobami zależnymi (5 wskazań, tj. 5,4%);
- uczestnictwo w innym projekcie (3 wskazania, tj. 3,2%);
- zbyt duże oczekiwania finansowe wobec uczestnictwa w projekcie (3 wskazania, tj. 3,2%);
- brak wiary w efekty uczestnictwa w projekcie (2 wskazania, tj. 2,2%);
- niewywiązywanie się z postanowień kontraktu (2 wskazania, tj. 2,2%);
- uzależnienia (1 wskazanie, tj. 31,1%);
- podjęcie nauki (1 wskazanie, tj. 31,1%);
- zgon (1 wskazanie, tj. 31,1%).

³⁹ Na to pytanie wypowiedziało się łącznie 109 jednostek (w tym 93 OPS, 13 PCPR i 3 MOPS) ze 110, które wskazały na problemy z rezygnacją beneficjentów ostatecznych z udziału w projekcie.

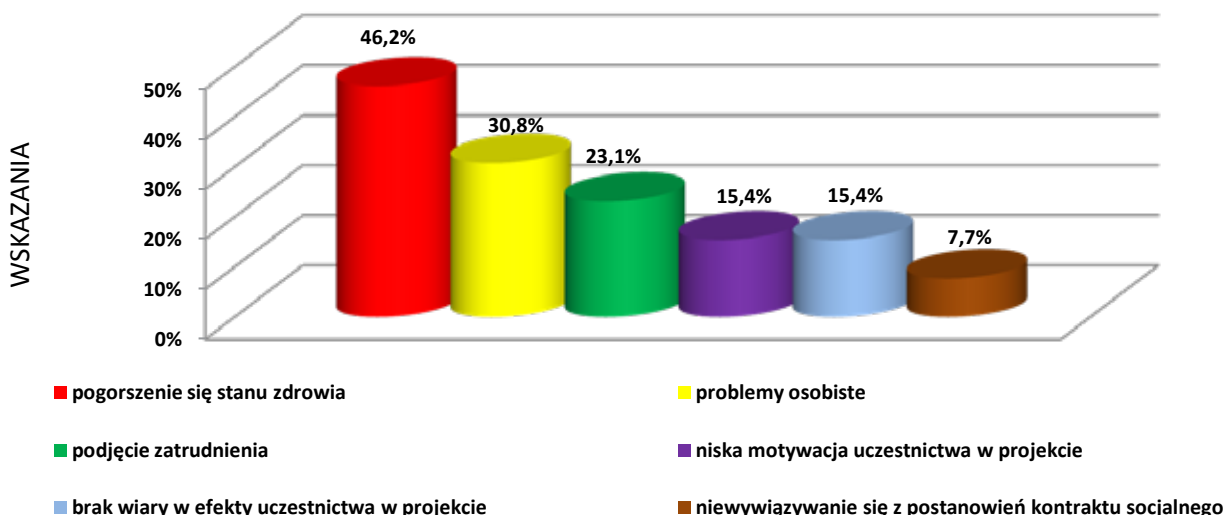
WYKRES 44: Przyczyny rezygnacji beneficjentów ostatecznych w trakcie trwania projektu – OPS (wskazania najczęstsze)

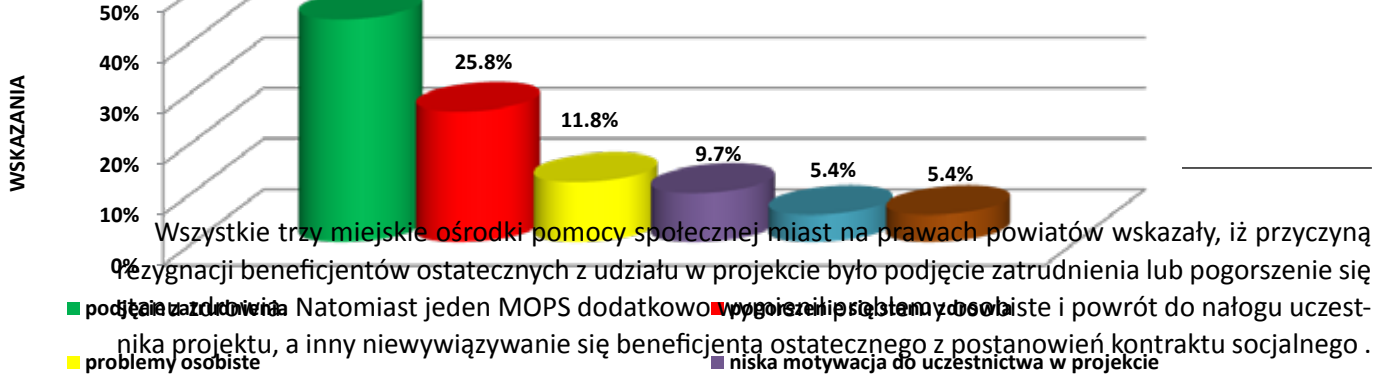
* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Powiatowe centra pomocy rodzinie wskazując najczęstsze przyczyny rezygnacji beneficjentów ostatecznych z udziału w projekcie w trakcie jego trwania zwracali uwagę głównie na pogorszenie się stanu zdrowia (6 wskazań z 13 PCPR, tj. 46,2%), problemy osobiste (4 wskazania, tj. 30,8%) lub podjęcie zatrudnienia przez uczestników projektu (3 wskazania, tj. 23,1%). Zdaniem przedstawicieli dwóch PCPR przyczyną rezygnacji była niska motywacja do uczestnictwa w projekcie lub brak wiary w efekty uczestnictwa w projekcie. Natomiast jedna jednostka powiatowa wskazała, iż powodem przerwania udziału w projekcie było niewywiązywanie się z postanowień kontraktu socjalnego.

WYKRES 45: Przyczyny rezygnacji beneficjentów ostatecznych w trakcie trwania projektu – PCPR

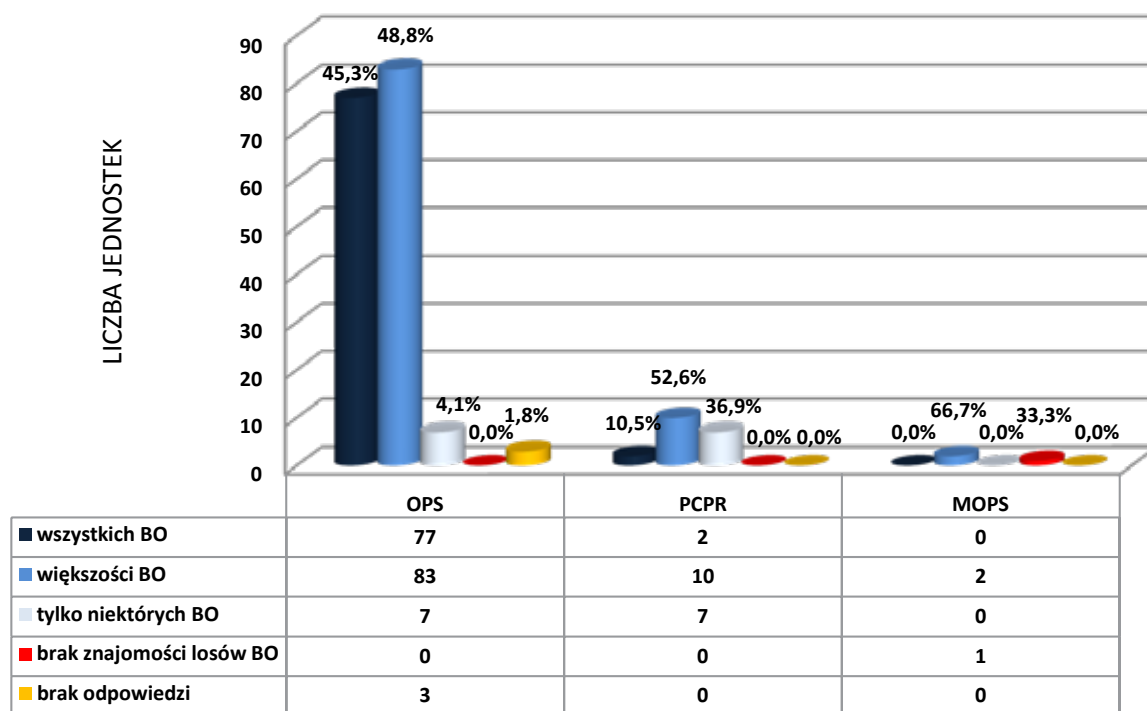
* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej miast na prawach powiatów wskazały, iż przyczyną rezygnacji beneficjentów ostatecznych z udziału w projekcie było podjęcie zatrudnienia lub pogorszenie się stanu zdrowia. Natomiast jeden MOPS dodatkowo wskazał na problem osobisty i powrót do nałogu uczestnika projektu, a inny niewywiązywanie się beneficjenta ostatecznego z postanowień kontraktu socjalnego. Projekty systemowe realizowane w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL są kierowane do dość trudnej grupy beneficjentów ostatecznych. Aby wsparcie oferowane w ramach projektu było efektywne należy nie tylko dostosowywać metody pracy do potrzeb uczestników, ale także monitorować ich losy po zakończeniu udziału w projekcie. W ankiecie zapytano jednostki pomocy społecznej, czy znane są im losy beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli uczestnictwo w projekcie i jakie „scenariusze” powtarzają się najczęściej.

Jeżeli chodzi o losy beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział poprzednich projektach jednostek pomocy społecznej w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL⁴⁰, z badania wynika, iż wszyscy realizatorzy projektów systemowych (poza jednym MOPS powiatu grodzkiego) znają losy beneficjentów ostatecznych, którzy uczestniczyli w poprzednich projektach. Czterech na dziesięciu realizatorów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL (79 ze 192 jednostek, tj. 41,1%, w tym: 77 OPS i 2 PCPR) zna losy wszystkich uczestników z kończonych projektów, a prawie połowie (95 jednostek, tj. 49,5%, w tym: 83 OPS, 10 PCPR i 2 MOPS) są znane losy większości osób biorących udział w ich zakończonych projektach. Jedynie siedem OPS i siedem PCPR zna o dalsze losy tylko niektórych beneficjentów ostatecznych zakończonych projektów.

WYKRES 46: Znajomość losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

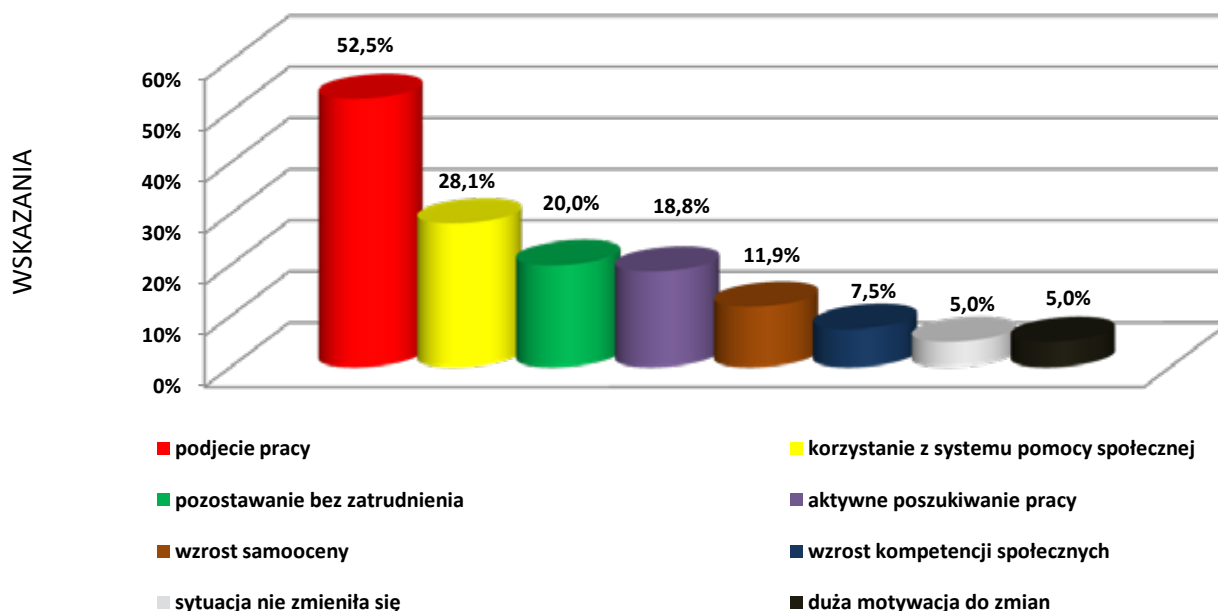
⁴⁰ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

Analizując opisane przez realizatorów projektów systemowych z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 PO KL losy beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projektach zwraca ich różnorodność⁴¹. Warto podkreślić, iż większość jednostek pomocy społecznej realizujących Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 opisując losy beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie wskazywała, iż wśród scenariuszy losów beneficjentów ostatecznych pojawiało się podejmowanie pracy przez, ale tylko przez część z nich (100 ze 181 jednostek, tj. 55,2%, w tym 84 OPS, 14 PCPR i 2 MOPS). Jeżeli chodzi o pozostałe typy losów beneficjentów ostatecznych wymieniane przez respondentów, to można je podzielić na dwie grupy. Pierwszy typ sytuacji, w jakiej znajdują się obecnie beneficjenci ostateczni wiąże się z poprawą ich położenia, drugi zaś – z brakiem poprawy, stagnacją sytuacji. Wszystkie losy beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projektach systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 zostaną omówione szczegółowo w podziale na trzy grupy jednostek realizujących projekty systemowe.

Przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej wymieniali następujące losy beneficjentów ostatecznych, które można uznać, jako poprawę sytuacji:

- aktywne poszukiwanie pracy (30 wskazań ze 160 OPS, tj. 18,8%);
- wzrost samooceny (19 wskazań, tj. 11,9%);
- wzrost kompetencji społecznych (12 wskazań, tj. 7,5%);
- dużą motywację do zmian (8 wskazań, tj. 5,0%);
- kontynuację edukacji (5 wskazań, tj. 3,1%);
- poprawę relacji w rodzinie (3 wskazania, tj. 1,9%);
- uniezależnienie się od systemu pomocy społecznej (3 wskazania, tj. 1,9%);
- uruchomienie działalności gospodarczej (2 wskazania, tj. 1,3%);
- poprawę warunków bytowych (1 wskazanie, tj. 0,6%);
- wyjście z nałogu (1 wskazanie, tj. 0,6%).

WYKRES 47: Typy losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie – OPS (wskazania najczęstsze)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

⁴¹ Na to pytanie wypowiedziało się łącznie 181 jednostek, w tym 160 OPS, 19 PCPR i 2 MOPS.

Część osób, które zakończyły udział w projekcie, jak przekonują przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej, uczestniczy w grupie samopomocowej, czy bierze udział w zajęciach środowiskowego domu samopomocy, centrum integracji społecznej lub klubu integracji społecznej (5 wskazań, tj. 3,1%) lub też korzysta z konsultacji psychologiczno – pedagogicznych (2 wskazania, tj. 1,3%). Niektórzy beneficjenci ostateczni po zakończeniu udziału w jednym projekcie biorą udział w innym projekcie (4 wskazania, tj. 2,5%).

Spora część beneficjentów ostatecznych po zakończonym projekcie nie została jednak na tyle zaktywizowana, by uniezależnić się od systemu pomocy społecznej i dalej z niego korzysta (45 wskazań, tj. 28,1%) lub pozostaje nadal bez zatrudnienia (32 wskazania, tj. 20,0%). W kilku przypadkach sytuacja uczestnika zakończonego projektu nie zmieniła się (8 wskazań, tj. 5,0%) lub nawet się pogorszyła (konieczność opieki nad osobami zależnymi – 2 wskazania; trudna sytuacja materialno – bytowa – 1 wskazanie; zły stan zdrowia – 1 wskazanie).

Ankietowane powiatowe centra pomocy rodzinie, w przeciwieństwie do ośrodków pomocy społecznej, podając przykłady losów beneficjentów ostatecznych wskazywali właściwie na same pozytywne zmiany w ich życiu. Oprócz podjęcia zatrudnienia przez uczestników zakończonych projektów (na co najczęściej wskazywano – 14 z 19 PCPR, tj. 73,7%) przedstawiciele PCPR twierdzą, iż beneficjenci ostateczni często kontynuacją edukację (11 wskazań, tj. 57,9%), usamodzielnili się (4 wskazania, tj. 21,1%) lub aktywnie poszukują pracy (3 wskazania, tj. 15,8%). Inne PCPR wskazywały na to, iż u osób, które zakończyły uczestnictwo w projekcie można zauważyć:

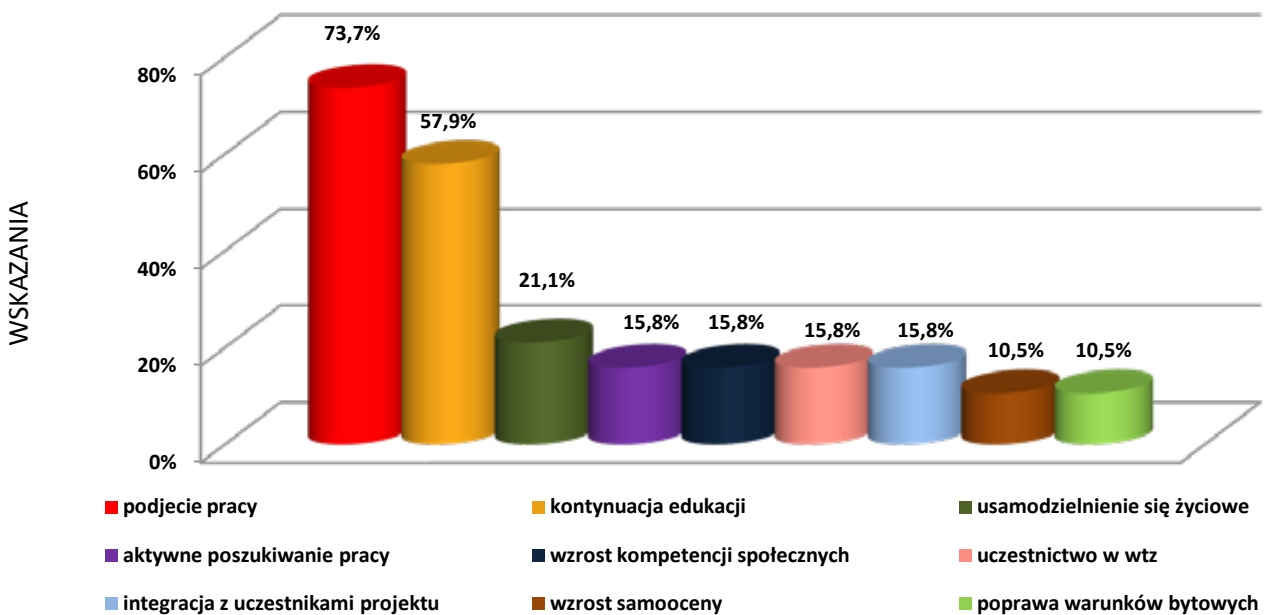
- wzrost kompetencji społecznych (3 wskazania);
- wzrost samooceny (2 wskazania);
- poprawę warunków bytowych (2 wskazania).

Pojedyncze jednostki wskazywały również na: uniezależnienie się od systemu pomocy społecznej, poprawę relacji w rodzinie, uregulowanie sytuacji prawnej, udział w rehabilitacji zawodowej, czy angażowanie się w działalność społeczną.

Inne osoby, zdaniem przedstawicieli PCPR, biorą udział w warsztatach terapii zajęciowej (3 wskazania), czy kontynuują terapię uzależnień (1 wskazanie) lub też uczestniczą w innym projekcie (1 wskazanie). Trzy PCPR wskazały na integrację uczestników projektu.

Jedynie jeden PCPR wskazał, iż beneficjenci ostateczni, którzy uczestniczyli w projekcie nadal korzystają z systemu pomocy społecznej.

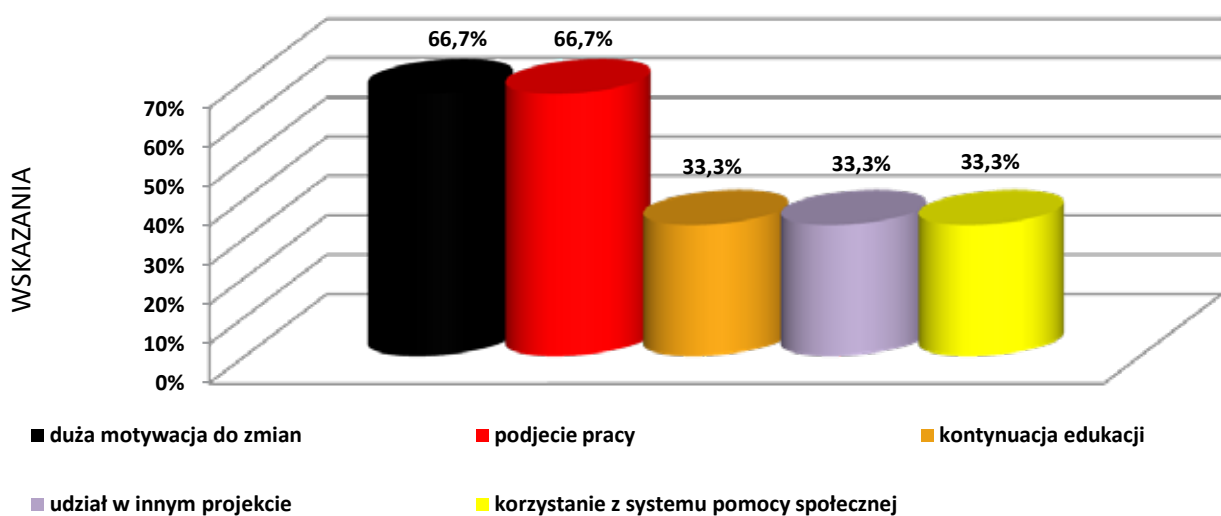
WYKRES 48: Typy losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie – PCPR (wskazania najczęstsze)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Przedstawiciele dwóch miejskich ośrodków pomocy społecznej z miast na prawach powiatów wśród typów losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie wskazywali podjęcie pracy lub dużą motywację do zmian swojej sytuacji. Jeden ośrodek dodatkowo wskazał na kontynuację edukacji przez osoby, które brały udział w projekcie. Inny MOPS wskazał zaś na udział beneficjentów ostatecznych w innym projekcie oraz na pozostawanie niektórych uczestników zakończonego projektu w systemie pomocy społecznej.

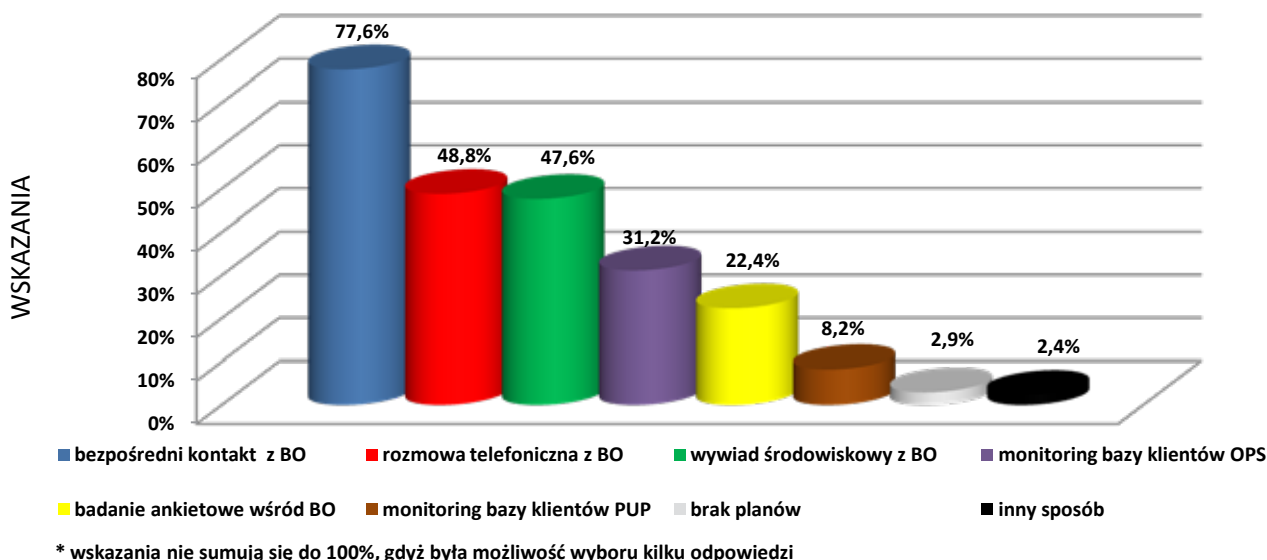
WYKRES 49: Typy losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie – MOPS

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich zapytano także o to, w jaki sposób planują monitorować losy beneficjentów ostatecznych, którzy zakończą uczestnictwo w projekcie systemowym PO KL realizowanym w latach 2010 – 2012. Z badania wynika, iż plany w tym zakresie zależą od typu jednostki⁴².

WYKRES 50: Plany dotyczące monitorowanie losów beneficjentów ostatecznych – OPS

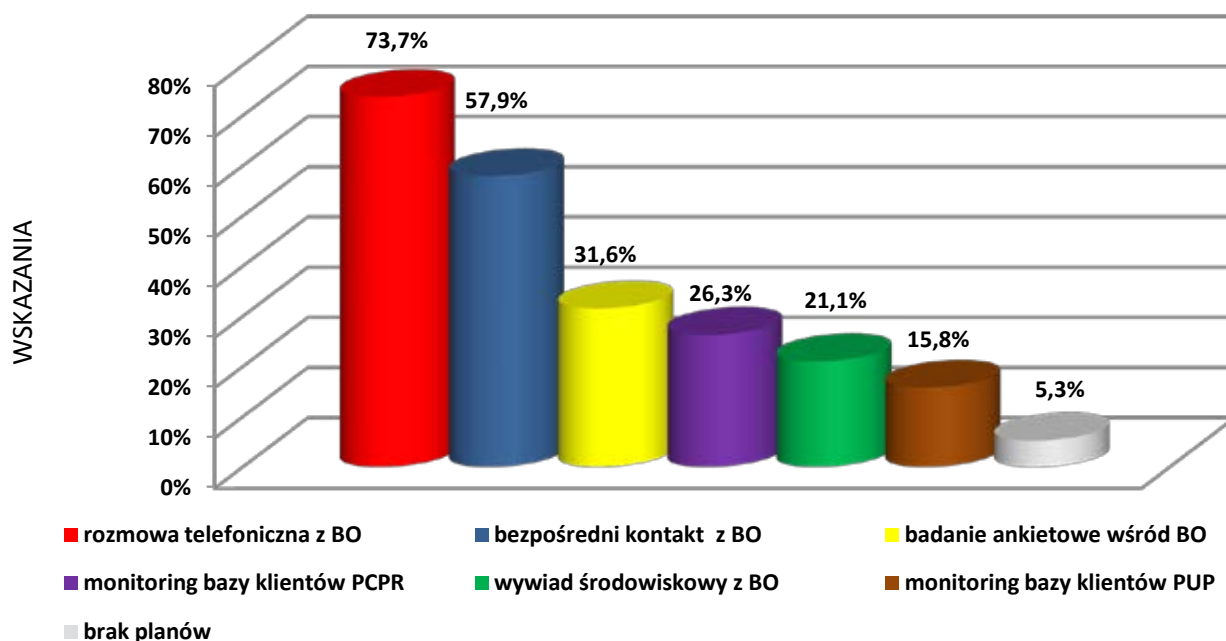

Ośrodki pomocy społecznej przewidują najczęściej, iż po zakończeniu projektu będą kontaktować się z beneficjentami ostatecznymi bezpośrednio (132 wskazania ze 170 OPS, tj. 77,6%) lub poprzez rozmowy telefoniczne (83 wskazania, tj. 48,8%), by monitorować ich dalsze losy. Podobna grupa OPS planuje przeprowadzać z byłymi uczestnikami projektów wywiady środowiskowe (81 wskazań, tj. 47,6%), a nieco mniejsza - badanie ankietowe (38 wskazań, tj. 22,4%). Prawie 1/3 jednostek gminnych będzie na bieżąco weryfikować bazę klientów ośrodka (53 wskazania, tj. 31,2%), a 14 jednostek (8,2%) – bazę klientów powiatowego urzędu pracy. Trzy OPS planują śledzić losy swych podopiecznych poprzez współpracę z pracownikami socjalnymi, jeden – poprzez współpracę z utworzonymi w ramach projektu: Punktem Aktywności Obywatelskiej oraz Centrum Aktywności Obywatelskiej i Klubem Integracji Społecznej. Należy zauważyć, iż jedynie 5 ośrodków pomocy społecznej nie ma w planie obserwacji dalszych losów osób, które zakończą udział w obecnie realizowanym trzyletnim projekcie systemowym.

Powiatowe centra pomocy rodzinie, podobnie jak OPS, najczęściej wskazują na rozmowy telefoniczne (14 z 19 PCPR, tj. 73,7%) lub bezpośredni kontakt z beneficjentami (11, tj. 57,9%) po zakończeniu projektu, by monitorować ich dalsze losy. Co trzeci PCPR (6 wskazań, tj. 31,6%) planuje przeprowadzić badanie ankietowe po zakończeniu projektu, a co piąty (4 wskazania, tj. 21,1%) – wywiad środowiskowy z beneficjentami ostatecznymi. Pięć jednostek powiatowych będzie monitorować bazę klientów PCPR, a trzy - bazę klientów powiatowego urzędu pracy. Jedynie jeden PCPR nie ma planów związanych z monitorowaniem sytuacji uczestników projektu systemowego po jego zakończeniu.

⁴² Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

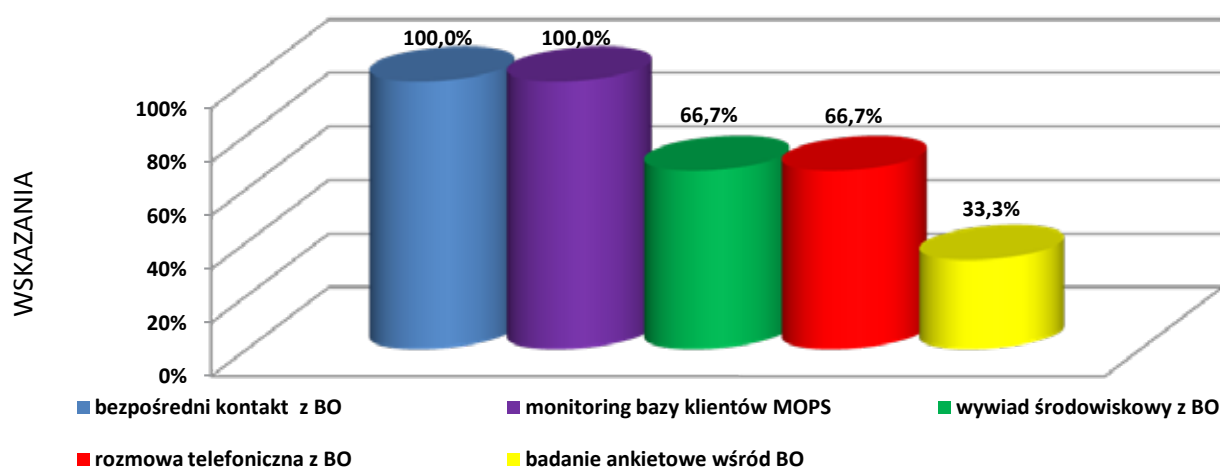
WYKRES 51: Plany dotyczące monitorowania losów beneficjentów ostatecznych – PCPR

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej z miast na prawach powiatów planują obserwować losy uczestników zakończonych projektów poprzez monitoring bazy klientów ośrodka oraz bezpośredni kontakt z beneficjentami ostatecznymi. Dwa z MOPS dodatkowo planują przeprowadzać wywiady środowiskowe lub rozmowy telefoniczne z osobami uczestniczącymi w projekcie, a jeden przeprowadzi badanie ankietowe.

WYKRES 52: Plany dotyczące monitorowanie losów beneficjentów ostatecznych – MOPS

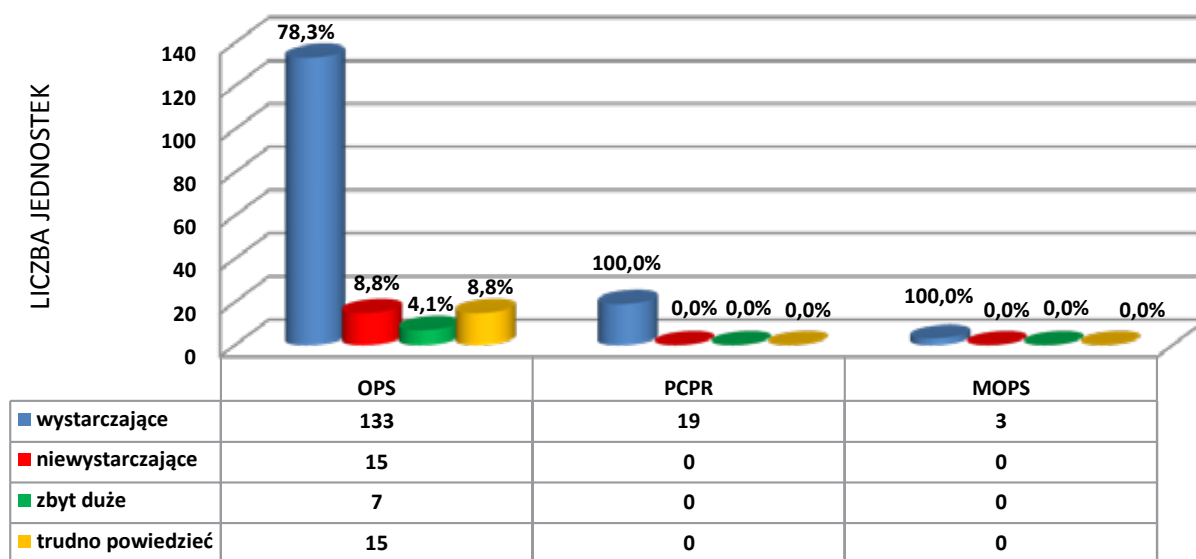

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Środki alokowane na jednostki pomocy społecznej w Poddziałaniu 7.1.1 i 7.1.2 PO KL⁴³

Efektywna realizacja projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zależy także od wysokości środków przeznaczonych na realizację projektów. Ponieważ jednostki pomocy społecznej aktualnie realizują projekty trzyletnie (2010 – 2012) w ubiegłym roku zapytano, czy środki jakie przyznano im na zaplanowane działania są adekwatne do potrzeb. Po roku realizacji projektów ponownie zapytano beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 o ocenę wysokości dofinansowania przyznanego w ramach podziału środków na lata 2010 – 2012.

WYKRES 53: Ocena wysokości środków alokowanych na realizację projektów systemowych w latach 2010 – 2012 – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

Z badania wynika, iż wszystkie powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej z miast na prawach powiatów oraz większość ośrodków pomocy społecznej (133 z 170 OPS, tj. 78,3%) uznała, iż wysokość środków, jakie mają do dyspozycji na realizację projektu systemowego w latach 2010 – 2012 jest adekwatna do potrzeb. Jedynie 22 OPS nie są zadowolone z wysokości środków alokowanych na ich jednostkę. Przy czym 7 z nich uważa wysokość alokacji za zbyt dużą, 15 – za niewystarczającą. Natomiast 15 OPS nie potrafi nadal ocenić, czy wysokość przyznanego środków na realizację projektu systemowego jest odpowiednia do potrzeb.

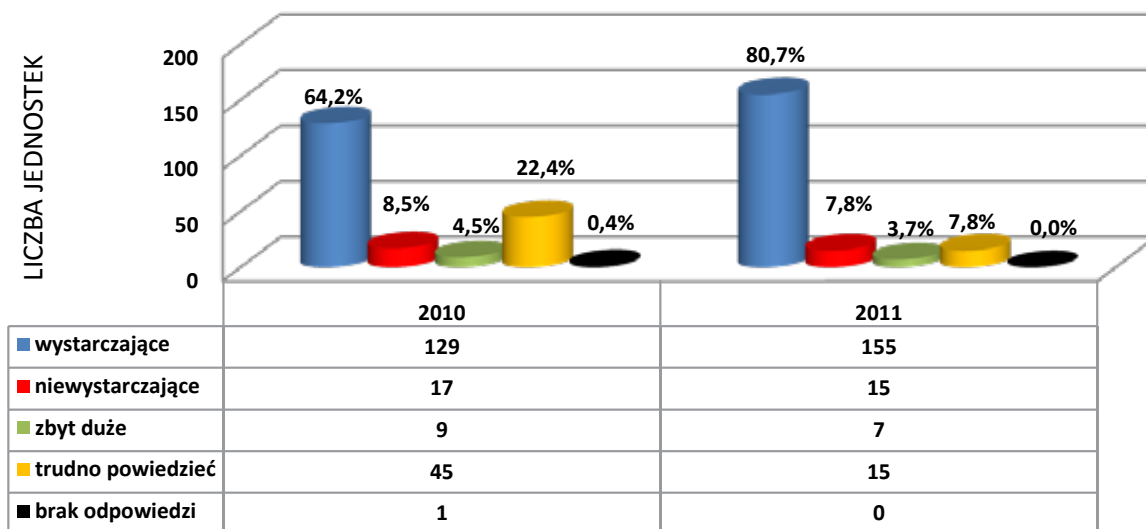
Jednostki oceniające przyznane dofinansowanie za zbyt niskie (15 OPS) argumentują swoją opinię najczęściej tym, iż nie będzie możliwości zrealizowania wszystkich potrzebnych działań na rzecz wsparcia osób potrzebujących pomocy (11 wskazań) lub zatrudnienia odpowiedniej ilości pracowników do realizacji projektu (9 wskazań). Cztery jednostki gminne wskazały, iż przy mniejszych środkach na realizację projektu ograniczy się ilość osób, które można objąć wsparciem.

Natomiast ośrodki pomocy społecznej, które uznały środki przyznane na realizację trzyletniego projektu systemowego za zbyt wysokie (7 OPS) twierdzą, iż istnieją problemy z pozyskaniem tylu beneficjentów ostatecznych, aby wydatkować przyznaną kwotę (2 wskazania) lub w wyniku stosowania zapisów ustawy Prawo zamówień publicznych przewidziane w projekcie działania zostały zrealizowane mniejszym nakła-

⁴³ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

dem kosztów (3 wskazania). Jeden ośrodek jest zdania, iż wielkość środków (podobnie jak ilość beneficjentów ostatecznych objętych wsparciem) nie powinna być ustalana odgórnie przez Instytucję Pośredniczącą I i II stopnia, lecz przez OPS po analizie potrzeb i możliwości objęcia pomocą beneficjentów, którzy jej potrzebują i chętnie z niej korzystają.

WYKRES 54: Ocena wysokości środków alokowanych na realizację projektów systemowych na lata 2010 – 2012 w 2010 i 2011 r. – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)

Porównując ocenę przyznanych środków na realizację projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2, jakiej dokonali respondenci na początku wdrażania trzyletniego projektu (w 2010 r.) i po roku jego realizacji należy zauważyć, iż 5 PCPR (w tym 3 PCPR, dla których środki były niewystarczające i 2 PCPR, które nie miały zdania w tej kwestii) oraz jeden MOPS (niemający zdania na ten temat) zweryfikowały swoje zdanie i wysokość alokowanych środków jest obecnie wystarczająca (podobnie jak dla pozostałych PCPR i MOPS). Jeżeli chodzi o ośrodki pomocy społecznej, które w obecnym badaniu wskazały, iż środki alokowane na ich gminę są zbyt małe na realizację potrzebnych działań (z 15 OPS), to pięć jednostek gminnych także w 2010 r. było o tym przekonanych, dla czterech jednostek gminnych środki wydawały się przed rokiem wystarczające, pięć nie potrafiło określić, czy środki alokowane na ich gminę są wystarczające, a jeden nie udzielił odpowiedzi. Z kolei wśród ośrodków pomocy społecznej, które w 2011 r. stwierdziły, iż kwota alokacji jest zbyt wysoka (7 OPS), jeden sądził już tak przed rokiem, pięć jednostek uznało je za wystarczające, a jeden nie miał jeszcze zdania na ten temat.

Kadra pomocy społecznej⁴⁴

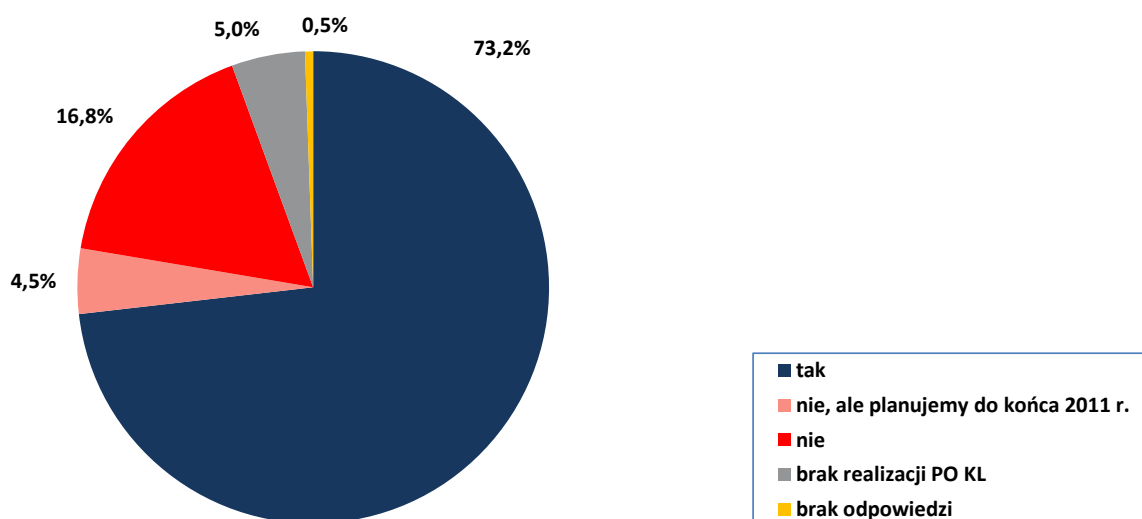
Sprawna realizacja Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w sektorze pomocy społecznej zależy od wielu elementów. Wydaje się jednak, iż jednym z podstawowych są odpowiednie do realizowanych zadań zasoby kadrowe, gdyż braki w tym zakresie mogą stanowić poważną barierę w realizacji projektu. W ankiecie – podobnie jak w poprzednich latach – zapytano jakimi zasobami kadrowymi dysponują badane jednostki pomocy społecznej. Analiza zebranego materiału wskazuje, iż od ostatniego badania wzrósł poziom zatrud-

⁴⁴ Analizowany stan zatrudnienia na dzień 31.12.2010 r. zgłoszony przez biorących udział w badaniu. Nie wszystkie badane jednostki wypełniły wszystkie wskazane pola ankiety.

nienia, zarówno w ośrodkach pomocy społecznej, jak i w powiatowych centrach pomocy rodzinie. W ośrodkach pomocy społecznej wynosi on średnio 15 osób (stan zatrudnienia na koniec 2009 r. – przeciętnie 14 osób). Najczęściej zatrudniano się w nich w 2010 r. od 6 do 10 pracowników. Podobna liczba pracowników była zatrudniona w 2010 r. w powiatowych centrach pomocy rodzinie (przy czym największej centrów zatrudnia od 5 do 10 osób) – średnia wynosi ponad 15 osób (przed rokiem również 15). w MOPS powiatów grodzkich zatrudniano w 2010 r. odpowiednio: 98 pracowników (poprzednio o 9 pracowników mniej), 110 i 643 pracowników zatrudnionych w MOPS w Krakowie (na podobnym poziomie jak przed rokiem).

Możliwość uzupełniania niedoborów kadrowych w sektorze pomocy społecznej w regionie daje Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Realizacja Poddziałania 7.1.1 lub 7.1.2 umożliwi zatrudnianie dodatkowych pracowników socjalnych. W badaniu zapytano jednostki pomocy społecznej, czy jako beneficjenci tych Poddziałania PO KL zatrudnili dodatkowo takich pracowników⁴⁵. Zebrane informacje pokazują, iż realizatorzy projektów systemowych wykorzystują środki unijne w celu uzupełnienia niedoborów kadrowych w tym zakresie.

WYKRES 55: Zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych w 2010 r. w ramach projektu systemowego PO KL – OPS

Dodatkowych pracowników socjalnych ze środków EFS zatrudniono w 131 ze 179 ośrodków pomocy społecznej (tj. 73,2%). Jednocześnie do końca 2011 r. planuje się zatrudnić w ramach projektów PO KL takich specjalistów w 8 OPS (4,5%). Natomiast nie zatrudniono pracowników socjalnych w ramach PO KL i w najbliższym czasie nie planuje się takich działań w 30 OPS (16,8%)⁴⁶.

Ośrodki pomocy społecznej, w których nie zatrudniono do tej pory dodatkowych pracowników socjalnych w ramach realizacji projektu systemowego z Poddziałania 7.1.1 PO KL zostały poproszone w badaniu o podanie powodów niewykorzystywania możliwości, jaką daje Program⁴⁷. Okazuje, iż najczęstszą przyczyną nie podejmowania decyzji o zatrudnieniu pracowników socjalnych w ramach projektów był brak takich

⁴⁵ Pytanie o zatrudnianie dodatkowych pracowników socjalnych w ramach realizacji PO KL dotyczyło wszystkich gminnych jednostek pomocy społecznej biorących udział w badaniu - łącznie 182 jednostek, w tym: 179 OPS i 3 MOPS.

⁴⁶ Na to pytanie nie odpowiedział 1 OPS, a 9 OPS nie realizowało w 2010 r. PO KL.

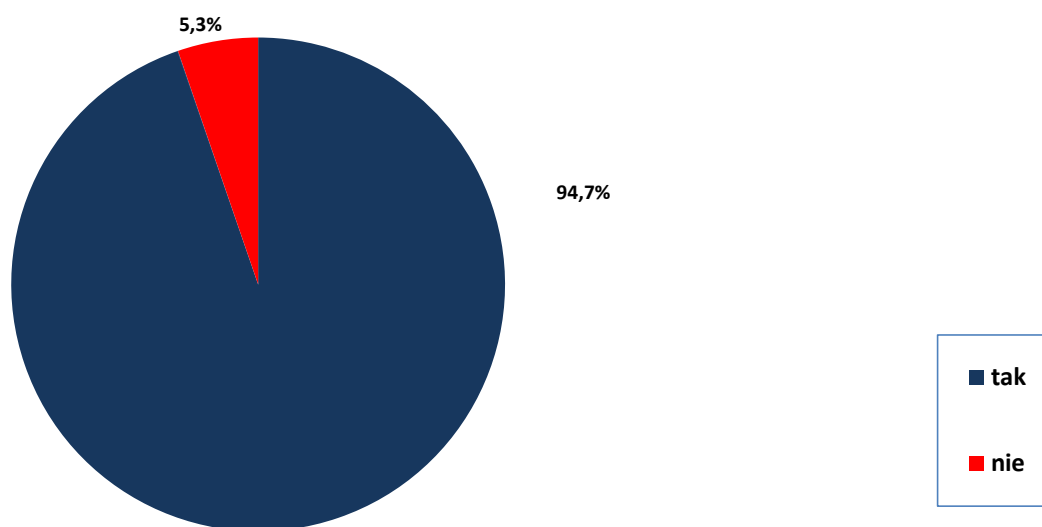
⁴⁷ Z 38 OPS, które nie zatrudniły dodatkowych pracowników socjalnych w ramach PO KL 36 jednostek podało tego powody.

potrzeb (24 wskazania z 36 OPS, tj. 66,7%). Taką argumentację podawały głównie jednostki (oprócz trzech), które spełniają kryterium organizacyjne PO KL⁴⁸.

Pojedyncze jednostki wskazywały dodatkowo na brak kandydatów spełniających określone ustawowo wymagania na stanowisko pracownika socjalnego⁴⁹ (4 wskazania), czy na brak wystarczających środków w budżecie projektu (2 wskazania). Natomiast wśród innych powodów OPS wymieniły zatrudnienie takich specjalistów we wcześniejszych latach realizacji projektu oraz trudności lokalowe jednostek uniemożliwiające zorganizowanie stanowiska pracy dla dodatkowych pracowników.

W dwóch miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich zatrudniono w ramach upowszechnienia pracy socjalnej w projekcie systemowym PO KL dodatkowych pracowników socjalnych. Natomiast w trzecim będą oni zatrudnieni do końca 2011 r. Do tej pory nie zatrudniano takich specjalistów, bo – jak argumentuje MOPS – „nie było takiej potrzeby”.

WYKRES 56: Zatrudnienie dodatkowych pracowników pełniących obowiązki doradcy ds. osób niepełnosprawnych w 2010 r. w ramach projektu systemowego PO KL – PCPR

Zatrudnianie w projektach systemowych pracowników na stanowiska doradcy ds. osób niepełnosprawnych jest możliwe w projektach systemowych w ramach Poddziałania 7.1.2 PO KL. Wśród jednostek realizujących to Poddziałanie 18 PCPR i 2 MOPS powiatów grodzkich zatrudniły takich specjalistów ramach środków EFS⁵⁰. Jednostki realizujące zadania powiatowe, które nie zatrudniły doradcy ds. osób niepełnosprawnych i nie mają takich planów na 2011 r. (1 PCPR i 1 MOPS) argumentowały swoje stanowisko brakiem takiej potrzeby. Należy jednak zaznaczyć, iż w trakcie realizacji badania wszystkie jednostki będące beneficjentami Poddziałania 7.1.2 spełniały to kryterium organizacyjne PO KL⁵¹.

⁴⁸ Kryterium organizacyjne uczestnictwa w projektach systemowych Poddziałania 7.1.1 PO KL: zatrudnianie jednego pracownika socjalnego na 2 000 mieszkańców gminy, nie mniej jednak niż 3 takich specjalistów w jednostce.

⁴⁹ artykuł 116 ust. 1 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

⁵⁰ Pytanie o zatrudnianie dodatkowych pracowników pełniących obowiązki doradców ds. osób niepełnosprawnych w ramach realizacji PO KL dotyczyło wszystkich powiatowych jednostek pomocy społecznej biorących udział w badaniu - łącznie 22 jednostki, w tym: 19 PCPR i 3 MOPS.

⁵¹ Kryterium organizacyjne uczestnictwa w projektach systemowych Poddziałania 7.1.2 PO KL: zatrudnianie przynajmniej jednego pracownika na stanowisku doradcy ds. osób niepełnosprawnych

Jak pokazuje analiza większość jednostek uzupełniła swoje zasoby kadrowe realizując projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2. Aby poszerzyć wiedzę o to, czy w tych jednostkach jest potrzeba zatrudnienia kolejnych pracowników lub czy w stopniu wystarczającym już zostały uzupełnione zasoby kadrowe w badaniu zapytano o zapotrzebowanie na dodatkowych pracowników do realizacji projektów systemowych PO KL. Z badania wynika, iż takie potrzeby ciągle istnieją. Ankietowane jednostki pomocy społecznej odpowiadając na pytanie o zapotrzebowanie w ich jednostkach na dodatkowe etaty związane z realizacją projektu systemowego PO KL wskazywały:

- 65 ośrodków pomocy społecznej zgłosiło w badaniu potrzebę zatrudnienia dodatkowych pracowników⁵². W sumie zapotrzebowanie dotyczy prawie 140 etatów. Ciągle jeszcze OPS mają potrzebę zatrudnienia pracowników socjalnych (23 jednostki deklarują potrzebę zatrudnienia łącznie 30 specjalistów). Największe jednak zapotrzebowanie dotyczy specjalistów ds. zamówień publicznych (32 jednostki potrzebują łącznie 27,25 etatu). Część OPS potrzebuje natomiast następujących specjalistów:
 - w zakresie rozliczeń (18 OPS deklaruje potrzebę zatrudnienia łącznie 16 pracowników),
 - księgowych (16 jednostek potrzebuje w sumie 13 etatów),
 - psychologów i terapeutów (14 OPS zgłosiło zapotrzebowanie na 18,25 etatu dla takich specjalistów),
 - radców prawnych (13 jednostek potrzebuje 10,5 etatu),
 - informatyków (12 OPS ma potrzebę zatrudnienia dodatkowo specjalistów na łącznie ponad 9 etatach).

Siedem jednostek gminnych wskazało na potrzebę zatrudnienia konsultanta (niestety nie sprecyzowały w jakiej dziedzinie). Natomiast 4 jednostki zaznaczyły w ankiecie dodatkowo potrzebę zatrudnienia kadry kierowniczej. Jeden OPS potrzebuje pracownika wykonującego usługi opiekuńcze, a inny - specjalistyczne usługi opiekuńcze.

W porównaniu z ubiegłym rokiem można zauważyć zmniejszenie się zapotrzebowania na dodatkowych pracowników niezbędnych do realizacji projektu systemowego w ramach Poddziałania 7.1.1 PO KL. Wydaje się, iż w kolejnym roku realizacji projektów systemowych ośrodki pomocy społecznej uzupełniły zasoby kadrowe i mają coraz mniejsze potrzeby w tym zakresie.

- Powiatowe centra pomocy rodzinie w większości nie zgłosiły zapotrzebowania na dodatkowych pracowników do realizacji projektu systemowego. Jedynie 5 jednostek powiatowych wykazało w ankiecie potrzebę zatrudnienia łącznie ponad 12 dodatkowych pracowników. Dwie jednostki potrzebują po dwóch pracowników, w tym radcy prawnego (obie jednostki) oraz pracownika socjalnego lub specjalisty ds. zamówień publicznych. Kolejne dwa PCPR zgłosiły potrzebę zatrudnienia po czterech pracowników: pierwszy – trzech psychologów i jednego specjalisty ds. zamówień publicznych. Drugi zaś psychologa oraz specjalistę ds. zamówień publicznych, specjalistę z zakresu księgowości i informatyka. Porównując obecne zapotrzebowanie na dodatkowych pracowników z ubiegłorocznym można zauważyć, iż w 2011 r. jest ono znacznie mniejsze.
- Jeżeli chodzi o miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, to jeden z nich nie wypowiedział się w tej sprawie, a dwa pozostałe nie zgłosiły żadnego zapotrzebowania na dodatkowych pracowników do realizacji PO KL. Można sądzić – analizując obecne (w 2011 r.) zapotrzebowanie miejskich ośrodków pomocy społecznej z miast na prawach powiatów i to sprzed roku – iż ośrodki te uzupełniły zasoby kadrowe potrzebne do realizacji projektu w poprzednich latach.

⁵² Na to pytanie nie odpowiedziało od 178 do 114 OPS. Dodatkowo 9 OPS nie realizuje PO KL w latach 2010 - 2012.

IV. Ocena i rekomendacje dla projektu szkoleniowego ROPS: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”

Opisywane w poniższym raporcie badanie ma – jak wspomniano na wstępie – różne cele. Jednym z nich jest wsparcie informacyjne działań szkoleniowych i doradczych projektu systemowego Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” realizowanego w ramach Działania 7.1 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji”, Poddziałania 7.1.3 „Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej” PO KL, służącego przygotowaniu kadry małopolskich jednostek organizacyjnych pomocy społecznej do rozwoju form aktywnej integracji i rozwoju pracy socjalnej oraz poprawy systemów zarządzania tymi jednostkami. Poniższy rozdział zawiera informacje dotyczące poziomu wiedzy pracowników badanych jednostek o Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, korzystania przez jednostki pomocy społecznej ze wsparcia informacyjnego i usług firm szkoleniowych w ramach realizacji projektów systemowych z Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 oraz diagnozę potrzeb szkoleniowych kadr badanych podmiotów.

Ocena wiedzy na temat PO KL

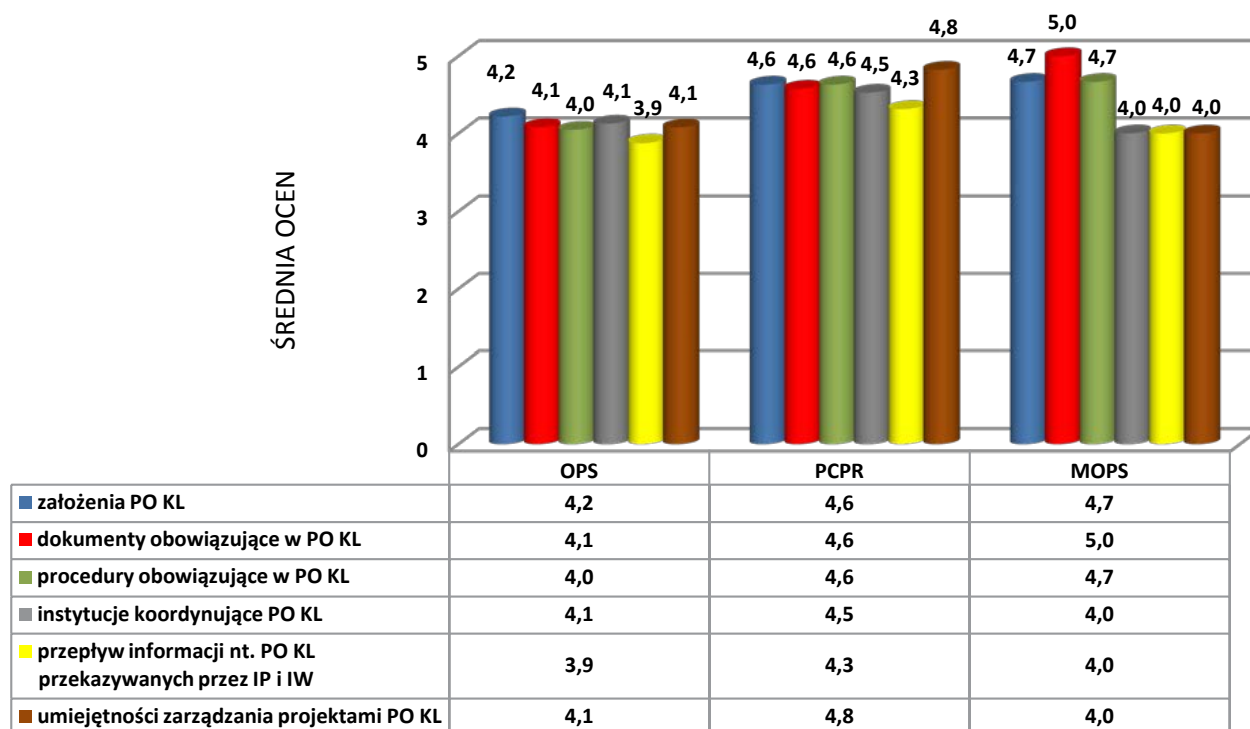
Chcąc poznać stan wiedzy na temat założeń PO KL, obowiązujących w Programie dokumentów i procedur, a także ocenić znajomość instytucji koordynujących PO KL w Małopolsce poproszono badane jednostki o ocenę – na sześciostopniowej skali – ich wiedzy we wskazanych obszarach. Ponadto respondenci oceniali swoje umiejętności w zakresie zarządzania projektem oraz przepływ bieżących informacji na temat PO KL przekazywanych przez Instytucje koordynujące Program w Małopolsce.

Analiza zebranego materiału przekonuje, iż jednostki pomocy społecznej w czwartym roku realizacji projektów systemowych PO KL wysoko oceniają swoją wiedzę na temat dokumentów (4,6 – średnia z trzech typów badanych jednostek pomocy społecznej), założeń (średnia – 4,5) i procedur (średnia – 4,4) Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz własne umiejętności dotyczące zarządzania projektami (średnia ocen – 4,3). Wydaje się więc, iż trzyletnia realizacja projektów systemowych, wsparcie szkoleniowe i doradcze projektu ROPS „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” oraz opiekunów projektów z Instytucji Pośredniczącej II stopnia (co znajduje potwierdzenie w kolejnych danych) pozwoliło pracownikom zdobyć wiedzę i umiejętności i doświadczenie w tym zakresie.

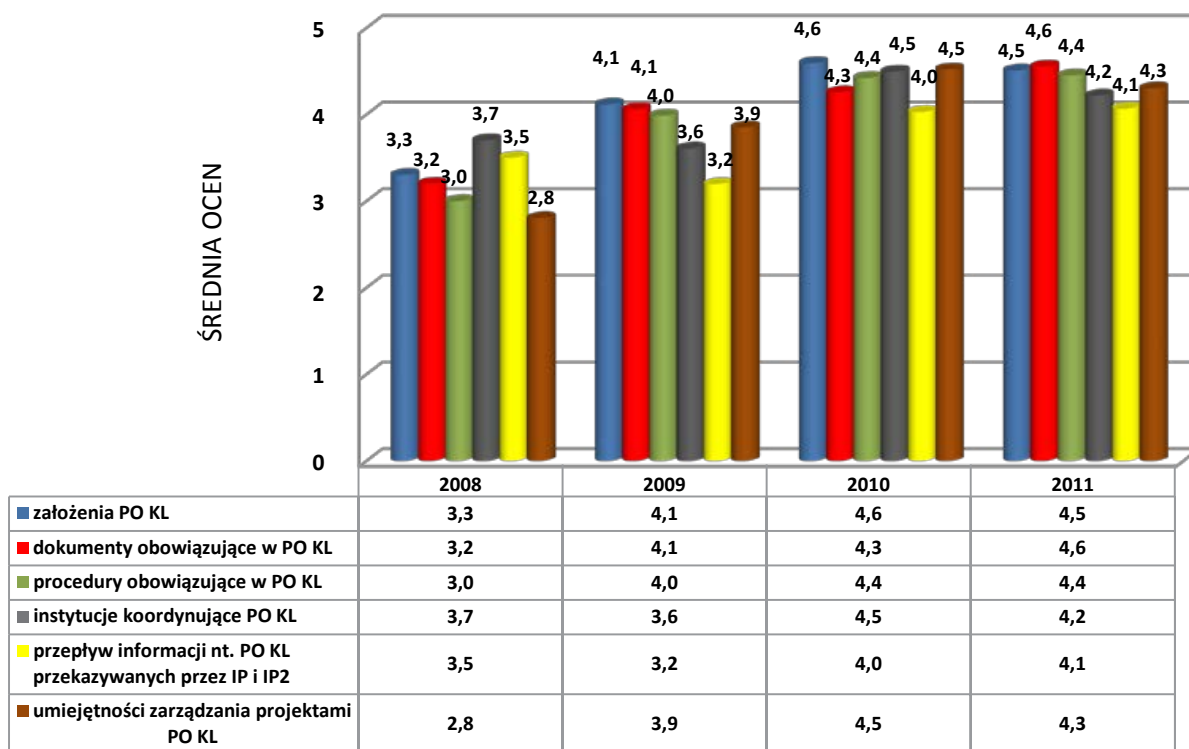
Nieco niższa ocena dotyczy instytucji koordynujących Program (średnia ocen – 4,2) oraz przepływu informacji nt. PO KL przekazywanych przez Instytucję Pośredniczącą I i II stopnia (średnia ocen – 4,1).

Analizując średnie ocen wiedzy na temat PO KL, jaką wystawiały poszczególne typy badanych jednostek można stwierdzić, iż najwyżej ocenili swoją wiedzę na temat Programu przedstawiciele powiatowych centrów pomocy rodzinie (średnia wszystkich ocen 4,6). Wystawili oni sobie najwyższe noty w zakresie umiejętności zarządzania projektami (średnia – 4,8). Najlepiej też ocenili swoją wiedzę o instytucjach koordynujących Program (średnia – 4,5) oraz przepływ informacji na temat PO KL przekazywanych przez IP i IW (średnia – 4,3). Należy jednak dodać, iż w zakresie obowiązujących dokumentów (średnia – 5,0), założeń (średnia – 4,7) i procedur PO KL (średnia – 4,7) najwyżej oceniły swój stan wiedzy miejskie ośrodki pomocy społecznej miast na prawach powiatów. Natomiast generalnie najniżej swoją wiedzę oceniają ośrodki pomocy społecznej (średnie ocen od 3,9 do 4,2).

WYKRES 57: Ocena wiedzy na temat PO KL – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

WYKRES 58: Ocena wiedzy na temat PO KL – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach

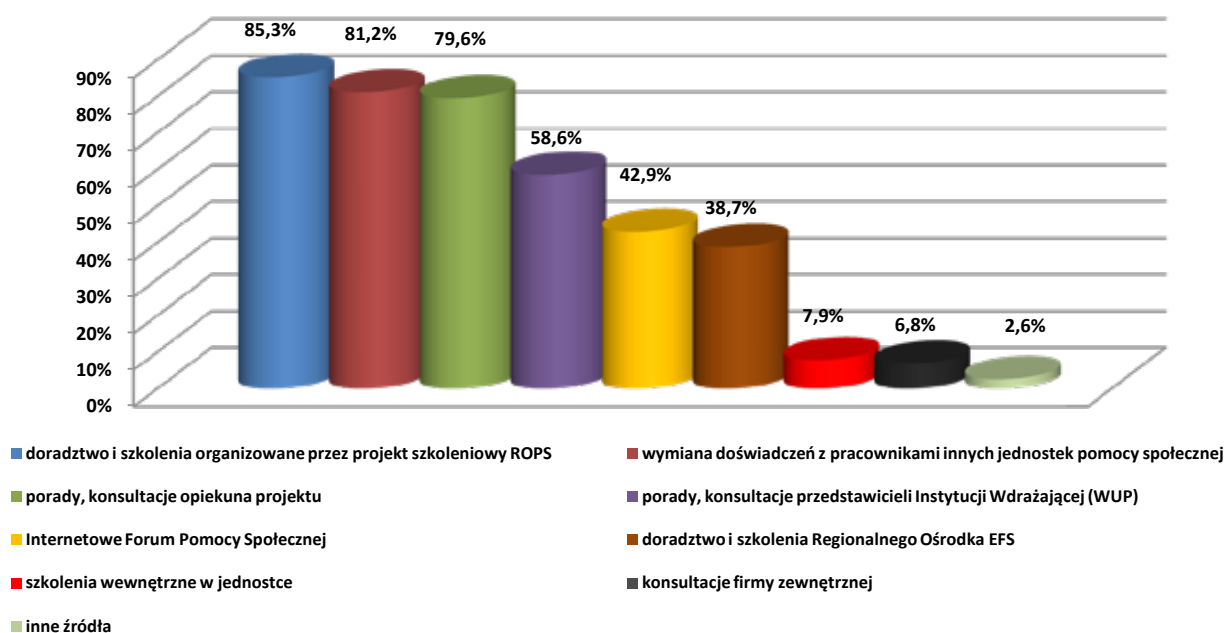

Porównując wyniki analiz przeprowadzonych w poprzednich latach i w badaniu z 2011 r. można zauważyć pewną zmianę. O ile do roku 2010 można było obserwować ciągły wzrost ocen wiedzy, o tyle w 2011 r. w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił niewielki wzrost wiedzy na temat dokumentów obowiązujących w Programie (o 0,3) i przepływu informacji na temat PO KL przekazywanych przez Instytucję Pośredniczącą i Instytucję Pośredniczącą II stopnia (o 0,1). Jednocześnie, mimo ogólnie dość wysokiego poziomu, nieco obniżyła się ocena wiedzy o instytucjach koordynujących Program (o 0,3) oraz umiejętności zarządzania projektami i znajomości założeń PO KL (o 0,2). Taki sam poziom wiedzy odnotowano w aktualnie analizowanym badaniu i przed rokiem w zakresie procedur stosowanych w PO KL. Jednocześnie miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich nie oceniają swojej wiedzy najwyższej, jak to było w poprzednich latach. Co więcej w zakresie oceny wiedzy o instytucjach koordynujących Program i umiejętności zarządzania projektem, na tle wszystkich trzech rodzajów jednostek, ich oceny są najniższe.

Źródła wsparcia informacyjnego⁵³

Mimo, iż większość jednostek pomocy społecznej realizuje projekty systemowe w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki już czwarty rok, ciągle potrzebują one wsparcia informacyjnego w tym zakresie. W badaniu zapytano ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich o to, z jakich źródeł wsparcia informacyjnego najczęściej korzystają przy realizacji projektów systemowych z obszaru aktywnej integracji.

WYKRES 59: Najczęściej wykorzystywane źródła wsparcia informacyjnego przy realizacji projektu systemowego PO KL – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Z badania wynika, że najczęściej wskazywanym źródłem wsparcia informacyjnego dla jednostek pomocy społecznej realizujących projekty systemowe PO KL w ramach Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 jest doradztwo i szkolenia organizowane przez projekt szkoleniowy ROPS w Krakowie: „Szkolenie i doskonalenie zawo-

⁵³ Pytanie dotyczyło 192 jednostek, które realizowały projekt systemowy w 2010 r. (170 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

dowe kadr pomocy społecznej” (163 wskazania ze 191 jednostek, tj. 85,3%; w tym: 142 OPS, 18 PCPR, 3 MOPS)⁵⁴. Tylko nieco rzadziej realizatorzy PO KL wskazują, iż korzystają z doświadczeń pracowników innych jednostek pomocy społecznej (155 wskazań, tj. 81,2%; w tym: 137 OPS, 15 PCPR i 3 MOPS). Podobne znaczenie mają dla beneficjentów Poddziałania 7.1.1 i 7.1.2 porady i konsultacje opiekuna projektu (152 wskazania, tj. 79,6%; w tym: 130 OPS, 19 PCPR, 3 MOPS).

Nieco mniejsze znaczenie jednostki pomocy społecznej przypisywały następującym źródłom informacji:

- porady i konsultacje przedstawicieli Instytucji Pośredniczącej II stopnia innych niż opiekun projektu (112 wskazań, tj. 58,6%, w tym: 99 OPS, 11 PCPR i 2 MOPS);
- Internetowe Forum Pomocy Społecznej (82 wskazania, tj. 42,9%, w tym: 73 OPS, 8 PCPR i 1 MOPS) – dodane w tym roku w ankiecie do listy źródeł informacji;
- doradztwo i szkolenia Regionalnego Ośrodka EFS (74 wskazania, tj. 38,7%, w tym: 65 OPS, 7 PCPR i 2 MOPS).

Część respondentów wskazywało, iż korzysta ze szkoleń wewnętrznych w jednostce (15 wskazań, tj. 7,9%; w tym: 9 OPS, 5 PCPR i 1 MOPS), czy też z konsultacji firm zewnętrznych (13 wskazań, tj. 6,8%; w tym: 12 OPS, 1 PCPR). Wśród innych źródeł wsparcia informacyjnego ankietowani wymieniają specjalistyczną literaturę (5 wskazań, tj. 2,6%; w tym: 3 OPS, 2 PCPR).

Porównanie wyników aktualnego badania (2011 r.) z wynikami badań przeprowadzonych we wcześniejszych latach pokazuje, iż poszczególne źródła informacji mają nadal podobne znaczenie dla jednostek pomocy społecznej przy realizacji projektów systemowych PO KL. Badane jednostki wskazują jako główne źródło informacji szkolenia i doradztwo prowadzone przez projekt szkoleniowy ROPS w Krakowie. Wydaje się więc, iż prowadzone przez ROPS w Krakowie działania są dobrze dostosowane do potrzeb odbiorców. Niezmiennie też ogromne znaczenie informacyjne ma dla pracowników pomocy społecznej wymiana poglądów między kadrami poszczególnych jednostek. Warto podkreślić jednocześnie, iż często forum, na którym możliwa jest taka wymiana informacji stanowią szkolenia organizowane przez ROPS w Krakowie. Ciągłe dużą rolę informacyjną pełni też – jak pokazuje analiza – Instytucja Pośrednicząca II stopnia (Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie), zwłaszcza kontakty z opiekunami projektów.

Jednostki pomocy społecznej poproszono w ankiecie o wskazanie nie tylko skąd czerpią informacje potrzebne do realizacji projektu, ale także z usług których instytucji szkoleniowych korzystają najczęściej⁵⁵. Analiza zebranego materiału pokazuje, że najczęściej (od lat) wymieniają instytucją szkolącą jest projekt systemowy ROPS w Krakowie: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” (188 wskazań ze 198 jednostek, tj. 94,9%), usług którego korzystają wszystkie PCPR i MOPS powiatów grodzkich oraz większość ops (166 ze 179). Większość jednostek pomocy społecznej korzysta też ze szkoleń Małopolskiego Instytutu Samorządu Terytorialnego i Administracji (126 wskazań, tj. 63,6%, w tym: 119 OPS, 4 PCPR i 3 MOPS), a blisko połowa ze wsparcia oferowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie (96 wskazań, tj. 48,5%, w tym: 85 OPS, 10 PCPR i 1 MOPS). W tym miejscu warto dodać, iż w siedzibie WUP w Krakowie prowadzone jest również doradztwo projektu ROPS w Krakowie „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej”.

Z kolei część ops korzysta ze szkoleń prowadzonych przez:

- Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie (53 wskazania, tj. 26,8%, w tym: 49 OPS, 3 PCPR i 1 MOPS);
- Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego (47 wskazań, tj. 23,7%, w tym: 39 OPS, 6 PCPR i 2 MOPS);

⁵⁴ Na to pytanie wypowiedziało się łącznie 191 jednostek pomocy społecznej, w tym 169 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS.

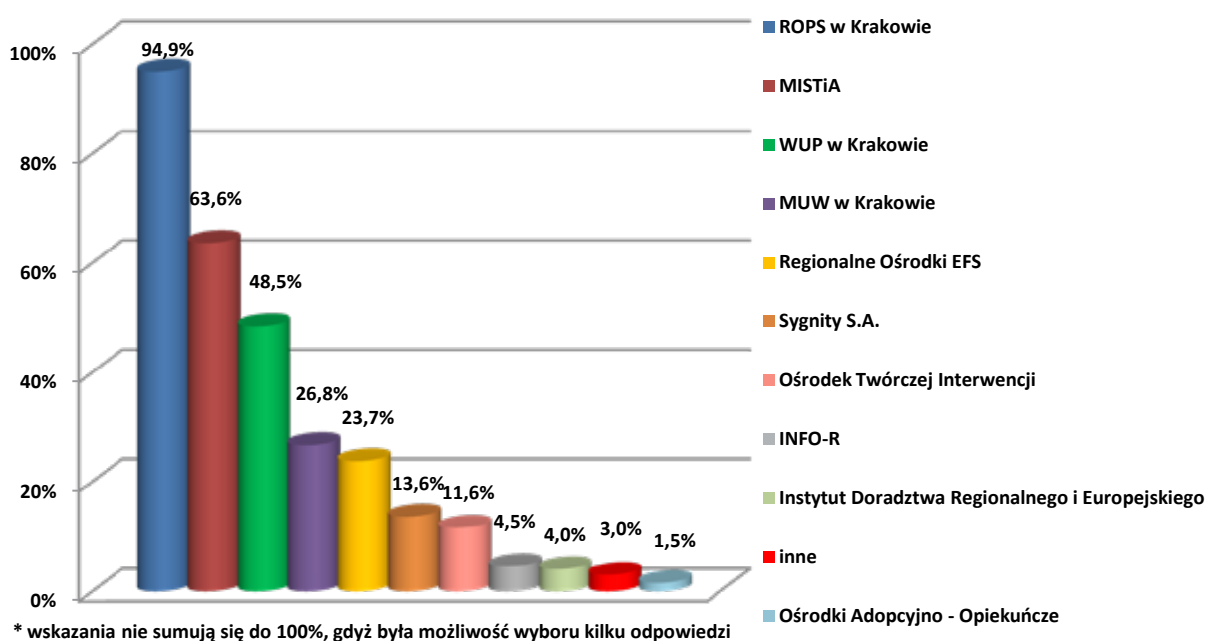
⁵⁵ Pytanie dotyczyło wszystkich jednostek pomocy społecznej biorących udział w badaniu - łącznie 201 jednostek, w tym: 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS, natomiast wypowiedziało się łącznie 198 jednostek pomocy społecznej, w tym 176 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS.

- Sygnity S.A. (27 wskazań, tj. 13,6%, w tym: 20 OPS, 6 PCPR i 1 MOPS) oraz INFO-R (9 wskazań, tj. 4,5%, w tym: 7 OPS, 1 PCPR i 1 MOPS) – firmy prowadzące szkolenia z zakresu homologowanych systemów informatycznych stosowanych w jednostkach pomocy społecznej (Pomost i Helios) w celu gromadzenia i przetwarzania informacji o działaniach podejmowanych w zakresie pomocy społecznej;
- Ośrodek Twórczej Interwencji (23 wskazania, tj. 11,6%, w tym: 22 OPS i 1 PCPR).

Pojedyncze jednostki pomocy społecznej wskazały, iż uczestniczą w szkoleniach Instytutu Doradztwa Regionalnego i Europejskiego (8 wskazań, tj. 4,0%, w tym: 7 OPS i 1 MOPS) i Ośrodków Adopcyjno – Opiekuńczych (3 wskazania, tj. 1,5%, w tym: 2 PCPR i 1 MOPS). Respondenci wymieniali także inne niż proponowane w ankiecie instytucje szkoleniowe (6 wskazań OPS, tj. 3,0%) wskazując na:

- firmy oferujące szkolenia z zagadnień z zakresu księgowości: TAXUS i LOGOS;
- Studio Profilaktyki Społecznej oraz Małopolskie Centrum Profilaktyki – podmioty zajmujące się prowadzeniem szkoleń i warsztatów z zakresu profilaktyki społecznej (przeciwdziałanie alkoholizmowi, narkomanii i przemocy w środowisku lokalnym).

WYKRES 60: Korzystanie z usług instytucji szkolących – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)

Analizując wskazania jednostek pomocy społecznej dotyczące instytucji szkoleniowych, z oferty których korzystają zwraca uwagę fakt, iż ich pracownicy najczęściej uczestniczyli w szkoleniach tych samych podmiotów, co rok wcześniej.

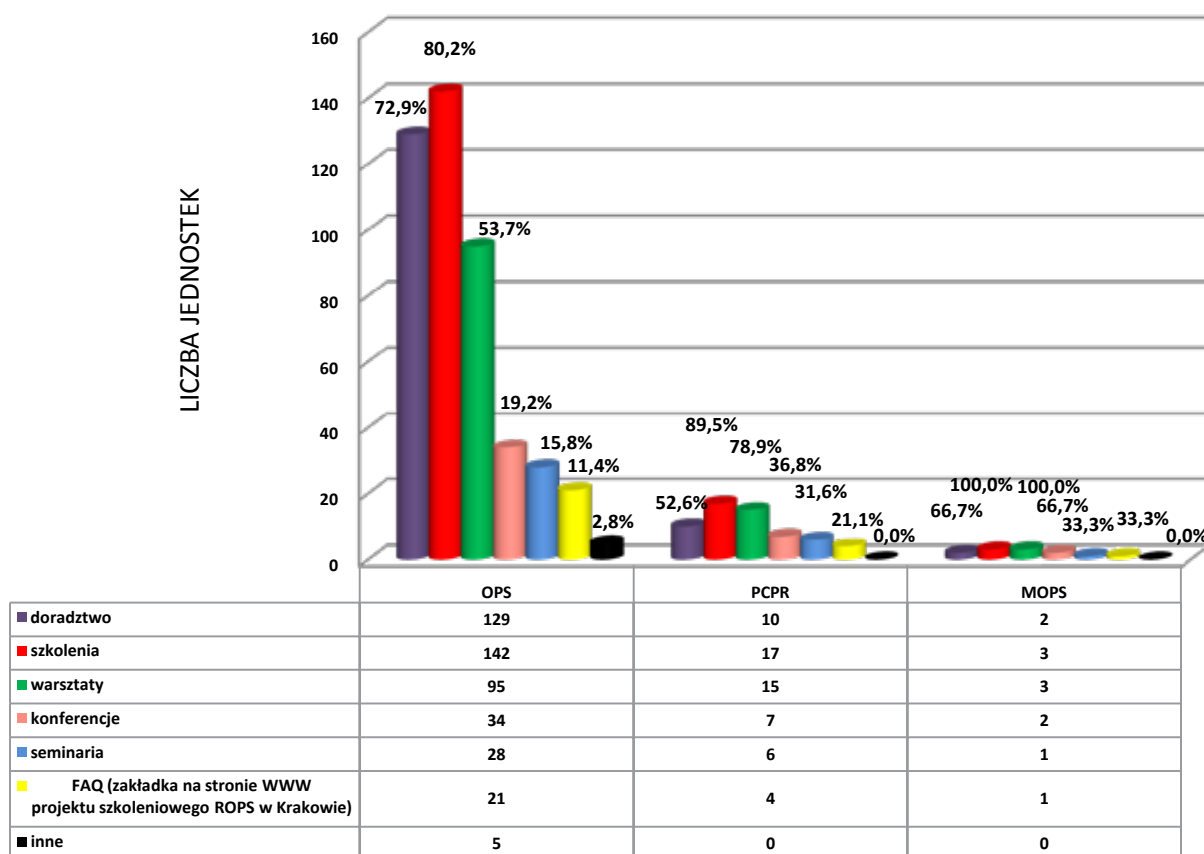
Potrzeby szkoleniowe

Istotną funkcją instytucji szkoleniowej jest reagowanie na rzeczywiste potrzeby odbiorców, do których kierują one swoją ofertę. Aby projekt systemowy prowadzony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w ramach Poddziałania 7.1.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” – którego celem jest „przygotowanie kadry małopolskich jednostek pomocy społecznej do rozwoju form aktywnej integracji i pracy socjalnej oraz poprawę systemów zarzą-

dzania tymi jednostkami” – spełniał swoje zadanie corocznie diagnozowane są preferencje szkoleniowe podstawowych jednostek sektora pomocy społecznej w regionie.

Analiza preferowanych przez beneficjentów projektu szkoleniowego ROPS w Krakowie form kształcenia⁵⁶ dowodzi, iż w dalszym ciągu największym zainteresowaniem, wśród wszystkich trzech typów badanych jednostek, cieszą się szkolenia (162 wskazania ze 199 jednostek, tj. 81,4%; w tym: 142 OPS, 17 PCPR, 3 MOPS).

WYKRES 61: Oczekiwane formy szkoleniowe w ramach projektu ROPS „Szkolenie i doskonalenie kadr pomocy społecznej” – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

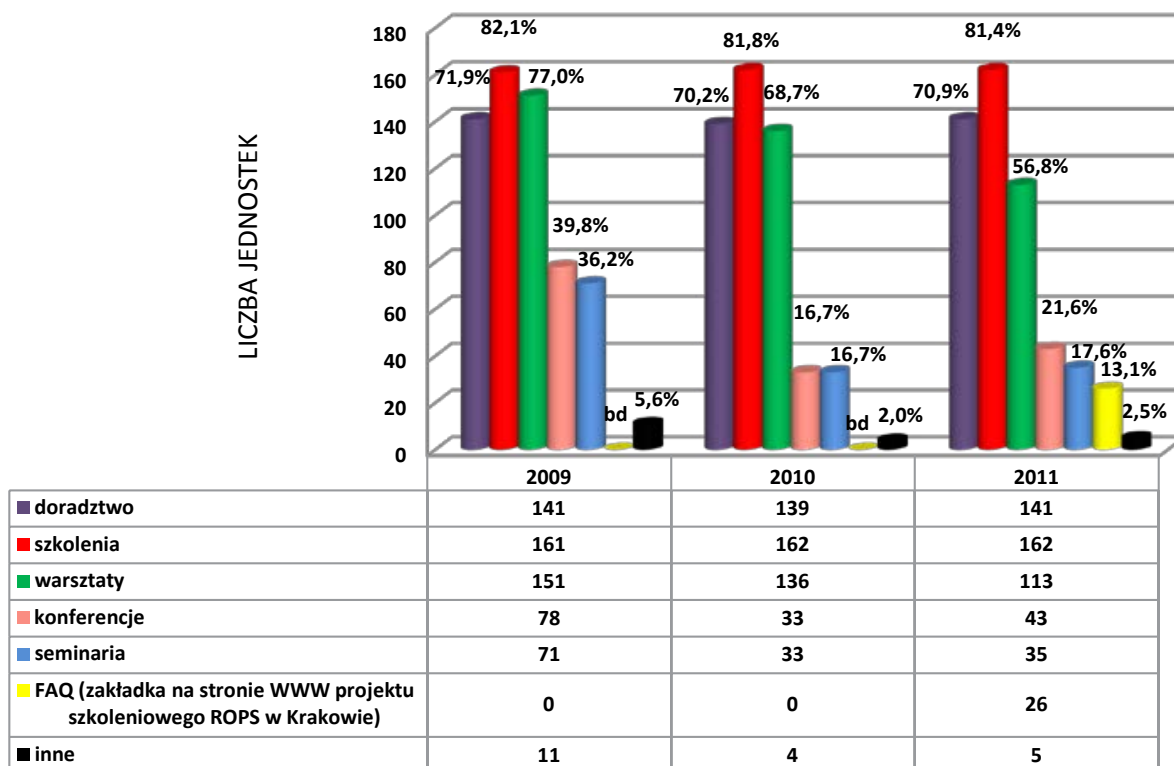

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Z kolei zainteresowanie doradztwem i warsztatami jest różnie w poszczególnych typach jednostek. OPS doceniają bardziej pierwszą wymienioną formę (129 wskazań, tj. 72,9%) niż warsztaty (95 wskazań, tj. 53,7%). Natomiast te ostatnie cenią bardziej PCPR (15 wskazań, tj. 78,9%) i MOPS powiatów grodzkich (3 wskazania, tj. 100%). Zdecydowanie najmniej cenione przez jednostki pomocy społecznej (zwłaszcza ośrodki pomocy społecznej) są konferencje (21,6% wskazań, tj. 43 jednostki, w tym: 34 OPS, 7 PCPR i 2 MOPS) i seminaria (35 wskazań, tj. 17,6%, w tym: 28 OPS, 6 PCPR i 1 MOPS). Jeżeli chodzi przydatność dla beneficjentów zakładki „FAQ” (utworzonej w 2010 roku na stronie internetowej projektu szkoleniowego ROPS w Krakowie) to 26 jednostek pomocy społecznej (tj. 13,1%, w tym: 21 OPS, 4 PCPR i 1 MOPS) uznała ją za ważną formę edukacji. Wśród innych, nie wymienionych w ankiecie, form szkolenia 5 OPS (2,8%) wskazało studia podyplomowe lub specjalizację w zawodzie pracownik socjalny.

⁵⁶ Na to pytanie odpowiedziało łącznie 199 jednostek (w tym 177 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

WYKRES 62: Oczekiwane formy szkoleniowe w ramach projektu ROPS „Szkolenie i doskonalenie kadr pomocy społecznej” – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2011

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Porównując preferencje dotyczące form szkoleniowych z aktualnego badania i przeprowadzonego w 2010 r.⁵⁷ nie można zauważyć większych zmian. Nadal najczęściej wybieraną formą zdobywania wiedzy są szkolenia, a dużo mniejsze zainteresowanie wiąże się z konferencjami i seminariami.

Oprócz zapotrzebowania na określone formy szkoleniowe w badaniu zidentyfikowano także preferowaną tematykę szkoleń. Respondentom zaproponowano łącznie 27 szczegółowych tematów szkoleń, zgrupowanych w sześciu kategoriach tematycznych (praca socjalna, prawo, aktywna integracja, zarządzanie w projekcie, zarządzanie jednostką, partnerstwa), przy czym przy w każdej z nich pozostawiono możliwość wskazania własnych propozycji tematycznych.

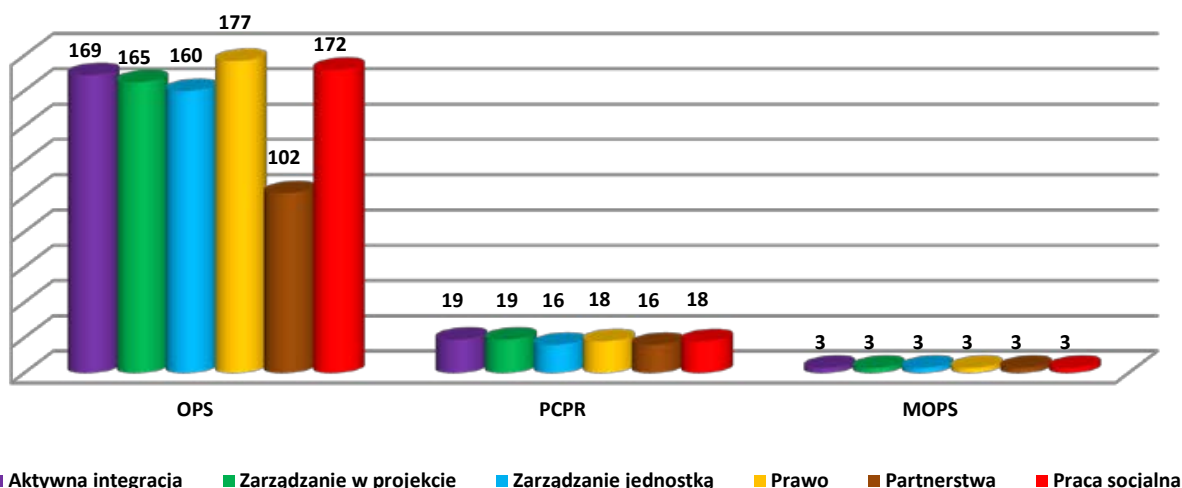
Analiza zgromadzonego materiału pokazuje, iż zainteresowanie respondentów poszczególnymi grupami tematycznymi jest na podobnym poziomie, poza zagadnieniami dotyczącymi partnerstw, którymi zainteresowała się relatywnie najmniejsza grupa jednostek pomocy społecznej. Największe zainteresowanie związane jest z pracą socjalną, przepisami prawa oraz aktywną integracją. Nieco mniej jednostek pomocy społecznej deklaruje potrzebę dokształcania z zakresu zarządzania projektem i jednostką.

⁵⁷ Na to pytanie w roku 2009 odpowiedziało łącznie 196 jednostek, w 2010 r. – 198 jednostek (w tym 176 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS), a w 2011 r. – 199 jednostek (w tym 177 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

WYKRES 63: Potrzeby szkoleniowe pracowników – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)

WYKRES 64: Potrzeby szkoleniowe pracowników – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

Jednak poszczególne typy jednostek pomocy społecznej charakteryzują dość różne potrzeby w zakresie tematyki szkoleń dlatego zostaną one zaprezentowane w podziale na trzy typy jednostek biorących udział w badaniu (OPS, PCPR i MOPS powiatów grodzkich). Jednocześnie tematyka szkoleń wybierana przez respondentów będzie przedstawiana w grupach tematycznych, zaproponowanych w badaniu.

Potrzeby szkoleniowe małopolskich ośrodków pomocy społecznej⁵⁸

➤ Praca socjalna⁵⁹

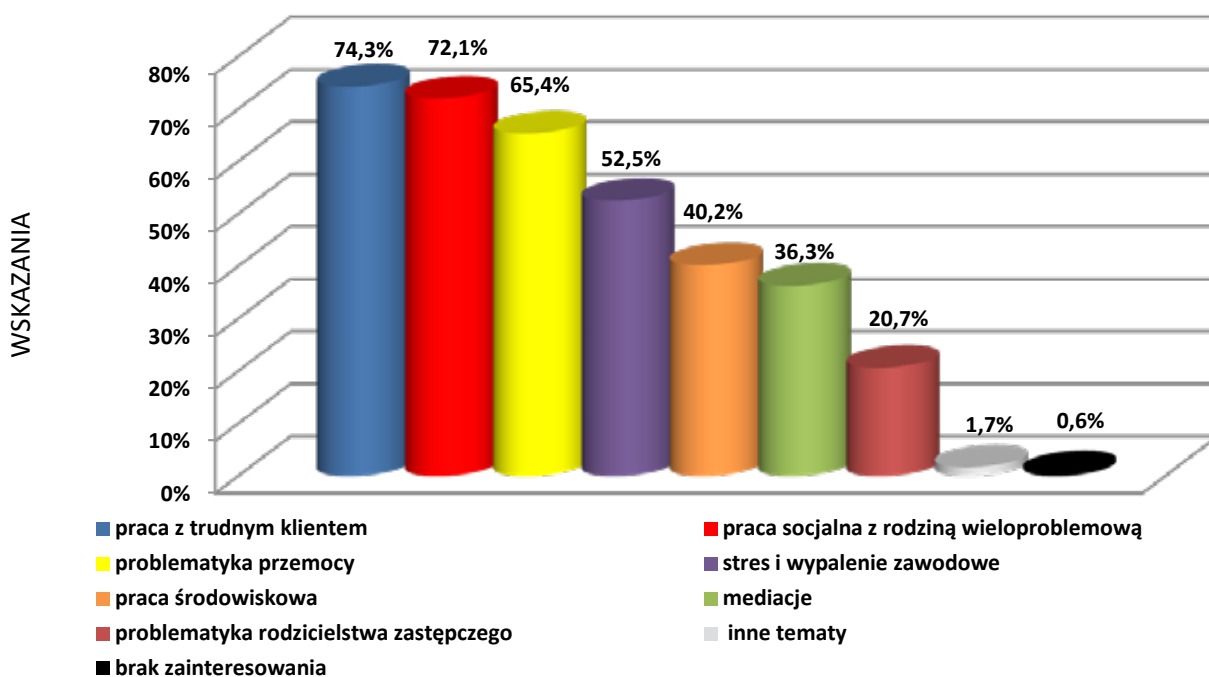
Bardzo duże zainteresowanie pracowników ośrodków pomocy społecznej dotyczy problematyki związanej z pracą socjalną. Wśród tematów z tego zakresu największe potrzeby jednostek gminnych zwią-

⁵⁸ Dla jednorodności analizy odsetek jednostek deklarujących chęć uczestnictwa w poszczególnych szkoleniach został policzony z sumy ośrodków pomocy społecznej uczestniczących w badaniu, czyli: 179. Jednocześnie przy każdym zakresie tematycznym podana jest liczba jednostek, które zgłosiły potrzebę danych szkoleń.

⁵⁹ Potrzebę szkoleń w zakresie pracy socjalnej zadeklarowało w badaniu 172 OPS.

zane są niezmiennie ze szkoleniami doskonalącymi warsztat pracy z trudnym klientem (133 wskazania, tj. 74,3%), a także rodziną wieloproblemową (129 wskazań ze 179 OPS, tj. 72,1%). Większość jednostek gminnych wskazuje także na potrzebę poszerzania wiedzy z zakresu problematyki przemocy (117 wskazań, tj. 65,4%). Natomiast połowa OPS zadeklarowała w badaniu chęć uczestnictwa w szkoleniach doskonalących umiejętności pracowników w zakresie radzenia sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym (94 wskazania, tj. 52,5%). Cztery na dziesięć jednostek gminnych (72 wskazania, tj. 40,2%) wyraziło w badaniu potrzebę doksztalcania pracowników w zakresie pracy środowiskowej. Z kolei 36,3% OPS (65 wskazań) jest zainteresowana zgłębianiem tematyki mediacji. Stosunkowo najmniejsze zainteresowanie szkoleniowe dotyczy pogłębiania wiedzy pracowników w zakresie rodzicielstwa zastępczego (37 wskazań, tj. 20,7%), co można tłumaczyć, iż ten rodzaj pomocy świadczą powiatowe centra pomocy rodzinie. Natomiast wśród innych tematów szkoleń (3 wskazania, tj. 1,7%) związanych z pracą socjalną przedstawiciele OPS wymienili szkolenia doskonalące warsztat pracy z rodziną pozbawioną praw rodzicielskich, dotyczące pracy socjalnej z osobami: chorymi psychicznie oraz uzależnionymi od alkoholu, czy substancji psychotropowych, a także z zakresu komunikacji interpersonalnej.

WYKRES 65: Potrzeby szkoleniowe w zakresie pracy socjalnej – OPS

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

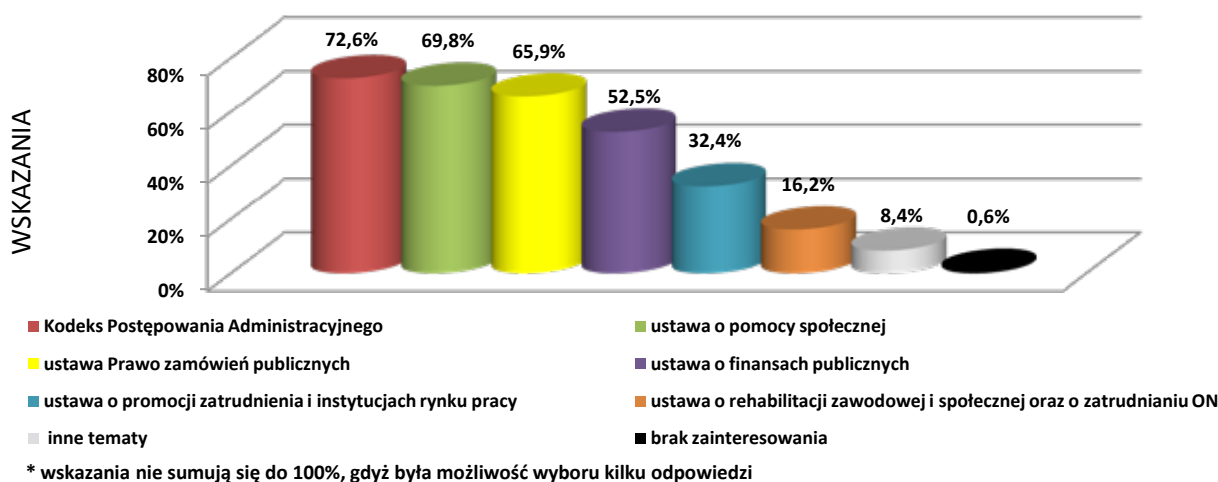
➤ Prawo⁶⁰

Pracownicy OPS wykazują duże zainteresowanie szkoleniami związanymi ze stosowaniem przepisów prawa. Najwięcej deklaracji dotyczy chęci uczestnictwa w szkoleniach związanych ze zmianami w Kodeksie Postępowania Administracyjnego (130 wskazań ze 179 OPS, tj. 72,6%). Większość ośrodków pomocy społecznej dostrzega konieczność szkolenia pracowników w zakresie zmian w ustawach: o pomocy społecznej (125 wskazań, tj. 69,8%) oraz Prawo zamówień publicznych (118 wskazań, tj. 65,9%), a ponad

⁶⁰ Potrzebę szkoleń w zakresie stosowania przepisów prawa zadeklarowało w badaniu 177 OPS.

połowa - ustawie o finansach publicznych (94 wskazania, tj. 52,5%). Część ośrodków pomocy społecznej potrzebuje szkoleń związanych z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (58 wskazań, tj. 32,4%) i o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (29 wskazań, tj. 16,2%). Należy dodać, iż 15 OPS (tj. 8,4%) wymieniło dodatkowo zagadnienia prawne związane m. in. z ustawami o świadczeniach rodzinnych, funduszu alimentacyjnym, przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ochronie zdrowia psychicznego, postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ochronie informacji niejawnych, działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, a także Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym oraz Kodeksem pracy.

WYKRES 66: Potrzeby szkoleniowe w zakresie stosowania przepisów prawa – OPS

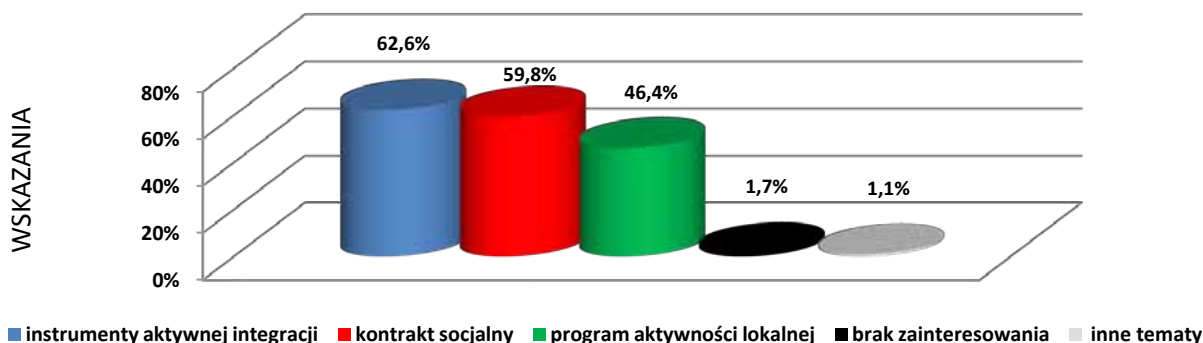

➤ Aktywna integracja⁶¹

W obszarze aktywnej integracji ośrodkom pomocy społecznej zaproponowano w ankiecie trzy tematy szkoleń: instrumenty aktywnej integracji, kontrakt socjalny oraz program aktywności lokalnej (PAL). Należy zauważyć, iż większość badanych jednostek jest zainteresowana tą tematyką. 34 ze 179 jednostek biorących udział w badaniu (19,0%) wskazały na potrzebę szkoleń ze wszystkich trzech zaproponowanych tematów, a 64 (35,8%) – z dwóch. Stosunkowo najczęściej pracownicy jednostek gminnych deklarują chęć uczestnictwa w szkoleniach z zakresu instrumentów aktywnej integracji (112 wskazań, tj. 62,6%), nieco rzadziej - tematyką kontraktu socjalnego (107, tj. 59,8%), relatywnie najrzadziej – szkoleniami pogłębiającymi wiedzę na temat programów aktywności lokalnej (83 wskazania, tj. 46,4%). Jeden OPS wskazał dodatkowo potrzebę doskonalenia pracy metodą streetworkingu.

⁶¹ Potrzebę szkoleń w zakresie aktywnej integracji zadeklarowało w ankiecie 170 OPS.

WYKRES 67: Potrzeby szkoleniowe dotyczące aktywnej integracji – OPS

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

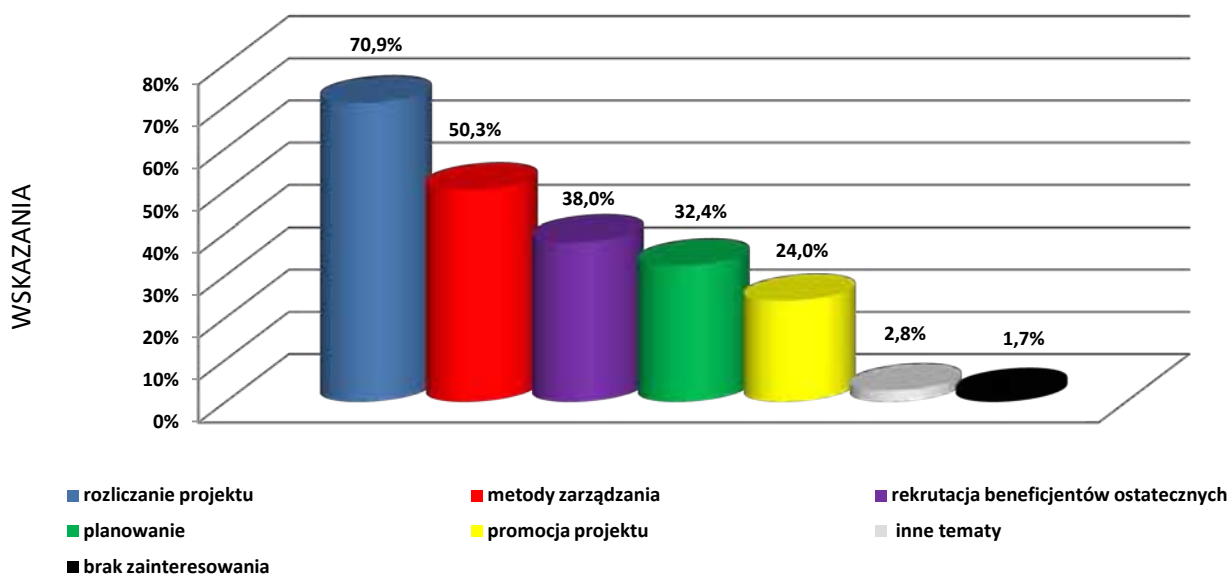
➤ Zarządzanie w projekcie⁶²

W obszarze zarządzania projektem największe zainteresowanie szkoleniowe dotyczy zasad rozliczania projektu (127 wskazań ze 179 OPS, tj. 70,9%). Połowa badanych ośrodków deklaruje potrzebę pogłębiania wiedzy pracowników w zakresie metod zarządzania w projekcie (90 wskazań, tj. 50,3%). Mniejsze zainteresowanie ośrodków dotyczy poszerzania wiedzy w zakresie:

- rekrutacji beneficjentów ostatecznych (68 wskazań, tj. 38,0%),
- planowania w projekcie (58 wskazań, tj. 32,4%),
- promocji projektu (43 wskazania, tj. 24,0%).

Należy dodać, iż 5 jednostek gminnych wśród innych tematów szkoleń (nie wymienionych w ankiecie) zgłosiło potrzebę szkoleń związanych z ewaluacją projektu.

WYKRES 68: Potrzeby szkoleniowe dotyczące zarządzania w projekcie - OPS

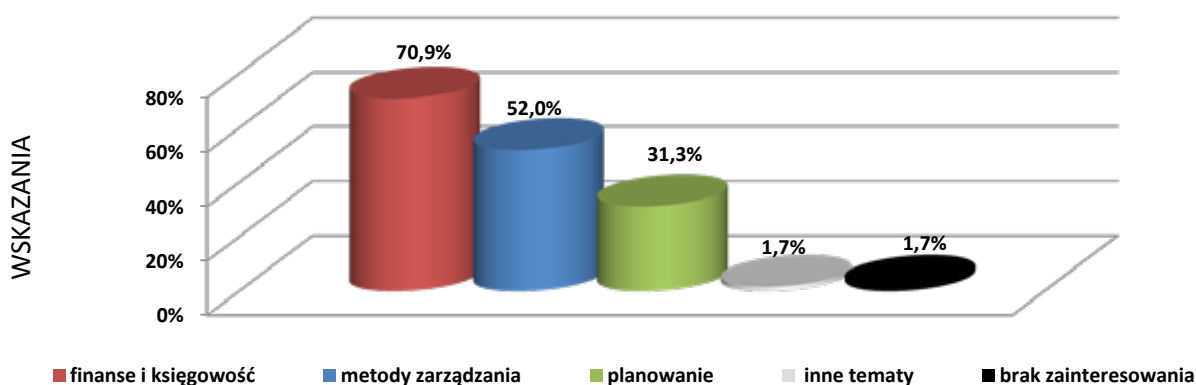
* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

⁶² Potrzebę szkoleń w zakresie zarządzania w projekcie zadeklarowało w ankiecie 165 OPS.

➤ Zarządzanie jednostką⁶³

Wśród zagadnień z obszaru zarządzania jednostką największe zapotrzebowanie szkoleniowe dotyczy finansów i księgowości (127 wskazań ze 179 OPS, tj. 70,9%). Połowa jednostek gminnych jest zainteresowana również podnoszeniem poziomu wiedzy na temat metod zarządzania ośrodkiem (93 wskazania, tj. 52,0%). Nieco mniejsze zainteresowanie dotyczy szkoleń poszerzających wiedzę w zakresie planowania w jednostce (56 wskazań, tj. 31,3%). Wśród innych tematów związanych z zarządzaniem jednostkami ośrodki wymieniały (3 wskazania, tj. 1,7%): kontrolę zarządczą i promocję działań ośrodka.

WYKRES 69: Potrzeby szkoleniowe dotyczące zarządzania jednostką – OPS

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

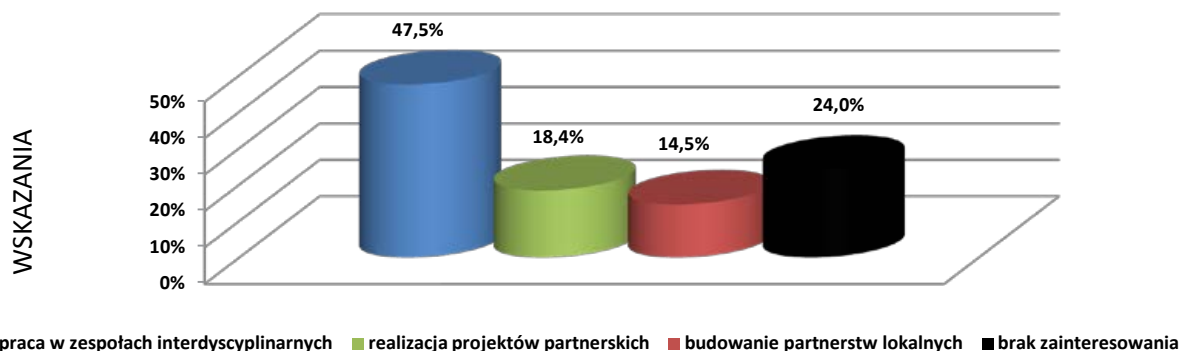
➤ Partnerstwa⁶⁴

Tematyka partnerstw nie jest priorytetowym obszarem szkoleń dla ośrodków pomocy społecznej. Zainteresowanie takimi szkoleniami wykazały 102 ze 179 OPS (57,0%). Natomiast 43 jednostki (24,0%) zadeklarowały brak zainteresowania szkoleniami w tym zakresie, a aż 34 OPS (19,0%) nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Z grona jednostek gminnych, które zadeklarowały potrzebę szkoleń związanych z prowadzeniem partnerstw najwięcej OPS (85 wskazań, tj. 47,5%) pragnie doskonalić metody pracy w zespołach interdyscyplinarnych. Część OPS wskazuje na potrzebę ogólniejszych szkoleń - prawie co piąty ośrodek (33 wskazania, tj. 18,4%) deklaruje chęć uczestnictwa pracowników w szkoleniach związanych z realizacją projektów partnerskich, a 26 jednostek (14,5%) – z budowaniem partnerstw lokalnych.

⁶³ Potrzebę szkoleń w zakresie zarządzania jednostką zadeklarowało w ankiecie 160 OPS.

⁶⁴ Potrzebę szkoleń na temat partnerstw zadeklarowało w ankiecie 102 OPS.

WYKRES 70: Potrzeby szkoleniowe dotyczące partnerstw - OPS

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Porównując dane zgromadzone w poprzednim badaniu (2010 r.) i obecnie zwraca uwagę niezmiennosc preferencji ośrodków pomocy społecznej dotyczących szkoleń. Właściwie wszystkie obszary tematyczne, a w nich poszczególne tematy szkoleń, wzbudzają podobne zainteresowanie jak przed rokiem.

Potrzeby szkoleniowe miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich⁶⁵

Miejskie ośrodki pomocy społecznej z miast na prawach powiatów zatrudniają zdecydowanie największą liczbę pracowników spośród wszystkich typów badanych jednostek pomocy społecznej dlatego potrzeby pracowników tych trzech MOPS powiatów grodzkich zostaną zaprezentowane oddzielnie.

➤ Praca socjalna

W obszarze zagadnień związanych z pracą socjalną wszystkie trzy MOPS są zainteresowane wszystkimi proponowanymi tematami szkoleń, a więc: pracą socjalną z rodziną wieloprotblemową, środowiskową i z trudnym klientem, problematyką przemocy i rodzicielstwa zastępczego, mediacjami oraz problematyką stresu i wypalenia zawodowego w pracy socjalnej. Dodatkowo jeden MOPS wskazał na potrzebę doskonalenia pracowników w zakresie animowania w środowisku lokalnym oraz pracy z usamodzielnianym wychowankiem. Deklarowane zapotrzebowanie na szkolenia związane z doskonaleniem pracy socjalnej jest w 2011 r. większe niż rok wcześniej.

➤ Prawo

Szkolenia związane ze zmianami przepisów prawa interesują wszystkie trzy MOPS powiatów grodzkich – zgłaszają potrzebę szkoleń z następujących tematów: Kodeks Postępowania Administracyjnego oraz ustaw: Prawo zamówień publicznych, o pomocy społecznej, o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o finansach publicznych. Dodatkowo dwa MOPS zainteresowane są szkoleniami z zakresu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Taka sama sytuacja w zakresie potrzeb szkoleniowych z tego obszaru była w 2010 r.

⁶⁵ Wszystkie miejskie ośrodki pomocy społecznej uczestniczące w badaniu zgłosiły potrzebę szkoleń w każdym obszarze tematycznym zaproponowanych w ankiecie.

➤ Aktywna integracja

Aktywna integracja jest także wskazana przez wszystkie MOPS powiatów grodzkich. Dotyczy to szkoleń pogłębiających wiedzę zarówno o instrumentach aktywnej integracji, programach aktywności lokalnej, jak i kontraktach socjalnych. Dodatkowo dwa ośrodki uznają za potrzebne szkolenia w zakresie wdrażania programów integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

Porównując potrzeby szkoleniowe w obszarze aktywnej integracji artykułowane obecnie i w 2010 roku nie można zauważyć większych zmian.

➤ Zarządzanie w projekcie

Wszystkie miejskie ośrodki pomocy społecznej miast na prawach powiatu zgłosiły potrzebę pogłębiania wiedzy pracowników dotyczącą rekrutacji beneficjentów ostatecznych. Jeden MOPS zgłosił zapotrzebowanie na wszystkie pozostałe zaproponowane w ankiecie tematy szkoleń związane z zarządzaniem w projekcie oraz dodatkowo wskazał na szkolenia z zakresu ewaluacji. Drugi MOPS uważa za przydatne dla swoich pracowników, oprócz wymienionego na wstępie szkolenia dotyczącego rekrutacji, szkolenia z zakresu: metod zarządzania i planowania w projekcie oraz promocji. Natomiast trzeci – chciałby dla swoich pracowników dodatkowo szkoleń przybliżających metody rozliczania projektu.

Deklarowane zapotrzebowanie na poszczególne szkolenia związane z zarządzaniem w projekcie jest w 2011 r. nieco inne niż rok wcześniej. Szkoleniami z zakresu rekrutacji beneficjentów ostatecznych rok temu nie był zainteresowany żaden MOPS, w 2011 r. – wszystkie .

➤ Zarządzanie jednostką

Z obszaru zagadnień związanych z zarządzaniem jednostką trzy MOPS są zainteresowane szkoleniami dotyczącymi planowania działalności w jednostce. Natomiast po dwa ośrodki widzą potrzebę szkoleń pogłębiających wiedzę pracowników o metodach zarządzania jednostką oraz finansach i księgowości. Porównując potrzeby szkoleniowe artykułowane w 2011 r. i rok wcześniej można stwierdzić, iż są one podobne.

➤ Partnerstwa

W zakresie poznawania zagadnień związanych z partnerstwami wszystkie MOPS miast na prawach powiatów są zainteresowane wszystkimi tematami szkoleń zaproponowanymi w ankiecie: realizacją projektów partnerskich, budowaniem partnerstw lokalnych oraz pracą w zespołach interdyscyplinarnych.

Potrzeby szkoleniowe powiatowych centrów pomocy rodzinie⁶⁶

➤ Praca socjalna⁶⁷

Zagadnieniami związanymi z pracą socjalną zainteresowane są prawie wszystkie powiatowe centra pomocy rodzinie (18 na 19 jednostek). Najczęściej wskazywano (podobnie jak w OPS) na potrzebę szkoleń

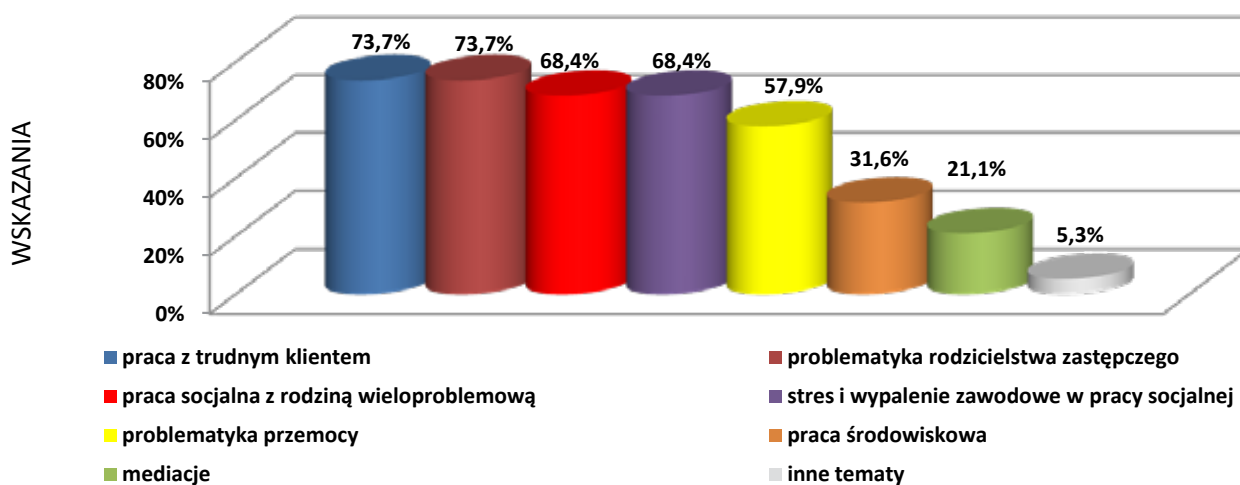
⁶⁶ Dla jednorodności analizy odsetek jednostek deklaruujących chęć uczestnictwa w poszczególnych szkoleniach został policzony z sumy ośrodków pomocy społecznej uczestniczących w badaniu, czyli: 179. Jednocześnie przy każdym zakresie tematycznym podana jest liczba jednostek, które zgłosiły potrzebę szkoleń.

⁶⁷ Potrzebę szkoleń w zakresie pracy socjalnej zadeklarowało w ankiecie 18 PCPR.

poszerzających umiejętności pracy z trudnym klientem (14 wskazań, tj. 73,7%) oraz wiedzę z zakresu problematyki rodzicielstwa zastępczego (14 wskazań, tj. 73,7%). Podobnie wysokie zainteresowanie dotyczy pracy z rodziną wieloprotblemową (13 wskazań, tj. 68,4%) oraz problematyki stresu i wypalenia zawodowego w pracy socjalnej (13 wskazań, tj. 68,4%). Nieco mniej PCPR wykazało na potrzebę szkoleń poszerzających wiedzę z zakresu problematyki przemocy (11 wskazań, tj. 57,9%). Sześć PCPR (31,6%) zauważa potrzebę doskonalenia metod pracy środowiskowej, a cztery jednostki (21,1%) – w zakresie mediacji. Jedna jednostka powiatowa wskazała dodatkowo na potrzebę uczestnictwa pracowników w kursie języka migowego oraz języka słowackiego.

Porównując aktualne zapotrzebowanie szkoleniowe powiatowych centrów pomocy rodzinie z deklarowanym w 2010 r. można zauważyć zmianę zainteresowań. Więcej PCPR widzi potrzebę szkoleń związanych z metodami pracy z trudnym klientem i rodziną wieloprotblemową.

WYKRES 71: Potrzeby szkoleniowe w zakresie pracy socjalnej – PCPR

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

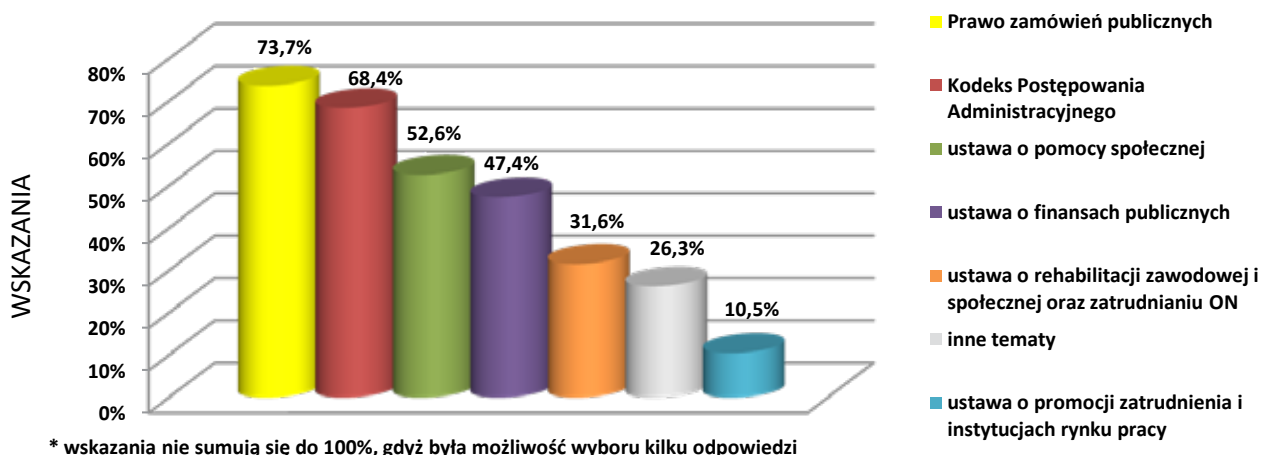
➤ Prawo⁶⁸

Podobnie jak przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie wykazują duże zainteresowanie zmieniającymi się przepisami prawa. Najczęściej wskazywana tematyka potrzebnych szkoleń związana jest z ustawą Prawo zamówień publicznych (14 wskazań z 19 PCPR, tj. 73,7%). 13 jednostek powiatowych odczuwa potrzebę szkolenia pracowników w zakresie Kodeksu Postępowania Administracyjnego (68,4%). Połowa PCPR wykazuje zainteresowanie szkoleniami na temat zmian w ustawie o pomocy społecznej (10 wskazań, tj. 52,6%) oraz w ustawie o finansach publicznych (9 wskazań, tj. 47,4%). 1/3 powiatowych centrów deklaruje chęć dokształcania pracowników z zakresu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (6 wskazań, tj. 31,6%). Wśród innych zagadnień prawnych, pozostających w kręgu zainteresowań szkoleniowych przedstawiciele PCPR można wymienić m. in. ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, czy ustawę o pracownikach samorządowych.

Porównując zapotrzebowanie szkoleniowe PCPR z roku 2010 i obecne zwraca uwagę wzrost zapotrzebowania na szkolenia dotyczące Prawa zamówień publicznych.

⁶⁸ Potrzebę szkoleń w zakresie stosowania przepisów prawa zadeklarowało w ankiecie 18 PCPR.

WYKRES 72: Potrzeby szkoleniowe w zakresie stosowania przepisów prawa – PCPR

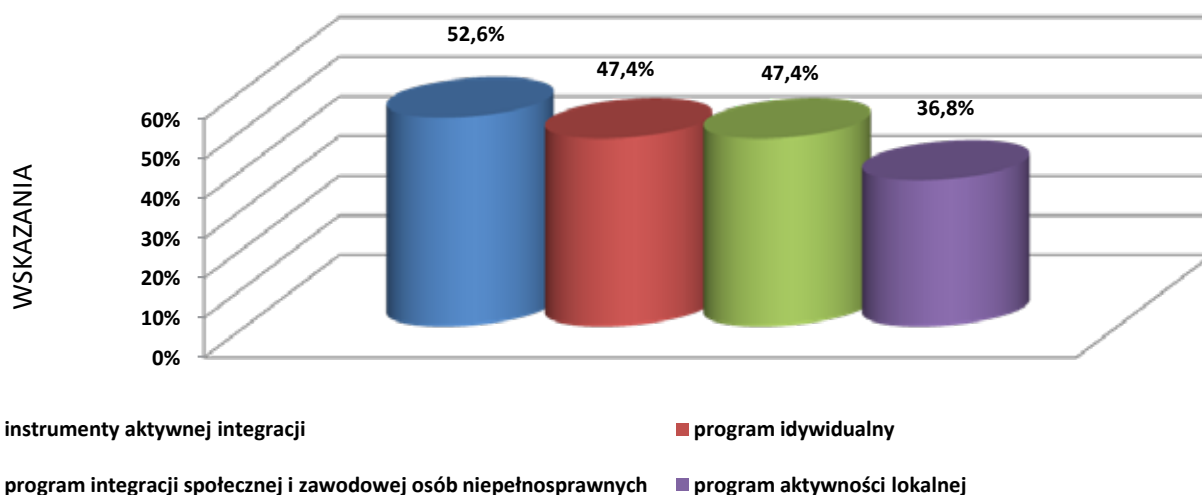

➤ Aktywna integracja⁶⁹

Zagadnieniami związanymi z aktywną integracją są zainteresowane wszystkie powiatowe centra pomocy rodzinie. Połowa z nich (10 wskazań z 19 PCPR, tj. 52,6%) widzi potrzebę szkoleń w zakresie instrumentów aktywnej integracji. Po 9 PCPR (47,4%) jest zainteresowanych pogłębianiem wiedzy w zakresie tworzenia i realizacji programów: indywidualnych (usamodzielniania, czy integracji) oraz integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Natomiast 7 jednostek powiatowych (36,8%) zgłosiło potrzebę szkoleń w zakresie programu aktywności lokalnej.

Zainteresowanie poszczególnymi tematami szkoleniowymi poszerzającymi wiedzę o aktywnej integracji pomiędzy rokiem 2010 r. i 2011 r. pozostaje na podobnym poziomie.

WYKRES 73: Potrzeby szkoleniowe dotyczące aktywnej integracji – PCPR

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

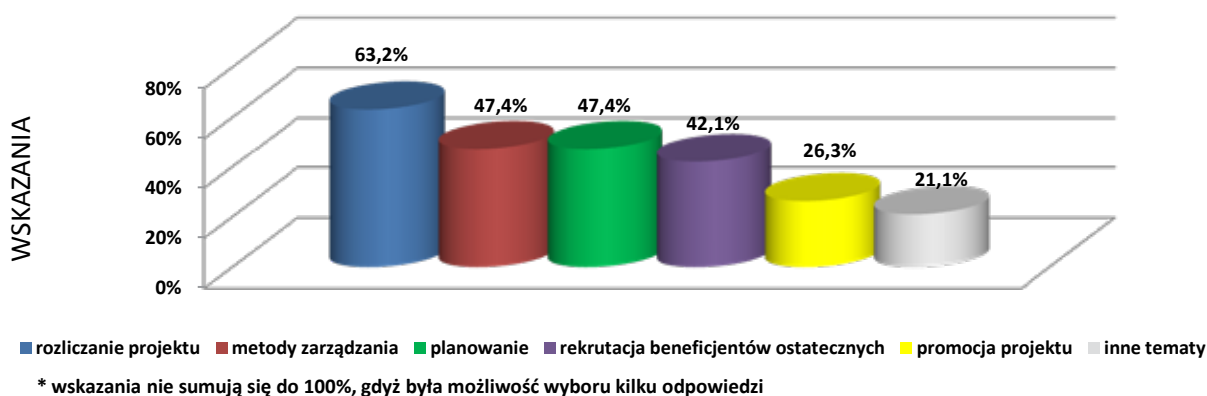
⁶⁹ Potrzebę szkoleń w zakresie aktywnej integracji zadeklarowało w ankiecie 19 PCPR.

➤ Zarządzanie w projekcie⁷⁰

Zagadnieniami związanymi z zarządzaniem w projekcie, podobnie jak w przypadku aktywnej integracji, wykazały zainteresowanie wszystkie jednostki powiatowe. Najwięcej PCPR (podobnie jak w OPS) zgłosiło potrzebę szkoleń z zakresu rozliczania projektu (12 wskazań z 19 PCPR, tj. 63,2%). Prawie połowa PCPR (9 wskazań, tj. 47,4%) widzi potrzebę szkolenia swoich pracowników z metod zarządzania w projekcie i planowania w nim zadań. Natomiast 8 jednostek powiatowych (42,1%) potrzebuje szkoleń dotyczących sposobów rekrutowania beneficjentów ostatecznych, a 5 PCPR (26,3%) – promocji projektu. Wśród innych szkoleń (nie wymienionych w ankiecie) związanych z zarządzaniem w projekcie respondenci z PCPR wymienili monitoring i ewaluację projektu.

Zainteresowanie poszczególnymi tematami szkoleniowymi dotyczącymi zarządzania w projekcie w roku 2010 r. i 2011 r. jest podobne.

WYKRES 74: Potrzeby szkoleniowe dotyczące zarządzania w projekcie - PCPR

➤ Zarządzanie jednostką⁷¹

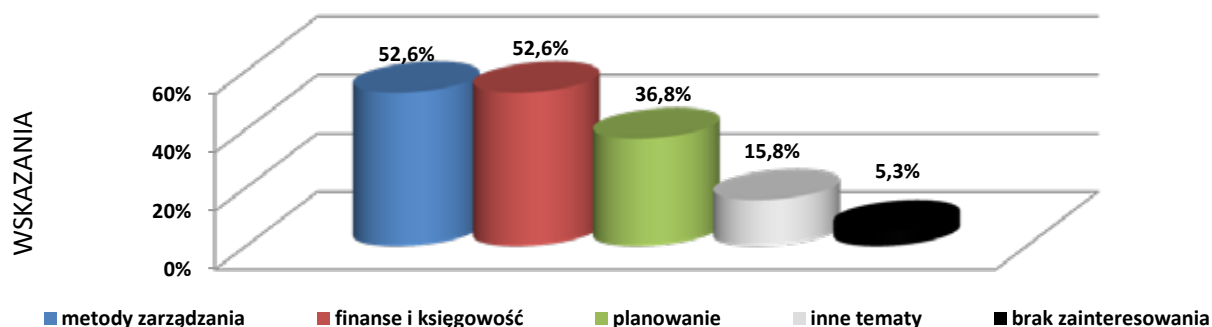
Mniejsze zainteresowanie powiatowych centrów pomocy społecznej dotyczy szkoleń z zarządzania jednostką. Najczęściej (po 10 wskazań z 19 PCPR, tj. 52,6%) było ono związane tematyką metod zarządzania w jednostce oraz finansów i księgowości. 7 jednostek (po 36,8%) deklaruje chęć poszerzania wiedzy pracowników w zakresie planowania działań w jednostce. Wśród innych tematów respondenci wymienili szkolenia związane z organizacją pracy, kontrolą zarządczą i instrukcją kancelaryjną.

Rodzaj zainteresowania tematyką zarządzania jednostką nie zmienił się od 2010 r.

⁷⁰ Potrzebę szkoleń w zakresie zarządzania w projekcie zadeklarowało w ankiecie 19 PCPR.

⁷¹ Potrzebę szkoleń w zakresie zarządzania jednostką zadeklarowało w ankiecie 16 PCPR.

WYKRES 75: Potrzeby szkoleniowe dotyczące zarządzania jednostką – PCPR

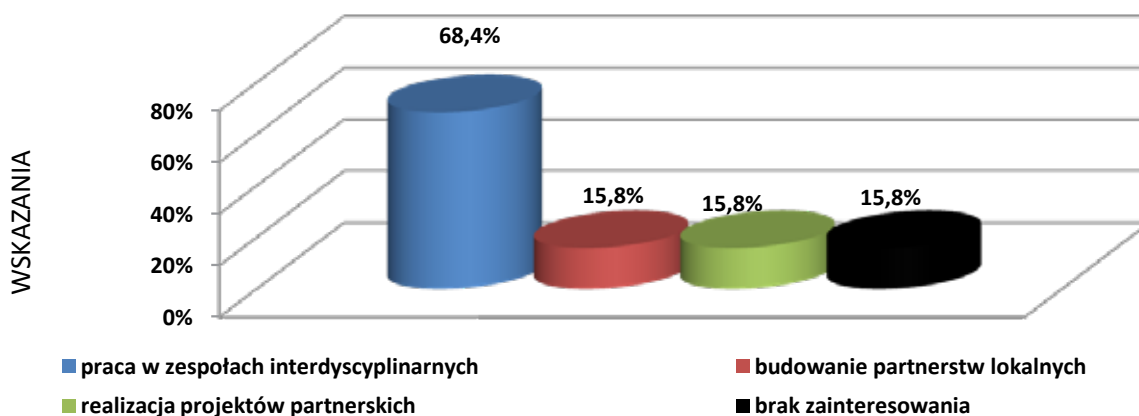
* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

➤ Partnerstwa⁷²

Szkoleniami pogłębiającymi wiedzę o partnerstwach zainteresowanych jest mniej powiatowych centów pomocy rodzinie. Najczęściej centra widzą potrzebę szkoleń przybliżających metody pracy w zespołach interdyscyplinarnych (13 wskazań z 19 PCPR, tj. 68,4%). Natomiast szkolenia dotyczące budowania partnerstw lokalnych i realizacji projektów partnerskich interesują jedynie po trzy jednostki powiatowe (15,8%).

W porównaniu z zapotrzebowaniem na szkolenia poszerzające wiedzę o budowaniu i prowadzeniu partnerstw, jakie deklarowały jednostki powiatowe w 2010 r. i w obecnie analizowanym badaniu, należy zauważyć zwiększenie zainteresowania tą tematyką. Rok wcześniej ta tematyka interesowała 12 PCPR, a obecnie – 16 z nich.

WYKRES 76: Potrzeby szkoleniowe dotyczące partnerstw - PCPR

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

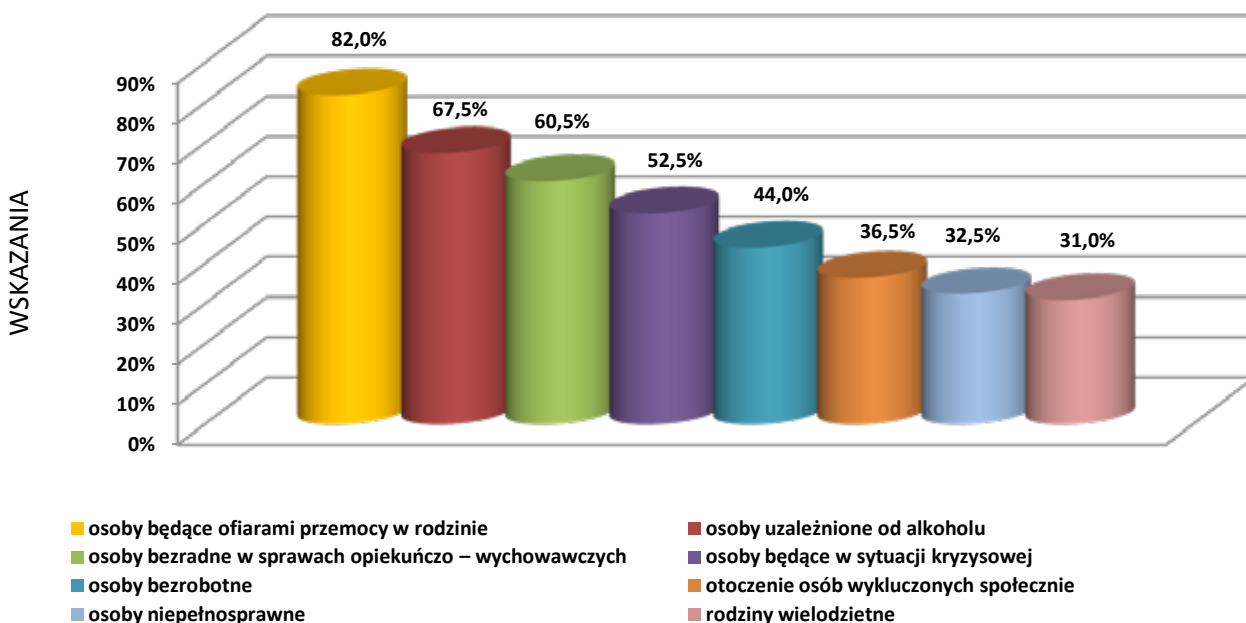
Jednostki pomocy społecznej poproszono w badaniu także o określenie potrzeb szkoleniowych w zakresie doskonalenia pracy z poszczególnymi grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Z analizy wynika, iż wśród wszystkich trzech typów badanych jednostek największe zapotrzebowanie dotyczy szkoleń doskonalących pracę z osobami⁷³:

⁷² Potrzebę szkoleń w zakresie partnerstw zadeklarowało w ankiecie 16 PCPR.

⁷³ Na to pytanie odpowiedziało 200 jednostek (w tym 178 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

- będącymi ofiarami przemocy w rodzinie (164 wskazania z 200 jednostek, tj. 82,0%);
- uzależnionymi od alkoholu (135 wskazań, tj. 67,5%);
- bezradnymi w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (121 wskazań, tj. 60,5%);
- będącymi w sytuacji kryzysowej (105 wskazań, tj. 52,5%).

WYKRES 77: Potrzeba doskonalenia zawodowego w pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym (wskazania najczęstsze) - ogółem (OPS, PCPR, MOPS)

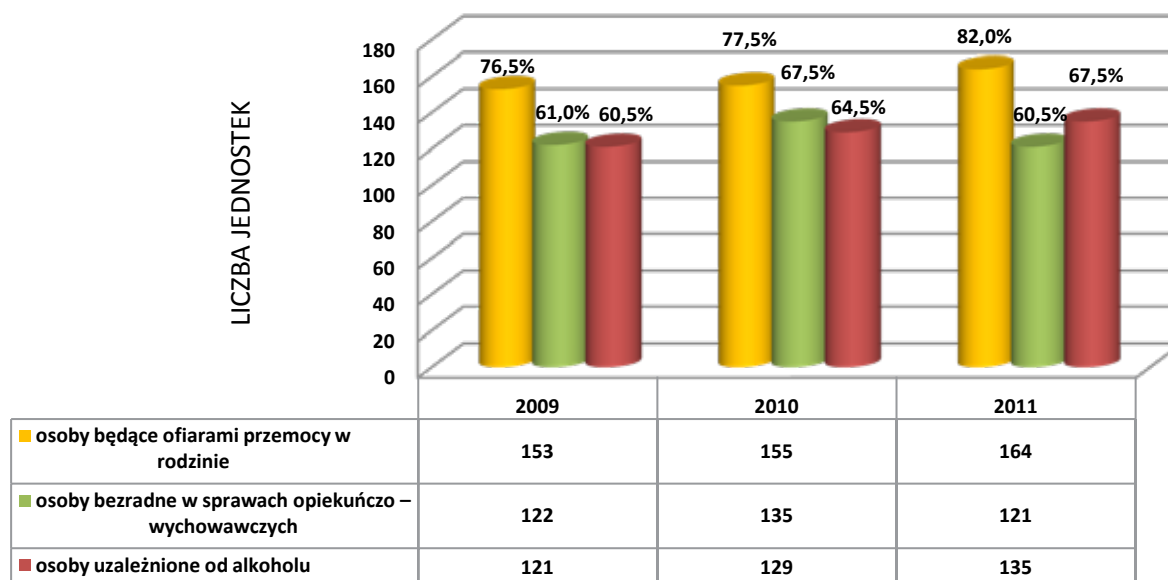

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Porównanie wyników badania z 2011 r. z pochodzącymi z badań z lat poprzednich⁷⁴ pokazuje, iż zapotrzebowanie jednostek pomocy społecznej na szkolenia doskonalące pracę z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym generalnie dotyczy ciągle tych samych grup.

⁷⁴ W 2009 roku na to pytanie odpowiedziało 198 jednostek (w tym 177 OPS, 18 PCPR i 3 MOPS), a w 2010 r. i w 2011 r.– 200 jednostek (w tym 178 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

WYKRES 78: Potrzeba doskonalenia zawodowego w pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2011

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Mimo ogólnej tendencji omówionej powyżej w zależności od rodzaju zadań realizowanych przez trzy typy jednostek pomocy społecznej biorących udział w badaniu, zapotrzebowanie na szkolenia dotyczyło doskonalenia warsztatu pracy z nieco innymi grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Dlatego szczegółowo omówione ono zostanie w podziale na ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich.

Ośrodki pomocy społecznej najczęściej wskazywały⁷⁵ na potrzebę szkoleń na temat pracy z osobami będącymi ofiarami przemocy w rodzinie (149 wskazań z 178 OPS, tj. 83,7%). Większość OPS widzi także konieczność doskonalenia metod pracy z osobami uzależnionymi od alkoholu (125 wskazań, tj. 70,2%), bezradnymi w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (102 wskazania, tj. 57,3%) i będącymi w sytuacji kryzysowej (91 wskazań, tj. 51,1%). Nieco mniejsze zainteresowanie dotyczy szkoleń podnoszących wiedzę na temat pracy z osobami bezrobotnymi (86 wskazań, tj. 48,3%). Natomiast część OPS wykazuje zainteresowanie szkoleniami doskonalącymi umiejętności pracy z rodzinami wielodzietnymi (58 wskazań, tj. 32,6%) oraz z osobami:

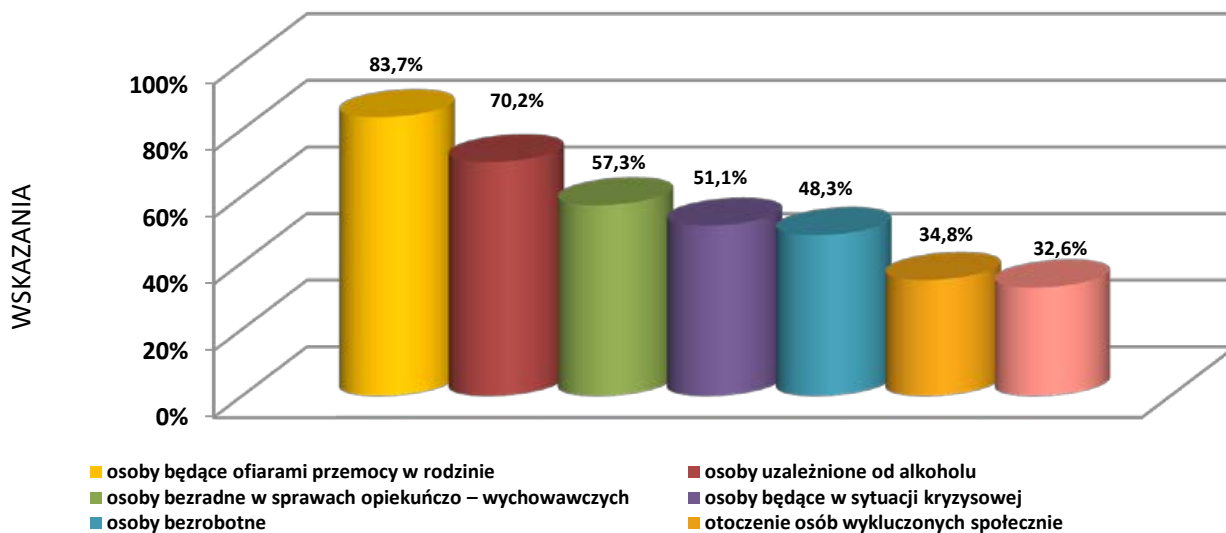
- zwolnionymi z zakładu karnego (53 wskazania, tj. 29,8%);
- niepełnosprawnymi (50 wskazań, tj. 28,1%);
- długotrwale lub ciężko chorymi (50 wskazań, tj. 28,1%);
- nieletnimi (dziećmi i młodzieżą pozbawioną opieki rodzicielskiej – 42 wskazania, tj. 23,6%);
- bezdomnymi (35 wskazań, tj. 19,7%);
- będącymi samotnymi rodzicami (35 wskazań, tj. 19,7%);
- dotkniętymi klęską żywiołową lub ekologiczną (30 wskazań, tj. 16,9%);
- ubogimi (26 wskazań, tj. 14,6%);
- uzależnionymi od narkotyków (26 wskazań, tj. 14,6%);
- młodzieżą opuszczającą całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze (16 wskazań, tj. 9,0%).

Trzy ośrodki pomocy społecznej wskazały dodatkowo na potrzebę szkoleń w zakresie pracy z osobami będącymi ofiarami handlu ludźmi (3 wskazania, tj. 1,7%), a dwa – z uchodźcami (2 wskazania, tj. 1,1%). Nato-

⁷⁵ Na to pytanie odpowiedziało łącznie 178 OPS.

miast jeden OPS dodatkowo wskazał na szkolenia doskonalące pracę z osobami chorującymi psychicznie. Warto dodać, iż szkoleniami podnoszącymi wiedzę na temat pracy z otoczeniem osób wykluczonych społecznie jest zainteresowany co trzeci ośrodek (62 wskazania, tj. 32,6%).

WYKRES 79: Potrzeba doskonalenia zawodowego w pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym – OPS (wskazania najczęstsze)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Należy zaznaczyć, iż od dwóch lat (porównując obecne badanie z przeprowadzonymi w 2010 i w 2009 r.) nie zmieniły się znacząco potrzeby szkoleniowe małopolskich ośrodków pomocy społecznej w zakresie doskonalenia metod pracy z osobami wykluczonymi społecznie.

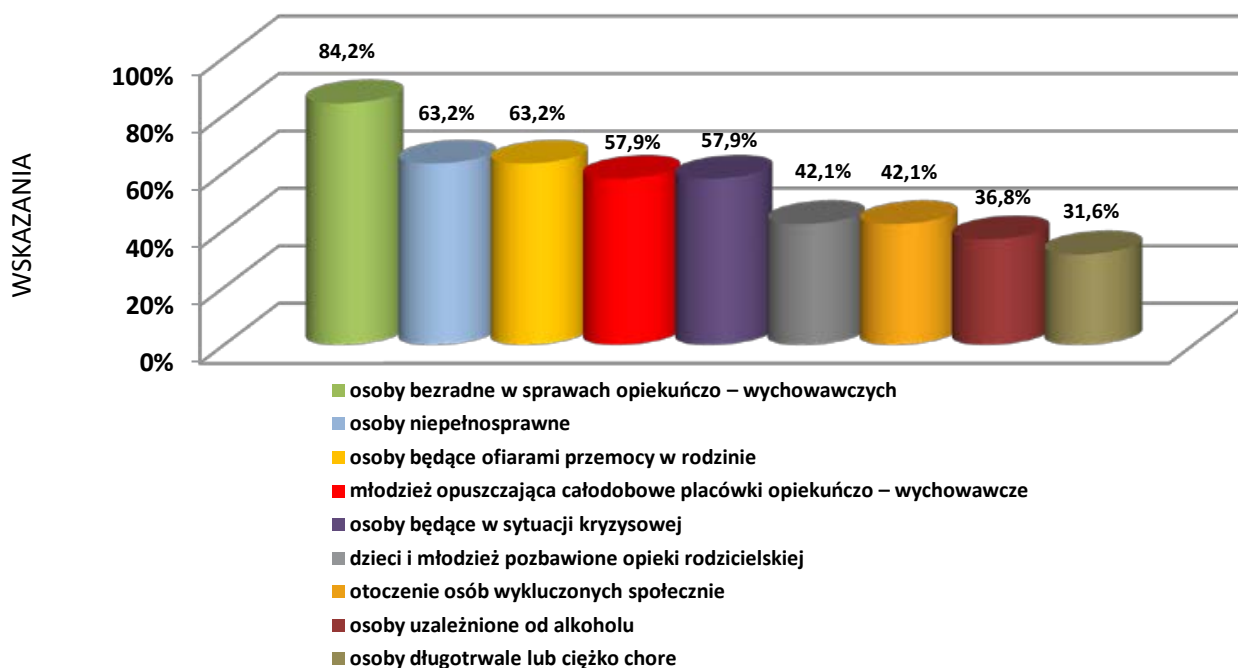
Powiatowe centra pomocy społecznej wykazują potrzebę doskonalenia metod pracy z nieco innymi grupami społecznymi niż OPS⁷⁶. Najczęściej wybieranym tematem szkoleń jest doskonalenie warsztatu pracy z osobami bezradnymi w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (16 wskazań z 19 PCPR, tj. 84,2%). Większość PCPR potrzebuje także szkoleń przybliżającej metody pracy z:

- osobami niepełnosprawnymi (12 wskazań, tj. 63,2%);
- osobami będącymi ofiarami przemocy w rodzinie (12 wskazań, tj. 63,2%);
- młodzieżą opuszczającą całonocne placówki opiekuńczo – wychowawcze (11 wskazań, tj. 57,9%);
- osobami będącymi w sytuacji kryzysowej (11 wskazań, tj. 57,9%).

Część centrów widzi potrzebę poszerzania wiedzy pracowników na temat pracy z dziećmi i młodzieżą pozbawioną opieki rodzicielskiej (8 wskazań, tj. 42,1%), osobami uzależnionymi od alkoholu (7 wskazań, tj. 36,8%), czy długotrwale lub ciężko chorymi (6 wskazań, tj. 31,6%). Trzy PCPR zauważają konieczność doskonalenia warsztatu pracy z osobami będącymi samotnymi rodzicami lub też uzależnionymi od narkotyków. Pojedyncze jednostki powiatowe zwracały zaś uwagę na potrzebę szkolenia w zakresie umiejętności pracy z osobami ubogimi, będącymi ofiarami handlu ludźmi, zwolnionymi z zakładu karnego, dotkniętymi klęską żywiołową lub ekologiczną, a także rodzinami wielodzietnymi, uchodźcami oraz z spokrewnionymi rodzinami zastępczymi. Natomiast metody pracy z otoczeniem osób wykluczonych społecznie chce doskonalить 8 jednostek powiatowych (42,1%).

⁷⁶ Na to pytanie odpowiedziały wszystkie PCPR, tj. 19 jednostek.

WYKRES 80: Potrzeba doskonalenia zawodowego w pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym – PCPR (wskazania najczęstsze)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Porównując potrzeby szkoleniowe PCPR związane z metodologią pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym wskazane w 2010 i 2011 r. można zauważyć zmianę hierarchii ważności potrzeb szkoleniowych w tym zakresie. W 2010 r. jednostki te najczęściej wskazywały na szkolenia doskonalące warsztat pracy z:

- młodzieżą opuszczającą całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze (15 wskazań, 78,9%);
- osobami niepełnosprawnymi (14 wskazań, tj. 73,7%);
- dziećmi i młodzieżą pozbawionymi opieki rodzicielskiej (13 wskazań, tj. 68,4%);
- osobami bezradnymi w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (13 wskazań, tj. 68,4%);
- osobami będącymi w sytuacji kryzysowej (13 wskazań, tj. 68,4%);
- otoczeniem osób wykluczonych społecznie (12 wskazań, tj. 63,2%);
- osobami będącymi ofiarami przemocy w rodzinie (11 wskazań, tj. 57,9%).

Na najszerszą potrzebę szkoleń związanych doskonaleniem pracy z różnymi typami klientów wskazują miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich. Wszystkie trzy MOPS potrzebują szkoleń dotyczących metod pracy z otoczeniem osób wykluczonych społecznie oraz z rodzinami wielodzietnymi i młodzieżą opuszczającą całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze, a także z osobami: ubogimi, bezdomnymi, niepełnosprawnymi, długotrwale lub ciężko chorymi, będącymi ofiarami przemocy w rodzinie lub w sytuacji kryzysowej, bezradnymi w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz uzależnionymi od alkoholu i narkotyków. Dwa MOPS wskazują ponadto na potrzebę doskonalenia metod pracy z dziećmi i młodzieżą pozbawionymi opieki rodzicielskiej, osobami bezrobotnymi, będącymi samotnymi rodzicami oraz dotkniętymi klęską żywiołową lub ekologiczną. Dodatkowo jeden z nich wykazuje zapotrzebowanie na szkolenia doskonalące pracę z osobami będącymi ofiarami handlu ludźmi oraz zwolnionymi z zakładu karnego. Miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich w 2011 r., w stosunku do potrzeb szkoleniowych z 2010 r., wykazały podobnie duże zapotrzebowanie na szkolenie doskonalące warsztat pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

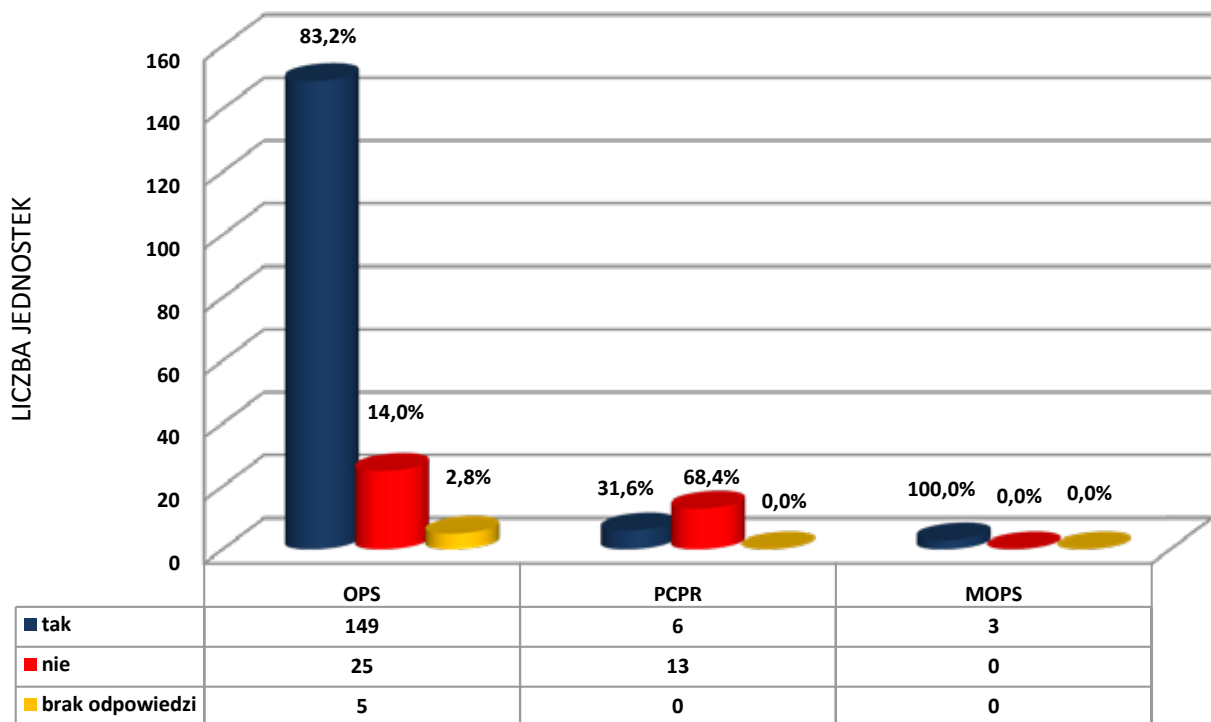
CZĘŚĆ II

I. Programy celowe

Zadania pomocy społecznej jednostki gminne i powiatowe realizują poprzez różnorodne działania. Są wśród nich programy wynikające z rozpoznanych potrzeb gminy, czy powiatu⁷⁷, powiatowe programy pomocy dziecku i rodzinie⁷⁸, programy rządowe, w których uczestniczą jednostki pomocy społecznej⁷⁹ oraz wszystkie inne projekty, których koordynatorem czy liderem jest inny podmiot, a ośrodek pomocy społecznej lub powiatowe centrum pomocy rodzinie je współrealizuje. Aby zdiagnozować skalę i zakres takich inicjatyw w badaniu zapytano zarówno ośrodki pomocy społecznej, jak i powiatowe centra pomocy rodzinie o ich realizację w 2010 r.

Z analizy zebranego materiału wynika, iż realizacja programów rządowych była w 2010 r. dość powszechna. Uczestniczyło w nich ponad 3/4 badanych jednostek pomocy społecznych (158 z 201 jednostek, tj. 78,6%). Przy czym najrzadziej programy rządowe były wdrażane w powiatowych centrach pomocy rodzinie (w 6 jednostkach, tj. 31,6%). Znacznie częściej w programach rządowych uczestniczyły ośrodki pomocy społecznej (149 jednostek, tj. 83,2%), a najczęściej miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich – wszystkie trzy działające w Małopolsce.

WYKRES 81: Realizacja programów rządowych w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

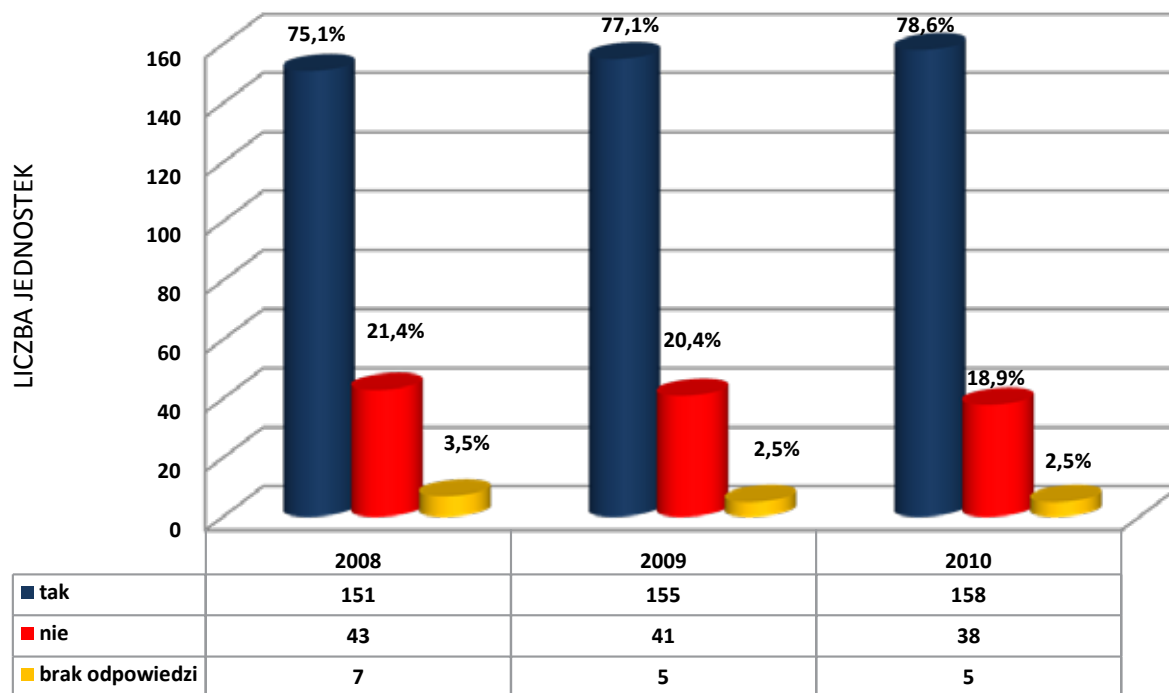
⁷⁷ Art.17 ust. 2 pkt. 4; art.19 pkt. 16 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

⁷⁸ Art.19 pkt. 4 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

⁷⁹ Art. 18 ust. 1 pkt 6; art.20. ust. 1. pkt.3 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Porównując poziom realizacji programów rządowych w 2010 r. i latach poprzednich należy podkreślić, iż wszystkie miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich od lat w nich uczestniczą. Jednocześnie można zauważyć ciągłe, choć niewielkie, zwiększanie się liczby jednostek gminnych je wdrażających. Nadal programy rządowe najrzadziej są realizowane w powiatowych centrach pomocy rodzinie.

WYKRES 82: Realizacja programów rządowych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2010

Jednostki pomocy społecznej uczestniczące w programach rządowych zostały poproszone w badaniu o ich wymienienie. I tak:

➤ Wszystkie ośrodki pomocy społecznej realizujące w 2010 r. programy rządowe wskazały, iż - podobnie jak w latach poprzednich – uczestniczyły w wieloletnim programie „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (142 jednostki)⁸⁰, którego celem jest wspieranie gmin w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym w zakresie dożywiania dzieci oraz zapewniania posiłku osobom go pozbawionym, ze szczególnym uwzględnieniem osób z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich.

W innych programach rządowych jednostki gminne brały udział znacznie rzadziej. Wśród nich znalazły się:

- „Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, mający na celu zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie, zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy oraz zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie (27 OPS);
- program Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) „Uczeń na wsi”, adresowany do niepełnosprawnych uczniów w celu wyrównania szans w zdobyciu przez nich wykształcenia (13 jednostek gminnych);

⁸⁰ Ze 149 OPS, które deklarowały w ankiecie, że uczestniczyły w 2010 r. w programach rządowych 142 jednostki gminne je opisały.

- „Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce”, którego celem jest pełne uczestnictwo Romów w życiu społeczeństwa obywatelskiego i zniwelowanie różnic dzielących tę grupę od reszty społeczeństwa (2 OPS);
- „Program pomocy dla rodzin rolniczych, w których gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej powstały szkody spowodowane przez powódź, obsunięcie się ziemi lub huragan w 2010 r.” (2 OPS);
- „Samorząd gminy dzieciom – nowe świetlice i kluby” w ramach programu „Świetlica, praca i staż – socjoterapia w środowisku gminnym” (1 OPS);
- Poakcesyjny Program Wsparcia Obszarów Wiejskich (1 OPS).

Podobnie jak ośrodki pomocy społecznej, wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich uczestniczyły w 2010 r. w programie „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Dodatkowo dwa MOPS realizowały „Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Polsce” oraz „Rządowy Program na Rzecz Społeczności Romskiej”. W ramach tego ostatniego programu jeden MOPS wskazał na realizację dwóch projektów:

- „Bliżej, Razem” – wieloletniego programu edukacyjnego adresowanego do dzieci romskich w wieku przedszkolnym, którego celem jest organizacja zajęć edukacji przedszkolnej dla dzieci romskich na rzecz wyrównania szans w związku ze startem szkolnym oraz integracji i nauki języka polskiego;
- „Program Zdrowotny – badania dzieci romskich – pielęgniarstwo romskie”.

Jeden MOPS wdrażał dodatkowo „Program pomocy dla rodzin rolniczych, w których gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej powstały szkody spowodowane przez powódź, obsunięcie się ziemi lub huragan w 2010 r.”, a inny – „Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przemocy wśród Dzieci i Młodzieży”.

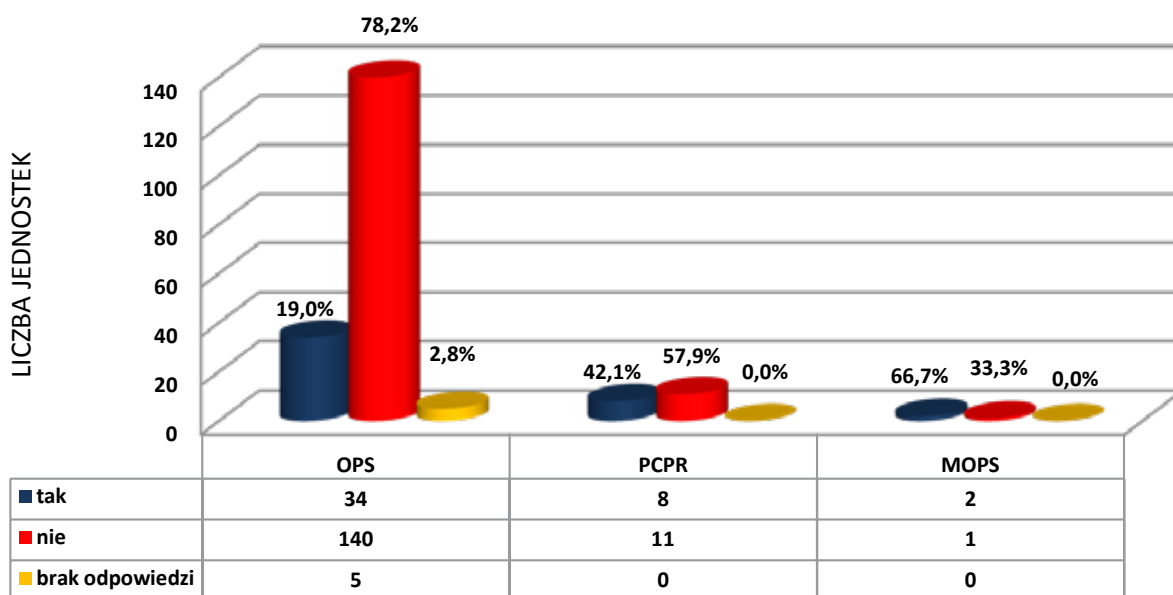
Powiatowe centra pomocy rodzinie uczestniczące w programach rządowych w 2010 r. (6 jednostek) wskazywały najczęściej (5 PCPR) na wdrażanie „Programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie”. Poza tym jeden PCPR wskazał na realizację projektu pn. „Chcę mieć rodzinę” (mający na celu przygotowanie kandydatów do pełnienia roli niespokrewnionej rodziny zastępczej), który został sfinansowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach dotacji na realizację Programu Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w 2010 r.

Obok programów rządowych jednostki pomocy społecznej powinny podejmować inne działania z zakresu pomocy społecznej wynikające z rozpoznanych lokalnych potrzeb (jako zadanie własne zapisane w ustawie o pomocy społecznej). Z badania wynika, iż programy celowe wynikające z potrzeb lokalnych realizowały w 2010 r. 44 z 201 jednostek (21,9%)⁸¹, w tym 34 OPS⁸², 8 PCPR i 2 MOPS powiatów grodzkich.

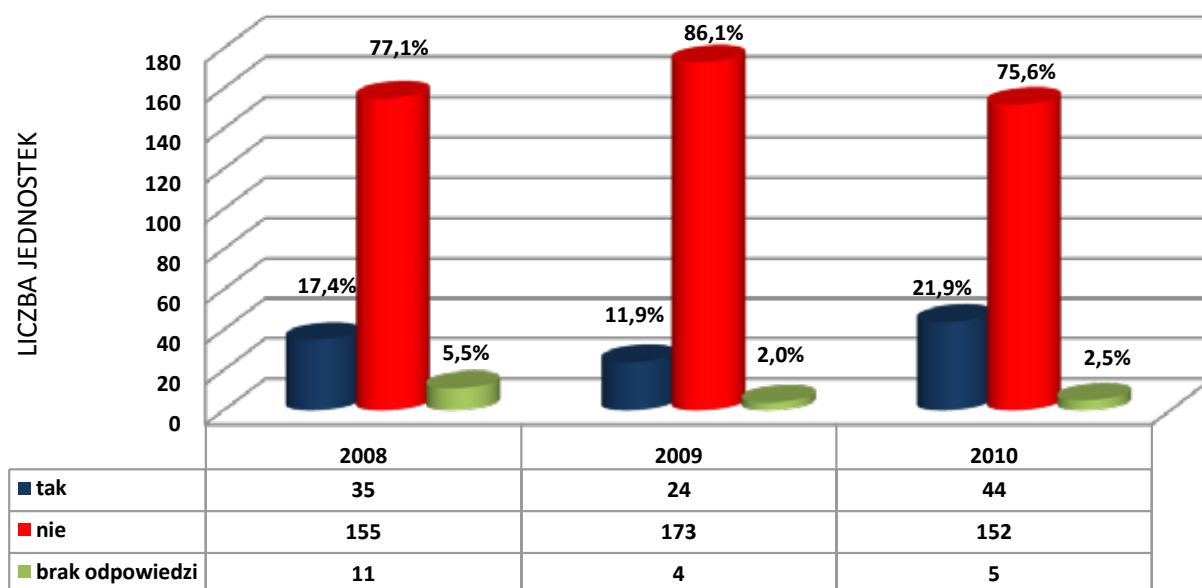
⁸¹ Na to pytanie nie odpowiedziało 5 jednostek (OPS).

⁸² Z 34 OPS, które odpowiedziały w ankiecie, że realizowały w 2010 r. inne niż rządowe programy celowe, 31 opisały je.

WYKRES 83: Realizacja innych niż rządowe programów celowych w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

WYKRES 84: Realizacja innych niż rządowe programów celowych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2010

Porównując ilość programów celowych (innych niż rządowe) realizowanych w 2010 r. i we wcześniejszych latach można zauważyć wzrost liczby tych programów w 2010 r., w stosunku do roku poprzedniego (a nawet do 2008 r.). Taka sytuacja dotyczy głównie ośrodków pomocy społecznej i miejskich ośrodków pomocy społecznej miast na prawach powiatów (tyle samo PCPR co rok wcześniej realizuje omawiane programy). W 2010 r. przybyło 20 jednostek realizujących programy wynikające z rozeznaczonych potrzeb gmin, w tym jedna jednostka miasta na prawach powiatu.

Podobnie jak w przypadku programów rządowych, jednostki pomocy społecznej realizujące inne programy celowe zostały poproszone w badaniu o ich opisanie. Będą one przedstawione w podziale na trzy typy badanych jednostek.

34 małopolskie ośrodki pomocy społecznej opisały 41 programów wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy realizowanych w 2010 r. Najczęściej jednostki gminne wdrażały jeden taki program (29 jednostek). Trzy jednostki gminne wdrażały po 2 programy, a dwie – 3 programy. Wśród realizowanych w 2010 r. programów wynikających z rozpoznanych gminnych potrzeb opisanych przez przedstawicieli OPS można znaleźć bardzo różne inicjatywy:

- w 6 jednostkach gminnych, gdzie programy sfinansowano ze środków własnych była to organizacja:
 - wypoczynku letniego dla dzieci (1 OPS),
 - zaopatrzenia w opał (1 OPS), bądź leki (2 OPS);
 - Centrum Aktywności Lokalnej, którego celem była praca ze społecznością lokalną;
 - Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – w celu ograniczenia negatywnych skutków nadużywania alkoholu w rodzinie i środowisku lokalnym;
 - Lokalnego Programu Pomocy Grupom Zależnym, mającego na celu dostarczenie obiadu osobom potrzebującym, tzn. osobom starszym, chorym i niewydolnym nie objętym programem rządowym „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”;
- trzy OPS podjęły współpracę z Bankiem Żywności w ramach programu „Dostarczanie żywności dla najuboższej ludności Unii Europejskiej”. W jednej gminie udzielano wsparcia osobom o niskim uposażeniu i dzieciom wymagającym długotrwałego kosztownego leczenia i rehabilitacji, w drugim - osobom samotnym, starszym i chorym, a w trzecim – osobom najuboższymi;
- w Gminie Kęty powstał Klub Integracji Społecznej mający na celu wsparcie osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej m.in. poprzez przekazywanie informacji na temat funkcjonowania spółdzielni socjalnych, zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu poprzez naukę obsługi komputera i Internetu, zdobywanie nowych kwalifikacji zawodowych oraz naukę podstaw języka angielskiego w ramach współpracy z Klubem Wolontariusza.
OPS w Kętach uczestniczył też w projekcie „Zintegrowana Polityka Bezpieczeństwa – Szkoła Promująca Bezpieczeństwo” prowadzonym przez Powiatowy Zespół Szkół nr 9 im. Marii Dąbrowskiej w Kętach. Projekt był skierowany do uczniów i ich rodziców i miał na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa na terenie szkoły i poza nią oraz wzrost świadomości o zagrożeniach, które mogą spotkać młodych ludzi.
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzyciążu uczestniczył w projekcie „Razem Możemy Więcej” realizowanym w ramach Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym 2010. Dzięki wsparciu finansowemu Unii Europejskiej oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej zorganizowano cykl szkoleń z zakresu rozpoznawania i diagnozowania przemocy w rodzinie ze szczególnym uwzględnieniem przemocy wobec osób starszych. Liderem projektu była gmina Klucze, a uczestnikami, oprócz gminy Trzyciąż, OPS w Bolesławiu;
- GOPS Limanowa kontynuował w 2010 r. współpracę z holenderską fundacją „Stichting Hulp Aan Limanowa” z miasta Hoogeveen. W ramach projektu oferowane było wsparcie dla najuboższych wielodzietnych rodzin. Holendrzy zbierają dary w różnych miejscowościach wokół Hoekhaven, następnie własnymi samochodami dostarczają do Limanowej.

Jednym ze sposobów reagowania na potrzeby gminy jest realizacja projektów systemowych w ramach Podziałania 7.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Jak wynika z analizy takie projekty realizuje 170 OPS. Jednak jedynie 26 jednostek opisało je, jako programy wynikające z rozpoznanych lokalnych potrzeb. Zgodnie z zasadami PO KL inicjatywy te są kierowane do osób w wieku aktywności zawodowej (15 – 64 lata) korzystających z pomocy społecznej, niepracujących lub zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz otoczenia tych osób. Ich celem jest aktywizacja osób bezrobotnych i pozostających bez pracy. Opisane w ankiecie trzy programy są skierowane do węższej grupy odbiorców. Celem pierwszego z nich było podejmowanie działań profilaktycznych i ograniczenie problemu przemocy w rodzinie, adresatami zaś – ofiary i sprawcy przemocy, rodziny doznające przemocy oraz społeczność lokalna. Druga inicjatywa to projekt pod nazwą „Aktywna młodzież”. Jego celem było zwiększenie aktywności społecznej grupy młodzieży w wieku 15-25 lat poprzez udział w sześciomiesięcznych działaniach aktywizacyjnych o kierunku prospołecznym. Natomiast trzecia inicjatywa to Program Aktywności Lokalnej, który był skierowany do społeczności lokalnej mający na celu jego aktywizację społeczną.

Dwa z trzech funkcjonujących w Małopolsce miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich realizowały w 2010 r. programy celowe inne niż rządowe⁸³. Jeden z nich realizował (głównie w ramach własnych środków budżetowych) program pomocy dziecku i rodzinie mający na celu:

- wzmocnienie rodzin w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo – wychowawczych,
- poprawę sytuacji rodzin zagrożonych dysfunkcją,
- rozwój środowiskowych form pomocy dziecku i rodzinie i rodzinnych zastępczych form opieki nad dzieckiem,
- organizację i funkcjonowanie placówek opiekuńczo – wychowawczych w sposób umożliwiający powrót do rodzin naturalnych lub przygotowanie do samodzielnego życia
- przygotowanie do samodzielnego życia wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych.

Drugi miejski ośrodek pomocy społecznej realizował w 2010 r. w sumie sześć programów. Wśród nich 4 były programami pomocy dziecku i rodzinie oraz dwa wynikające z innych lokalnych potrzeb.

Jeżeli chodzi o programy pomocy dziecku i rodzinie, to jeden z nich „Program pracy z rodzinami z problemami opiekuńczo – wychowawczymi”, finansowany z budżetu miasta, miał na celu wzmocnienie rodzin dysfunkcyjnych w prawidłowym pełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, zapobieganie sytuacjom objęcia dziecka opieką i wychowaniem poza rodziną, stwarzanie warunków umożliwiających powrót dziecka do rodziny biologicznej poprzez przygotowanie rodziców do prawidłowego pełnienia funkcji rodzicielskich oraz kształtowanie kompetencji opiekuńczo – wychowawczych u kobiet w ciąży: nieletnich oraz tych, których dzieci są już objęte opieką zastępczą. Pozostałe trzy programy pomocy dziecku i rodzinie były finansowane w 80% ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (w ramach dotacji na realizację Programu Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w 2010 r.) i w 20% ze środków Gminy Miejskiej Kraków:

- „Program pracy z rodziną wieloproblemową”, kierowany do rodzin, których dziecko zostało umieszczone w placówce całodobowej lub występowało zagrożenie objęcia dziecka wychowaniem poza rodziną;
- „Pukam do drzwi dorosłości. Wspieranie rozwoju wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej.” – mający na celu przygotowanie wychowanków rodzin zastępczych w wieku powyżej 15 roku życia, objętych pomocą ośrodka, do procesu usamodzielnienia, zapewniającego prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie i podejmowanie nowych ról społecznych specyficznych dla osoby dorosłej;
- „Mowa – rozmowa – porozumienie. Jak żyć z nastolatkiem” – realizowany w celu wzmocnienia więzi rodzinnych poprzez poprawę komunikacji interpersonalnej w niezawodowych rodzinach zastępczych zamieszkujących na terenie miasta Krakowa, wychowujących dzieci w wieku od 12 do 17 lat.

⁸³ 2 MOPS realizowało w 2010 r. 7 programów wynikających z rozeznanych potrzeb miasta.

Pozostałe inicjatywy MOPS to:

- „Program reintegracji zawodowej i społecznej osób bezrobotnych i ich rodzin” - finansowany z budżetu gminy, skierowany do osób bezrobotnych, poszukujących pracy i ich rodzin oraz osób wymagających reintegracji zawodowej i społecznej, korzystających z pomocy ośrodka, zgłaszających się do Klubu Integracji Społecznej (KIS) oraz kierowanych do KIS przez pracownika socjalnego;
- „Projekt Opiekun Środowiskowy” (współfinansowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz budżet miasta), którego celem było wyjście bezrobotnych z obszaru zagrożenia wykluczeniem społecznym poprzez nabycie wiedzy i umiejętności oraz pracę w zawodzie opiekuna środowiskowego.

Osiem powiatowych centrów pomocy rodzinie realizowano w 2010 r. łącznie 10 programów celowych innych niż rządowe, wśród których sześć to programy pomocy dziecku i rodzinie. Większość PCPR realizowała jeden program (6 PCPR), natomiast dwie jednostki powiatowe realizowały po dwa takie programy (w tym po jednym programie pomocy dziecku i rodzinie).

Wśród programów pomocy dziecku i rodzinie PCPR realizowały w 2010 r. następujące inicjatywy:

- „Z pomocą rodzinie” – projekt systemowy współfinansowany ze środków EFS w ramach projektu systemowego PO KL (7.1.2) mający na celu wzrost aktywności społeczno – zawodowej ludności powiatu, którego beneficjentami ostatecznymi były osoby bezradne w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, niepełnosprawne, opuszczające placówki opiekuńczo – wychowawcze oraz rodziny zastępcze;
- „Świat otwarty dla nas” – program skierowany do rodzin zastępczych i ich wychowanków;
- program koordynujący działania na rzecz dziecka i rodziny, zwłaszcza rodziny wielodzietne z terenu powiatu;
- program mający na celu utrzymanie dziecka w jego naturalnym środowisku oraz pomoc rodzinom z problemami opiekuńczo – wychowawczymi.

Dwa kolejne programy pomocy dziecku i rodzinie są wieloletnimi inicjatywami i mają na celu zapewnienie kompleksowej opieki i wsparcia dzieciom i rodzinom z terenu powiatu. Przy czym adresatami jednego były rodziny biologiczne, rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo – wychowawcze oraz usamodzielniani wychowankowie. Natomiast drugiego:

- rodziny zastępcze;
- dzieci i młodzież w placówkach opiekuńczo – wychowawczych;
- usamodzielniani wychowankowie rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych,
- rodziny niewydolne wychowawczo, bezradne w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (zwłaszcza niepełne lub wielodzietne) i dysfunkcyjne, a także ubogie i zagrożone ubóstwem oraz dotknięte przeemocą.

Jednocześnie te dwa powiatowe centra pomocy rodzinie wdrażały także projekty na rzecz osób niepełnosprawnych współfinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Pierwszy z nich „Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Powiatu Limanowskiego na Lata 2009 – 2014” miał na celu wyrównanie szans życiowych osób niepełnosprawnych, adresatami zaś były osoby niepełnosprawne i ich otoczenie. Drugi pod nazwą „Ośrodki Informacji dla Osób Niepełnosprawnych” realizowany był w celu dostarczenia osobom niepełnosprawnym, ich rodzinom i opiekunom oraz instytucjom i organizacjom pozarządowym działającym na ich rzecz, a także pracodawcom rzetelnych i kompleksowych informacji służących wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych w aktywizacji społecznej i zawodowej.

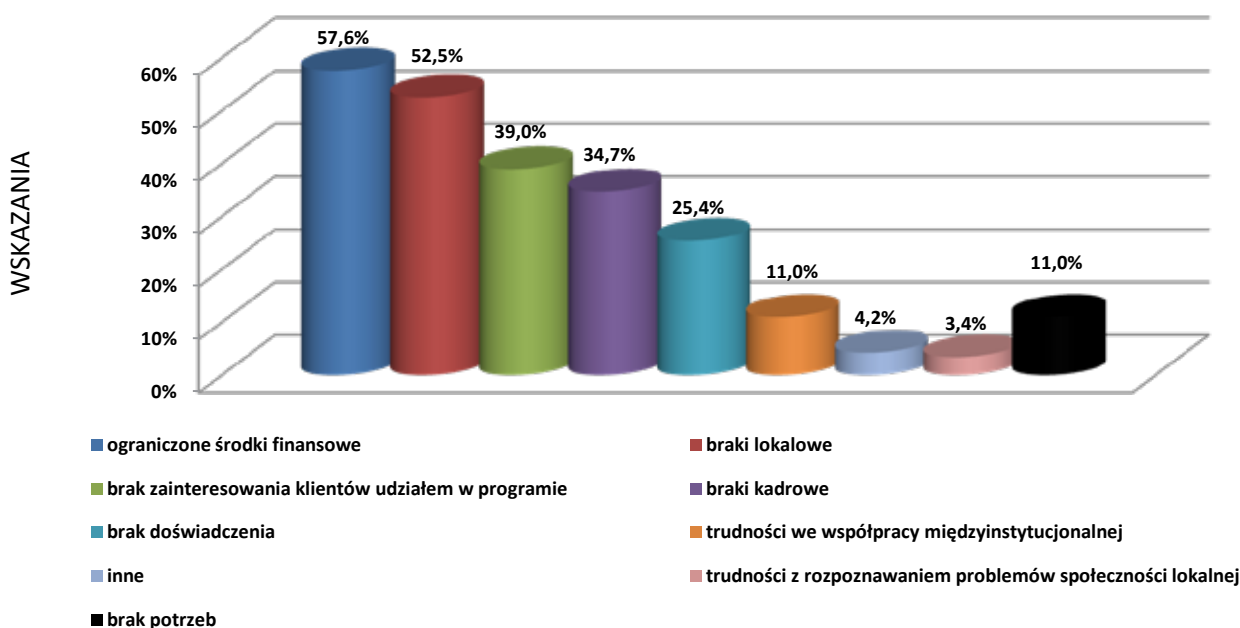
Także pozostałe dwa programy realizowane w 2010 r. w powiatowych centrach pomocy rodzinie były skierowane do osób niepełnosprawnych. Pierwszy z nich to „Program Działań na Rzecz Osób Niepełnospraw-

nych”, a drugi realizowany w ramach projektu systemowego w ramach Poddziałania 7.1.2 PO KL i miał na celu zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej klientów PCPR zagrożonych wykluczeniem społecznym, adresowanym do osób niepełnosprawnych, a także rodzin wieloproblemowych.

Brak powszechnej realizacji programów celowych rodzi pytanie o przyczyny takiej sytuacji. W badaniu zapytano respondentów dlaczego takie projekty nie są wdrażane w gminie czy w powiecie. Jak wynika z analizy⁸⁴ najczęściej przeszkód we wdrażaniu takich programów jest związanych z ograniczonymi środkami finansowymi jednostki (68 wskazań ze 118 jednostek, tj. 57,6%, w tym: 62 OPS i 6 PCPR) i brakami lokalnymi (62 wskazania, tj. 52,5%, w tym: 60 OPS i 2 PCPR). Dość powszechnie wymieniano także brak zainteresowania klientów udziałem w programie (46 wskazań, tj. 39,0%, w tym: 43 OPS i 3 PCPR) i braki kadrowe (41 wskazań, tj. 34,7%, w tym: 39 OPS i 2 PCPR). Dużo mniejszą przeszkodą, jak pokazuje analiza, był brak doświadczenia (30 wskazań, tj. 25,4%, w tym: 28 OPS i 2 PCPR), czy też trudności we współpracy międzyinstytucjonalnej (13 wskazań, tj. 11,0%, w tym: 11 OPS i 2 PCPR). Należy dodać, iż wśród innych przyczyn (5 wskazań, tj. 4,2%, w tym: 4 OPS i 1 PCPR) najczęściej wskazywano, iż potrzeby lokalne są w sposób wystarczający zaspokajane poprzez realizację projektu systemowego w ramach Poddziałania 7.1.1 lub 7.1.2 PO KL. Niepokojące jest, iż 13 OPS (11,0%) nie widziało w 2010 r. potrzeby wdrażania omawianych programów, a 4 jednostki (3,4%, w tym 2 OPS i 2 PCPR) miały trudności z rozpoznaniem problemów społeczności lokalnej.

Biorąc pod uwagę argumentację poszczególnych typów badanych jednostek (OPS i PCPR) dotyczącą przyczyn nierealizowania programów celowych można zauważyć, iż bariery utrudniające realizację tych programów najczęściej wymieniają ośrodki pomocy społecznej.

WYKRES 85: Przyczyny braku programów celowych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Porównując argumentację badanych podawaną w 2010 roku i obecnie w zakresie przyczyn nierealizowania programów celowych zwraca uwagę niezmienność czynników utrudniających wdrażania takich programów.

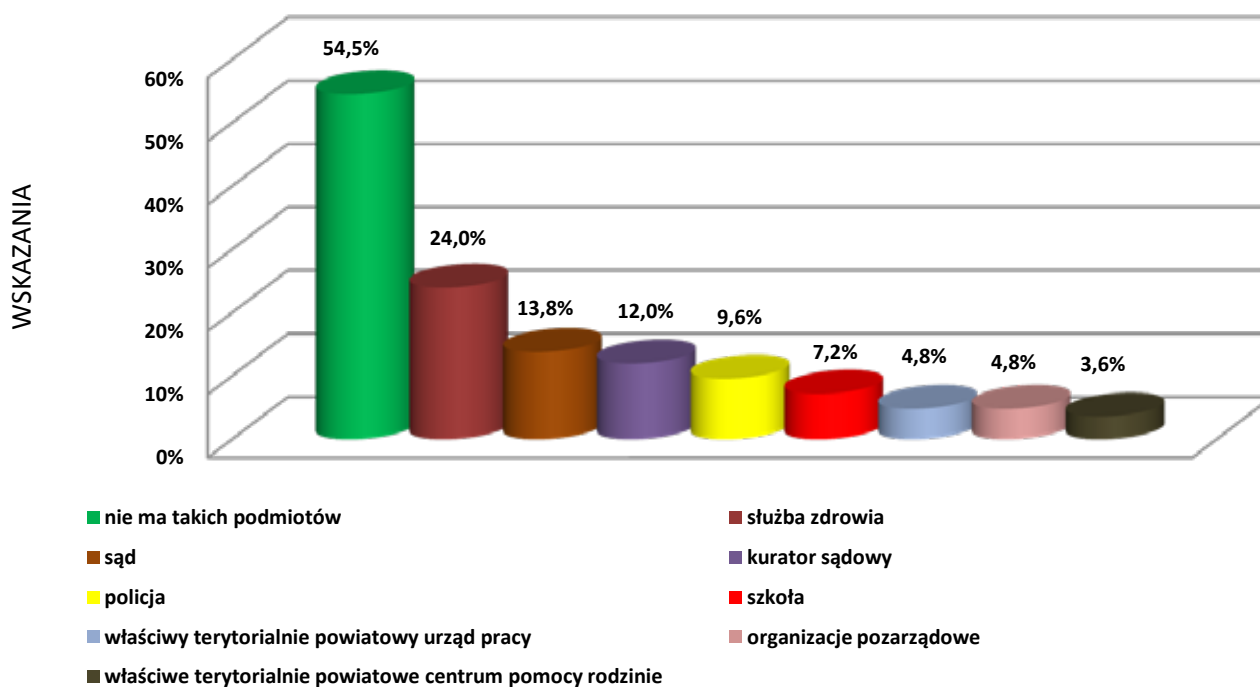
⁸⁴ Ze 152 jednostek (140 OPS, 11 PCPR i 1 MOPS), które deklarowały w ankiecie, że nie realizowały w 2010 r. programów wynikających z rozeznanych lokalnych potrzeb 118 jednostek (109 OPS i 9 PCPR) podało przyczyny takiej sytuacji.

Współpraca jednostek pomocy społecznej z innymi jednostkami i organizacjami

Jednym z problemów utrudniających realizację programów celowych mogą być trudności we współpracy międzyinstytucjonalnej. W podjęto próbę diagnozy z którymi instytucjami, bądź organizacjami współpraca jest najtrudniejsza i co jest tego przyczyną.

Z badania wynika, iż ponad połowa wypowiadających się jednostek pomocy społecznej w tej kwestii (54,0%, tj. 102 z 189 jednostek, w tym: 91 OPS, 10 PCPR, 1 MOPS)⁸⁵ twierdzi, iż nie ma problemów ze współpracą z innymi podmiotami. Koresponduje to z odpowiedziami na temat barier w realizacji programów wynikających z rozeznaczonych lokalnych potrzeb – jedynie 11,0% (11 OPS i 2 PCPR) twierdzi, iż taką przeszkodą są problemy we współpracy międzyinstytucjonalnej. Jednostki pomocy społecznej, które mają jednak problemy we współpracy międzyinstytucjonalnej wymieniały różne podmioty, z którymi współdziałanie sprawia trudności.

WYKRES 86: Podmioty, z którymi współpraca jest najtrudniejsza – OPS (wskazania najczęstsze)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Ośrodki pomocy społecznej w grupie instytucji, z którymi współpraca jest trudna wymieniały najczęściej służbę zdrowia (40 wskazań ze 167 OPS, tj. 24,0%). Część jednostek gminnych wskazywało sąd (23 wskazania, tj. 13,8%) i kuratorów sądowych (20 wskazań, tj. 12,0%) oraz policję (16 wskazań, tj. 9,6%) i szkoły (12 wskazań, tj. 7,2%) jako instytucje, z którymi współpraca nie jest najlepsza. Niektóre OPS w grupie podmiotów, z którymi współpraca nie jest najlepsza wymieniły właściwy terytorialnie powiatowy urząd pracy

⁸⁵ Pytanie dotyczyło wszystkich jednostek uczestniczących w badaniu, tj. 201, w tym: 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS. Jednak wypowiedziało się na to pytanie 189 jednostek (w tym: 167 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

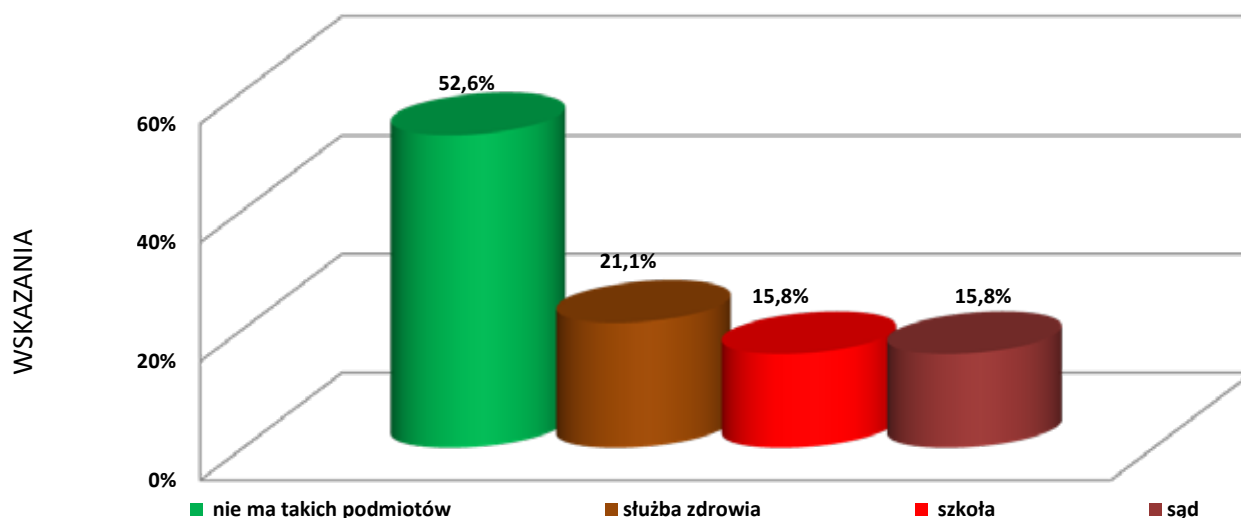
(8 wskazań, tj. 4,8%), organizacje pozarządowe (8 wskazań, tj. 4,8%), właściwe terytorialnie powiatowe centrum pomocy rodzinie (6 wskazań, tj. 3,6%) i ośrodek interwencji kryzysowej (3 wskazania, tj. 1,8%). Pojedyncze OPS wymieniły: inne ośrodki pomocy społecznej, ośrodek adopcyjno – opiekuńczy, placówki opiekuńczo – wychowawcze, jednostki specjalistycznego poradnictwa. Wśród innych, nie wymienionych w kafeterii ankiety podmiotów OPS wskazały (6 wskazań, tj. 3,6%): Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie (4 wskazania) i pełnomocnika burmistrza ds. przeciwdziałania uzależnieniom (jedno wskazanie) oraz prokuraturę (jedno wskazanie).

Część badanych ośrodków pomocy społecznej pytanych dlaczego współpraca z niektórymi podmiotami jest trudna przekonuje, że przeszkody wynikają z braku chęci współpracy z przedstawicielami jednostek pomocy społecznej. Inne badane OPS zauważają także brak zaangażowania w realizację swoich zadań. Niektóre ośrodki wskazywały na bardziej konkretne bariery:

- we współpracy z służbą zdrowia wskazywano na słaby przepływ informacji między instytucjami, brak umocowań prawnych dotyczących takiej współpracy, przerzucanie odpowiedzialności w sytuacjach kryzysowych na ośrodek, brak wystarczającej wiedzy na temat zadań realizowanych przez pracowników socjalnych lub też niechęć do podejmowania interwencji lekarskiej zwłaszcza w środowiskach ubogich i zaniedbanych;
- we współpracy z sądem przeszkody związane były z brakiem wymiany informacji, zwłaszcza zwrotnych (np. w przypadku kierowania sprawy do sądu), nie uwzględnianiem opinii pracowników socjalnych w podejmowanych decyzjach, brakiem elastyczności w podejmowanych działaniach i długotrwałymi postępowaniami;
- we współpracy z kuratorami sądowymi badane OPS zauważają trudności związane z brakiem: wymiany informacji (podobnie jak w przypadku współpracy z sądem), a także adekwatnej reakcji na sygnały zgłaszane przez pracowników socjalnych oraz niechęć do podejmowania wspólnych działań (np. brak reakcji na zaproszenie do prac w zespole interdyscyplinarnym);
- we współpracy z policją przeszkodą były wydłużające się postępowania, niechęć do podejmowania wspólnych działań jak np. brak reakcji na zaproszenie do prac w zespole interdyscyplinarnym (podobnie jak we współpracy z kuratorami sądowymi) oraz brak wystarczającej wiedzy na temat zadań realizowanych przez pracowników socjalnych;
- we współpracy ze szkołą respondenci wymieniają także przeszkody związane z brakiem przepływu informacji (jak w przypadku współpracy z wcześniej omówionymi instytucjami) i brakiem wiedzy na temat zadań pomocy społecznej oraz niechęcią do angażowania się w pozaszkolne sprawy ucznia.

Powiatowe centra pomocy rodzinie wśród instytucji, z którymi współpraca jest dość trudna wymieniały (podobnie jak OPS) służbę zdrowia (4 wskazania z 19 PCPR), szkoły (3 wskazania) i sąd (3 wskazania). Pojedyncze jednostki powiatowe wskazały policję, kuratorów sądowych, ośrodki pomocy społecznej, inne powiatowe centra pomocy rodzinie oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze. Dodatkowo PCPR wskazały jeszcze (2 wskazania) Zakład Ubezpieczeń Społecznych i młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

WYKRES 87: Podmioty, z którymi współpraca jest najtrudniejsza – PCPR (wskazania najczęstsze)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Badane powiatowe centra pomocy rodzinie wśród przyczyn trudności ze współpracą z niektórymi podmiotami podawały, iż:

- współpraca z służbą zdrowia jest utrudniona, gdyż nie ma procedur współdziałania oraz zrozumienia potrzeb i zadań pomocy społecznej, nie ma też chęci współpracy;
- współpraca ze szkołą napotyka na przeszkody wynikające z obrony swoich „pozycji” i braku zainteresowania zmianą postaw i metod pracy przez pracowników oraz bagatelizowana problemów wychowawczych (przekonanie o nie występowaniu jakiś zjawisk jak np. przemocy);
- bariery we współpracy z sądem wynikają z różnych podejść do problemu i odległego w czasie wydania postanowień, a także z braku zainteresowania współpracą.

Dwa miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich wskazały sąd jako instytucję, z którą współpraca nie jest doskonała. Dodatkowo jeden z nich wskazał policję i służbę zdrowia, a drugi kuratorów sądowych i młodzieżowe ośrodki wychowawcze. Jako przyczyny nienajlepszej współpracy z tymi podmiotami MOPS wskazywały:

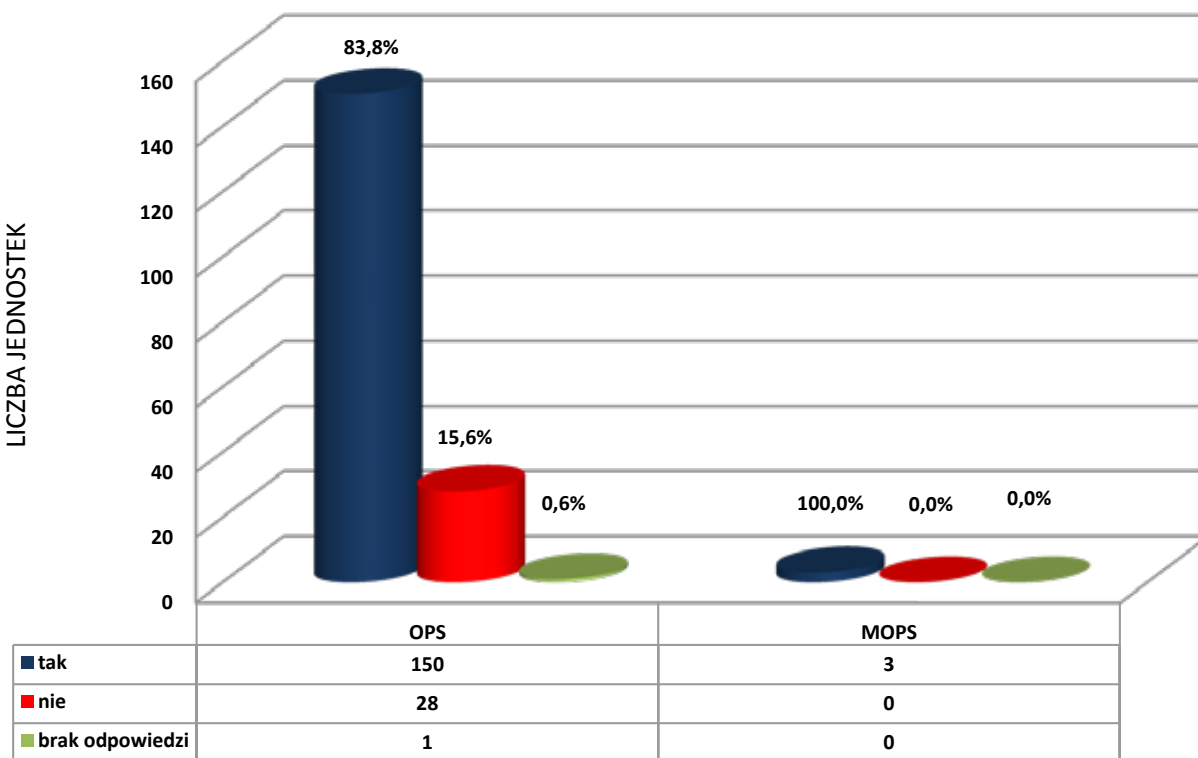
- we współpracy z sądem i kuratorami sądowymi – udzielanie niepełnych informacji, długotrwałe postępowania sądowe, brak informacji zwrotnej o wynikach toczących się postępowań, nieterminowe odpowiedzi na pisma lub ich brak; odmienne postrzeganie problemów w rodzinach zastępczych, współpraca najczęściej jednostronna, a dodatkowo wykluczające się procedury (np. zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich nie mogą przysyłać do ośrodka wyroków sądów, na podstawie których wychowankowie zostali w nich umieszczeni, co utrudnia pracę);
- we współpracy z policją – trudności w nawiązaniu i utrzymaniu systematycznych kontaktów z dzielnicowymi (w czasie dyżurów są oni oddelegowywani do innych obowiązków, często nieobecni, istnieje duża rotacja), wydłużanie się terminu zakończenia spraw. Dodatkowo współpracę utrudniają obowiązujące procedury;
- we współpracy z służbą zdrowia – niechęć do angażowania się we współpracę, długi okres oczekiwania na badania dzieci, które mają być przewiezione do placówki.

II. Gminny system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną

Jednym z ustawowym zadań gmin z obszaru pomocy społecznej⁸⁶ jest obowiązek budowania lokalnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną. Aby zdiagnozować stan realizacji tego zadania w badaniu zapytano jednostki realizujące zadania gminne (ośrodki pomocy społecznej i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich) czy na ich terenie funkcjonuje taki system. Badane jednostki zostały także poproszone o wskazanie działań prowadzonych w jego ramach. Dodatkowo zapytano jednostki gminne również o to, jakie problemy napotykanne są przy tworzeniu i realizacji gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną.

Jak wynika z analizy większość gmin (150 ze 179 OPS, tj. 83,8%) i wszystkie trzy funkcjonujące w Małopolsce miasta na prawach powiatu realizowały w 2010 r. zadanie ustawowe dotyczące funkcjonowania gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną. Ciągłe jednak jest grupa gmin, która nie wskazuje w badaniu na funkcjonowanie takiego systemu (28 OPS, tj. 15,6%).

WYKRES 88: Funkcjonowanie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. – w podziale na OPS, MOPS

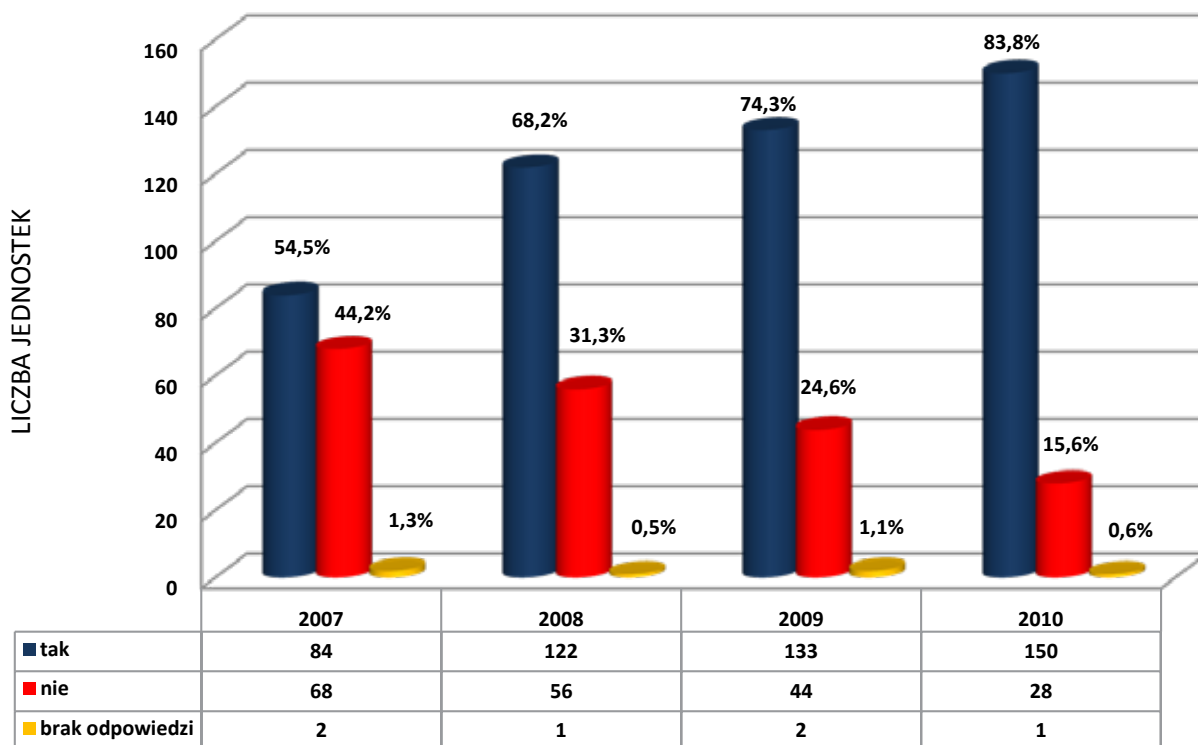

Porównując odsetek gmin, w których funkcjonował system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w kolejnych latach (2007 – 2010)⁸⁷ można odnotować tendencję wzrostową – z roku na rok przybywa gmin, w których budowany jest taki system. Należy dodać także, iż wszystkie trzy funkcjonujące w Małopolsce miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich od 2007 posiadają gminne systemy profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną.

⁸⁶ Art. 17 ust. 1 pkt 13 Ustawy z dnia 12 marca 2004 o pomocy społecznej

⁸⁷ W badaniach z lat 2008 – 2011 jednostki pomocy społecznej wskazywały na funkcjonowanie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w zamkniętym roku poprzedzającym badanie.

WYKRES 89: Funkcjonowanie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną - OPS (w latach 2007 – 2010)⁸⁸

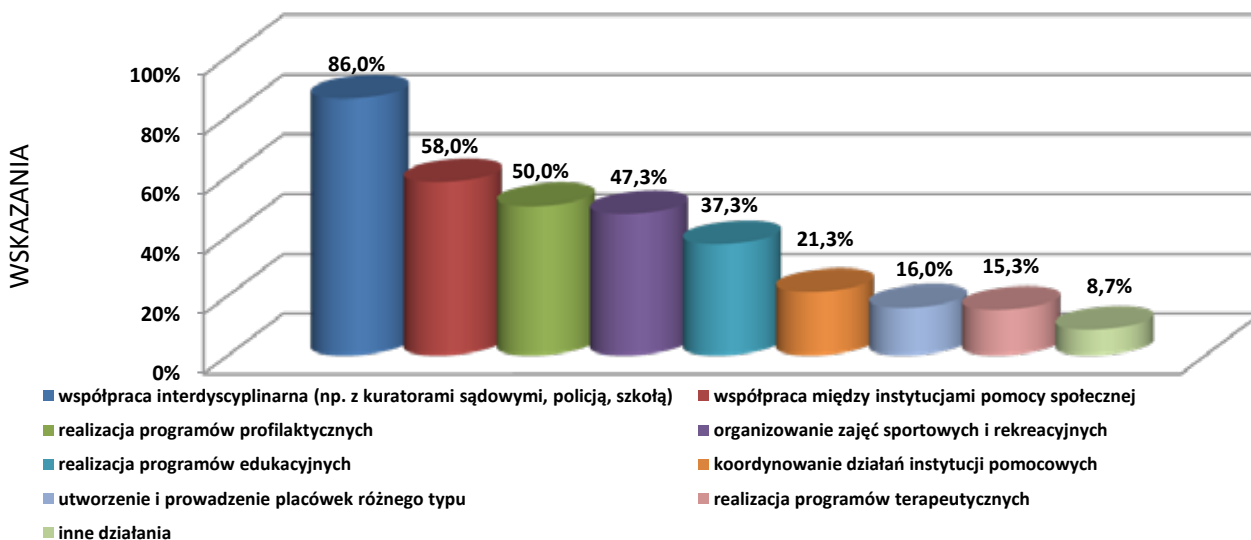
Jednostki gminne, które wskazały w badaniu, iż funkcjonuje na ich terenie system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. zostały poproszone o opisanie działań prowadzonych w tym zakresie⁸⁹. Ośrodki pomocy społecznej w ramach budowy systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną najczęściej podejmowały interdyscyplinarną współpracę z różnymi instytucjami spoza systemu pomocy społecznej, np. z kuratorami sądowymi, policją, szkołą (129 wskazań ze 150 OPS, tj. 86,0%). Także większość OPS współpracowała z innymi jednostkami pomocy społecznej (87 wskazań, tj. 58,0%). Prawie połowa OPS organizowała zajęcia sportowe i rekreacyjne (71 wskazań, tj. 47,3%). Jedynie co piąty ośrodek pomocy społecznej z grupy tych, którzy potwierdzili funkcjonowanie systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną (32 wskazania, tj. 21,3%) wskazywał na koordynowanie działania instytucji pomocowych w zakresie systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną.

Dość częstym typem działań prowadzonych w ramach gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną było w 2010 r. prowadzenie różnorodnych programów: profilaktycznych (75 wskazań, tj. 50,0%), edukacyjnych (56 wskazań, tj. 37,3%), a nieco rzadziej terapeutycznych (23 wskazania, tj. 15,3%).

⁸⁸ W 2008 r. w badaniu wzięło udział 176 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (w tym 154 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS). W latach 2009 – 2011 w badaniu uczestniczyły wszystkie jednostki (201) funkcjonujące w Małopolsce (w tym 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

⁸⁹ Analizę przeprowadzono na podstawie odpowiedzi 153 jednostek (w tym: 150 OPS i 3 MOPS), które zadeklarowały w badaniu budowanie gminnych systemów profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną na swoim terenie.

WYKRES 90: Działania prowadzone w ramach gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. - OPS

* wskaźniki nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Tylko część jednostek gminnych (24 wskazania, tj. 16,0%) wskazała w badaniu, iż w ramach omawianego systemu tworzyła i prowadziła różnego rodzaju placówki. Z reguły były to placówki opiekuńczo - wychowawcze wsparcia dziennego (23 OPS), a wśród nich placówki opiekuńcze (19 OPS) prowadzone w formie świetlic środowiskowych i ognisk wychowawczych, czy placówki specjalistyczne najczęściej świetlice socjoterapeutyczne (4 OPS). Jeden OPS wykazał w ankiecie na utworzenie centrum profilaktyczno – dydaktycznego.

Wśród innych działań podejmowanych przez małopolskie gminy w ramach systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. (13 wskazań, tj. 8,7%) OPS wymieniały bardzo różnorodne inicjatywy. Trzy OPS wskazały na utworzenie w gminie punktu informacyjnego, a jeden - Centrum Wspierania Rodziny, z kolei dwa – na przeprowadzenie szkoleń i pogadanek dla dzieci i młodzieży. Kolejny ośrodek uruchomił w gminie telefon zaufania, a inny udostępnił specjalistyczne poradnictwo dla rodzin.

Niektóre jednostki do działań związanych z budową lokalnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną zaliczały: pracę socjalną, dożywianie dzieci, organizację pomocy finansowej (stypendia, finansowanie mieszkania dla osób w kryzysie, system interwencji kryzysowej), czy wypoczynku dla dzieci i młodzieży.

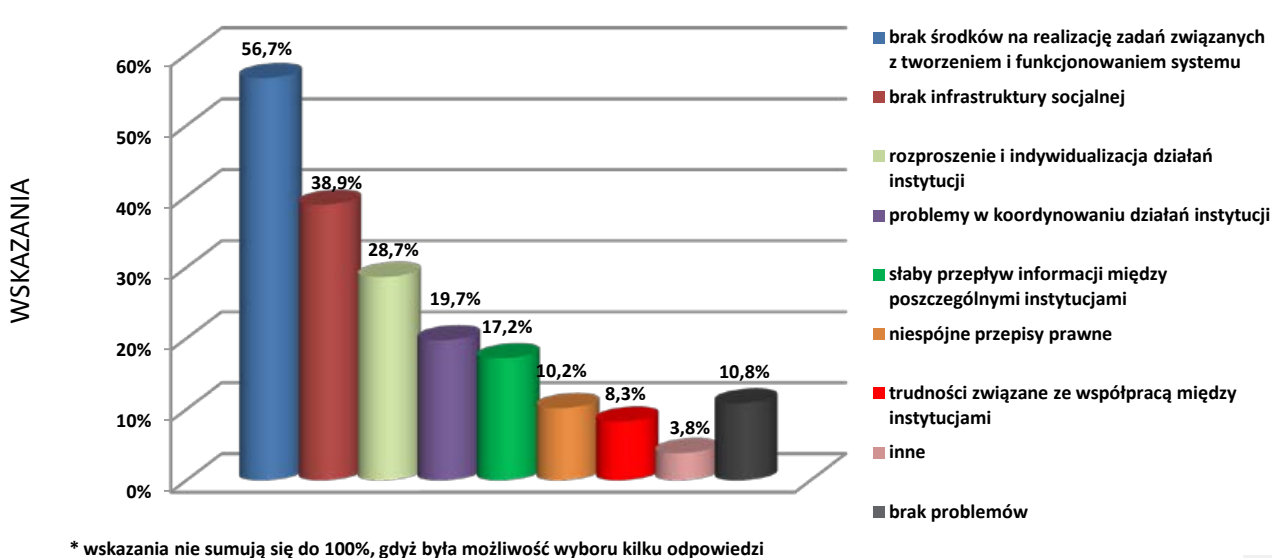
Wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich w ramach gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. realizowały programy profilaktyczne oraz współpracowały, zarówno z innymi instytucjami pomocy społecznej, jak i interdyscyplinarnie z przedstawicielami innych sektorów (np. z kuratorami sądowymi, policją, szkołą). Natomiast dwa ośrodki z miast na prawach powiatu wskazywały na koordynowanie działania instytucji pomocowych w mieście. Dodatkowo organizowały one zajęcia sportowe i rekreacyjne, realizowały programy edukacyjne i prowadziły placówki. Jeden z nich – trzy rodzinne domy dziecka, a drugi – specjalistyczną placówkę opiekuńczo – wychowawczą wsparcia dziennego (Młodzieżowy Ośrodek Rozwoju Społecznego Stowarzyszenia „U Siemachy”). Jeden MOPS wskazał, iż w 2010 r. dostosował zakres usług realizowanych w ramach systemu opieki nad rodziną i dzieckiem do potrzeb dzieci i młodzieży zamieszkałych na terenie miasta poprzez podnoszenie standardów w istniejących placówkach opiekuńczo – wychowawczych.

Dla dopełnienia oglądu wypełniania zadań ustawowych przez małopolskie gminy związanego z systemem profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną zapytano OPS i MOPS powiatów grodzkich o problemy, jakie napotykają przy realizacji tych działań. Jak dowodzi badanie największym problemem dla ośrodków pomocy społecznej⁹⁰ jest brak środków na realizację zadań związanych z tworzeniem i funkcjonowaniem systemu (89 wskazań ze 157 OPS, tj. 56,7%). Dużą przeszkodą jest także – jak wskazują respondenci – brak infrastruktury socjalnej w gminie (61 wskazań, tj. 38,9%). Jedni wskazywali, iż brakuje ogólnie infrastruktury lokalowej, inni zaś zwrócili uwagę na brak konkretnych instytucji, jak: ośrodki wsparcia, placówki opiekuńczo – wychowawcze wsparcia dziennego o różnym charakterze oraz mieszkania socjalne, środowiskowe domy samopomocy, kluby i centra integracji społecznej, poradnie psychologiczne i pedagogiczne, a także żłobki i przedszkola.

Inną grupą problemów związanych z wdrażaniem systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną jest współpraca międzyinstytucjonalna. Część badanych OPS wskazuje, iż działania poszczególnych instytucji są rozproszone (45 wskazań, tj. 28,7%), istnieje problem w koordynowaniu działań tych podmiotów (31 wskazań, tj. 19,7%) oraz słaby przepływ informacji (27 wskazań, tj. 17,2%) i nienajlepsza współpraca między nimi (13 wskazań, tj. 8,3%), m.in. ze służbą zdrowia, szkołą, policją i kuratorami sądowymi. Dla części przedstawicieli OPS (16 wskazań, tj. 10,2%) przeszkodę w sprawnym funkcjonowaniu omawianego systemu stanowią niespójne przepisy prawne. Natomiast wśród innych (nie wskazanych w ankiecie) problemów związanych z budową gminnych systemów profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną (6 wskazań, tj. 3,8%) respondenci wymienili m.in. zbyt duże obciążenie ośrodka pomocy społecznej realizowanymi zadaniami, a także brak poradnictwa na terenie gminy, czy środków finansowych na tworzenie potrzebnych placówek.

Należy dodać, iż 17 ośrodków pomocy społecznej (10,8%) nie widzi problemów związanych z funkcjonowaniem systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną na swoim terenie.

WYKRES 91: Problemy związane z tworzeniem i funkcjonowaniem gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. – OPS

⁹⁰ Analizę przeprowadzono na podstawie odpowiedzi 157 OPS, które wypowiedziały się na temat problemów związanych z funkcjonowaniem gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną na swoim terenie.

Porównując problemy związane z funkcjonowaniem systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną na terenie gmin, na jakie uskarżały się ośrodki pomocy społecznej w poprzednim badaniu (w 2010 r.) i obecnie można zauważyć, iż znaczenie poszczególnych barier jest ciągle podobne.

Dwa miejskie ośrodki pomocy społecznej odnosząc się do problemów związanych z funkcjonowaniem systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną wskazały na braki w infrastrukturze socjalnej, przy czym jeden z nich je wskazał (mieszkania chronione i środowiskowy dom samopomocy dla osób chorych psychicznie). Wymieniano także brak środków na realizację zadań związanych z tworzeniem i funkcjonowaniem systemu oraz problemy w koordynowaniu działań instytucji. Trzeci MOPS powiatu grodzkiego, jako barierę dla omawianych działań wskazał brak wystarczającej liczby kandydatów na zawodowe rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego.

III. Specjalistyczne poradnictwo

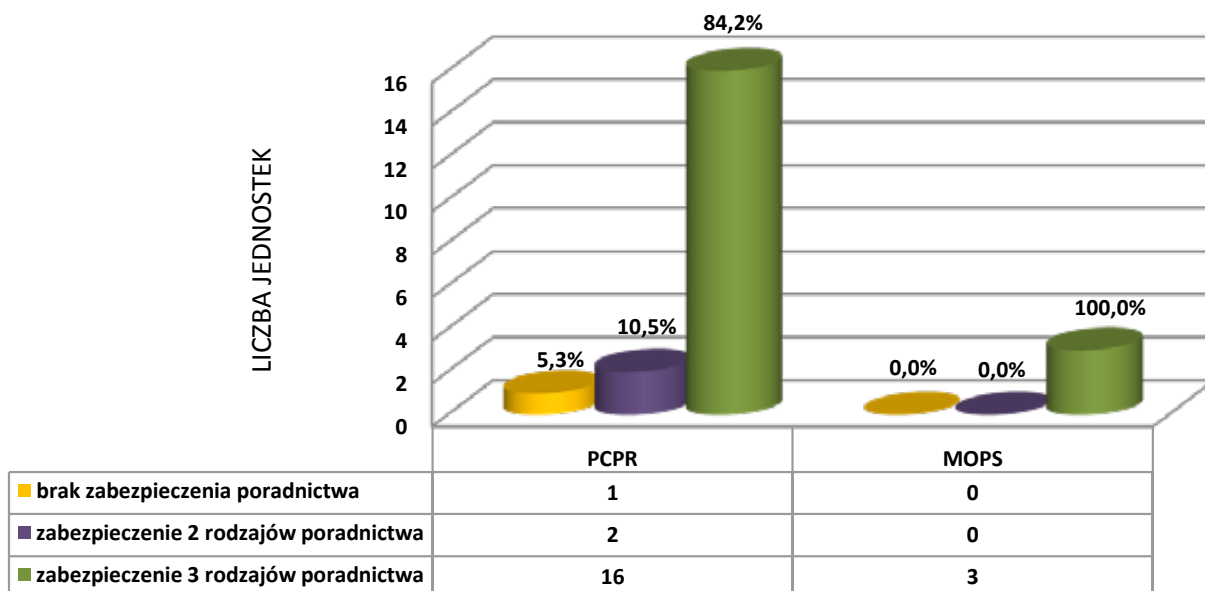
Jednostki realizujące zadania powiatowe zobligowane są ustawą o pomocy społecznej⁹¹ do świadczenia specjalistycznego poradnictwa dla mieszkańców. Zadanie to polega na oferowaniu pomocy o charakterze niepieniężnym i skierowane jest do osób i rodzin, które mają trudności życiowe lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Specjalistyczne poradnictwo obejmuje trzy formy pomocy:

- poradnictwo prawne, polegające na udzielaniu informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego oraz ochrony praw lokatorów;
- poradnictwo psychologiczne, realizowane poprzez diagnozowanie, profilaktykę i terapię;
- poradnictwo rodzinne, wsparcie (także poprzez terapię rodzinną) w szeroko rozumianych problemach funkcjonowania rodzin, w tym problemach wychowawczych w rodzinach naturalnych i zastępczych oraz problemach opieki nad osobą niepełnosprawną.

Aby zdiagnozować stan realizacji opisanego wyżej zadania własnego powiatów w naszym województwie, powiatowym centrach pomocy rodzinie oraz miejskim ośrodkom pomocy społecznej miast na prawach powiatów (jednostkom realizującym zadania powiatowe z zakresu pomocy społecznej) zadano pytania o świadczenie specjalistycznego poradnictwa na ich terenie w 2011 r.

Analiza materiału badawczego dowodzi, iż mieszkańcy małopolskich powiatów w większości mają zagwarantowane specjalistyczne poradnictwo. 16 z 19 powiatów ziemskich i wszystkie grodzkie (łącznie 86,4%) prowadzą wszystkie trzy rodzaje specjalistycznego poradnictwa. Dwa powiaty ziemskie nie świadczą jednego jego rodzaju, a jeden nie oferuje mieszkańcom żadnej z form poradnictwa specjalistycznego.

WYKRES 92: Organizacja specjalistycznego poradnictwa w 2011 r. – łącznie trzy rodzaje (prawne, psychologiczne i społeczne) w podziale na PCPR, MOPS

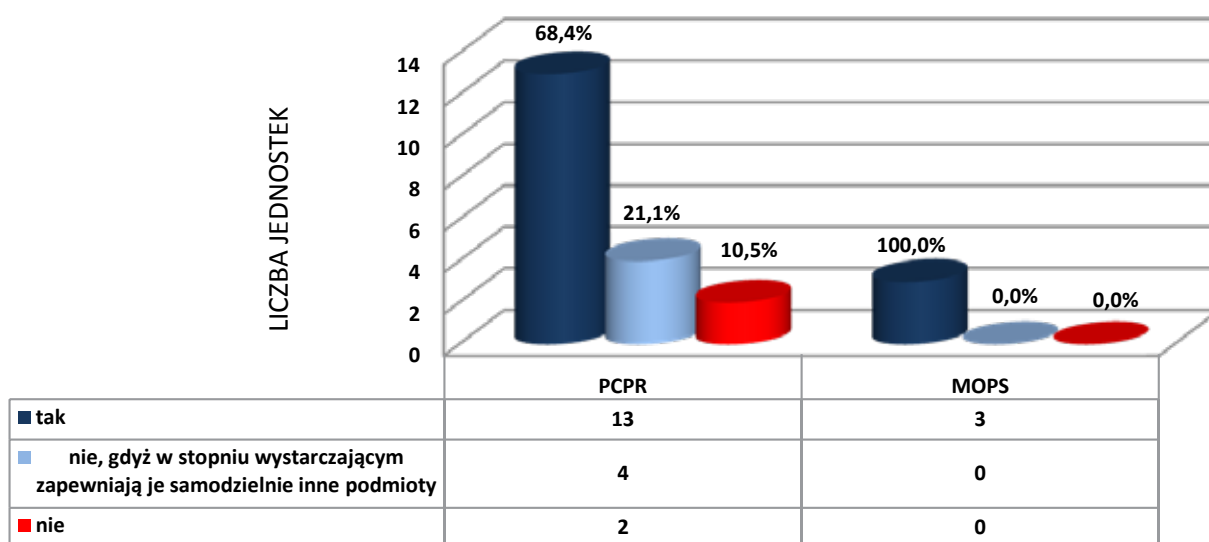

⁹¹ Art.19 pkt.2; Art.46 ust.1,2,3,4 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Jeżeli chodzi o poszczególne typy poradnictwa specjalistycznego oferowanego mieszkańcom, to są one zabezpieczane w różnym stopniu.

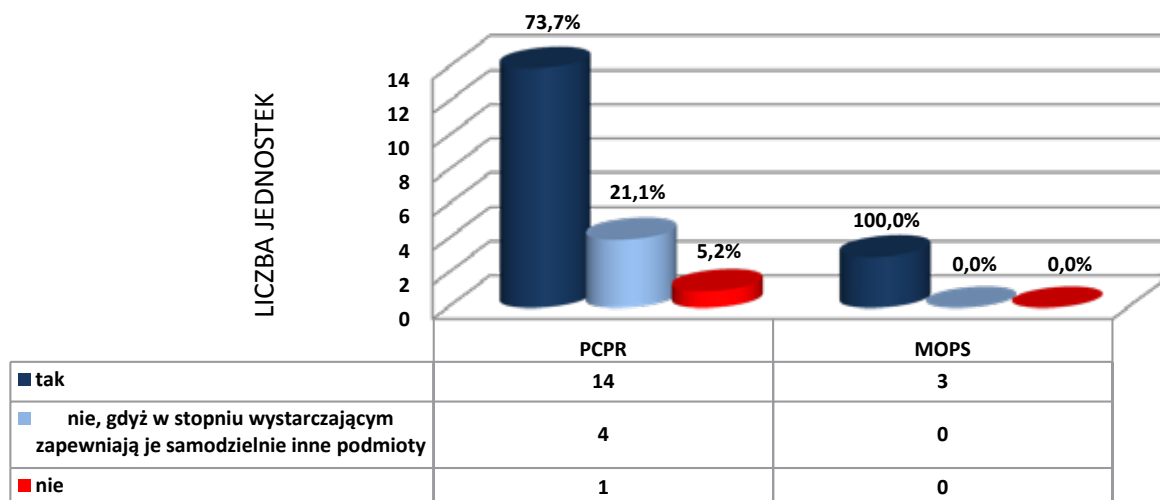
Poradnictwo prawne prowadzi 13 z 19 PCPR i wszystkie trzy funkcjonujące w Małopolsce MOPS powiatów grodzkich. W czterech kolejnych powiatach ziemskich potrzeby mieszkańców w zakresie tego rodzaju poradnictwa także są zabezpieczone, ale jest ono prowadzone przez inne jednostki niż PCPR. Są nimi w dwóch powiatach ośrodki interwencji kryzysowej, a w jednej – Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. 2 PCPR nie oferują mieszkańcom poradnictwa prawnego.

WYKRES 93: Organizacja specjalistycznego poradnictwa prawnego w 2011 r. – w podziale na PCPR, MOPS

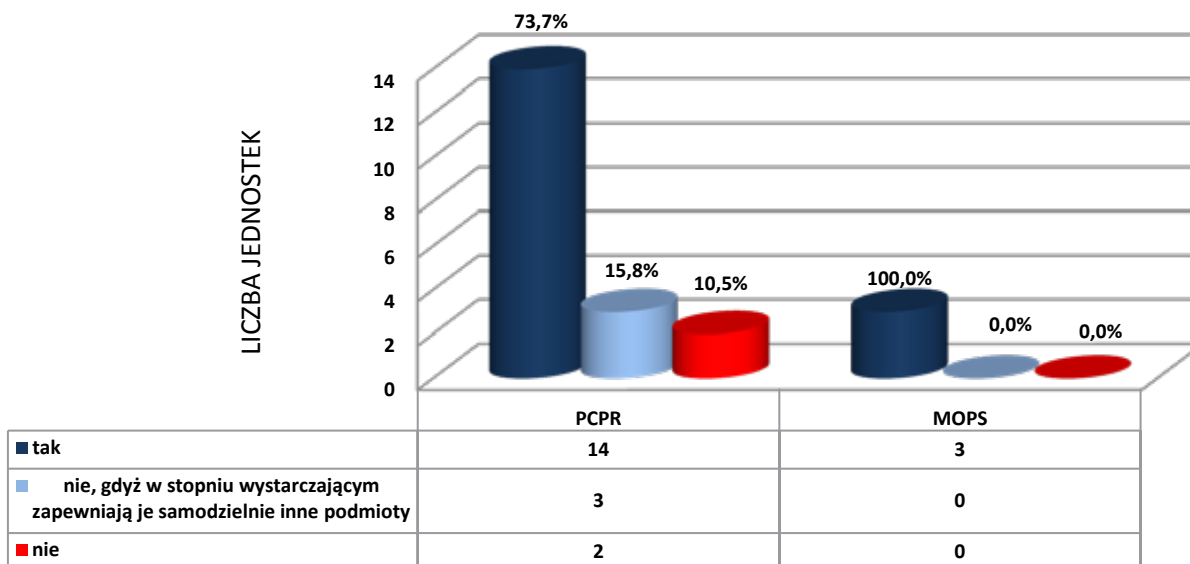
Poradnictwo psychologiczne funkcjonuje w 14 PCPR i trzech MOPS miasta na prawach powiatu. W czterech kolejnych powiatach ziemskich wsparcie tego rodzaju zabezpieczają inne jednostki. W dwóch z nich są to ośrodki interwencji kryzysowej, przy czym w jednym dodatkowo – Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. W dwóch pozostałych zaś – poradnia psychologiczno – pedagogiczna oraz w jednym dodatkowo poradnia zdrowia psychicznego. Niestety jedno powiatowe centrum pomocy rodzinie nie zabezpiecza tego rodzaju wsparcia dla mieszkańców.

WYKRES 94: Organizacja specjalistycznego poradnictwa psychologicznego w 2011 r. – w podziale na PCPR, MOPS

Poradnictwo rodzinne oferowane jest w 14 powiatach ziemskich i – podobnie jak poprzednie rodzaje poradnictwa – we wszystkich trzech funkcjonujących w Małopolsce MOPS powiatów grodzkich. Jednocześnie w trzech powiatach ziemskich potrzeby mieszkańców w zakresie poradnictwa rodzinnego zabezpieczają ośrodki interwencji kryzysowej, przy czym w jednym dodatkowo Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. Natomiast w dwóch jednostkach powiatowych poradnictwo rodzinne nie jest oferowane mieszkańcom.

WYKRES 95: Organizacja specjalistycznego poradnictwa rodzinnego w 2011 r. – w podziale na PCPR, MOPS

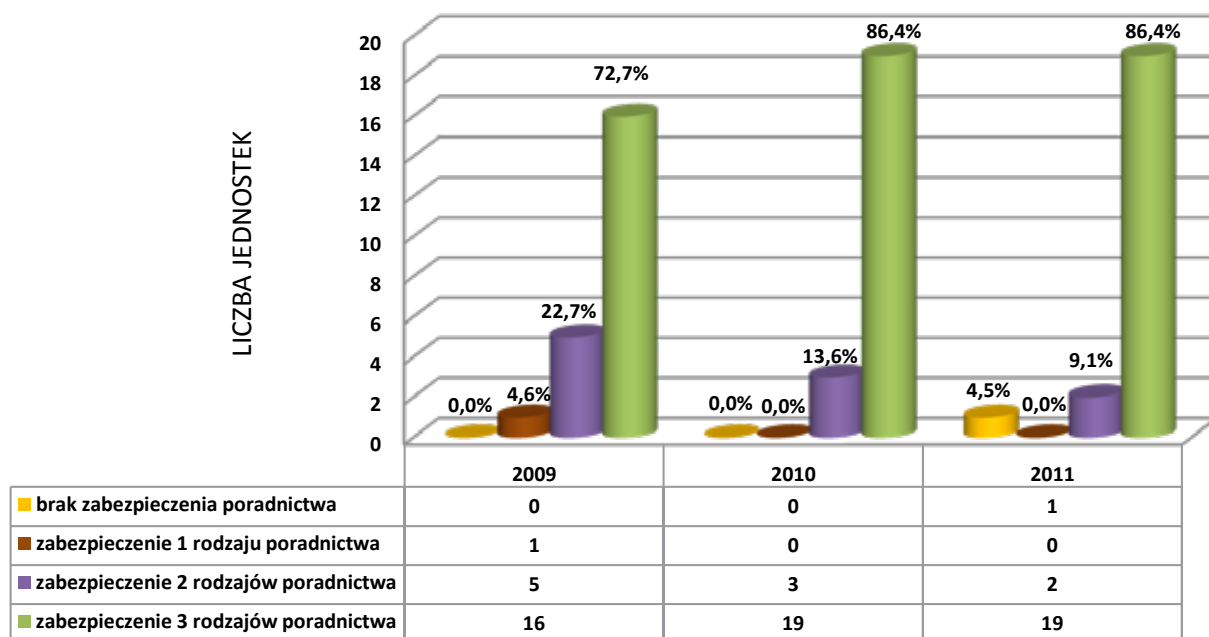

Reasumując świadczenie poradnictwa specjalistycznego przez powiaty Małopolski można stwierdzić, iż trzy wymagane ustawą rodzaje poradnictwa zabezpieczone są przez wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich i 16 powiatowych centrów pomocy rodzinie lub inne jednostki na terenie danego powiatu. Niepokojące jest, iż w jednym powiecie ziemskim poradnictwo specjalistyczne dla mieszkańców w ogóle nie jest oferowane. Natomiast dwa rodzaje poradnictwa oferowane są w dwóch powiatach ziemskich:

- w jednym powiecie jest to poradnictwo psychologiczne i rodzinne, a brakuje wsparcia dla mieszkańców polegającego na funkcjonowaniu poradnictwa prawnego,
- w drugim nie ma poradnictwa rodzinnego, a oferowane jest mieszkańcom poradnictwo psychologiczne i prawne;

Porównując sytuację w zakresie świadczenia poradnictwa specjalistycznego dla mieszkańców przez jednostki powiatowe jakie ma miejsce w 2011 r. oraz w latach poprzednich można zauważyć pewną zmianę. W roku 2010 wzrosła liczba jednostek powiatowych świadczących pomoc specjalistyczną w zakresie poradnictwa we wszystkich trzech formach. O ile jednak tyle samo jednostek powiatowych co przed rokiem prowadzi wszystkie trzy wymagane ustawą o pomocy społecznej rodzaje poradnictwa specjalistycznego, o tyle w 2011 r. jeden powiat przestał oferować w ogóle usługi w zakresie specjalistycznego poradnictwa na swoim terenie.

WYKRES 96: Organizacja specjalistycznego poradnictwa – łącznie trzy rodzaje (prawne, psychologiczne i społeczne) – (PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2011

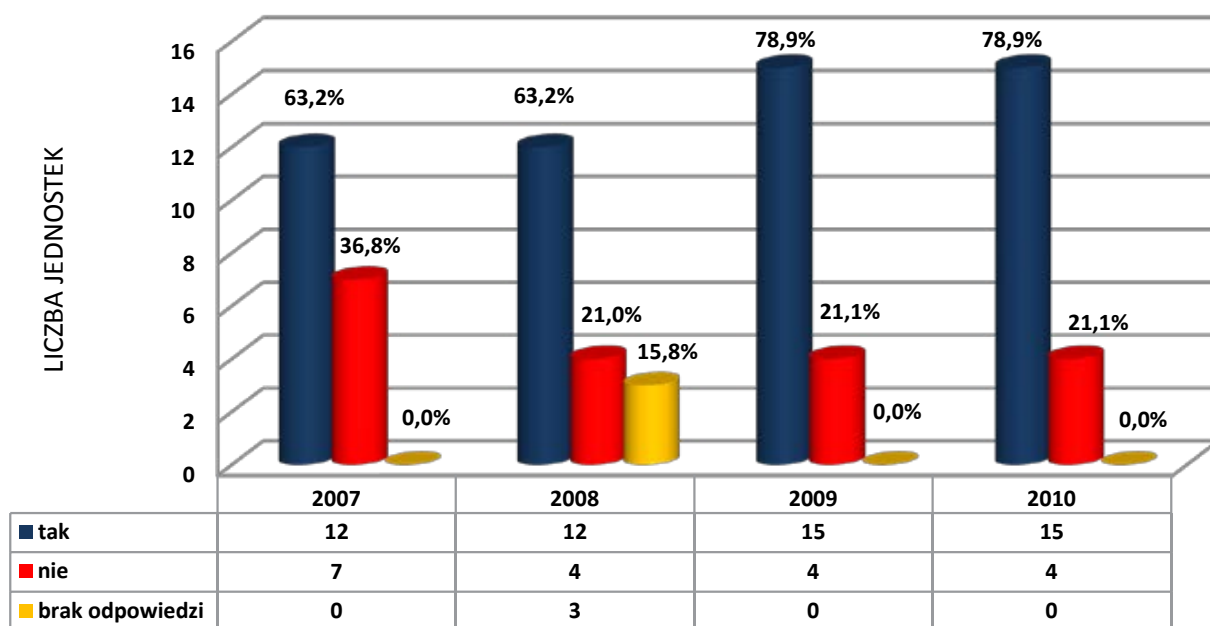

IV. Działania na rzecz osób mających trudności z integracją ze środowiskiem

Ustawa o pomocy społecznej nakłada na powiaty nie tylko obowiązek zapewnienia mieszkańcom specjalistycznego poradnictwa, ale także pomocy w integracji ze środowiskiem osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia⁹². Grupami, do których należy kierować tego rodzaju pomoc są cudzoziemcy, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą; kobiety opuszczające domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, a także młodzież opuszczająca: całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Badanie pokazuje, iż większość powiatowych centrów pomocy rodzinie (15 z 19 PCPR) oferowało w 2010 r. pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem (wskazany w ustawie o pomocy społecznej). Analizując dane za 2010 r. i z lat poprzednich można zauważyć pozytywną tendencję w zakresie pomocy osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem. W latach 2007 - 2008 omawiane zadanie własne powiatu realizowało 12 PCPR, a w 2009 r. już o trzy jednostki powiatowe więcej. Jednak od ostatniego roku nie przybyło jednostek powiatowych realizujących to zadanie. W tym roku co prawda trzy powiaty rozpoczęły świadczenie tego rodzaju pomocy, jednak trzy inne zawiesiły taką działalność.

WYKRES 97: Podejmowanie działań mających na celu pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem - PCPR w latach 2007 – 2010

⁹² Art.19 pkt. 7,8 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Powiatowe centra pomocy rodzinie, które w 2010 r. udzielały pomocy osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem (wskazanym w ustawie o pomocy społecznej) poproszono o wskazanie działań, jakie były podejmowane w tym zakresie. Odpowiedzi respondentów nie były jednak jednorodne. Jedni wskazali grupy, do których kierowali wsparcie w 2010 r. w ramach realizacji omawianego zadania ustawowego, inni opisali sposób jego realizacji. Analiza zebranego materiału pokazuje, iż dziewięć jednostek powiatowych wspiera wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych, a jeden pcpr - kobiety będące ofiarami przemocy. Trzy centra opisały rodzaj wsparcia oferowanego osobom jej potrzebującym. Polegała ona na pomocy w poszukiwaniu pracy, czy „codziennych sprawach”, a także na udzielaniu pomocy materialnej i rzeczowej, czy też psychologicznej i prawnej. Należy dodać, iż 5 PCPR wskazało, iż wsparcie było oferowane w ramach projektu systemowego z Poddziałania 7.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

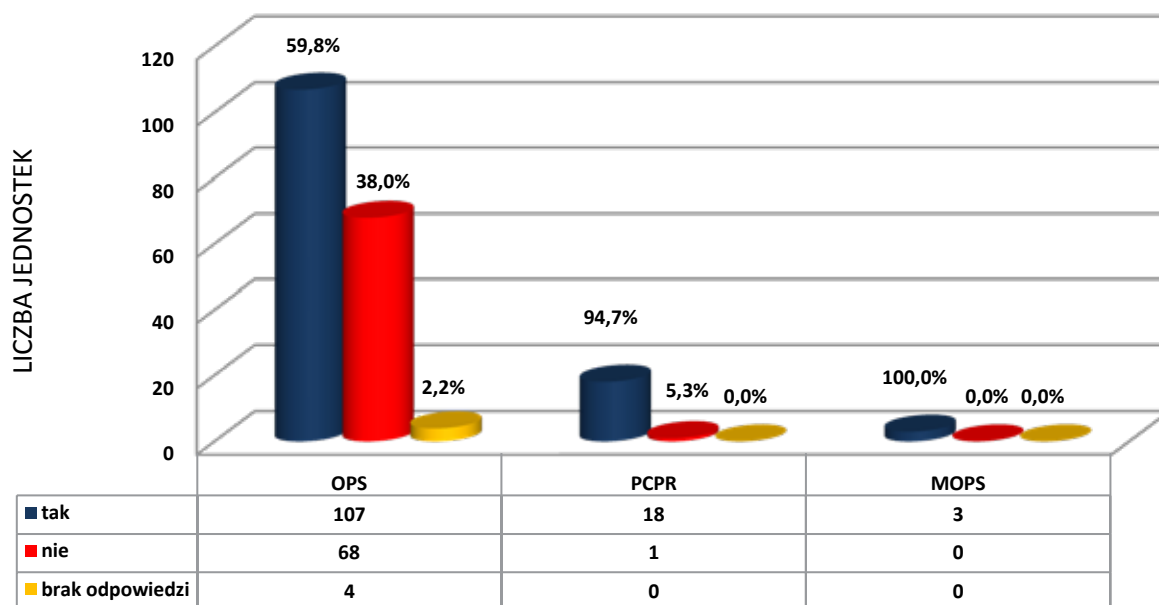
V. Współpraca z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest organizowana przez organy administracji rządowej i samorządowej. Jednostki te powinny jednak współpracować przy realizacji swoich zadań na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi⁹³. Możliwe formy współpracy określa ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁹⁴:

- zlecenie realizacji zadań publicznych,
- wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności i współdziałanie w celu zharmonizowania tych kierunków,
- konsultowanie z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami – odpowiednio do zakresu ich działania – projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
- tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym.

Aby zdiagnozować poziom i zakres współpracy jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi zapytano ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich czy współpracowały w 2010 r. z III sektorem, a także czy w ramach takiej współpracy zlecano realizację zadań z zakresu pomocy społecznej oraz jakie są efekty owej współpracy i problemy z tym związane.

WYKRES 98: Współpraca z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR, MOPS

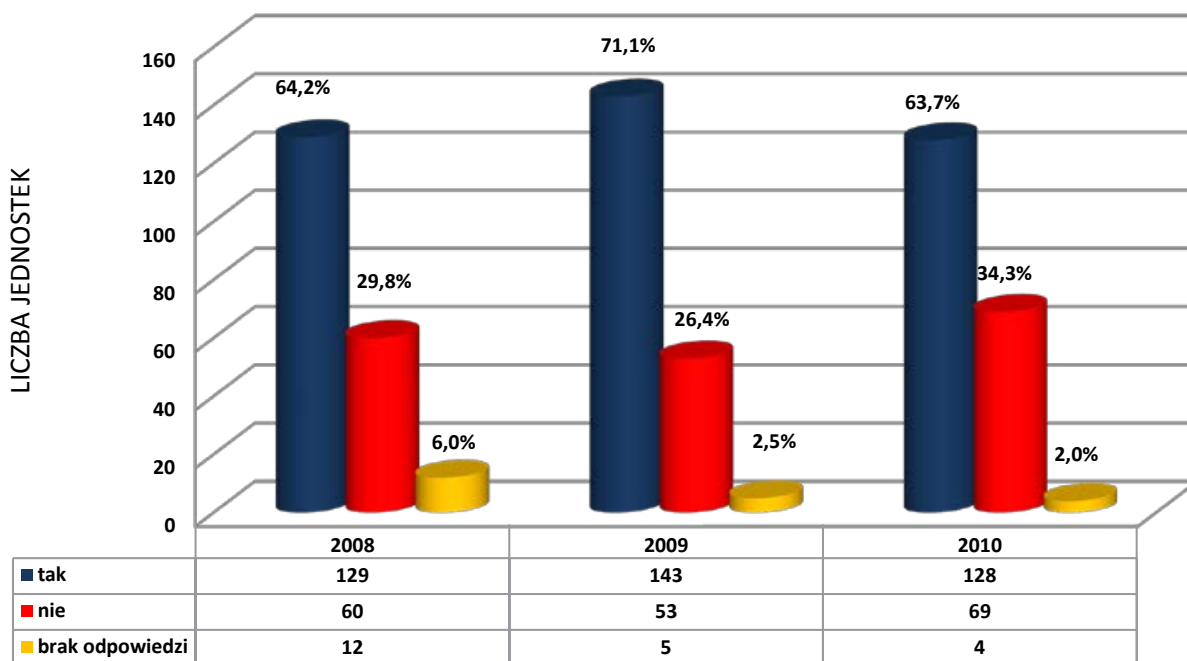
⁹³ Art.2. ust.2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

⁹⁴ art. 5. ust.2. Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Jak wynika z badania większość małopolskich jednostek pomocy społecznej (128 z 201 jednostek, tj. 63,7%) współpracowało w 2010 r. z organizacjami pozarządowymi. Na taką współpracę wskazywały wszystkie trzy funkcjonujące w województwie miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, a także 18 z 19 PCPR (tj. 94,7%) oraz 107 ośrodków pomocy społecznej (59,8%). Najczęściej nie współpracują z organizacjami pozarządowymi ośrodki pomocy społecznej – 68 ze 179 OPS, tj. 38,0% (wśród PCPR taka sytuacja jest w jednej jednostce powiatu ziemskiego).

Porównanie stanu współpracy badanych jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi w 2010 r. i latach poprzednich nie wygląda korzystnie⁹⁵. Dotyczy to zwłaszcza jednostek gminnych, gdyż wszystkie MOPS powiatów grodzkich oraz niemal wszystkie powiaty ziemskie (w 2010 r. - 18 jednostek powiatowych, w latach 2008 - 2009 – 17 pcp) współpracują z organizacjami pozarządowymi. Natomiast o ile w 2009 r. (w porównaniu z 2008 r.) przybyło jednostek gminnych prowadzących współpracę z trzecim sektorem (wzrost o 14 OPS), o tyle w 2010 r. nie współpracowało takimi podmiotami 15 jednostek więcej niż przed rokiem.

WYKRES 99: Współpraca z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2010

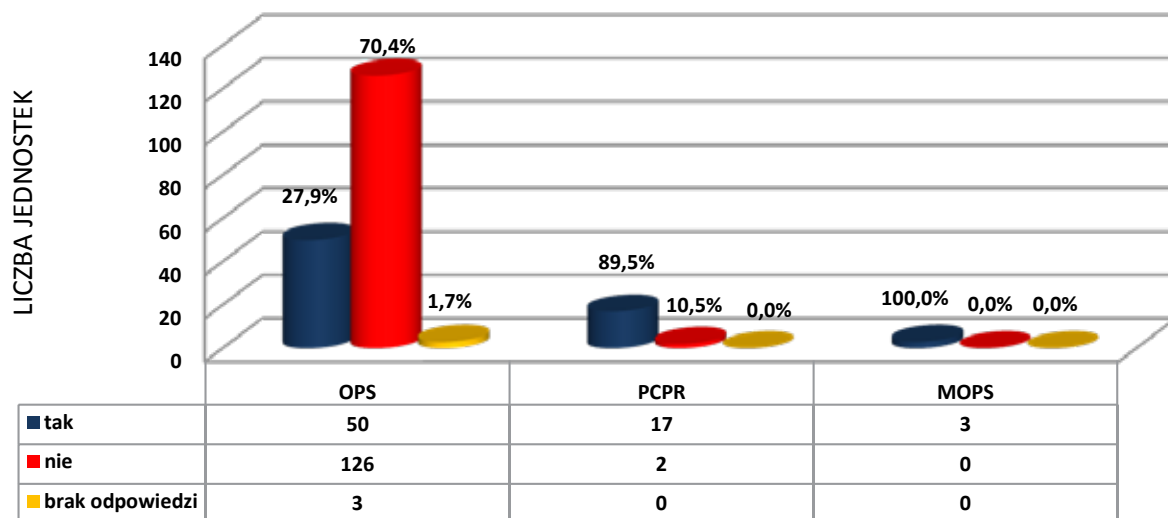

Jeszcze mniej korzystnie, niż ogólne współdziałanie ośrodków pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi, wygląda kwestia zlecenia podmiotom trzeciego sektora zadań z zakresu pomocy społecznej⁹⁶. Jedynie 50 z 179 OPS (27,9%) podejmowało w 2010 r. takie działania. Natomiast, podobnie jak w przypadku ogólnej współpracy, wszystkie trzy MOPS powiatów grodzkich i 17 z 19 PCPR zlecały w 2010 r. zadania takim podmiotom (89,5%).

⁹⁵ W 2008 r. w badaniu wzięło udział 176 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (w tym 154 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS). W latach 2009 – 2011 w badaniu uczestniczyły wszystkie jednostki (201) funkcjonujące w Małopolsce (w tym 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS).

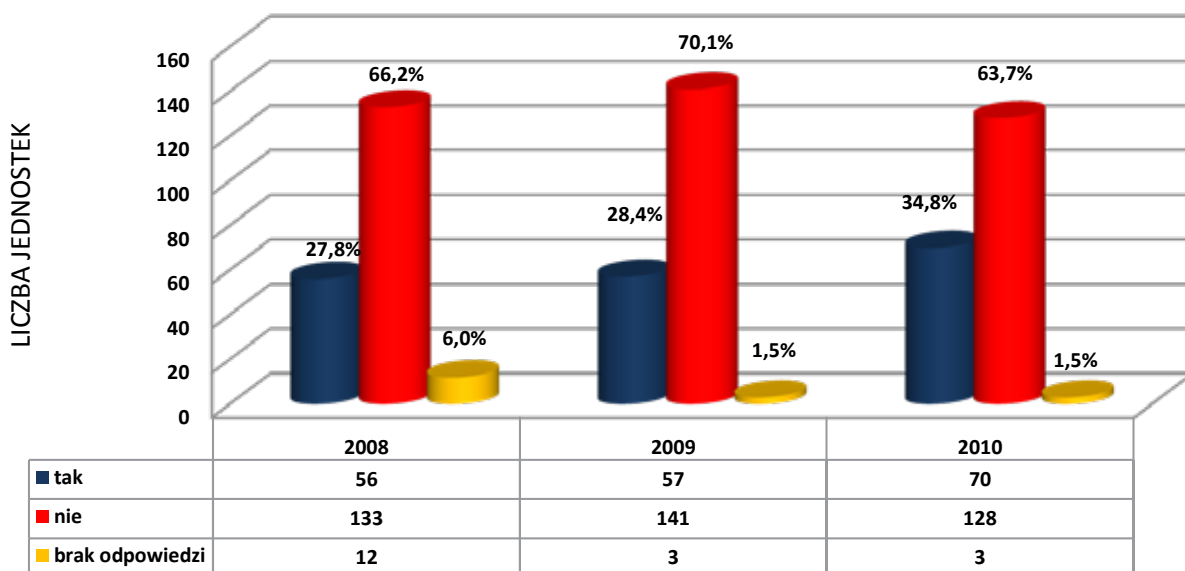
⁹⁶ W badaniach z lat 2009 – 2011 jednostki pomocy społecznej wskazywały na zlecenie podmiotom trzeciego sektora zadań z zakresu pomocy społecznej w zamkniętym roku poprzedzającym badanie.

WYKRES 100: Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR i MOPS

Porównując poziom zlecenia organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r. i określony w latach poprzednich⁹⁷ zauważalny jest jednak stały wzrost odsetka jednostek, które zlecają zadania trzeciemu sektorowi.

WYKRES 101: Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej – ogółem (OPS, PCPR i MOPS) w latach 2008 – 2010

⁹⁷ W badaniach z lat 2009 – 2011 jednostki pomocy społecznej wskazywały na zlecenie podmiotom trzeciego sektora zadań z zakresu pomocy społecznej w zamkniętym roku poprzedzającym badanie.

Aby poznać szczegółowy zakres współpracy jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi poproszono respondentów o opisanie zadań, które są zlecane podmiotom zaliczanym do trzeciego sektora⁹⁸. Analiza materiału zebranego w latach 2008 - 2010 pozwala stwierdzić, iż zadania zlecane organizacjom pozarządowym przez jednostki pomocy społecznej w 2010 r. i latach poprzednich są takiego samego rodzaju.

Dla przedstawienia jak najszerszego obrazu współpracy jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi w 2010 r. analiza zebranego materiału zostanie zaprezentowana w podziale na trzy typy badanych jednostek:

➤ Ośrodki pomocy społecznej najczęściej zlecały organizacjom pozarządowym prowadzenie różnego rodzaju placówek (26 z 50 OPS), w tym: placówek opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego (17 wskazań), świetlic socjoterapeutycznych (2 wskazania), środowiskowych domów samopomocy (7 wskazań), a także dziennego domu pomocy (1 wskazanie) oraz ogniska wychowawczego (1 wskazanie). Wśród pozostałych form współpracy ośrodków pomocy społecznej z trzecim sektorem można wskazać zlecenie:

- świadczenia usług opiekuńczych (13 wskazań);
- organizacji wypoczynku dla dzieci (12 wskazań);
- prowadzenia jadłodajni (9 wskazań);
- organizowania dożywiania dzieci w szkole (9 wskazań).

Wśród innych zadań, które przekazały OPS do realizacji trzeciemu sektorowi w 2010 roku (4 wskazania) respondenci wymienili: dostarczanie żywności ubogim, organizowanie czasu wolnego osobom niepełnosprawnym, czy ich rehabilitację, a także prowadzenie imprez sportowo – edukacyjno – profilaktycznych dla mieszkańców.

➤ Wśród 16 PCPR, które opisały współpracę z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji zadań z obszaru pomocy społecznej 15 jednostek, podobnie jak większość gmin, powierza im prowadzenie placówek: domów pomocy społecznej (7 wskazań) i środowiskowych domów samopomocy (3 wskazania), a także placówek opiekuńczo – wychowawczych całodobowych (3 wskazania), wsparcia dziennego (2 wskazania) i rodzinnego domu dziecka (1 wskazanie) oraz ośrodków interwencji kryzysowej (5 wskazań), warsztatów terapii zajęciowej (3 wskazania), ogniska wychowawczego (1 wskazanie) i ośrodka adopcyjno – opiekuńczego (1 wskazanie). Natomiast jedna jednostka powiatowa zleciła organizacji pozarządowej organizację wypoczynku dla dzieci.

➤ Wszystkie trzy funkcjonujące w Małopolsce miejskie ośrodki pomocy społecznej z miast na prawach powiatów zlecały w 2010 r. organizacjom pozarządowym świadczenie usług opiekuńczych. Oprócz tego rodzaju usług jeden MOPS powierzył podmiotowi trzeciego sektora prowadzenie jadłodajni, a inny – organizację wypoczynku dla dzieci. Dodatkowo dwie jednostki powiatów grodzkich zleciły organizacjom pozarządowym prowadzenie placówek różnego rodzaju. Jedna z nich przekazała tym podmiotom prowadzenie domów pomocy społecznej dla: osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, środowiskowego domu samopomocy dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz młodzieżowego ośrodka rozwoju społecznego. Natomiast drugi MOPS zlecił organizacjom pozarządowym prowadzenie:

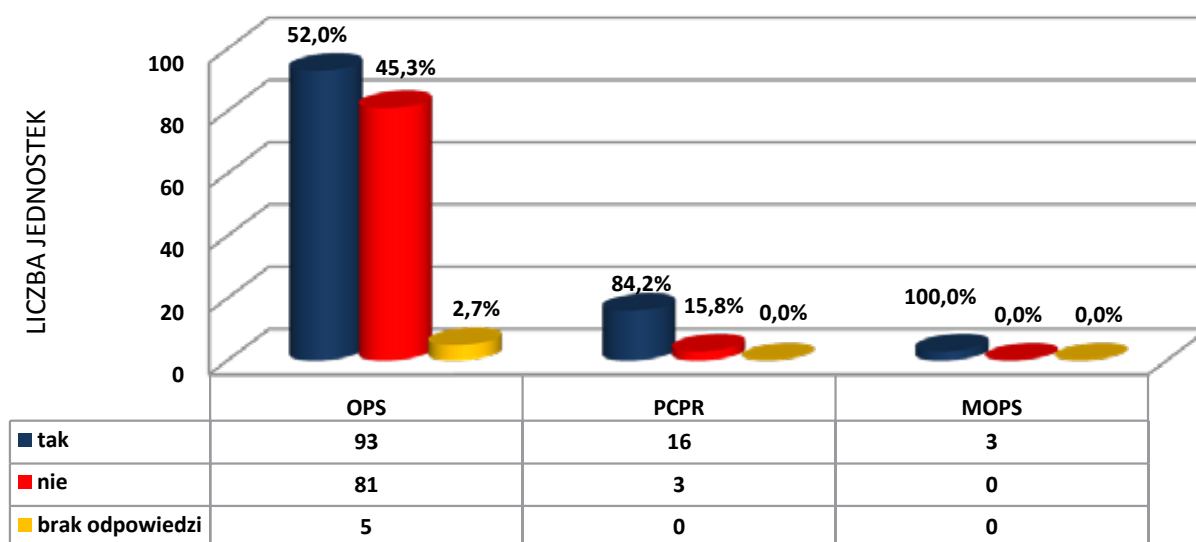
- rodzinnych domów dziecka;
- socjalizacyjnych, interwencyjnych i wielofunkcyjnych placówek opiekuńczo – wychowawczych;
- placówek opiekuńczo – wychowawcze wsparcia dziennego;

⁹⁸ Analiza została przeprowadzona na podstawie odpowiedzi 68 jednostek (w tym 49 OPS, 16 PCPR i 3 MOPS), które wskazały jakie zadania zlecają organizacjom pozarządowym z grupy 70 jednostek (w tym 50 OPS, 17 PCPR i 3 MOPS), które zlecały organizacjom pozarządowym realizację zadań z obszaru pomocy społecznej w roku 2010.

- domów pomocy społecznej;
- mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, bezdomnych oraz opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze;
- schronisk oraz noclegowni dla osób bezdomnych;
- ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, starszych oraz dotkniętych przemocą;
- ośrodków poradnictwa i terapii.

Jak dowodzi badanie formalna współpraca jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi nie jest powszechna, dlatego zapytano małopolskie ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, czy podejmują inne formy współdziałania (poza zlecaniem zadań) z tą grupą podmiotów. Analiza zebranego materiału wskazuje, iż współpracę tego rodzaju w 2010 r. – podobnie jak w 2009 r. - podjęła nieco ponad połowa badanych jednostek pomocy społecznej (112 jednostek, tj. 55,7%). Współpraca z organizacjami pozarządowymi w innej formie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej miała miejsce we wszystkich trzech miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich, 16 z 19 powiatowych centrów pomocy rodzinie (84,2%) oraz w nieco ponad połowie OPS (93 jednostki, tj. 52,0%).

WYKRES 102: Współpraca z organizacjami pozarządowymi w innej formie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r.– w podziale na OPS, PCPR i MOPS

Jednostki pomocy społecznej współpracujące z organizacjami pozarządowymi w 2010 r. w innej formie niż poprzez zlecenie im zadań do realizacji, zostały poproszone również o opisanie charakteru tej współpracy⁹⁹. Analiza zebranego materiału będzie przedstawiona w podziale na trzy typy badanych jednostek:

Współpraca ośrodków pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi mająca inny charakter niż zlecane zadań z zakresu pomocy społecznej polegała najczęściej na wymianie informacji o osobach potrzebujących wsparcia (53 wskazania, tj. 57,0% z grupy 93 ops współpracujących z organizacjami pozarządowymi w 2010 r. w innej formie niż poprzez zlecenie im zadań do realizacji) lub współorganizowaniu pomocy rzeczowej (51 wskazań, tj. 54,8%), czy też dożywianiu osób potrzebujących (40 wskazań, tj. 43,0%). Część

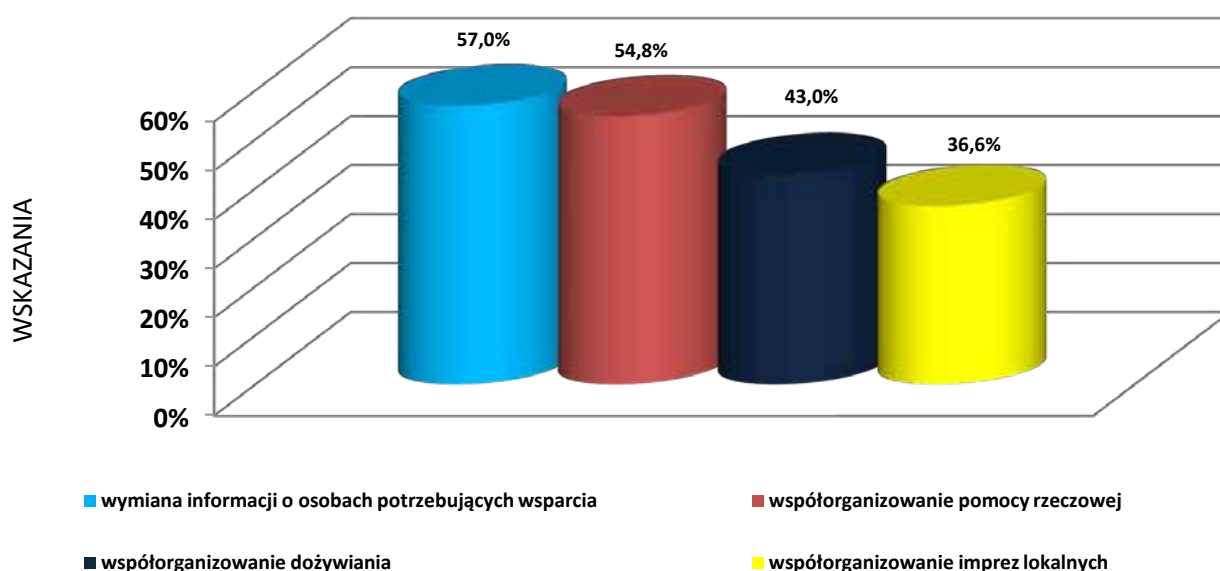
⁹⁹ Analiza została przeprowadzona na podstawie wskazań 112 jednostek (w tym 93 OPS, 16 PCPR i 3 MOPS), które zadeklarowały współpracę z organizacjami społecznymi w innym zakresie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej.

OPS współorganizowała imprezy lokalne (34 wskazania, tj. 36,6%) wraz z organizacjami pozarządowymi lub współpracowała z takimi organizacjami przy opracowywaniu diagnozy potrzeb środowiska lokalnego (16 wskazań, tj. 17,2%). Inne ośrodki pomocy społecznej wspierały organizacje pozarządowe poprzez:

- przekazywanie informacji o programach, konkursach, szkoleniach dla organizacji pozarządowych (17 wskazań, tj. 18,3%)
- dofinansowywanie organizacji pozarządowych (15 wskazań, tj. 16,1%)
- merytoryczne wsparcie oraz doradztwo dla organizacji pozarządowych (15 wskazań, tj. 16,1%)
- wynajem lokali na potrzeby organizacji pozarządowych (12 wskazań, tj. 12,9%)
- organizowanie szkoleń dla przedstawicieli organizacji pozarządowych (8 wskazań, tj. 8,6%)
- pomoc organizacjom pozarządowym w zdobywaniu środków finansowych (5 wskazań, tj. 5,4%)

Wśród innych elementów współpracy OPS z trzecim sektorem (7 wskazań, tj. 8,6%) wskazano na pomocy dla osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych, czy przeprowadzenie spotkań informacyjnych oraz na współpracę z wolontariatem młodzieżowym w obszarze pomocy osobom starszym, chorym i samotnym, a także w zakresie organizacji pomocy psychologicznej oraz terapii psychospołecznej.

WYKRES 103: Współpraca z organizacjami pozarządowymi w innej formie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r. – OPS (wskazania najczęstsze)

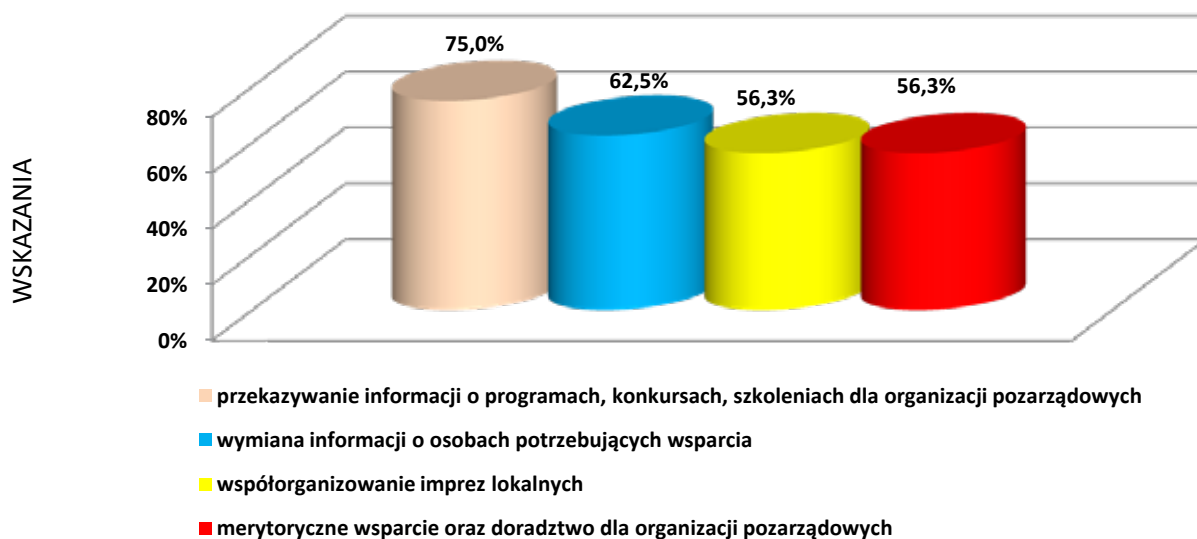
* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Współpraca powiatowych centrów pomocy rodzinie z organizacjami pozarządowymi w 2010 r. nie związana ze zlecaniem im zadań z zakresu pomocy społecznej miała różny charakter. Najczęściej polegała na przekazywaniu informacji im o programach, konkursach, czy szkoleniach (12 wskazań, tj. 75,0% z grupy 16 PCPR współpracujących z organizacjami pozarządowymi w 2010 r. w innej formie niż poprzez zlecenie im zadań do realizacji). Wspieranie podmiotów trzeciego sektora dokonywało się także poprzez:

- merytoryczne wsparcie oraz doradztwo (9 wskazań, tj. 56,3%);
- dofinansowywanie działalności (4 wskazania, tj. 25,0%);
- pomoc w zdobywaniu środków finansowych (2 wskazania, tj. 12,5%);

- organizowanie szkoleń (2 wskazania, tj. 12,5%);
- wynajmem lokali na potrzeby organizacji pozarządowych (1 wskazanie, tj. 6,3%).

WYKRES 104: Współpraca z organizacjami pozarządowymi w innej formie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r.– PCPR (wskazania najczęstsze)

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

Inny wymiar współpracy powiatowych centrów pomocy rodzinie z organizacjami pozarządowymi to wymiana informacji o osobach potrzebujących wsparcia (10 wskazań, tj. 62,5%), a także współorganizowanie z tymi podmiotami: imprez lokalnych (9 wskazań, tj. 56,3%), dożywiania osób potrzebujących (2 wskazania, tj. 12,5%) oraz pomocy rzeczowej (1 wskazanie, tj. 6,3%).

Jedno powiatowe centrum pomocy rodzinie wskazało, iż dofinansowało ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zadania realizowane przez organizację pozarządową.

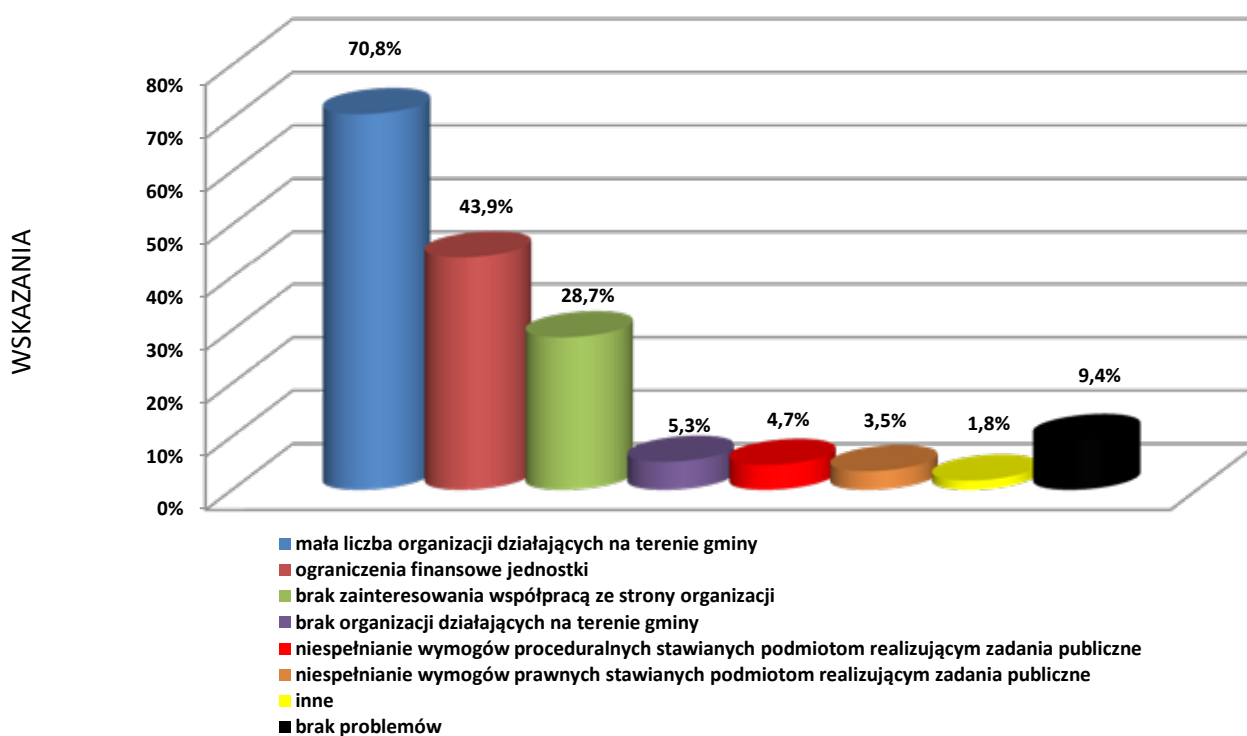
➤ Wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich wspólnie z organizacjami pozarządowymi organizowały dożywianie i pomoc rzeczową dla osób potrzebujących. Dwa MOPS współpracowały z podmiotami trzeciego sektora poprzez wymianę informacji o osobach potrzebujących wsparcia. Dodatkowo jeden ośrodek przekazywał informacje o organizowanych dla organizacji trzeciego sektora programach, konkursach, szkoleniach oraz współpracował przy opracowywaniu diagnozy potrzeb środowiska lokalnego. Drugi zaś współorganizował imprezę lokalną, a trzeci - sporządził opinię dla potrzeb udziału organizacji pozarządowych w projektach konkursowych.

Niezadawalający w pełni zakres współpracy małopolskich jednostek pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi skłania do zadania pytania o przyczyny takiej sytuacji. W ankiecie zapytano respondentów o problemy związane z prowadzeniem takiej współpracy. Z badania wynika, iż ankietowane jednostki pomocy społecznej wskazały na wiele trudności związanych ze współpracą z trzecim sektorem. Jednak każda z trzech typów badanych jednostek widzi je trochę inaczej, dlatego analiza barier współdziałania jednostek pomocy społecznej i organizacji pozarządowych zostanie przedstawione w podziale na badane typy podmiotów¹⁰⁰:

¹⁰⁰ Analiza została przeprowadzona na podstawie wskazań 192 jednostek (w tym 171 OPS, 18 PCPR i 3 MOPS), które wypowiedziały się na temat trudności we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

➤ Zdecydowana większość ośrodków pomocy społecznej wskazuje, iż barierą w nawiązywaniu współpracy z trzecim sektorem jest mała liczba organizacji pozarządowych na terenie gminy (121 wskazań z 171 OPS, tj. 70,8%), a czasem w ogóle brak takich podmiotów (9 wskazań, tj. 5,3%). 4 na dziesięć OPS podnosiło, iż przeszkodą we współpracy z podmiotami trzeciego sektora są ograniczenia finansowe jednostki (75 wskazań, tj. 43,9%). Część jednostek gminnych wskazywała, iż barierą był brak zainteresowania współpracą ze strony organizacji (49 wskazań, tj. 28,7%). Pojedyncze ośrodki wskazywały na niespełnianie wymogów proceduralnych (8 wskazań, tj. 4,7%) oraz prawnych stawianych podmiotom realizującym zadania publiczne (6 wskazań, tj. 3,5%). Wśród innych przeszkód we współpracy z organizacjami pozarządowymi OPS wymieniły (3 wskazania, tj. 1,8%): brak wykwalifikowanej kadry w organizacjach pozarządowych, ograniczona koordynacja działań i słaby przepływ informacji o sposobach, formach i zakresie świadczonej pomocy oraz brak zainteresowania ze strony części kadry ośrodka współpracą z takimi podmiotami. Należy dodać, iż część jednostek gminnych (16 wskazań, tj. 9,4%) wskazała w badaniu, iż współpraca z organizacjami pozarządowymi przebiega dobrze i nie występują żadne problemy.

WYKRES 105: Problemy związane z prowadzeniem współpracy z organizacjami pozarządowymi – OPS

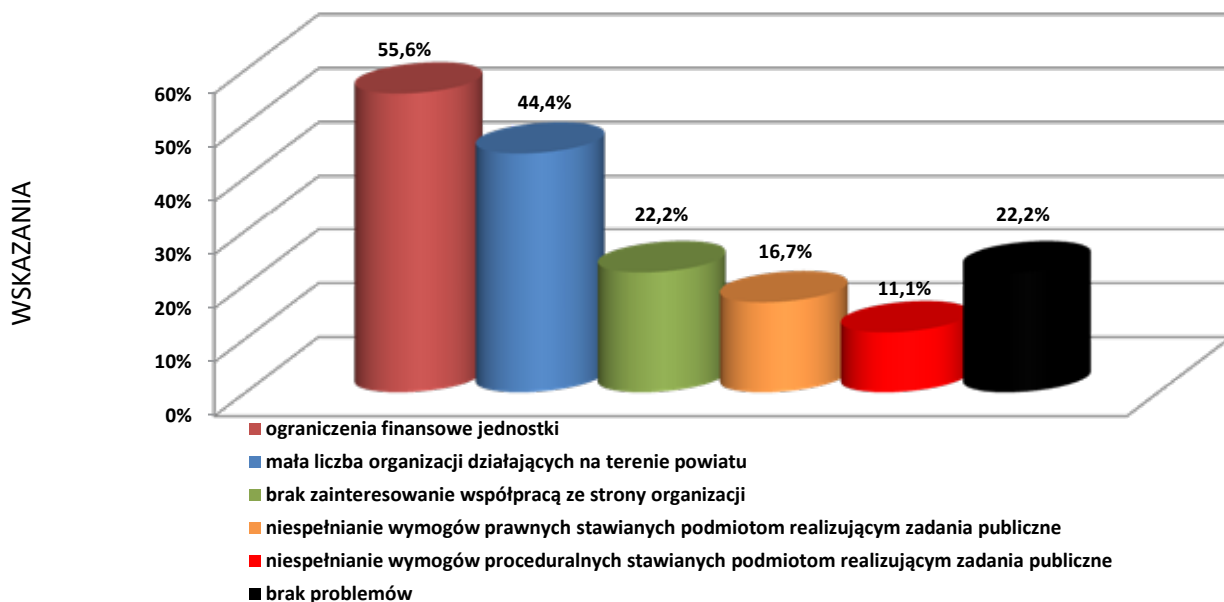

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

➤ Powiatowe centra pomocy rodzinie najczęściej wymieniały ograniczenia finansowe jednostki (10 wskazań z 18 PCPR, tj. 55,6%) jako przyczynę braku współpracy z organizacjami pozarządowymi. Część PCPR wskazywała także na to, iż na terenie powiatu jest zbyt mało partnerów społecznych (8 wskazań, tj. 44,4%), by móc nawiązać taką współpracę. Inne jednostki powiatowe twierdzą, iż podmioty trzeciego sektora nie są zainteresowane współpracą (4 wskazania, tj. 22,2%). Natomiast 3 powiatowe centra pomocy rodzinie są zdania, iż organizacje pozarządowe nie spełniają wymogów prawnych stawianych

podmiotom realizującym zadania publiczne (3 wskazania, tj. 16,7%), a dwa – wymogów proceduralnych (2 wskazania, tj. 11,1%). Warto dodać, iż cztery powiaty ziemskie zadeklarowały brak problemów we współpracy z trzecim sektorem (22,2%).

WYKRES 106: Problemy związane z prowadzeniem współpracy z organizacjami pozarządowymi – PCPR

* wskazania nie sumują się do 100%, gdyż była możliwość wyboru kilku odpowiedzi

➤ Wszystkie trzy miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich twierdzą, iż przeszkodą w prowadzeniu współpracy z organizacjami pozarządowymi są ograniczenia finansowe jednostki. Dwa MOPS dodają, iż same podmioty trzeciego sektora nie wykazują woli takiej współpracy. Ponadto jeden ośrodek wskazał na niespełnianie wymogów prawnych stawianych podmiotom realizującym zadania publiczne, a inny – proceduralnych.

VI. Kadra pomocy społecznej

Jednym z podstawowych czynników mających wpływ na sposób i zakres realizacji zadań pomocy społecznej są zasoby kadrowe sektora. W badaniu – podobnie jak w poprzednich latach – zapytano jednostki pomocy społecznej o stan zatrudnienia (na dzień 31.12.2010 r.) – zarówno o ogół zatrudnionych pracowników, jak i poszczególne rodzaje stanowisk pracowniczych, ale także potrzeby w tym zakresie. Potrzeby związane zatrudnianiem dodatkowych pracowników potrzebnych do realizacji projektów systemowych zostały omówione w rozdziale dotyczącym realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Podziałania 7.1.1 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej” oraz 7.1.2 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie”). Niniejsza część opracowania stanowi więc bilans zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w zakresie realizacji dotychczasowych zadań jednostek pomocy społecznej¹⁰¹.

Średnio w gminnych ośrodkach pomocy społecznej na koniec 2010 r. było zatrudnionych – według deklaracji biorących udział w badaniu – 15 pracowników (przeciętnie o jednego pracownika więcej niż na koniec 2009 r.). Najczęściej w jednostkach gminnych było zatrudnionych od 6 do 10 pracowników (75 jednostek). Między ośrodkami pomocy społecznej w Małopolsce ciągle istnieją duże różnice dotyczące wielkości zespołów. Istnieją ośrodki, gdzie zatrudnia się trzech (jedna jednostka), czterech (6 jednostek) lub pięciu pracowników (15 jednostek). Z drugiej strony funkcjonuje 13 dużych jednostek, zatrudniających powyżej 40 pracowników (od 40 do 66 osób).

W ośrodkach pomocy społecznej zatrudniane są w większości kobiety. Stanowią one ponad 89,4% kadry jednostek gminnych.

Porównując stan zatrudnienia z roku 2010 r. i lat poprzednich można zauważyć (zwłaszcza w ostatnim roku) pozytywną tendencję – podwyższyło się średnie zatrudnienie w OPS, a także zmalała liczba jednostek zatrudniających najmniejszą liczbę pracowników (trzech pracowników zatrudnionych było w 2008 r. – w 5 jednostkach, w 2009 - w 2 OPS, a w 2010 r. – w jednej jednostce). Jednocześnie prawie w połowie OPS na koniec 2010 r. zatrudniano powyżej 10 pracowników.

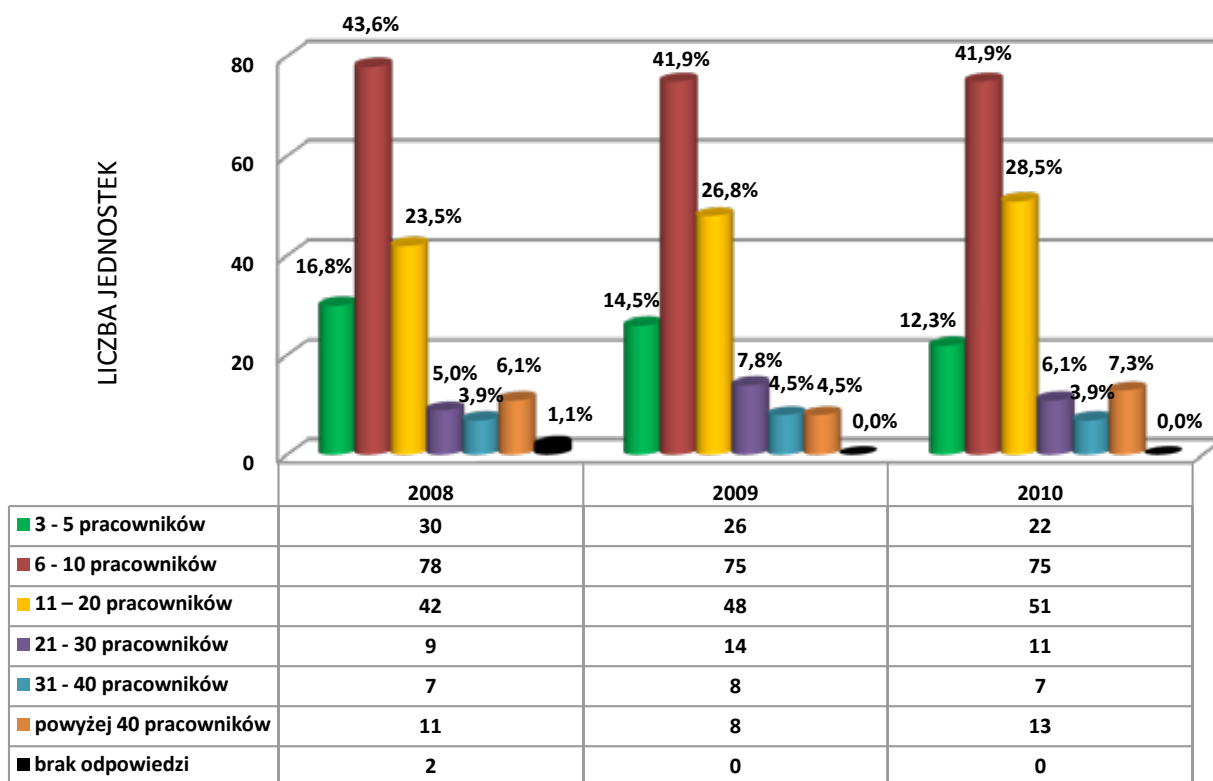
Jeżeli chodzi o pracowników socjalnych, to na koniec 2010 r. ośrodki pomocy społecznej posiadały średnio 6,5 etatu pracowników socjalnych (o 0,5 etatu więcej niż w 2009 r.). Najczęściej było zatrudnionych w 2010 r. od 3 do 5 takich specjalistów w jednostce (96 OPS). Mimo poprawy sytuacji w tym zakresie ciągle jeszcze w 11 OPS zatrudniało się w 2010 r. mniej niż 3 takich pracowników (o 8 jednostek mniej niż w 2009 r.). Kobiety zatrudnione jako pracownicy socjalni stanowią ponad 94%.

Zarządzanie w większości OPS (w 132 ze 179 jednostek, tj. 73,7%) w 2010 r. było jednoosobowe. W 22 jednostkach gminnych był zatrudniony jeden zastępca dyrektora, a w 16 OPS więcej niż jedna osoba piastująca stanowisko kierownicze. Feminizacja stanowisk kierowniczych wynosiła na koniec 2010 r. 91%.

¹⁰¹ Analizowany stan zatrudnienia na dzień 31.12.2010 r. zgłoszony przez biorących udział w badaniu.

Są to deklaracje biorących udział w badaniu. Nie wszystkie badane jednostki podały stan zatrudnienia poszczególnych grup pracowniczych.

WYKRES 107: Liczba pracowników zatrudnionych w jednostce – OPS w latach 2008 – 2010¹⁰²

Jak pokazuje powyższa analiza zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej Małopolski jest bardzo zróżnicowane, przy czym przeważają małe jednostki, zatrudniające do 10 osób (54,2%). Zasoby kadrowe, jakie pozostają w dyspozycji kierujących ośrodkami pomocy społecznej, nie zawsze są wystarczające do realizacji zadań nakładanych na te jednostki. Dlatego w ankiecie zapytano ośrodki pomocy społecznej czy występuje potrzeba zatrudniania jeszcze dodatkowych pracowników do realizacji bieżących zadań. Analiza dostarczyła twierdzącej odpowiedzi na to pytanie, przynajmniej wśród części OPS, mimo iż można zauważyć, w porównaniu z badaniem z 2010 r., znacznie mniejsze zapotrzebowanie na dodatkowe etaty. Łącznie przedstawiciele OPS zgłosili¹⁰³ potrzebę zatrudnienia prawie 351 dodatkowych pracowników, a średnio w jednostce brakuje około 2 specjalistów. Największe niedobory dotyczą pracowników socjalnych (podobnie jak w poprzednich latach). Łącznie – opinii badanych – brakuje ponad 61 etatów takich specjalisty w 40 jednostkach. Ośrodki zgłosiły potrzebę dodatkowego zatrudnienia pracowników socjalnych w wymiarze od 0,25 do 6 etatów, najczęściej jednak jednego takiego specjalistę (26 jednostek). Należy dodać, iż aż 139 jednostek gminnych nie wypowiedziało się na ten temat.

Kolejną grupą pracowników, których najczęściej brakuje w realizacji bieżących zadań są radcy prawni. 62 OPS potrzebują w sumie ponad 52 etatów takich specjalistów, przy czym najczęściej istnieje potrzeba zatrudnienia jednego takiego pracownika (48 jednostek).

Kolejną grupą pracowniczą, w której występują niedobory w jednostkach gminnych są psychologowie i terapeuci. Tych specjalistów brakuje w 45 jednostkach. Łącznie brakuje blisko 43 etaty. OPS zgłosiły zapotrze-

¹⁰² Stan zatrudnienia za 2008 r. podało 177 OPS, za 2009 r. i za 2010 r. – 179 OPS.

¹⁰³ Potrzeby zatrudnienia dodatkowych pracowników zgłosiło w ankiecie 121 OPS.

bowanie na tego rodzaju specjalistów w różnym wymiarze godzin: od 0,2 etatu do 2 etatów w jednostce. Najczęściej jednak istnieje potrzeba zatrudnienia jednego pracownika (38 OPS). Natomiast 9 OPS potrzebuje zatrudnić w łącznym wymiarze 10 etatów innych konsultantów.

28 jednostkom brakuje osób na stanowiskach pracowników świadczących usługi opiekuńcze. Łącznie w tych OPS potrzebnych jest 35,5 etatów takich specjalistów. Do sprawnej realizacji usług opiekuńczych OPS potrzebują najczęściej jednego dodatkowego pracownika (23 jednostki). Z kolei w 17 OPS brakuje w sumie 20 etatów pracowników, którzy świadczyliby specjalistyczne usługi opiekuńcze.

Generalnie porównując zadeklarowane w niniejszym badaniu zapotrzebowanie na dodatkowych pracowników (w 2011 r.) i zapotrzebowania z roku poprzedniego zwraca uwagę jego mniejsza skala, w odniesieniu do w/w stanowisk. Z analizy wynika natomiast, iż zwiększyło się zapotrzebowanie, w stosunku do 2010 r., na zatrudnienie dodatkowych pracowników zabezpieczających od strony techniczno – organizacyjnej pracę jednostki. Są to następujący specjaliści:

- informatycy – w 38 jednostkach brakuje łącznie ponad 34 etaty dla takich specjalistów. Najczęściej jednostki gminne deklarują chęć zatrudnienia jednego takiego specjalisty (32 OPS);
- księgowi – w 22 jednostkach brakuje łącznie 23 etatów;
- specjaliści do spraw zamówień publicznych – w 32 jednostkach brakuje łącznie ponad 28 etatów.

↗ W powiatowych centrach pomocy rodzinie – według deklaracji badanych – zatrudniano przeciętnie (na koniec 2010 r.) około 14 pracowników (podobnie jak w 2009 r.). Przy czym między PCPR istnieją dość duże różnice w zatrudnieniu – liczba pracowników wynosi w poszczególnych centrach od 5 do 31. Kobiety stanowią blisko 81,0% pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie.

Porównując stan zatrudnienia w PCPR z 2008 r. i z roku 2009 można zauważyć, iż zmniejszyła się liczba mniejszych jednostek (do 10 zatrudnionych pracowników), a zwiększyła się liczba centrów, w których pracuje od 16 do 20 osób.

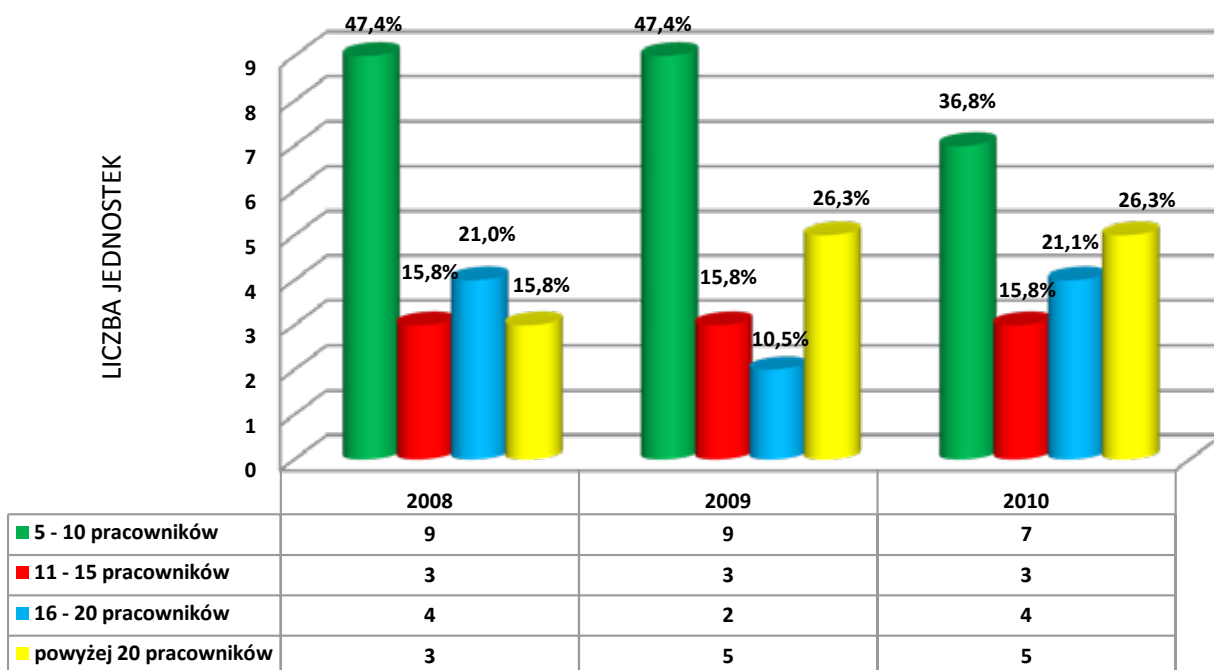
Analizując stan zatrudnienia w PCPR poszczególnych grup pracowniczych należy odnotować, iż na koniec 2010 r. we wszystkich powiatowych centrach pomocy rodzinie zatrudnione były osoby pełniące funkcje doradcy ds. osób niepełnosprawnych. W większości jednostek zatrudnia się po jednym takim specjalistą, w dwóch PCPR – po dwóch pracowników pełniących tę funkcję, a w jednych – aż trzech osób na takich stanowiskach. W stosunku do roku 2009 jest to znaczna poprawa sytuacji – w poprzednim roku w 5 PCPR nie zatrudniano osoby pełniącej funkcję doradcy ds. osób niepełnosprawnych. Odsetek kobiet wynosi na tych stanowiskach 91,3%.

Natomiast zatrudnianie specjalistów pracy z rodziną w PCPR nie jest tak powszechne. Aż w 14 jednostkach powiatowych nie zatrudnia się ich w ogóle (w 2009 r. takich pracowników nie było w 10 PCPR). W trzech PCPR jest zatrudniony jeden taki pracownik, w jednym – trzech, a w kolejnym – czterech. We wszystkich przypadkach są to kobiety.

Jeżeli chodzi o pracowników socjalnych to w 2010 r. w każdym powiatowym centrum pomocy rodzinie zatrudniało tego rodzaju pracowników (oprócz jednej jednostki). Najczęściej w centrum było zatrudnionych od trzech do pięciu takich pracowników (7 jednostek). Wśród tej grupy zawodowej kobiety stanowiły 80,8%.

Zarządzanie w siedmiu powiatowych centrach pomocy rodzinie w 2010 r. było jednoosobowe. Natomiast pozostałymi jednostkami kierowało szersze grono. W 8 PCPR był jeden zastępca, w jednej – dwóch, a w kolejnych dwóch – trzy osoby zajmowały dodatkowo stanowiska kierownicze, a w kolejnej aż sześć osób. Feminizacja stanowisk kierowniczych wynosiła na koniec 2010 r. 53,3%.

WYKRES 108: Liczba pracowników zatrudnionych w jednostce – PCPR w latach 2008 - 2010

Jeżeli chodzi o potrzebę zatrudniania dodatkowych pracowników do realizacji bieżących zadań w powiatowych centrach pomocy rodzinie, to z roku na rok można zauważyć spadek potrzeb w tym zakresie. W badaniu w 2011 r. niedobory kadrowe zgłosiło 11 jednostek powiatowych. Wyraziły one potrzebę zatrudnienia łącznie prawie 29 dodatkowych pracowników do realizacji bieżących zadań. Ośmiem jednostek zadeklarowało, iż nie ma potrzeb związanych z zatrudnianiem dodatkowych pracowników. Pozostałe PCPR mają zróżnicowane potrzeby zatrudnieniowe:

- sześć PCPR potrzebuje w sumie 4,8 etatu informatyka;
- pięć jednostek powiatowych potrzebuje po jednym radcy prawnym;
- po cztery jednostki zgłosiły potrzebę zatrudnienia po jednym specjalistę z dziedziny psychologii i specjalistycznych usług opiekuńczych;
- trzy jednostki chciałyby zatrudnić specjalistę do spraw zamówień publicznych;
- w trzech PCPR brakuje łącznie dwóch etatów (w tym w dwóch jednostkach po 1/2 etatu) księgowych;
- dwa PCPR potrzebują po jednym etacie konsultanta;
- jedna jednostka chciałyby zatrudnić pracownika socjalnego;
- w jednej jednostce istnieje potrzeba zatrudnienia pracownika do pełnienia funkcji kierowniczych.

Trzy jednostki pomocy społecznej powiatów grodzkich to ośrodki posiadające dużo większe zasoby kadrowe, niż pozostałe dwa typy (OPS i PCPR). W jednym z nich na koniec 2010 r. było zatrudnionych ogółem 98 pracowników, w drugim – 110, a w trzecim aż 643 osoby. Ogółem w tych trzech ośrodkach kobiety stanowią 84%, odpowiednio w każdym z nich: 91,8%, 81,8% i 83,2%.

Pracownicy socjalni stanowią największą grupę w każdym z trzech MOPS – jeden zatrudnia 43 takich specjalistów, drugi – 64, a trzeci 388. Wszystkie te ośrodki zatrudniają doradcę ds. osób niepełnosprawnych, natomiast żaden z nich nie zatrudnia specjalistów pracy z rodziną.

Rozbudowana struktura miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich skutkuje koniecznością zarządzania przez większe grono kierownicze. Oprócz dyrektorów ośrodki te są współzarządzane

przez zastępców dyrektorów, kierowników oraz ich zastępców (w tym kierowników działów, zespołów i sekcji). W poszczególnych MOPS powiatów grodzkich zatrudniano na koniec 2010 r.: 7, 16 i 57 osób na w/w stanowiskach kierowniczych.

Jeżeli chodzi o potrzeby w zakresie zatrudnienia dodatkowych pracowników to zgłosił je tylko jeden miejski ośrodek pomocy społecznej powiatu grodzkiego. Do realizacji bieżących zadań niezbędnym jest uzupełnienie dwóch etatów kierowniczych oraz zatrudnienie pracowników na łącznie 9 etatów, w tym: po jednym etacie dla: specjalisty pracy z rodziną, pedagoga o specjalności opiekuńczo – wychowawczej i resocjalizacja oraz (w wymiarze 1/2 etatu) psychologa i radcy prawnego, a także innych specjalistów: lekarza psychiatrę, koordynatorów ds.: przemocy domowej, uzależnień, osób niepełnosprawnych i starszych.

Uzupełnieniem diagnozy stanu zasobów kadrowych w jednostkach pomocy społecznej (ośrodkach pomocy społecznej, powiatowych centrach pomocy rodzinie, miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich) jest bilans wykształcenia kadr tych jednostek:

↗ W ośrodkach pomocy społecznej nie będzie możliwa pełna diagnoza poziomu wykształcenia kadr, gdyż duża część jednostek nie udzielała odpowiedzi na pytanie o wykształcenie poszczególnych grup pracowniczych. Jednak pewne zależności można zaobserwować. I tak¹⁰⁴:

- w 100 OPS (55,9% jednostek) dyrektorzy posiadają wykształcenie wyższe, natomiast w 58 OPS – nie (32,4%). Należy jednak dodać, iż 21 ośrodków (11,7%) nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o wykształcenie dyrektorów i kierowników jednostek;
- specjalizację z organizacji pomocy społecznej posiada 145 dyrektorów, czy kierowników ośrodków pomocy społecznej (81,0%), a w 9 OPS – nie. Jednak dodać trzeba, że 25 ośrodków (14,0%) nie udzieliło odpowiedzi na pytanie;
- 38 jednostek gminnych wskazało w badaniu, iż jednostką zarządza więcej niż jedna osoba. Są one zarządzane kilkusobowo. Łącznie funkcjonuje w nich 98 stanowisk zastępców dyrektorów, kierowników i ich zastępców, lub też kierowników działów, zespołów i sekcji. Wśród osób piastujących takie stanowiska w 26 z 38 OPS posiadających szerszą kadrę kierowniczą (tj. 68,4%) 60 pracowników legitymuje się wyższym wykształceniem (64,5%). W 18 jednostkach wszystkie osoby zajmujące wymienione wyżej stanowiska posiadają wyższe wykształcenie, a w 8 OPS – nie wszystkie. Natomiast w kolejnych 10 OPS cała pozostała kadra kierownicza nie posiada wykształcenia wyższego. Należy dodać, iż 2 ośrodki nie udzieliły odpowiedzi na pytanie o wykształcenie pozostałej kadry kierowniczej, mimo że deklarowały funkcjonowanie takich stanowisk w jednostce;
- wśród 169 OPS (94,4%), które odpowiedziały na pytanie o poziom wykształcenia pracowników socjalnych jedynie w 16 jednostkach (8,9% wszystkich 179 OPS)¹⁰⁵ wszystkie osoby zajmujące te stanowiska posiadają wykształcenie wyższe. W 131 OPS (73,2%) tylko część takich specjalistów legitymuje się omawianym wykształceniem, a w 12 OPS (6,7%) żaden pracownik socjalny zatrudniony w jednostce nie posiada wyższego wykształcenia. Należy dodać, iż 10 ośrodków (5,6%) nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o wykształcenie pracowników socjalnych, mimo że podały ich liczebność w jednostce.

↗ Wszyscy dyrektorzy powiatowych centrów pomocy rodzinie na koniec 2010 r. posiadali wykształcenie wyższe, podobnie jak pozostała kadra kierownicza w tych jednostkach. Natomiast w jednej jednostce osoba kierująca jednostką nie posiadała wymaganej ustawowo¹⁰⁶ specjalizacji z organizacji pomocy

¹⁰⁴ Wartości procentowe zostały policzone do wszystkich uczestników badania, czyli 179 OPS.

¹⁰⁵ Wartości procentowe zostały policzone do wszystkich jednostek uczestniczących w badaniu, czyli 179 OPS. Natomiast na pytanie o wykształcenie pracowników socjalnych odpowiedziało 169 OPS.

¹⁰⁶ Art. 122 ust.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

społecznej. Należy dodać, iż 3 pcpr nie udzieliły odpowiedzi na pytanie o posiadanie przez kierujących jednostką omawianej specjalizacji.

Osoby zatrudnione na stanowiskach doradców do spraw osób niepełnosprawnych (oprócz dwóch jednostek) i specjalistów pracy z rodziną także legitymowały się wyższym poziomem wykształcenia. Jeżeli chodzi o pracowników socjalnych to jedynie połowa zatrudnionych na takich stanowiskach pracowników (52,6%) posiadała wykształcenie wyższe.

↗ W trzech funkcjonujących w Małopolsce miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich wszyscy dyrektorzy posiadają wyższe wykształcenie oraz specjalizację z organizacji pomocy społecznej. Jednak pozostała kadra kierownicza nie legitymuje się już w 100% wykształceniem wyższym. W jednym MOPS pracownicy z wyższym wykształceniem stanowią 87,5% wszystkich piastujących stanowiska kierownicze, w drugim – 68,4%, a trzecim – 42,9%. Jeżeli chodzi o pracowników socjalnych, to wyższe wykształcenie posiada odpowiednio: 48,9%, 60,3% oraz 35,9% osób zatrudnionych jako tego rodzaju specjaliści. Natomiast pracownicy pełniący obowiązki doradcy ds. osób niepełnosprawnych zatrudnieni w dwóch miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatu grodzkiego posiadają wykształcenie wyższe, a w trzecim – nie.

VII. Środki finansowe na realizację zadań pomocy społecznej¹⁰⁷

Jednym z dwóch podstawowych celów badania była diagnoza realizacji ustawowych zadań pomocy społecznej przez gminy i powiaty województwa małopolskiego. Aby go zrealizować podjęto m.in. próbę diagnozy stopnia zabezpieczenia finansowego zadań pomocy społecznej, pytając ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich o poziom zabezpieczenia środków finansowych w budżecie na rok 2010 na świadczenia z obszaru zadań własnych i zadań zleconych przez administrację rządową¹⁰⁸.

Diagnozowano zatem stan zaspokojenia potrzeb finansowych do realizacji następujących zadań zleconych przez administrację rządową:

I. Jednostkom gminom:

- organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną;
- wypłacanie zasiłków celowych, udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom;
- wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki.

II. Jednostkom powiatom – opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za uchodźców.

Jednocześnie badano stan zabezpieczenia środków finansowych, jakie jednostki pomocy społecznej miały do dyspozycji w swoich budżetach w 2010 r. na realizację zadań własnych:

I. W gminach:

➤ o charakterze obowiązkowym:

- udzielanie schronienia, zapewnianie posiłku (w tym dożywianie dzieci),
- zapewnianie niezbędnego ubrania osobom go pozbawionym,
- wypłacanie zasiłków okresowych,
- wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ),
- przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego,
- wypłacanie zasiłków celowych (innych niż wymienione powyżej),
- opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny,
- organizowanie usług opiekuńczych (w tym usług specjalistycznych) z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,

¹⁰⁷ Dla jednorodności analizy wartości procentowe zostały policzone do wszystkich jednostek uczestniczących w badaniu, tj. 201 (w tym: 179 OPS, 19 PCPR i 3 MOPS). Jednocześnie przy każdym zakresie tematycznym podana jest liczba jednostek, które nie udzieliły odpowiedzi.

¹⁰⁸ Jednostki miały wskazać czy środki finansowe na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej pozwoliły zaspokoić istniejące w 2010 r.

- sprawianie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
- ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w domu pomocy społecznej,
- wypłacanie zasiłków stałych,
- opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,

➤ o charakterze fakultatywnym:

- wypłacanie zasiłków specjalnych celowych,
- wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze.

II. W powiatach:

➤ o charakterze obowiązkowym:

- pomoc pieniężna na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające niektóre typy placówek,
- pomoc pieniężna na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci i wypłacanie wynagrodzeń rodzinom zastępczym,
- pokrycie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innego powiatu,
- pokrycie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie innego powiatu.

➤ o charakterze fakultatywnym – jednorazowa pomoc przyznawana przez starostę rodzinom zastępczym.

Zadania własne o charakterze obowiązkowym¹⁰⁹ nie były tak samo realizowane w 2010 r. we wszystkich **ośrodkach pomocy społecznej**¹¹⁰. Prawie wszystkie jednostki gminne realizowały w 2010 r. następujące zadania: zapewnianie posiłku, dożywianie dzieci, wypłacanie zasiłków okresowych, stałych, celowych i zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego oraz ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w domu pomocy społecznej. Natomiast były w 2010 r. i takie własne zadania obowiązkowe, które część gmin nie realizowała. Dotyczyło to głównie przyznawania zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego (163 jednostek, tj. 91,1%), a także: wypłacania zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ (107 jednostek, tj. 59,8%), opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką ojcem lub rodzeństwem (102 jednostek, tj. 57,0%) oraz udzielania schronienia (88 jednostek, tj. 49,2%).

Jak wynika z analizy wystarczające środki w budżecie w 2010 r. posiadała większość ośrodków pomocy społecznej na następujące zadania własne o charakterze obowiązkowym: zapewnianie posiłku (170 jednostek, tj. 95,0%), w tym także na dożywianie dzieci (164 jednostek, tj. 91,6%); wypłacanie zasiłków stałych (160 jednostek, tj. 89,4%) oraz na opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne (151 jednostki, tj. 84,4%). Były jednak zadania własne będące obowiązkiem gmin, na których finansowanie zabrakło środków w bu-

¹⁰⁹ Poziom zabezpieczenia środków w gminach na zadania własne o charakterze obowiązkowym zobrazowano na wykresie nr 109.

¹¹⁰ Należy zaznaczyć, iż nie wszystkie jednostki oszacowały poziom zaspokojenie potrzeb finansowych na realizację zadań własnych o charakterze obowiązkowym w budżecie jednostek w 2010 r. W zależności od rodzaju zadania nie wypowiedziało się w tej kwestii od 1 do 10 OPS.

dżetach. Najczęściej dotyczyło to: wypłacania zasiłków okresowych (43 jednostek, tj. 24,0%) i celowych (39 jednostek, tj. 21,8%) oraz ponoszenia odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w domu pomocy społecznej (41 jednostek, tj. 22,9%).

Pozostałe cztery obowiązkowe zadania własne gmin były zabezpieczone w większość budżetów gminnych w 2010 r., jednak spora grupa OPS nie posiadała środków na te cele. I tak:

- na wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego wystarczające środki w budżecie miało 140 jednostek (78,2%). Jednak w 31 ośrodkach zabrakło na to zadanie środków finansowych (17,3%), a pięć jednostek (2,8%) nie realizowało tego zadania w 2010 r.¹¹¹;
- zapewnianie niezbędnego ubrania – zadanie było w pełni zabezpieczone finansowo w 2010 r. w 121 jednostkach gminnych (67,6%). W 11 OPS na ten cel zabrakło pieniędzy w budżecie (6,1%). Natomiast 41 ośrodków nie realizowało tego zadania (22,9%)¹¹²;
- organizowanie usług opiekuńczych (w tym usług specjalistycznych) z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi – środki na ten cel w budżecie roku 2010 r. były zabezpieczone w 118 OPS (65,9%). Jednak w 16 jednostkach brakło środków na to zadanie (8,9%), a 42 OPS nie realizowały go (23,5%)¹¹³;
- sprawianie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym – środki finansowe na to zadanie były zabezpieczone w 104 OPS (58,1%). Jednak w 6 jednostkach nie starczyło środków w budżecie na ten cel (3,4%). Natomiast aż 67 jednostek nie realizowało w 2010 r. tego zadania (37,4%)¹¹⁴.

Jeżeli chodzi o dwa **zadania własne gmin o charakterze fakultatywnym**¹¹⁵ to na wypłacanie zasiłków specjalnych celowych wystarczające środki w budżecie w 2010 r. były w 138 jednostkach (77,1%), a w kolejnych 40 OPS (22,3%) wystąpiły niedobory finansowe w tym zakresie. Natomiast pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze nie oferowały w 2010 r. prawie wszystkie ośrodki pomocy społecznej (171 jednostek, tj. 95,5%). Wśród ośmiu jednostek, które realizowały to zadanie w sześciu były wystarczające środki w budżecie 2010 r. na ten cel, a w dwóch kolejnych – nie.

Większość ośrodków pomocy społecznej nie realizuje trzech z czterech **zadań zleconych gminom przez administrację rządową**¹¹⁶. Najczęściej taka sytuacja dotyczy świadczeń w formie zasiłków celowych, udzielania schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom¹¹⁷ – 167 OPS (93,3%) nie realizowało w 2010 r. tego zadania. Natomiast 10 jednostek (5,6%), które oferowały tego rodzaju pomoc deklaruje jednocześnie, że miały w budżetach w 2010 r. wystarczające środki na ten cel.

Także większość OPS nie wypłacała wynagrodzenia za sprawowanie opieki (141 OPS, tj. 78,8%). Jedynie 38 ośrodków (21,2%) realizowało to zadanie w 2010 r. Wśród nich 33 OPS (18,4%) miały wystarczające środki w budżecie w 2010 r. na ten cel, podczas w 5 jednostkach były one zbyt małe.

Kolejne zadanie – organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi¹¹⁸ też nie było formą powszechnie stosowanej pomocy przez ośrodki pomocy społecznej

¹¹¹ Na pytanie o środki finansowe na realizację zadania „wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego” nie udzieliły odpowiedzi 3 OPS (1,7%).

¹¹² Na pytanie o środki finansowe na realizację zadania „zapewnianie niezbędnego ubrania” nie udzieliło odpowiedzi 6 OPS (3,4%).

¹¹³ Na pytanie o środki finansowe na realizację zadania „organizowanie usług opiekuńczych (w tym usług specjalistycznych) z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi” nie udzieliły odpowiedzi 3 OPS (1,7%).

¹¹⁴ Na pytanie o środki finansowe na realizację zadania „sprawianie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym” nie udzieliło odpowiedzi 2 OPS (1,1%).

¹¹⁵ Poziom zabezpieczenia środków w gminach na zadania własne o charakterze fakultatywnym zobrazowano na wykresie nr 110

¹¹⁶ Poziom zabezpieczenia środków na zadania zlecone gminom zobrazowano na wykresie nr 111.

¹¹⁷ Na pytanie o środki finansowe na realizację zadania „wypłacanie zasiłków celowych, udzielaniu schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom” nie udzieliły odpowiedzi 2 OPS (1,1%).

¹¹⁸ Na pytanie o środki finansowe na realizację zadania „organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi” nie udzielił odpowiedzi 1 OPS (0,6%).

w 2010 r. Realizowało go 45 jednostek, wśród których 41 OPS (22,9%) miało w pełni zabezpieczone środki w budżecie w 2010 r. na ten cel. Natomiast 133 jednostki (74,3%) nie realizowało tego zadania.

Jedynie jedno zadanie zlecone przez administrację rządową gminom było w większości przez nie realizowane. 130 OPS (72,6%) wypłaciło w 2010 r. zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną. Wśród nich 109 jednostek (61,0%) posiadało wystarczające środki budżetowe w 2010 r. na ten cel, a w 21 gminach (11,7%) finansowanie było niewystarczające¹¹⁹.

Porównując sytuację w zakresie zabezpieczania środków finansowych na realizację zadań własnych i zleconych przez administrację rządową w budżetach gmin w 2010 r. i rok wcześniej można zauważyć, iż zabezpieczenie finansowe, jakie miały jednostki gminne w kolejnych latach było bardzo podobne.

Powiatowe centra pomocy rodzinie realizowały w 2010 r. wszystkie **zadania własne**¹²⁰. Z analizy wynika, iż tylko w budżetach pojedynczych PCPR brakowało środków na pomoc pieniężną na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające niektóre typy placówek (w 1 PCPR), czy też częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci i wypłacanie wynagrodzeń rodzinom zastępczym (w 2 PCPR) oraz utrzymanie dzieci z terenu powiatu umieszczonych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych na terenie innego powiatu (w 1 PCPR) lub umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie innego powiatu (w 1 PCPR). Podobna sytuacja miała miejsce w związku z realizacją **fakultatywnego zadania własnego powiatów**¹²¹ - jednorazowej pomocy przyznawanej przez starostę rodzinom zastępczym. Taka forma pomocy oferowana była w 2010 r. we wszystkich powiatach, ale w dwóch z nich środki finansowe na ten cel nie były wystarczające.

Natomiast **zadania zlecone jednostkom powiatowym przez administrację rządową**¹²² nie realizowało większość jednostek powiatowych (15 PCPR). W 2010 r. jedynie jeden PCPR zadeklarował w ankiecie, iż w 2010 r. opłacił składki na ubezpieczenie zdrowotne za uchodźców¹²³.

Podobnie jak w przypadku jednostek gminnych, zabezpieczanie środków finansowych na realizację zadań własnych i zleconych przez administrację rządową w budżetach powiatów w 2010 r. i rok wcześniej było bardzo zbliżone.

Miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich, realizując zadania gminne i powiatowe, miały w większości zagwarantowane środki w budżecie w 2010 r. Jeżeli chodzi o **zadania własne o charakterze obowiązkowym**, to wystarczające środki finansowe w budżetach były zagwarantowane we wszystkich trzech MOPS powiatów grodzkich w zakresie realizacji następujących zadań gminy: zapewnianie posiłku (w tym dożywianie dzieci), niezbędnego ubrania i usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi; udzielanie schronienia; sprawianie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym; ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w domu pomocy społecznej; organizowanie usług opiekuńczych (w tym usług specjalistycznych) z wyłączeniem specjalistycznych; opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, a także wypłacanie zasiłków: okresowych oraz stałych, w tym celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego. Także wystarczające środki finansowe miały MOPS powiatów grodzkich na utrzymanie dzieci z terenu gminy umieszczonych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych i w rodzinach zastępczych na terenie innego powiatu; pomoc pieniężna na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci i wypłacanie wynagrodzeń

¹¹⁹ Na pytanie o środki finansowe na realizację zadania „wypłacanie zasiłków na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną” nie udzieliły odpowiedzi 4 OPS (2,2%).

¹²⁰ Poziom zabezpieczenia środków w powiatach na zadania własne o charakterze obowiązkowym i fakultatywnym oraz na zadania zlecone zobrazowano na wykresie nr 114.

¹²¹ Poziom zabezpieczenia środków na fakultatywne zadania własne powiatów zobrazowano na wykresie nr 111.

¹²² Poziom zabezpieczenia środków na zadania zlecone jednostkom powiatowym przez administrację rządową zobrazowano na wykresie nr 111.

¹²³ Na pytanie o środki finansowe na realizację zadania „opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za uchodźców” nie udzieliło odpowiedzi 3 PCPR (15,8%).

rodzinom zastępczym oraz na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające niektóre typy placówek (zadania powiatu).

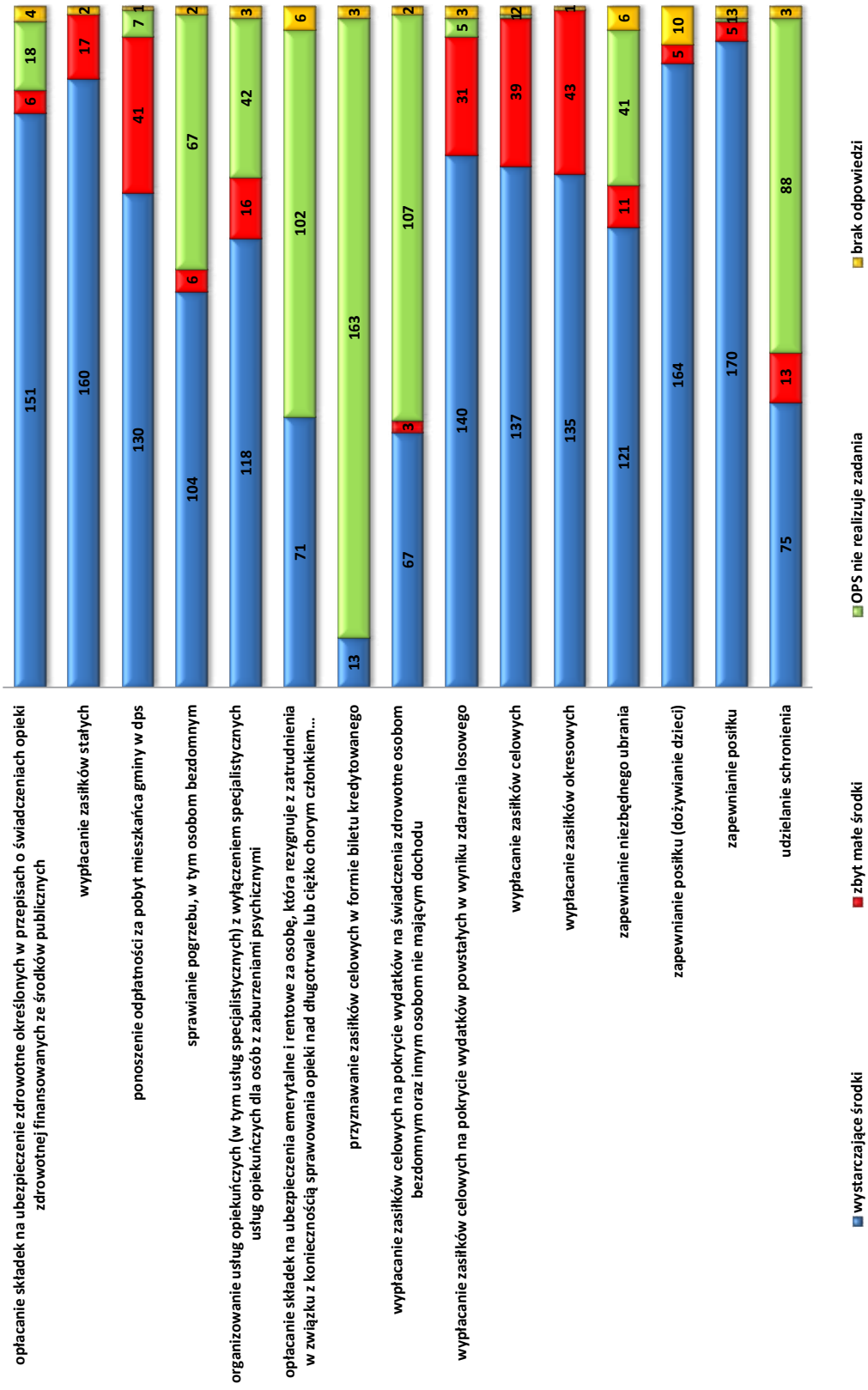
Dwa MOPS powiatów grodzkich miały w budżetach w 2010 r. zapewnione środki w 100% na wypłacanie zasiłków celowych, natomiast budżet trzeciego z nich nie był wystarczający do realizacji tego świadczenia (zadanie gminy). Wszystkie trzy funkcjonujące w Małopolsce miejskie ośrodki pomocy społecznej z miast na prawach powiatów nie wypłacały w 2010 r. zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ (zadanie gminy). Dwa MOPS nie przyznawały także zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego oraz nie opłacały składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny (zadanie gminy). Natomiast trzeci ośrodek z miasta na prawach powiatów posiadał zabezpieczone środki w budżecie w 2010 r. na te zadania.

Jeżeli chodzi o **zadania własne o charakterze fakultatywnym** to wypłacanie zasiłków specjalnych celowych oraz jednorazowej pomocy przyznawanej przez Prezydenta rodzinom zastępczym (będące zadaniem powiatowym) było w pełni zabezpieczone w budżetach ośrodków powiatów grodzkich w 2010 r. Natomiast wszystkie trzy MOPS powiatów grodzkich nie wypłacały środków finansowych na pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie (zadanie gminy).

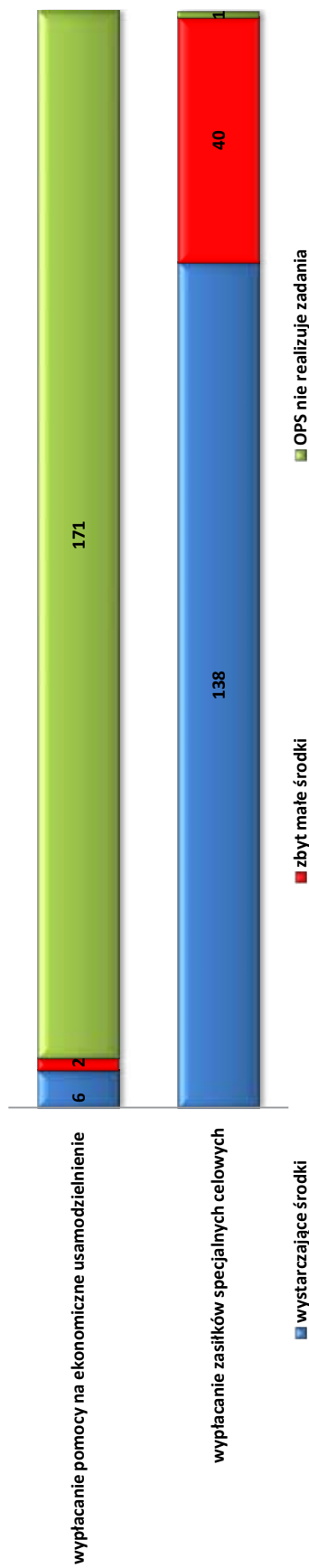
Środki finansowe na realizację **zadań zleconych** przez administrację rządową pozwoliły **miejskim ośrodkom pomocy społecznej powiatów grodzkich** zaspokoić istniejące potrzeby w 2010 r. w zakresie organizowania i świadczenia specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi (zadanie gminy). Dwa z nich miały zagwarantowane środki w budżecie w 2010 r. także na przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną, a trzeciemu zabrakło funduszy na ten cel (zadanie gminy). Natomiast na wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki dwa MOPS nie miały wystarczających środków finansowych, a trzeci nie realizował takiego zadania gminnego. Z kolei zadanie zlecone jednostkom samorządowym polegające na wypłacaniu zasiłków celowych, udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom (zadanie powiatu) nie było w 2010 r. realizowane przez MOPS powiatów grodzkich. Jeden ośrodek miał wystarczające środki w budżecie w 2010 r. na opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za uchodźców, a dwa kolejne nie realizowały tego zadania.

Dla uzupełnienia obrazu dotyczącego realizacji zadań własnych i zleconych pomocy społecznej w 2010 r., oprócz pytań dotyczących zabezpieczenia finansowego w budżetach ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz miejskich ośrodków pomocy społecznej powiatów grodzkich w badaniu zapytano jednostki o problemy związane z finansowaniem zadań własnych i zleconych, inne niż niedobór środków. Po analizie odpowiedzi na to pytanie można stwierdzić, iż jednostki powiatowe, zarówno powiatów grodzkich, jak i ziemskich nie wyartykułowały przeszkód w realizacji zadań związanych z wypłacaniem świadczeń. Jedynie część ośrodków pomocy społecznej zgłosiła pewne problemy. Przedstawiciele 12 z nich (6,7%) wskazali trudności, jakie napotykali w trakcie realizacji zadań gminnych z zakresu pomocy społecznej w 2010 r. Część podnoszonych przez respondentów problemów związana była ze współpracą z Małopolskim Urzędem Wojewódzkim w Krakowie. Przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej wskazywali na ograniczenie przekazywanych środków i opóźnienia w ich przekazywaniu oraz uciążliwą sprawozdawczość z rozliczania środków i brak szczegółowych jednolitych zasad realizacji zadania (przeprowadzania wywiadów środowiskowych, wypłacania zasiłków itp.) w czasie wystąpienia niekorzystnych zjawisk atmosferycznych na terenie gminy (powodzi), który spowodował chaos w jego realizacji. Przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej podnosili także, iż utrudnienia w realizacji zadań pomocy społecznej związane były z nadmiarem zadań nakładanych na te jednostki, tj. realizacją świadczeń rodzinnych, wypłacaniem funduszu alimentacyjnego, dodatków mieszkaniowych itp., a także z trudnościami finansowymi gminy powodującymi ograniczenia wypłaty świadczeń przez ośrodek.

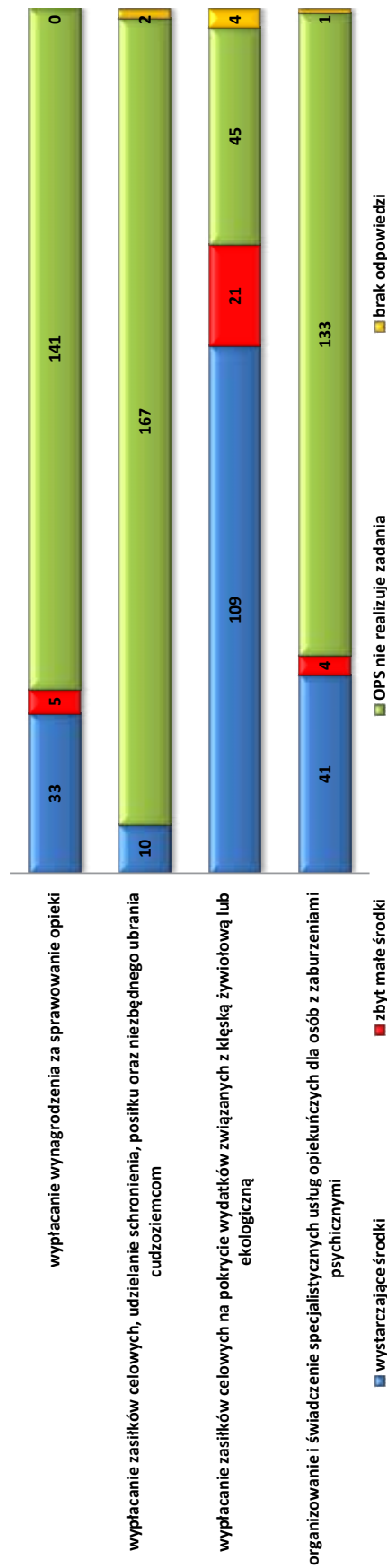
WYKRES 109: Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym w 2010 r.: - OPS

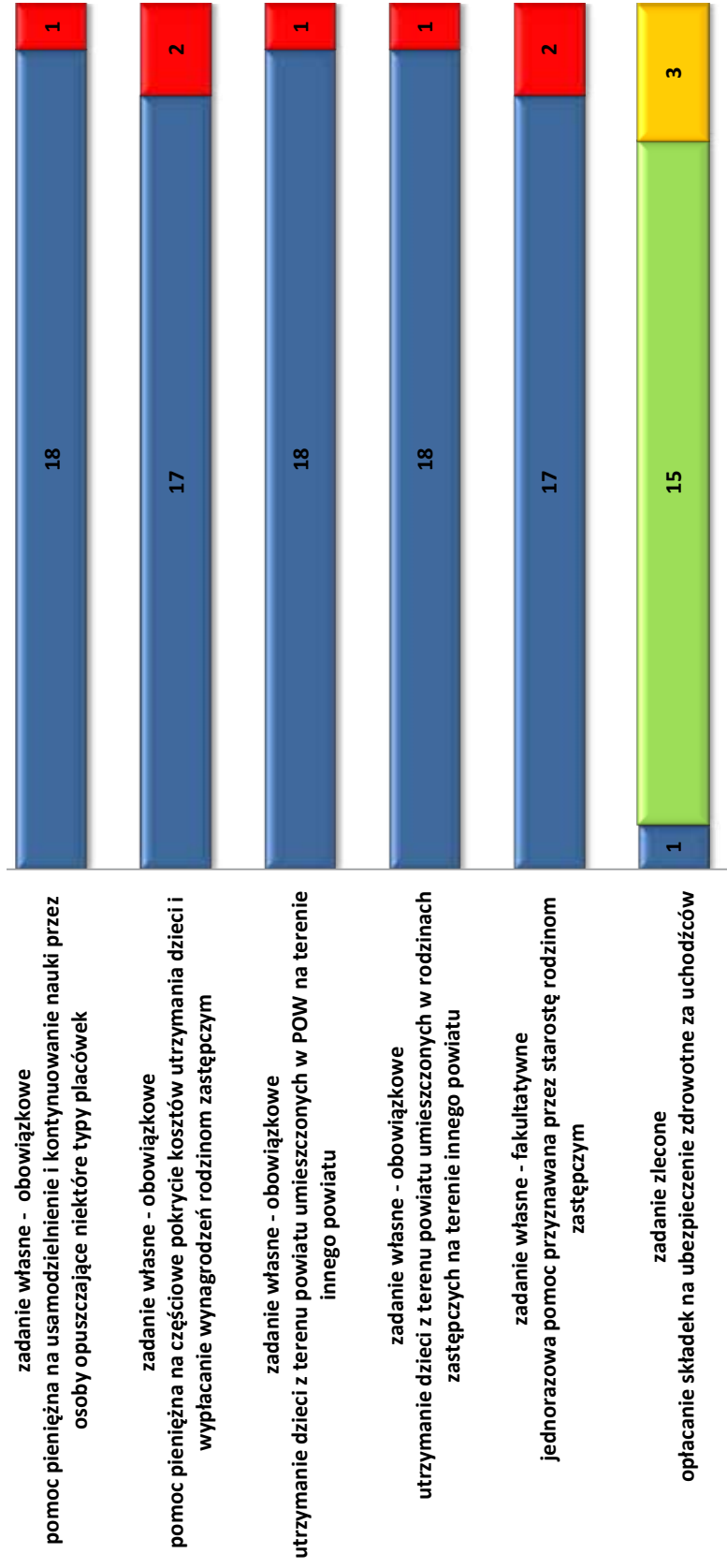
WYKRES 110: Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na zadania własne gminy o charakterze fakultatywnym w 2010 r.: - OPS

WYKRES 111: Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na zadania zlecone gminom przez administrację rządową w 2010 r.: - OPS

WYKRES 112: Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na zadania własne o charakterze obowiązkowym i fakultatywnym oraz zadania zlecone powiatom przez administrację rządową w 2010 r. – PCPR

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1:	Pozytywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)	24
WYKRES 2:	Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2006 – 2011	25
WYKRES 3:	Jeden pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku – ogółem (OPS, MOPS) w latach 2009 – 2011	26
WYKRES 4:	Doradca ds. osób niepełnosprawnych – ogółem (PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2011	27
WYKRES 5:	Porozumienia o współpracy z powiatowymi urzędami pracy – ogółem (OPS, MOPS) w latach 2009 – 2011	28
WYKRES 6:	Programy aktywności lokalnej – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2011	28
WYKRES 7:	Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych – ogółem (gminy, powiaty, miasta na prawach powiatów)	38
WYKRES 8:	Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych – w podziale na gminy, powiaty, miasta na prawach powiatów	38
WYKRES 9:	Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych – ogółem (gminy, powiaty, miasta na prawach powiatów) w latach 2006 - 2011	39
WYKRES 10:	Końcowy rok obowiązywania strategii rozwiązywania problemów społecznych – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	39
WYKRES 11:	Spełnianie wymogów organizacyjnych (1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, ale nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku) w 2011 r.– OPS	41
WYKRES 12:	Wymóg organizacyjny - przynajmniej 3 pracowników socjalnych zatrudnionych w jednostce – ogółem (OPS, MOPS) w latach 2007 - 2011	43
WYKRES 13:	Wymóg organizacyjny - 1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców - ogółem (OPS, MOPS) w latach 2008 – 2011	44
WYKRES 14:	Spełnianie wymogów organizacyjnych (1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, ale nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku) – ogółem (OPS, MOPS) w latach 2009 – 2011.	45
WYKRES 15:	Wymóg organizacyjny - 1 doradca ds. osób niepełnosprawnych – ogółem (PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2011.	45
WYKRES 16:	Porozumienia o współpracy z powiatowymi urzędami pracy w 2011 r. – w podziale na OPS i OPS	46
WYKRES 17:	Czas trwania porozumień o współpracy z powiatowymi urzędami pracy w 2011 r. – w podziale na OPS i MOPS	47
WYKRES 18:	Realizacja programu aktywności lokalnej w ramach projektu systemowego PO KL w 2010 r. – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)	51
WYKRES 19:	Realizacja programu aktywności lokalnej w ramach projektu systemowego PO KL – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2010	51
WYKRES 20:	Realizacja programu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych w ramach projektu systemowego PO KL w 2010 r. – ogółem (PCPR, MOPS)	54
WYKRES 21:	Realizacja programu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych w ramach projektu systemowego PO KL – ogółem (PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2010	55
WYKRES 22:	Stosowanie instrumentów aktywnej integracji w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR i MOPS	57
WYKRES 23:	Stosowanie instrumentów aktywizacji społecznej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS (wskazania najczęstsze)	59

WYKRES 24:	Stosowanie instrumentów aktywizacji społecznej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR (wskazania najczęstsze)	60
WYKRES 25:	Stosowanie instrumentów aktywizacji zawodowej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS	61
WYKRES 26:	Stosowanie instrumentów aktywizacji zawodowej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR	62
WYKRES 27:	Stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS	63
WYKRES 28:	Stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR	64
WYKRES 29:	Stosowanie instrumentów aktywizacji zdrowotnej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS (wskazania najczęstsze)	65
WYKRES 30:	Stosowanie instrumentów aktywizacji zdrowotnej w ramach realizacji projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR (wskazania najczęstsze)	66
WYKRES 31:	Sposób realizacji projektów systemowych na lata 2010 – 2012 – w podziale na OPS, PCPR i MOPS ...	67
WYKRES 32:	Sposób realizacji projektów systemowych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2011	68
WYKRES 33:	Pozytywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS	70
WYKRES 34:	Pozytywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR	71
WYKRES 35:	Pozytywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – MOPS	71
WYKRES 36:	Negatywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – OPS	72
WYKRES 37:	Negatywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – PCPR.....	73
WYKRES 38:	Negatywne doświadczenia związane z realizacją projektu systemowego PO KL w 2010 r. – MOPS	74
WYKRES 39:	Korzystanie z tzw. „dobrych praktyk” – w podziale na OPS, PCPR i MOPS	76
WYKRES 40:	Problemy klientów pomocy społecznej utrudniające udział w projekcie systemowym – OPS	77
WYKRES 41:	Problemy klientów pomocy społecznej utrudniające udział w projekcie systemowym – PCPR	78
WYKRES 42:	Problemy klientów pomocy społecznej utrudniające udział w projekcie systemowym – MOPS	79
WYKRES 43:	Rezygnacja beneficjentów ostatecznych z udziału w projekcie w trakcie jego trwania – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	80
WYKRES 44:	Przyczyny rezygnacji beneficjentów ostatecznych w trakcie trwania projektu – OPS (wskazania najczęstsze)	81
WYKRES 45:	Przyczyny rezygnacji beneficjentów ostatecznych w trakcie trwania projektu – PCPR	81
WYKRES 46:	Znajomość losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	82
WYKRES 47:	Typy losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie – OPS (wskazania najczęstsze)	83
WYKRES 48:	Typy losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie – PCPR (wskazania najczęstsze)	85
WYKRES 49:	Typy losów beneficjentów ostatecznych, którzy zakończyli udział w projekcie – MOPS	85
WYKRES 50:	Plany dotyczące monitorowania losów beneficjentów ostatecznych – OPS	86
WYKRES 51:	Plany dotyczące monitorowania losów beneficjentów ostatecznych – PCPR	87
WYKRES 52:	Plany dotyczące monitorowania losów beneficjentów ostatecznych – MOPS	87
WYKRES 53:	Ocena wysokości środków alokowanych na realizację projektów systemowych w latach 2010 - 2012 – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	88
WYKRES 54:	Ocena wysokości środków alokowanych na realizację projektów systemowych na lata 2010 – 2012 w 2010 i 2011 r. – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)	89
WYKRES 55:	Zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych w 2010 r. w ramach projektu systemowego PO KL – OPS	90

WYKRES 56:	Zatrudnienie dodatkowych pracowników pełniących obowiązki doradcy ds. osób niepełnosprawnych w 2010 r. w ramach projektu systemowego PO KL – PCPR	91
WYKRES 57:	Ocena wiedzy na temat PO KL – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	94
WYKRES 58:	Ocena wiedzy na temat PO KL – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach	94
WYKRES 59:	Najczęściej wykorzystywane źródła wsparcia informacyjnego przy realizacji projektu systemowego PO KL – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)	95
WYKRES 60:	Korzystanie z usług instytucji szkolących – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)	97
WYKRES 61:	Oczekiwane formy szkoleniowe w ramach projektu ROPS „Szkolenie i doskonalenie kadr pomocy społecznej” – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	98
WYKRES 62:	Oczekiwane formy szkoleniowe w ramach projektu ROPS „Szkolenie i doskonalenie kadr pomocy społecznej” – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2011	99
WYKRES 63:	Potrzeby szkoleniowe pracowników – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)	100
WYKRES 64:	Potrzeby szkoleniowe pracowników – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	100
WYKRES 65:	Potrzeby szkoleniowe w zakresie pracy socjalnej – OPS	101
WYKRES 66:	Potrzeby szkoleniowe w zakresie stosowania przepisów prawa – OPS	102
WYKRES 67:	Potrzeby szkoleniowe dotyczące aktywnej integracji – OPS	103
WYKRES 68:	Potrzeby szkoleniowe dotyczące zarządzania w projekcie - OPS	103
WYKRES 69:	Potrzeby szkoleniowe dotyczące zarządzania jednostką – OPS	104
WYKRES 70:	Potrzeby szkoleniowe dotyczące partnerstw - OPS	105
WYKRES 71:	Potrzeby szkoleniowe w zakresie pracy socjalnej – PCPR	107
WYKRES 72:	Potrzeby szkoleniowe w zakresie stosowania przepisów prawa – PCPR	108
WYKRES 73:	Potrzeby szkoleniowe dotyczące aktywnej integracji – PCPR	108
WYKRES 74:	Potrzeby szkoleniowe dotyczące zarządzania w projekcie - PCPR	109
WYKRES 75:	Potrzeby szkoleniowe dotyczące zarządzania jednostką – PCPR	110
WYKRES 76:	Potrzeby szkoleniowe dotyczące partnerstw - PCPR	110
WYKRES 77:	Potrzeba doskonalenia zawodowego w pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym (wskazania najczęstsze) - ogółem (OPS, PCPR, MOPS)	111
WYKRES 78:	Potrzeba doskonalenia zawodowego w pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2011	112
WYKRES 79:	Potrzeba doskonalenia zawodowego w pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym – OPS (wskazania najczęstsze)	113
WYKRES 80:	Potrzeba doskonalenia zawodowego w pracy z grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym – PCPR (wskazania najczęstsze)	114
WYKRES 81:	Realizacja programów rządowych w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	115
WYKRES 82:	Realizacja programów rządowych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2010	116
WYKRES 83:	Realizacja innych niż rządowe programów celowych w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR, MOPS ...	118
WYKRES 84:	Realizacja innych programów celowych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2010	118
WYKRES 85:	Przyczyny braku programów celowych – ogółem (OPS, PCPR, MOPS)	122
WYKRES 86:	Podmioty, z którymi współpraca jest najtrudniejsza – OPS (wskazania najczęstsze)	123
WYKRES 87:	Podmioty, z którymi współpraca jest najtrudniejsza – PCPR (wskazania najczęstsze)	125
WYKRES 88:	Funkcjonowanie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. – w podziale na OPS, MOPS	126
WYKRES 89:	Funkcjonowanie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną - OPS (w latach 2007 – 2010)	127
WYKRES 90:	Działania prowadzone w ramach gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. - OPS	128
WYKRES 91:	Problemy związane z tworzeniem i funkcjonowaniem gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną w 2010 r. – OPS	129

WYKRES 92:	Organizacja specjalistycznego poradnictwa w 2011 r. – łącznie trzy rodzaje (prawne, psychologiczne i społeczne) w podziale na PCPR, MOPS	131
WYKRES 93:	Organizacja specjalistycznego poradnictwa prawnego w 2011 r. – w podziale na PCPR, MOPS	132
WYKRES 94:	Organizacja specjalistycznego poradnictwa psychologicznego w 2011 r. – w podziale na PCPR, MOPS	133
WYKRES 95:	Organizacja specjalistycznego poradnictwa rodzinnego w 2011 r. – w podziale na PCPR, MOPS	133
WYKRES 96:	Organizacja specjalistycznego poradnictwa – łącznie trzy rodzaje (prawne, psychologiczne i społeczne) – (PCPR, MOPS) w latach 2009 – 2011	134
WYKRES 97:	Podejmowanie działań mających na celu pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem - PCPR w latach 2007 – 2010	135
WYKRES 98:	Współpraca z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR, MOPS	137
WYKRES 99:	Współpraca z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej – ogółem (OPS, PCPR, MOPS) w latach 2008 – 2010	138
WYKRES 100:	Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r. – w podziale na OPS, PCPR i MOPS	139
WYKRES 101:	Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej – ogółem (OPS, PCPR i MOPS) w latach 2008 – 2010	139
WYKRES 102:	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w innej formie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r.– w podziale na OPS, PCPR i MOPS	141
WYKRES 103:	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w innej formie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r.– OPS (wskazania najczęstsze)	142
WYKRES 104:	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w innej formie niż zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej w 2010 r.– PCPR (wskazania najczęstsze)	143
WYKRES 105:	Problemy związane z prowadzeniem współpracy z organizacjami pozarządowymi – OPS	144
WYKRES 106:	Problemy związane z prowadzeniem współpracy z organizacjami pozarządowym – PCPR	145
WYKRES 107:	Liczba pracowników zatrudnionych w jednostce – OPS w latach 2008 – 2010	147
WYKRES 108:	Liczba pracowników zatrudnionych w jednostce – PCPR w latach 2008 - 2010	149
WYKRES 109:	Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym w 2010 r.: - OPS	157
WYKRES 110:	Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na zadania własne gminy o charakterze fakultatywnym w 2010 r.: - OPS	158
WYKRES 111:	Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na zadania zlecone gminom przez administrację rządową w 2010 r.: - OPS	158
WYKRES 112:	Stopień zaspokojenia potrzeb finansowych na zadania własne o charakterze obowiązkowym i fakultatywnym oraz zadania zlecone powiatom przez administrację rządową w 2010 r. – PCPR	159

SPIS MAP

MAPA 1:	Spełnianie wymogów organizacyjnych (1 pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców gminy, ale nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w ośrodku) w 2011 r. – OPS	42
MAPA 2:	Porozumienia o współpracy z powiatowymi urzędami pracy w 2011 r.– OPS, MOPS.....	48
MAPA 3:	Porozumienia o współpracy z powiatowymi urzędami pracy w 2010 r. – OPS, MOPS.....	49

Wydawca:
Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej w Krakowie
ul. Piastowska 32
30-070 Kraków
www.rops.krakow.pl

PUBLIKACJA JEST DYSTRYBUOWANA BEZPŁATNIE

ISBN 978-83-60242-52-0